







315 - 316

Inc.

is pro Collegio maior  
per Ingen Joannem  
Saxothologie  
ret 2 f co

Iste Ioannes Sommerfelt erat vir doctissi-  
mus et multarum Academicarum vel ut tunc  
vocabantur Studiorum Universitatum pertri-  
stratione clarissimus, alias vocabatur Aesti-  
campianus quia Sommer Germanus est  
Aestas. Felt vero campus. Silesius fuit  
ex Sommerfelt non procul a Glogouia ma-  
iori. Facit illius mentionem Henricus Agrip-  
pa in epistolis. quod legerit Plinii natura-  
lem historiam in studio Coloniensi. Faunus  
et alii in Academia Lipsiensi de schola  
ab ipso fundata.

52  
11

11  
22



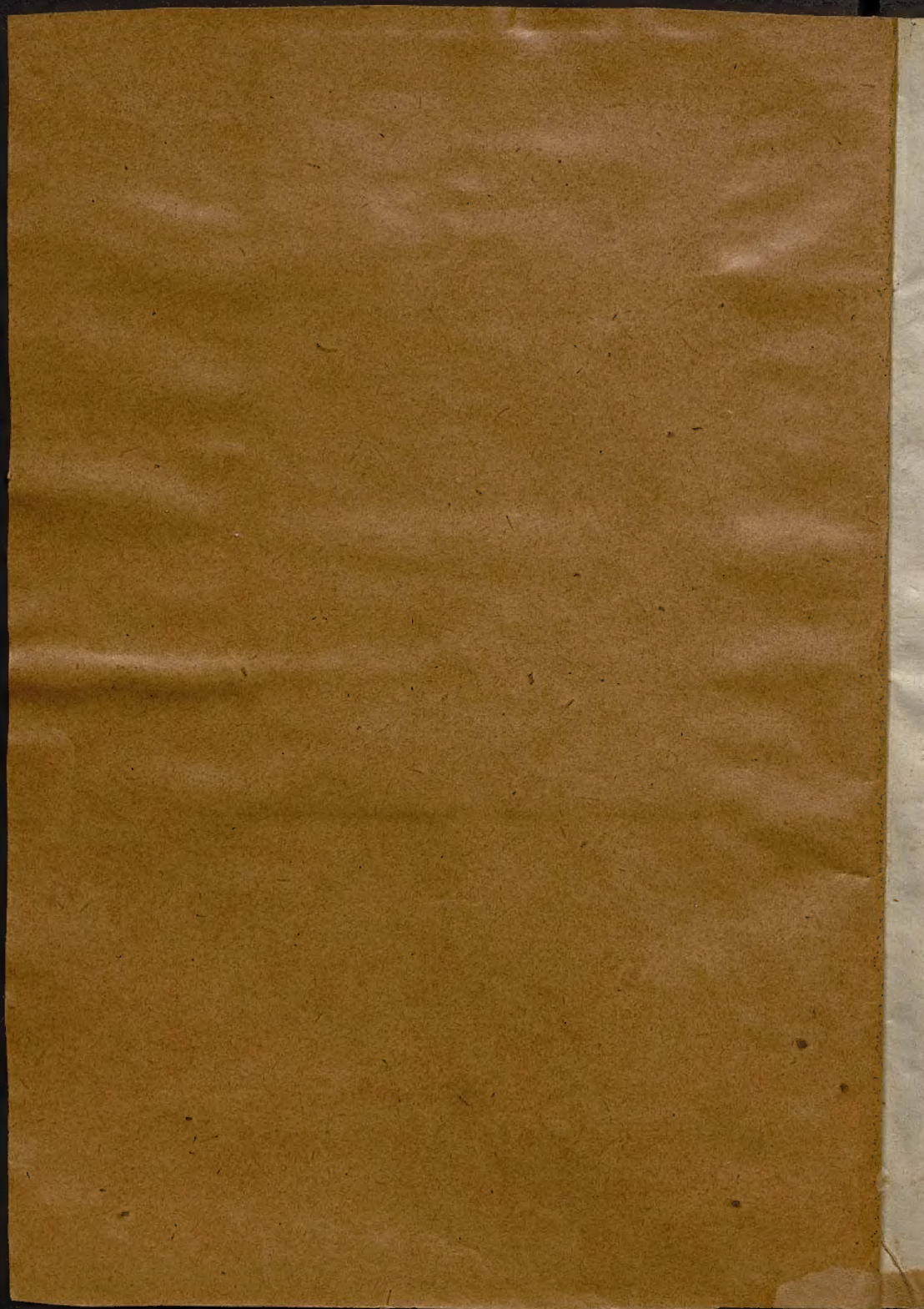
Biblioteka Jagiellońska.



unpisa p. C = Inc. 2873

J. IX. 22 po. a-b







# Viola anime pmo

dum dyalogi: inter Raymundū Sebundiū: artium: medici-  
ne. atq; sacre theologie p̄fessorem eximium. et dominū Domi-  
nicū seminiuerbium. De hominis natura (p̄pter quem omnia  
facta sunt) tractans. Ad cognoscendū se. deū. et hoīem.

*Johānis Somnerfeldt sum*

## Epygramma.

Multiplices cernis iam iam studiose libellos  
Quos impressorum prestitit arte labor  
Ille tamen noster nunc prius vsq; repertus  
Et fuerat paucis cognitus ante liber:  
Vtilis in primis frugi & brevis ille libellus  
Sub modicis chartis commoda multa tenens  
At labor est ingens: multos percurrere libros  
Pro multis nobis hic satis vnus erit  
Est opus electum: nomen viola: atq; legenti  
Vtilis: & nullo frigore lesa viret:  
Emptor habes animā valeas quo pascere flore  
E coelo venit: quicquid odoris habet  
O quotiens dices: valeas bene candide dorlant  
Qui primus doctis tradidit auctor opus.

*Coloni 1499*

*Glavin 14. 070*



**Mathei Herbeni poete laureati  
Epygramma ad lectores.**

Quisq3 breui cupias artis cūctas superare  
Atq3 oculo mentis cernere mīa dei  
Ire per ambages: ac mille volumina librum  
Non opus est: nanq3 hec perdoctet iste liber  
Ergo ebetant artes: et dogmata philosophorū  
Rusticus hic vere doctior esse potest  
Grammaticus solus sapit hic plus arte: q̃ ille  
Qui cūctas alias hac sine posse putat  
Nēpe doctet gradib3 q̃bus ardua scādere possis  
Nature: que simul discere quid sit homo:  
Nec contētus eris: si te quoq3 noueris ipse  
(Qd̃ magnum est) pariter ducit ad alta dei  
Nec reuocare pedem finit ad diuos p̃perantem  
Si doctus redeat: qui rudis ante fuit  
Vinc tua p̃petua merces torlande manebit  
Ingemio cuius voluitur iste liber  
Extractus magno summa studio Raymundi  
Theologi sacri: que spaciōsa fuit

**Finit Epygramma.**





# Distinctio libri cū Tabula

## Presens liber qui Viola anime

intitulatur: in septem distinguitur dyalogos.

¶ Primus tractat de natura hoīs inquantū hō est. ⁊ de his q̄ sunt necessaria hoī ad cognoscendū seipm. deū. ⁊ primum

¶ Secundus. de beneficijs dei ⁊ hominis obligatione.

¶ Tertius. de amore ⁊ viribus eius. p̄ditionibus ⁊ fructibus

Quomodo deū optimū maximum debeamus amare

¶ Quartus. quō debeamus deū timere. adorare. laudare. honorare. Et qualiter ad hoc obligatur homo

¶ Quintus. de lapsu miserabilis generis humani. Et q̄ per vnum hominem omnes cecidimus

¶ Sextus. de reparatione lapsi hominis. ⁊ q̄ per vnum omnes resurgimus.

¶ Septimus. de misterijs sacre passionis domini iesu christi inter Mariam ⁊ Dominicū dyalogus

## Incipit tabula capitulorum.

Prologus in sex dyalogos exprimēs q̄ sit necessarium nosse que hic describuntur.

Itagologicum siue introductorium in materiam sequētem.

## Capitula primi dyalogi.

Capitulū p̄mū. de scala nature p̄ quā hō scandit ad semetipm

Capitulū scdm. Quō hō cum rebus se inferioribz conueniat.

Capitulū tertium. Quō deus hz esse. viuere. sentire. ⁊ itelligere.

Capitulum quartum. Q̄ sicut homo habet esse: ita habet viuere. sentire. ⁊ itelligere.

Capitulum quintū. Q̄ deus hz voluntatē ⁊ liberū arbitrium

Capitulum. vi. Q̄ deus de sua natura deū. p̄duxerit rationibus aliquantis ostenditur.

Capitulū. vii. Q̄ in simplicissima atq; indiuisibili vnitate summa sit trinitas personarum

Capitulum. viii. Q̄ comparatur homo ad res inferiores triū graduum penes conueniētiā specialem.



## Tabula

### Capitula secundi dyalogi.

Capitulum. ix. Hic cōparatur homo ad res se inferiores pe-  
nes differentiam generalem.

Cap. x. practica huius regule ad pbandū oīa pfectissima de deo

Capitulū. xi. Quō per scōaz opationem intellectus hō oīa  
affirmat vel negat q̄ sunt homini neccāria inquantū est hō

Capitulum. xij. De comparatōe hominis ad res inferiores pe-  
nes liberum arbitrium p quod oritur de hoīe et opibus eius  
et de deo vera cognitio.

Caplin. xij. Q̄ deus pmiator aut punitor est infinite sapiētie,  
potētie. iusticie. et miscōie. et vn⁹ est tm̄ pmiator ac vltor de⁹

Caplin. xij. Sicut ex natura liberi arbitrii pgnosctur qd de  
deo sentiendū sit. ita et p libez arbitriū pgnosci pnt q̄ hoīs s̄

Capitulū. xv. Quō homo differat a rebus se inferioribus pe-  
nes cognoscere se habere. et hec est specialior differētia.

Capitulū. xvi. Quomodo oīa serviūt anīme humane. et de ma-  
gnitudine obligationis.

Capitulū. xvij. Quō homo etiam obligatus est deo p his que  
accepit in seipso.

Ca. xvij. De magnitudine obligatōis ex pte dātis et recipiētis

Capitulum. xix. Quid hō refundere tenetur p acceptis bene-  
ficiis: suū scz amorem.

Capitulum. xx. Q̄ debitum amoris quod hō reddit creatori  
ad hominis meritum et commodum reuertitur

Capitulū. xxi. Q̄ homo obligatur amare etiā omnem creatu-  
ram et precipue dei imaginem

### Capitula tertij dyalogi.

Capitulū. xxij. De conditōibus et pprietatibus amoris.

Capitulū. xxij. Q̄ amor tantū se dilatat vel amplificat quāto  
se amplificat res pūmo amata.

Capitulū. xxij. Q̄ tm̄ due sunt res pūcipaliter amate: et ini-  
micia earum ad inuicem.

Capitulum. xxv. De finali fructu qui nascit ex his duobz amo-  
ribus. et de gaudiū proprietatibus.



## Capitulorum

Capitulū. xxvi. De ultimo gaudio quod post mortem erit. et de amore dei et salute proximi

Capitulū. xxvii. De fructu qui nascitur ex amore proprio et proprietatibus eius. et huius fructus acerbissimus est. et de proprietatibus gaudij

Capitulū. xxviii. De finali fructu qui nascitur post hanc vitam (malitiam). de amore sui scilicet eterna tristitia.

Capitulū. xxix. Quod deus creator: et ipse omnes creature corpus quoque ipsum animam miseram persequuntur.

Capitulū. xxx. Quod sicut homo obligatur ad amorem ita etiam ad odium. et de omnium proprietatibus.

Capitulū. xxxi. Quod sunt duo prima odia sicut duo primi amores. et de odiorum fructibus.

## Capitula quarti dyalogi

Capitulū. xxxii. Sequuntur alia quedam debita ultra amorem que homo tenetur reddere creatori suo

Capitulū. xxxiii. Quod unusquisque debitum habet per se propria rationem specialem quare debeat deo dari.

Capitulū. xxxiiii. De timore et de duplici timore et eorum conditionibus et fructibus.

Capitulū. xxxv. De honore et quod omnia deus fecit propter suum honorem et hominis utilitatem. Et valde pulcre considerationes oriuntur ex eo quod deus fecit omnia ad suum honorem

Capitulum. xxxvi. Quod deus sicut propter suum honorem ita et propter suum

Capitulum. xxxvii. De obligatione hominis (nomen omnia operatur) nis erga honorem et laudem et nomen dei

Capitulū. xxxviii. Quod honor proprius est dei honori contrarius et capitalis inimicus.

Capitulū. xxxix. Quod homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

Capitulū. xl. De proprietatibus verbi dei. et qualiter se homo gerere debet circa sanctam bibham

Capitulū. xli. Comparatio verbi dei ad creaturas. et per hoc dei affectus patitur et intellectus.

Capitulum. xlii. Agitur de tertia natura creata que sine corpore persistens tota spiritualis est Et de beneficiis nobis exhibitis et obsequiis angelorum



## Tabula

### Capitula quinti dyalogi.

Capitulum. cliij. An talis sit homo qualis esse debet. et an facit quod facere tenetur.

Capitulum. cliij. Quid homo potest considerare corruptiōem suam per res externas in se corruptas.

Capitulum. clv. Quid lapsus et corruptio hominis potest attendi ex parte iuris paternitatis et filiationis.

Capitulum. clvi. Quid etiam lapsus hominis potest ostēdi ex parte iuris fraternitatis.

Capitulum. clvij. Quid dominus deus non condidit homines in isto statu in quo nunc lapsus iacet.

Capitulum. clviij. Qualis erat status hominis primus. et quod habebat conditiones.

Capitulum. clx. De origine corruptiōis et mali quod est in natura humana.

Capitulum. l. Quid per primum virum et primam mulierem propter eorum inobedientiam habet malum culpe et pene in omni hominum genus intrinsece commissum est.

Capitulum. li. Quid homo nunquam dei precepta fregisset nisi fuisset ab alio instigatus. Et quomodo natura angelica primum sit corrupta.

Capitulum. liij. De magnitudine malicie et corruptiōis in primo angelo: et malo eius culpe et pene.

Capitulum. liij. Qualiter homines incorporantur cum lucifero et fiunt membra eius.

Capitulum. liij. De multiplici carcere et captivitate lapsi hominis.

Capitulum. lv. Quid corruptio liberi arbitrii et ipsius carnis contrarium modo se habet in primis parentibus et in posteris.

### Capitula sexti dyalogi

Capitulum. lvi. Qualis et quod magna sit hominis obligatio per iniuriam et offensam dei. Et quod grave sit peccatum originale adeo.

Capitulum. lvij. Quid homo indiget satisfactione infinita que solui non potest nisi per infinitam personam.

Capitulum. lvij. De conditionibus quas oportet habere hanc personam infinitam pro nostra satisfactione.



## Capitulum

Capitulum. lxx. Qualiter homo iste poterit occidi ad dei honorem. et quis eum occidet.

Capitulum. lxxi. De conditioibus et circumstantiis quas hec mors preciosa est habitura

Capitulum. lxxii. Declaratio quod rationabiliter sequitur saluatio humane nature per hanc mortem. et quomodo mors christi omnem culpam exterminat.

Capitulum. lxxiii. Qualiter vir iste se habebit post mortem ad seipsum et ad omnes creaturas.

Capitulum. lxxiiii. Quod deus uolet hominem ligari. et quod iesus christus ipse sit iste homo

Capitulum. lxxv. Que sunt illa maxima dona que homo miserabilis recipit a iesu christo

Capitulum. lxxvi. Quod ista gratia est totum bene esse hominis: et eius carentia malum esse eius.

Capitulum. lxxvii. Quod in homine christiano sunt tres generationes et tres fraternitates distincte.

Capitulum. lxxviii. Quod mors christi unde homini gratia confertur et bene esse generat in homine christiano unam nouam obligationem. Et qualiter solui potest ista obligatio

Capitulum. lxxix. Quod licet homo lapsus repararet quantum ad bene esse anime. manet tamen malum pene in corpore.

Capitulum. lxxx. Quibus formis aut medijs christianus accipit bene esse a christo ¶ Hic incipit materia de septem ecclesie sacramentis.

Capitulum. lxxxi. Quomodo per primum sacramentum scilicet baptismum datur anime humane bene esse

Capitulum. lxxxii. De secundo sacramento. quod per sacramentum confirmationis datur etiam bene esse anime humane

Capitulum. lxxxiii. De tertio sacramento. quod per sacramentum eucharistie supra modum bene esse et multiplex gratia donatur

Capitulum. lxxxiiii. Quod caro christi est penitus contraria corrupte carni primi hominis.

Capitulum. lxxxv. Declaratio per exempla quomodo unum corpus christi numero possit simul et semel esse in pluribus locis

Capitulum. lxxxvi. De quarto sacramento scilicet penitentie: per quam



## Tabula

lapsus a christi gratia christianus reparatur et bene esse ei resti-  
tuitur. Et conditōes vere penitentis.

Capitulū. lxxvi. Quod homo christianus multo periculosius ca-  
dit post acceptam christi gratiā quā ante.

Capitulum. lxxvii. Quod sicut baptismus dimittit reliquias pri-  
mi lapsus in carne. ita penitētia relinquit reliquias secūdi la-  
psum in anima. et quomodo expiantur.

Capitulum. lxxviii. Que sunt illa que possunt inducere homi-  
nem lapsum ad penitentiam.

Capitulum. lxxix. De quinto sacramento quod est extrema vn-  
ctio per quam datur homini bene esse et gratia.

Capitulum. lxxx. Sextū sacramentū est ordo per quod character  
imprimatur spūalis potestatis sacramēta salutis ministrandi.

Capitulū. lxxxi. Quod sacramentū ordinis principaliter respicit et  
ordinatur ad sacramentum eucharistie.

Capitulum. lxxxii. De septimo sacramento quod est matrimo-  
nium per quod datur bene esse et gratia. et remedia contra pec-  
catum. et propter duas causas deus matrimonium instituit.

Capitulum. lxxxiii. De vniuersali iudicio: et ostendit de necessitate  
uenturum: cum generali corporum resurrectione. et hoc probat  
diuersis rationibus.

Capitulum. lxxxiiii. Quod generale iudiciū omnium corporum mortuorum vni-  
uersalē prequirit resurrectionem. et quod corpora mortui resurgent.

Capitulū. lxxxv. Quod iudiciū generale futurū sit potest probari  
ratione honoris. potentie. et sapientie dei.

Capitulum. lxxxvi. et vltimū. De excellentia huius diei pre ce-  
teris diebus. et de finali retributione.

¶ Explicit tabula capitulorum.



## Prologus in dyalogos sequen- tes: exprimens q̄ necessarium sit nosse que hic scribuntur.

**U**c queso lector: huc oculos animūq; cōuerte.  
de rebo em̄ magnis loquuturus sum. **H**ic doce-  
**b**beris quā debeas de te nosse sciam. **H**ic discēs  
quicūq; hō rōnalis es quid ipse sis. qđ tibi. quid  
deo: qđ p̄mo debeas. **H**ic discēs tuū laudare  
opificē. diligere. honorare. metuere. reuereri. teipm autē despi-  
cere. 7 p̄p̄iū amorē. laudē. fauorēq; acriter aspernari. **H**ic di-  
scēs oēm de deo 7 de hoīe veritatē. et que tibi necāria sunt ad  
oēm p̄fectionē vt apphendas verā vitā. **H**ic discēs q̄cquid in  
sacra scriptura diffusē p̄cipitur: 7 discussio ignorātie núbilo lu-  
ceclarius cūcta patefcēt. **H**ic discēs oēs que de deo: deq; ho-  
mine formari poterūt dissoluere q̄stiones. **H**ic agnosces oēs  
errores: sectas: 7 opiniones phōz. paganoz. hereticorū. 7 q̄c  
quid sane fidei p̄trariū est facile dephendes. **H**ic tibi q̄cquid  
sp̄arsum in sacris doctoꝝ libris disputatū est collectū oppādi-  
tur. **H**ic discēs a quo 7 p̄pter qđ factus sis. qđ bonū quodue  
sit malū tuū. qđ obligaris. cui. 7 p̄pter qđ obligatus sis. **H**ic  
discēs agnoscere ruīnā. corruptionē. cladē. miserā. 7 damna-  
tionē generis humani. 7 vñ hec mala oīa pullularint. **H**ic di-  
scēs quid hō in p̄ma conditiōe fuerit. vñ ceciderit. quo iuerit.  
in quos latrones inciderit. q̄s plagas suscepit. 7 q̄s longe a  
p̄ma p̄fectione etularit. 7 quib; tandē remedijs: 7 cuius mise-  
ratōe repatus sit. **H**ic discēs oēm humilitatē. obedientiā. be-  
nignitatē. iusticiā. charitatē. veritatē. **H**ic aspnaberis omnē  
arrogantiā. supbiām. inuidiā. 7 quicquid virtutis est et gr̄e cōse-  
q̄ris. **H**ec tibi magis cognitu sunt necāria q̄ si nosces siederū  
cursus. herbarū vires. 7 quicquid aut poeta aut rhetor instruit  
aut phs. **V**ana est em̄ oīs industria que nō innitit scientie dei  
**H**ec scia argumēta affert solidissima quib; p̄t cōtradicere ne-  
mo. arguit em̄ p̄ ea que sunt cūctis certissima. vt sunt hō cetē-  
req; creature. atq; ideo hec scia nō alios testes exigit p̄ter ho-  
minē qui hec noxit. **N**ec te scandaliset rogo q̄ a rebo infimis 7  
humilib; exordiū sumit. hec em̄ humilia ad summa te fastidia

*Nota vtilita-  
tem magnā in  
lēōe bu? libri*



## Prologus et introductio

subleuabūt. Quāto nempe in imo foderis fundamentū tantō  
cellioza culmina poteris sublimare. Nā principia huius artis  
res sunt q̄ et palpari et cerni p̄t: que quāto sunt vilioza tāto st̄  
firmioza ad id qd̄ pbare cōtendimus. Scripturas sacras fa-  
cile q̄s impia interpretatione subuere p̄t. sed nemo est tā execrā-  
di dogmatis hereticus q̄ nature libzū falsificare possit: in quo  
manifestis obtutibz om̄ia ppalantur. Pronus igit̄ mi suauis  
sime lector istuc accesseris: animi tui lucra maxima reportatu-  
rus. Nunq̄s te liber iste dimittat donec in gemitū lachrimasq̄  
soluaris: et scelerū tuoz te peniteat. Q̄ si tā diu a p̄cordia pos-  
federis vt igemiscere ac dolere nō possis: iam acriter p̄timeſce  
quia cor durū male habebit in nouissimis. Finit prologus.

**Inter magistrū Raymūndum Se-**  
bundium: et dominū Dominicū seminūerbiū: de natura ho-  
minis inquantū hō est. et de hijs q̄ sunt neccāria homini ad co-  
gnoscentiū seipm. deū. et p̄mum. et oē debitū quo deo obliga-  
tur et p̄mo: disputatio incipit feliciter.

**Magogicū seu introductorium in**  
materiam subsequentem.

Raymundus

Adde nunc venis mi dominice: et quozsum sub  
hoc diluculo maturas iter Dominicus. Huc  
ad te p̄pero. te q̄ro. te desidero mi raymūde sua-  
uissime Raymūndus. Gratissimū mibi hospes  
aduenisti: neq̄ em̄ inter mortales quispiam est  
quē iocūdus exceperim. Sed q̄so te quid añ ortum solis oci-  
us surrexisti. rem certe grandē aliquam meditaris. Domini-  
cus. Hesterno sero cū essem in gymnasio tholozano: post va-  
rias q̄stiones explicitas audiui illic a narzantibz hijs diebz (q̄  
bus p̄ cōi utilitate absens fui) mirabilem te oībz coram dis-  
putatōem habuisse: qua sanctiozē vtiliozē ve nemo se vnq̄s as-  
serit audisse: tanteq̄ fuisse virtutis vt nō illum vllatenus arbi-  
trent̄ hoīem: neq̄ spem habere salutis qui ea nō fuerit a vicijs  
ad iusticiam permutatus Raymūndus. Multū mibi hoīes  
tribuūt: sed ipi viderint qua id faciant rōne. ego fructum inge-



## in materiam sequentē.

nij mei domino dedicati. Dominicus. Iustissime id facis. Sed obsecro te (hac em causa tam mane in tuū hunc agrū festinus descēdi) vt mibi que illic a te disputata sunt scriptis coram exhibeas. Raymūdus. Scripta est fateor disputatio illa: sed heu mi dominice Aurelius sulpicius amicus noster (iā ferme mēsis est) librum illuz vt sibi describeret asportauit. Quid igit tibi nunc faciam. Dominicus. Nūquid tu me vacuum patieris abire. nūquid ideo sine doctrina es: aut industriā omnē pdidisti quia liber ille a te dimissus est. Raymūdus. Sed quid tibi vis faciā. Dominicus. Certe vt videā. aperi mibi lumen ingenij tui ⁊ illā sapientiā qua librum illum dei munere condidisti: rursum queso mibi clemēs aperiās. Nihil tibi obfuerit immo pderit multū si rem tam salutiferā etiā septies resumpseris. Prestare etiam debes hoc amico tuo quē tua dignatioē semp ex animo charū habuisti: ⁊ in petitiōe tam necāria non fatigari. Raymundus. En pareo libens votis tuis: et triū dierum disputatōi me promptū exhibeo. Dum igit materiam a fundamētis exordior tu diligenter aspicio ⁊ sapienter interrogato. Dominicus. Faciam quod hortaris. Raymūdus. Animus humanus circa inquisitiōem veritatis occupatus nunq̄ aū quiescit donec ad vltimū venerit certitudinis gradū. Virtus aut certitudinis ex firmitate testimoniorū seu testium generat. qui quāto fuerint magis manifesti: lucidi: propinqui: tāto certiorē fidem credulitatēq̄ pstituit. Verū quia nulla res est magis nota: propinq̄. intrinseca alteri q̄ ipa sibi ideo q̄cquid p propria ipsius rei naturā ostendimus: id solidissimū: id verissimū est. Et idcirco omne quod de hoīe monstrari nūc sumus p ipsius hoīs naturā: maximā dictis nostris fidem faciet. Sed qm hō longissime exiit a semetipso: nec iā habitat in natia domo: ac p hoc nec sui meminit: nec se cognoscit: nec q̄ sit nobilis ⁊ ingenua creatura intelligit. ideo omnino necāriū est vt p res inferiores q̄ extra cognoscit ad sui cognitionē renocet. Ut g ad se possit ascēdere: scala triū gradūū opus hz: q̄s dū scādere hoc ē agnoscere incipit: incipit ⁊ agnoscere semetip̄s: id ei summope ē illi necāriū. Hui⁹ p scale g dū adeo solidi st ⁊ robusti vt scādēs titubare nō possit aut cadere



## Dialogus Primus

Volens igitur hō ad seipm introire pmo p̄sideret rerū creatarū ordinē inter se. Scōdo p̄paret hoīem ad ceteras res penes cōuenientiā z dñam earundē. Tercio p̄ hanc compationem ascendat hō ad seipm. z a seipo ad oīm conditorē deū. Tu igitur mi dominice si cupis in hijs q̄ dicturus sum p̄ficere hanc scalā diligenter aspicio Dominicus. En p̄paro tibi cordis oculos. tu mihi hanc scalā ocus expone. Finit ylagogiciū.

**Hic incipit scala nature per quā**  
homo scandit ad semetipsum ¶ Capitulū primum.

Raymūdus. Disputatōis igitur nostre hoc sit exordium. Entiū: quedā sunt que hñt esse tm̄. sunt que hñt esse z vi- uere. sunt que hñt esse viuere z sentire. sunt postremo q̄ habēt esse viuere sentire z intelligere. Hec est scala nature que oē in se ens manifeste p̄plectit Dominicus. Video scalā istā. sed quorsum p̄ eam me iubes ascēdere. Raymūdus. Dicā tibi sed expecta parump̄ donec hos scale gradus q̄ternos in suas ptes breui sermone distinxero. Dominicus. En sūsto pedē tu vero p̄gredere Raymūdus. Earū rex. que habēt esse tm̄ multiformis dñā est. Nā etī in hoc vno pueniant q̄ hñt esse recipiūt tm̄ hoc esse: ista quidē clariū: ista vero obscuriū. Inter elemēta em̄ aqua dignior est terra. z ignis supra aquā z aerem multo p̄clarior. Iste gradus p̄plectit cuncta que generā- tur in visceribz terre. vt sunt mineralia z metalla oīa. argen- tū viuū. plumbū. ferū. cuprū. stannū. argentū. z aurū. Quid autem horum sit altero p̄stantius facile est aduertere. In hoc gradu est lasurium quod aurum precio superat. sulphur. salpe- tra. salgēma z cūcti lapides p̄ciosi: vt sunt carbūculus. hiacin- ctus. sinaragdus. ametistus. thopasius. corallus Hñ oēs ma- gni sunt p̄ci: magne pulcritudinis z p̄tutis. In hoc p̄terea ḡ du sunt oēs celi: oīa corpa celestia: oēs sphere: sidera: z septe- na planetaz lumina. Artificialia quoq; ad istū referunt gra- dū: que etī inter se de nobilitate p̄pugnent: in hoc tm̄ cūcta cō- ueniūt q̄ esse tm̄ hñt z nō viuere Dominicus. Lū volupta- te te capio disputantē: verū ad scōm gradū p̄ficere Ray- mūdus. In secūdo gradu sunt illa oīa que solū hñt esse z viuere



## Capitulum Primum

re. cuiusmodi sunt omnes plante: arbores et herbe. Ne nempe vitam suam oculis nostris insinuat: dum videmus eas sursum deorsum: aut et retro ad dexteram sinistramque moueri. Attrahunt e terra suam unde se nutriunt alimentum: crescunt: augmentantur. et flores. frondes. fructus. seminaque producant. Habent enim intra se virtutem quandam qua facile ista perficiant. Sub isto gradu innumerabiles ponuntur arborum et herbarum species: quarum inter se fructus. saporibus. odoribus. virtutibus. coloribusque longissime separantur. Omnibus una vineendi ratio: sed nobilitas dignitasque non una.

**Dominicus** Si fuerit quispiam qui dignetur advertere: facile que dicis aspiciet. **Raymundus**. Porro in tertio gradu animata cuncta recipimus: quibus esse et viuere et sentire indultum est. Ad sensum enim visus requiritur et auditus: gustus: odoratus et tactus. Ad istum gradum referuntur cuncta que mouentur in terris vel in aquis. vel que in liquido aere puolitant. Considera nunc rogo quanta sit inter quadrupedes: pisces: volucresque distantia. Nam sicut genus a genere: ita et a speciebus species separantur. In animalibus autem tres gradus inuenies. Sunt enim quedam que habent sensum tactus: sed neque auditum habent neque memoriam. ut sunt cochilia et minuta animalia arborum et herbarum affixa radicibus. Et iste primus est atque infimus gradus. Hec animalia quia memoriam non habent ideo nullam habent prudentiam: nec se de loco ad locum possunt promouere. Quedam vero sensum habent tactus et memoriam: sed auditu priuantur: ut sunt formice et huiusce generis animalia: quibus memoria est et prudentia et motus localis. congregant enim in cibum frumentorum grana ne hiemis tempore fame pereant. Et hec animalia sunt primis nobiliora: cum illa sint plantis propinquissima. Quedam preterea sunt que habent sensum tactus: memoriam: et auditum: ut perfecta queque animalia cuiusmodi est canis: bos: leo: capra. Et iste est tertius animalium gradus. qui ideo est duobus primis nobilior: quia a plantis est multo distantior. Nunc si placet hos quos tibi nature gradus constitui ocius ascende. et in quod sublimius te culmen promouerim facile deprehendes.

**Dominicus**. Ecce ut iussisti conscendi. et quartum huius scale gradum quem tu nondum persequutus es celeri calco pede. Nam in quarto gradu meipsum: hoc est hominem constituo

*Nota hic tri-  
plex animalium  
differetia.*



## Dialogus Primus

cui preter viuere et sentire subest etiam intelligere: discernere velle et nolle libere. Solo enim libero arbitrio ascendit homo supra cetera animata: qui potest indicare: ratiocinari et susce-  
ptibilis fieri experientie, artis, scientie, atque doctrine. Hoc modo completa cum suis gradibus nature scala conficitur. Ray-  
mundus. Recte tu quidem. Huc vero in summum huius sca-  
le cacumen constitutus oculos queso undique circūfer. et inten-  
tissimo corde considera quam habeat homo cum rebus se in-  
ferioribus puenientiam et quam teneat discrepantiam. Do-  
minicus. En facio quod hortaris, tu tamen quo respiciendus sit ostendito.

### Quo homo cum rebus se inferioribus

conueniat.

¶ Capitulū secundum

Raymundus. Si vigilantī oculo consideres quam cōue-  
nientiam habet homo cum rebus trium inferiorum gra-  
dum naturam et dignitatem hominis perspicue cognosces  
et supra hominem deum hominis conditorem intelliges. Vi-  
debisque dñm innixum scale et ad ipm poteris festinus ascendere  
Dico ergo breuiter. homo conuenit cum rebus inferiorum  
graduum, quia habet esse cum elementis, viuere cum plantis  
sentire cum animalibus Complectitur enim in se homo omnes  
perfectiones inferiorum entium Nam et uiuit, et nutritur, et cō-  
seruatur ab elementis. Conuenit etiam cū rebus secundi gra-  
dus, nam sicut arbores et herbe viuunt nutriuntur crescunt et  
gignūt, sic et homo. Pari modo etiam conuenit cum rebus ter-  
tij gradus cum quibus et sentit, videt, audit, sapit, odoratur, et  
tangit. Dominicus. Facile hanc ego cōuenientiam ani-  
maduerto, hoc tñ ad magnā redundat hoīs dignitatē, quod eas  
pfectiones quas res hñt inferiores diuissim: hō possidet cōiun-  
ctim. Omnia enim in se cōtinet quod in rebus natura bona sunt, nec ali-  
quid potest sibi pfectōis adiūgi. Sed rogo te ut ex hac rerum om-  
nium puenientia deū mihi ad oculū demonstrēs Raymundus  
Facile (ut credo) mihi cōcedis, res horū quattuor graduum su-  
as essentias suas etiā pfectiones a semetipīs nullatenus possi-  
dere Dominicus. Admitto equidē, nulle etenim res seipsas



## Capitulum Secundum

aut pducere possunt: aut pfectionis aliquid tribuere Ray/  
inūdu. Fatearis ergo necesse est vnū esse supremū opificē qui z  
hoiem ipm: z cuncta que sub hoie sunt potēti manu cōstituit. *Q. ex cōuentē*  
Omnia em̄ ab ipō producta: om̄ia p̄mēsurata z limitata sunt *cia rex ad inuē*  
om̄ia in numero: pondere: z mensura confecta. *cem deus cōdi*  
tor princeps qui pducta oīa ordinauit. vnus qui vnūquodqz *tor demonstrat*  
in suo gradu cōstituit. vnus q̄ hos gradus stabilīuit et certis  
vallauit limitibus. Nīc talis ac tantus conditor deus est sub  
limis. potens terribilis. z nō estimabitur aliū ad illum. Si  
me iuncto pedē secutus es deum supra hominem inuenisti. ad  
deum p̄ hos gradus ascēdisti: z quomodo huic scale innixus  
sit luce clariū aspeixisti Dominicus Asperi fateor: z tue do  
ctissime demonstrationi gratias habeo Raymundus. Est  
tamen z aliud quiddam qđ ex hac scala poteris intueri Do  
minicus. Quodnam illud queso. Raymūdus. Rerum om  
nium vnū tm̄ esse conditorē z gubernatorem deū. qđ quidem *Q. tm̄ vnus*  
ex hīs q̄ iam diximus facile demonstrat. *est deus*  
Licet em̄ in hīs q̄  
tuor gradibus sint plures z innumerabiles res inter se admo  
dum diuerse: nō est tamē nisi vnus ordo inter eas z ad vnum  
aliquid referuntur. Ascendunt em̄ de gradu in gradum: z ad  
id quod dignius cuncta contendunt. Videmus em̄ quonias  
elementa plantas subintran z nutriūt z fructiferas reddunt.  
Fructus vero fruges z herbe intrant animalia z ea nutriunt  
Larnes autem animalium hominē cibant z ad incrementa p  
ducunt. Corpora quoqz celestia vt sol z luna continue influūt  
in ista inferiora z ministrant eis vigorē: calorem: z lumē Quia  
ergo vnus est omnium ordo: vnus est etiam omnium ordina  
tor: moderator vnus z artifex: qui tam diuersa vno ordine so  
ciauit. Dominicus. Libens assentior. Nam z elementor  
um contrarie qualitates nunq̄ possent vno ordine ad inui  
cem pacifice sociari. nisi esset vnus solus moderator qui om  
nia ordinaret. Video preterea innumerabiles rerum natu  
ras ad vnam solam tendere naturam specificam hominis vt  
eam in esse conseruent. Currunt ergo omnia ad vnitatem. ad  
bonitatem. ad fortitudinem. ad conseruationem. Ex hīs col  
ligo humanā naturā tēdere debere ad vnā solā naturā sibi su



## Dialogus Primus

periozem ⁊ dominātem. cui debet ministrare: colere: inherere  
 Una ergo ⁊ sola est supra hoīem natura: quam deum et dñā/  
 torem ⁊ rez principē noīamus Raymundus Probe me in  
 telligis. Sed hunc rez omnīū principē deū non vnū esse spe/  
 cie: sed vnū numero necē est vt agnoueris Dominicus. Ve  
 hemēter assentior Decet em̄ eā naturā que supra hoīem est nō  
 solū vnā esse: immo magis vnā q̄ sit humana natura. Sed in  
 humana natura repitur vnitas specifica. ergo diuina natura  
 est in indiuiduo vna. aliter nō eēt magis vna q̄ sit humana na/  
 tura. Restat igitur hoc inferendū. q̄ sicut oēs nature triū gra/  
 duū inferiorū cū humana natura colligant̄: ita humana natu/  
 ra (que est vna sola specie) colligata est cuidā superiori nature  
 que tota est vna numero. Et sic mūdus totus in vnum colle/  
 ctus finitur ⁊ summatur in summa ac simplici vnitate: q̄ nulla  
 potest maior estimari. Nō est igit̄ nisi vnus sol⁹ deus ⁊ in sim/  
 plici indiuiduo vnū numero Raymūdus. Luculenta asser/  
 tio tua. efficacior tñ erit si affirmes nō solū vnū deum eē. sed et  
 impossibile esse plures deos. qđ tali ostenditur ratiōe. Si em̄  
 eēt plures: aut eēt inter se p̄trarij aut amici. Si p̄trarij nul/  
 la rōne rez ordo ad vnitatē conflueret nec diu pacificus p̄du/  
 raret. Si vero inter se fuerint amici: aut sunt sibi mutuo necē/  
 ri: aut vnus sufficit sibi. Si dixeris eos sibi necessarios vt al/  
 terius ope alter indigeat: tunc p se quisq̄ est impotens: imbe/  
 cillus: inscius: ignauus. et sic nulla poterit esse rerum creatio:  
 nec moderatio. sed nec conseruatio quidem. Si vero vnus p  
 oīa sibi sufficit: superfluum est igitur alterum ponere. S; nec  
 rerum natura id vllatenus admittit. Non em̄ opus est gemi/  
 no sole: neq; vt homo duo capita habeat cū vnum sibi suffici/  
 at Dominicus. Concipio rōnem Raymūdus. Concipi/  
 as etiam necesse est hunc deum actu esse infinitum. Si em̄ hu/  
 mana natura est infinita possibilitate: quia quantum ad se at/  
 tinet multiplicabilis est in infinitum. mare em̄ existente et fe/  
 mina nihil obstat quin tertius generetur. Ignis quoq; si ap/  
 ponas combustibile: crescere potest in infinitum. Si ergo  
 hec sunt possibilitate infinita: sequitur q̄ natura diuina (que  
 facta non est: et est omnium maxima) erit actu infinita. quia

**Q** deus est  
vnū numero

**Q** impossibi  
le est esse plures  
deos.

**Q** deus est ac  
tu infinitus



## Capitulum Tertium

inter actū et potentiā nullū est dare medium. Et quia hec natura nō potest multiplicari per indiuidua: relinquitur quod in vno indiuiduo est actu penitus infinita. Dominicus Mirabile ex hac nostra disputatōe de deo lumē percipio Raymūdus. Vnde ra videbis cū tibi cepero demonstrare ex hijs quattuor prefatis gradibus deum habere esse: viuere: sentire: et intelligere. Dominicus. Oro vt mihi ocius ista demonstres.

**Quō deus habet esse. viuere. sentire. et intelligere**

¶ Capitulum tertium

Raymūdus. Cum certissima rōne cōstet deū cuncta creasse: et esse et viuere sentire et intelligere humane cōtulisse nature. qui ergo hec alijs benefica manu processit: multo magis in semetipso et viuere: et sentire: et intelligit. Nō enī hec alijs cōferre posset si in se vacuus esset. Et hec quidē in genere raptim dicta sint: nūc specialius quō deus esse habeat insinuemus. Esse dei nec habet exordium a nihilo. nec ab alio. nec ab ipso met deo

Dominicus Tria hec que nūc enumerasti: da operā rogo vt expressius manifestes Raymundus Dixi deū nō accepisse esse suū a nihilo. nec ab alio quocūq. nec a seipso. Nō a nihilo. quia nō ens nihil producit. nihil constituit. Nō etiā ab alio quolibet superiore vel priore. quia tūc vere deus creatura esset nō creator: factura nō factor. Nō etiā habet suū esse a semetipso: ita vt sibi ipsi tribuerit esse quod habet. quia tūc aliquē esse nō habuisset. quod absurdū est dicere. Nō refragaris puto Dominicus. Credo vera esse quod dicis Raymūdus. Cōsidera nūc preclaram esse dei conditionē. Vnde quia deus esse suū nō recepit ab aliquo nec a seipso. ideo nō recipit multitudinē. pūctōem. ppositiōnem. diuersitatē. sed est simplicissimū: purissimū: indiuisibile et summe vnū. Deus pterea est suū met esse: et totū esse. a quo nō esse longissime separatur. Omnia nepe que pter deū habēt esse: habēt nō esse sibi pūctū. deus pō in infinitū a se abigit non esse: et ante se: et post se. et ideo deus est ens interminatū. infinitū eternū: sine principio: sine fine. Et quia eē dei excludit a se omne finitū ne nō esse. idcirco p̄inet in se quicquid p̄inet ad esse. Atq. ideo in se retinet infinitos gradus et rōnes et modos eēdi intra se complectit. Quomō deus habet esse.

Deus infinitos



## Dialogus Primus

Sicnti si esset aliq̄s numerus actu infinitus hic infinitas nu-  
meroz species in se veraciter p̄tineret. Dominicus. Intelli-  
go magnifice cūcta que loqueris. q̄z nisi dñs deus noster infi-  
nitos essendi modos intra se p̄cluderet: posset augeri ⁊ cresce-  
re in h̄is que nō haberet: nec eēt cōpletus nec p̄fectus deus:  
essetq̄z nō ens sibi p̄iunctum. qđ impiū est asserere. Relinquit  
ergo q̄ deus est ens actu altissimū: p̄pletissimū: p̄fectissimū  
et maximū. Est p̄terea immutabilissimū. q̄ si mutaret habe-  
ret nō esse loci ad quē. Et ideo est in om̄i loco. in om̄i tpe non  
habēs p̄teritū neq̄ futurū. sed tm̄ esse p̄ns. id est nihil noui acq̄-  
rere p̄t: nec p̄dere quicq̄. Est igit̄ deus fons ⁊ mare eēndi infi-  
nitū: sine mēsurā: sine termino: sine fundo. Raymūdus. Pu-  
to te etiā intelligere vt qm̄ diuina eēntia excludit a se om̄e non  
eē. iō nō posse esse plura entia infinita. Si em̄ due eēnt infini-  
te substantie: esse vnus nō eēt in altero. ⁊ sic neuter deus eēt p̄fe-  
ctus ⁊ infinitus: cū vterq̄ haberet sibi p̄iunctū nō esse alterū.  
P̄terea q̄ deus abijcit a se oē non eē. iō debilitas: impotē-  
tia: ignorantia longissime ab eo remouent̄. Tenemus ergo deū  
summe eē virtutis. potestatis. sapiētie. ⁊ maiestatis: cui vni so-  
li creandarū rerū potētia tribuat̄. Dominicus. Habēt hec  
que dixisti ex p̄cedentibz p̄sequētiā. vnū tamē abs te interro-  
go. Deus q̄ abigit a se om̄e nō esse. iō nccario intra se cōtinet  
om̄e esse. Sequit̄ ergo q̄ deus h̄z in se eē terre. esse aque. eē ae-  
ris ⁊ ignis. eē quoq̄z asini: bouis: leonis. Sed nunqd̄ de⁹ ter-  
ra ē: aut aer: aut ignis: aut asinus: aut leo. quis sane mētis ista  
dixerit. Raymūdus. Facile respōdeo. Duplex est esse terre  
aeris. ignis. oīmz rerum conditaz. Vnū qđ in se habēt ⁊ in  
natura pp̄ia quam videmus. Aliud quod in suo habēt cōdi-  
tore: qđ videre nō possumus. Res ergo create iuxta esse quod  
habēt in sua natura nullatenus sunt in deo. q̄z esse dei tale esse  
habere nō potest: cū sit ipse incōpositus: indiuisibilis: immu-  
tabilis: eternus. Om̄ia aut̄ creata de se sunt corruptibilia: cō-  
posita: mutabilia: finita. taliter ergo nō sunt in deo. Sed qm̄  
deus habet in se om̄e esse: ideo omnes res create sunt in deo  
vt in suo creatore: moderatore: conseruatore. Cape manife-  
stum exemplum. Domus quam tu fabricasti habet duplex eē.

**Q** nō possunt  
eē plura entia  
infinita.

**Q**uō deus in  
se habz oē esse.  
et qualiter oīa  
sunt in deo



# Capitulum Tertium

Unū quod extra videmus in ppria natura. aliud qđ nō vide-  
mus in mēte artificis Ita ⁊ de rebz creatis itellige Domini-  
cus. Sed si deus abicit omne nō esse. ideo nullum eē potest  
extra deū haberi. sed creature habēt (vt certū est) esse reale ex-  
tra deū. ergo vel tale esse est etiam in deo: vel deus non habet  
omne esse Raymūdus. Fortiter me p̄mis Prīmū dico. sepa-  
ra mihi ab omī re creata omne compositū: oē corruptibile. om-  
ne finitū. mutabile. caducū. diuisibile. ⁊ breuiter omne qđ sonat  
impefectionē atq; indigentia. Quod dū feceris vide si nō tunc  
omnia creata sunt in deo: imo ip̄e deus. Habet ergo deus oē  
esse reale rerum intra se. seclusa tamē a rebus omī impefectione  
que deo pfectissimo admisceri nō potest. Dico secūdo omnia  
entia eē in deo s̄m triplicē cause respectū. Exempli gratia: do-  
mus fabricata respicit p̄mo suū artificē vt causā efficientē  
secūdo vt causā exēplarem ppter similitudinē quā in suo ge-  
rit opifice. tertio vt causā finalem ppter quem domus ipsa  
sumpsit originem. Pari modo de rebz creatis ⁊ suo conditore  
cogita: in quo sunt vt in sua causa efficiēte: formali: ⁊ finali. nō  
aūt materiali. quia mūdus ex nihilo agente deo cōstitutus est  
Est etiā mundus in deo vt in suo gubernatore. puifore. pser-  
uatore. ppagatore Dominicus. Adiutus sum respōsis tu-  
is. at qm̄ in rerum pductione incidimus: oro te vt q̄s a deo  
mūdus pcreatus sit breuiter edisseras Raymūdus. Faciā  
quod p̄caris. Prīmo noueris mūdum p modum artis a mag  
no deo nō natura neq; ex necessitate pductum. Nā ex quo de-  
us habet arbitriū liberū. ideo omīa pducit intellectu ⁊ volun-  
tate. Et quia mundi productio est artificialis. ideo non est de  
natura sui opificis Preterea sicut artifex pducit domū iuxta  
similitudinē quam gētat in mēte. ita ⁊ deus pulcrum pulcer-  
rimum ip̄e mundum mente continuit: et simili imagine extra  
in esse constituit. Et sicut artifex ante productionem habet in  
intellectu formā ⁊ similitudinē rei producende. alias eam  
producere non posset. Ita deus nunquam extra se mundum  
formaret. nisi ip̄am ydeam mundi prius in mente sua teneret.  
At quoniam deus hanc mundi similitudinē non potuit ali-  
unde ab aliquo extrinseco recipere. ideo ab eterno eam in suo

Quo deus cre-  
auerit mūdū

## Dialogus Primus

retinuit intellectū. ac p̄inde mūdus est in deo eternus. atq; id  
 ipm quod deus. Verū quia esse dei est multo p̄clarius. digni  
 us ac nobilius q̄ esse mūdi extra. p̄ducti de nihilo: iō dignius  
 et illustrius esse habz mūdus in deo q̄ in semetip̄o. Preterea  
 sicut artifex ipse p̄t innumeras domus p̄ducere p̄ domū quaz  
 gestat in mēte: ita ⁊ deus si vellet infinitos adhuc mūdus for  
 maret ex mundi imagine quā retinet in corde. Et sicuti artifex  
 meliori qua p̄t industria ⁊ iuxta cōdignam exīgētiā domū p̄  
 ducit. ita ⁊ deus mūdū quē condidit summā illi ⁊ cōdignam  
 p̄fectionē donauit. Verū in hoc fallit exēplum artificis ⁊ cōdi  
 toris. Nam qm̄ artifex solā ponit formā in materia: nec tñ fa  
 cit ipam materiā. ideo nō necē est vt sp̄ cū sua domo p̄maneat  
 Potest em̄ domus p̄sistere ipso ruētē. At nō ita est inter crea  
 turā ⁊ plastem suū Deus nēpe nō solū ponit formā in materia  
 ⁊ ipsam materiā de nihilo p̄ducit Idcirco mūdus necēariam  
 habet cōtinuam p̄ntiam dei. nec posset ad momētum vnū p̄  
 sistere. sed p̄ p̄ceps irēt in nihilū si suaz illi deus subtrahat ma  
 num Porat igit̄ deus robustissima manu sua mūdū vnūer  
 sum. illum creans. illū moderās: p̄seruans: ⁊ ad finē debitum  
 cūcta p̄ducens. At qm̄ hic cellissimus p̄ditor p̄tinue mūdum  
 p̄seruat ⁊ manu retinet ne ruat in nihilū. iō clare relinquit q̄  
 etiā p̄tinue mundum creat. sicut sol sine intermissione suos in  
 aerē radios format. Nisi em̄ incessanter sol a se radios diffun  
 deret: radioz claritas p̄tabesceret. Ita ⁊ mūdus repēte defice  
 ret si nō p̄tinue a deo crearet ⁊ seruaret Dominicus Ex hīs  
 que docte nūc porasti heresis pipatheticoz p̄horum facile cō  
 uellit: qui mūdum garriūt ab eterno fuisse. qd̄ si vez esset nūq̄  
 potuisset a deo creari: nec egeret gubernatōe: p̄seruatōe: dire  
 ctōe. Est ergo (vt tu asseris) in tpe ⁊ de nihilo a deo p̄ductus  
 nō necessitate: sed sola dei volūtate. dulcedine. bonitate. libe  
 ralitate. Dū ergo respicimus ad mūdū quem in tāta maiesta  
 te de nihilo formauit. app̄hendimus dñm deum nostrum for  
 tissimū. omnipotētissimū. eternū. infinitū. incōmutabilem ac  
 summe vnū: immēse maiestat. glorie. ac cellitudinis. qui de  
 nō esse vnūersa p̄stituit: retinet: ⁊ moderat. Hinc vehemēter  
 exulto dū huius admirādi opificis me facturū p̄sidero. ⁊ cum

Deus semper  
 est oī creature  
 sue necessari⁹.



## Capitulū Quartum

De nihilo sum ab eo formatus: principalior tamē et dignior pā-  
sum vnūersū: sub ipso rerū omniū caput et dñs. Gaudeo igit  
et tibi raymūde grās maximas habeo qui me in id pduxisti vt  
nouerim me habere tam nobile: tam sublimē: tam beneficū  
creatore: qui me cum nō essem nobiliter creauit. creatū ve-  
ro pseruat: regit: et dirigit. At nunc vnde paululū digressi su-  
mus ocius reuertamur.

### Sicut deus habet esse ita habet

et viuere: sentire: et intelligere

¶ Capiculum quartum

Aymundus. Animaduertisti qđ fructuosus tibi fuerit  
excursus noster: verū vt hortaris sicut pauloan de esse  
dei diximus. ita nūc qđo deus viuere habeat differemus. Si  
cuti p esse mūdi qđ cernimus arguimus aliud esse qđ non cer-  
nimus: sic p ea que videmus in mūdo viuere: deū viuere ma-  
nifeste colligimus. Nunqđ em mūdus viueret nisi deus añ vi-  
uisset. Preterea cū deus necārio habeat esse: habeatqđ qđcūqđ  
cōuenit cū esse: cū esse dei separet a se omē non eē. ideo necārio  
habet et viuere. qđ viuere cōuenit cū esse. Viuere em ipm esse  
nobilitat et illustrius reddit vt videmus ad oculū in creaturis  
Si em deus haberet eē sine vita: sensu: et intellectu: tūc eē dei  
nō includeret oē esse. quia vita: sensus: et intellectus sunt res  
reales: que ab infinito esse separari nō pnt. Et ideo manifeste  
colligit: vt quia hz esse: habet necārio et viuere: et sentire: et intel-  
ligere. Dominicus Nihil verius. sed qđ deus est ens simpli-  
cissimū et summe vnū: sine ppositōe sine diuisione. ideo viuere et in-  
telligere i deo  
dei est oīno idem qđ suum eē. nec sentire aut intelligere quicqđ  
idē sunt qđ eē.  
aliud sunt in deo qđ viuere. Et quia deus est suum eē. et eē dei  
idem est qđ deus: ita deus est sua vita: suus sensus: suus itē in-  
tellectus. Et quēadmodū deus excludit a se oē non eē: omne  
scz nō esse negatiuū: et non eē priuatiuū: ita excludit omē nō vi-  
uere: nō sentire: nō intelligere. Et ideo ab eterno et in eternum  
deus vinit sine pncipio sine fine. Iō solus habet immortalita-  
tem. quia sine ppetue vite nō potest ascribi pmutatio: nulla fie-  
ri additio: nulla alteratio. Et qđ deus est sua vita: iō est tota vi-  
ta. nec est quicqđ aliud qđ ipsamet vita. Hinc sequitur qđ omne

B i.

## Dialogus Primus

De sentire dei

De dei intel-  
ligere.



creatū uiuit in deo. ⁊ ideo deo oīa uiuūt. nec aliqd in deo mo-  
ritur Raymūndus. Pulcre admodū intelligis dictū nrī euā-  
geliste: qđ factū est ī ipso uita erat. Nā ex quo oīa uiuūt in deo:  
creature oēs que nūc uiuunt etiā anteq̃ in se uiuerēt in deo ui-  
uebant. Verū nūc de ipso sentire pauca dicamus. Sicuti em̃  
sensum in aīantibus esse uidemus: ita deū quoq̃ (q̃ sensum il-  
lis largitus est) sentire cognoscimus. Preterea si deus h̃z om-  
ne esse: habet ⁊ sentire. q̃ sentire est esse: ⁊ valde nobile ēē. ideo  
nccārio est in deo. alioq̃n nō excluderet a se oē non ēē. Et sicu-  
ti deus est suū esse ⁊ suū uiuere: ita est ⁊ suū sentire. q̃ uiuere ⁊  
sentire nō faciūt in deo ullā distantīā. Relinq̃tur ergo q̃ de-  
us audit: uidet: odorat: sentit ⁊ tangit. Nō tñ eo modo quo id  
animātibz cōuenit. sed inuisibiliter spiritaliter: realiter tñ. Et  
h̃is uero que nūc de esse: uiuere: ⁊ dei sentire diximus puto te  
opprime p̃prehēdere quid de suo intelligere dicere debeamus.

Dominicus. Cōprehēdo plane: nccārio em̃ sequit̃ ut q̃ ho-  
mini intellectū tribuit: cū is sit inter dei munera nobilissimus  
ipse quoq̃ intellectū habeat oportet. Et quia intelligere est ēē  
imo prestantissimū esse. ideo si deus habet oē esse: habet ⁊ intel-  
ligere. Preterea sicut esse dei est incōmutabile: nec p̃teritū re-  
cipiens nec futurū: sed p̃ns solū. ita intellectus dei nō discur-  
rit ab vno in aliud: sed sunt ei ab eterno p̃ntia oīa. Et sicut nō  
eget deus aliquo ad essendū: ita nullo indiget ad intelligendū.  
Quia uero ēē dei est infinitū: ⁊ cōtinue suū ēē intelligit: ideo sp̃  
intelligit infinitū. Et q̃ in suo ēē totus est mūdus ⁊ quicqd̃ ad  
huc esse p̃t. intelligēs ergo suū ēē: totū mūdū simul intelligit  
et quicqd̃ potest ēē. Et sicut in deo sunt oīa simul: ita simul oīa  
intelligit: uidet: ⁊ cognoscit p̃ suū esse tanq̃ p̃ speculū vnuer-  
sale. qđ est oīm rerum cōis ydea. At p̃o qm̃ tantū est suū intel-  
ligere quantū ⁊ suū esse: ideo cū summa voluptate intelligit se  
habere eternū ēē: eternū uiuere: se ēē immortalem. oīpotentis/  
simū. p̃fectissimū. ⁊ id uerissime se ēē quod in ueritate est. Et q̃  
esse atq̃ intelligere in deo idem sunt: ideo ⁊ se intelligere intel-  
ligit ⁊ sapere cognoscit. Preterea quia deus habet in se oīne  
esse ⁊ omnes essendi gradus. intelligens ergo suum ēē: intelli-  
git simul infinitos existentie gradus. atq̃ ideo actu intelligit



## Capitulū Quartum

totum esse mundi: et omnes species: naturas omnes: et indiui-  
 dua omnia. et quicquid vnq̃ aut fuit: aut est: aut futurum est:  
 aut esse potest. Vno ergo intelligētie obtutu terribilis ille ma-  
 iestatis oculus videt numeratq; totā arenam maris: aquarū  
 et pluuiarum guttas. omnes partes terre: et que in terra: aut  
 in visceribus terre: aut in vndis et fluminibus generant. Om-  
 nes itidem stellas celi: virtutes et cursus earum. omnes dies  
 seculi et horas et momenta dierum: herbas et herbarum vires  
 arbores oēs: fructus et frondes: semina et grana omnia. Ho-  
 minum quoq; demonum et angelorum cogitationes: intētio-  
 nes: desideria: opera: et verba singulorum. Omnia videt: om-  
 nia nouit: omnia discutit: et quicquid abditissimum est clarissi-  
 me comprehendit. Omnia em̃ nuda et aperta sunt oculis eius  
 Et hīs manifestissime lucet dei intelligentiam: dei noticiam  
 infinitam esse: innumerabilem: incomprehensibilem. Ray-  
 mundus. Cum ingenti gaudio te hec audio differentem Op-  
 time comprehendis incomprehensibilem esse dei eēntiam: vitam:  
 sensum: atq; intellectum. que quia in deo vnum sunt qui vnū  
 ponit omnia ponit: et qui vnum tollit omnia tollit. Qui em̃ di-  
 cit deum nō intelligere: negat et deum esse. Et quia ens verū  
 et bonum conuertuntur: qui negat deum esse: negat deum et  
 bonum et verum et iustum esse Sed patere queso vt paululum  
 lōgius te protrahā Dominicus. Patior qd̃ vis Raymū-  
 dus Vides ne igit̃ ex hīs q̃ iā dicimus manifeste seq̃ vt p̃nter  
 dicamus deū incorporeū eē et liberū hē arbitriū Dñicus.  
 Per rimas (vt aiūt) hec vtrūq; video. oro tñ vt palā mihi ista  
 demōstres Raymūdus. Dicimus sup̃ idē esse in deo itelli-  
 gere. sentire: viuere et eē. s; intelligere est spūale. g̃ et sentire et vi-  
 uere et eē in deo penit̃ est spūale. Est g̃ deus natura spūalis in ens spūale  
 ppositus: imp̃tibilis: simplicissimus. Vnde seq̃tur qd̃ deus est in  
 corporeus: impalpabilis: inuisibilis: nec aliq̃ sensu corporeo pcep-  
 tibilis. Dñicus. Vñc pulcre elidit̃ heres̃ antropomorphi-  
 tana: q̃ asserit deū hē hūani corpis effigie: hoīemq; iuxta hāc  
 mebroz suoz descriptōem ad suā imaginē p̃didisse. Vñc erro-  
 re neq̃ssimus ip̃ostor machomet⁹ in suo alchorano: et iudei in  
 suo libro quē thalmud vocitant lōgissimis fabulis psequunt̃

## Dialogus Primus

Nos vero qui scimus qm̄ spūs est deus: ipm̄ in spiritu adora-  
mus. Nunc deus optimus: maximus hoi intellectū contulit  
a quo solo pōt cognosci: diligi: reuereri. Noz gratia hō post  
mortē accipit deū p munere: inuisibile: inmensurabile: incapa-  
bilem Intellectus em̄ humanus adeo nobilis est vt nō possit  
caducis ⁊ visibilibz bonis munerari: ⁊ ideo bona intellectus  
sunt spūalia: eterna: infinita semp permanētia. Nunc de scōo  
scz q deus habeat liberū arbitriū ocus exequere

### ¶ Deus habet voluntatem et li-

berum arbitrium

¶ Capitulum quintum

Aymundus. Qui homini liberū contulit arbitriū deus  
manifestū est q ⁊ ipse liber arbitriū habeat: qz nihil dat  
qd nō habet. Preterea si deus habet eē intellectuāle: hz etiā ⁊  
velle. quia intellect⁹ sine volūtatē esse nō potest. Et sicut deus  
habet eē primum: ita volūtas eius est pma volūtas: nec sequi-  
tur vllam aliā voluntatē. idcirco qcquid deus vult: sua id vult  
ppria volūtatē. Et quia in deo eē ⁊ velle idem sunt: iō quecūqz  
de dei esse supra diximus: de sua volūtatē dicere tenemur. q  
videlicet est immutabilis: inuariabilis: eterna: ppletissima: ple-  
nissima: oipotentissima. Et sicut deus intelligit se pmo ⁊ suū  
esse: ita vult pmo seipm ⁊ suam plenissimā pfectionem. Et quē  
admodū habet: ita ⁊ cupit sibi ppi omē bonū: omē gaudiū: oē  
solaciū. Est ergo in cōtinua iugiqz leticia: ⁊ habet eternū gau-  
diū intra semetipm̄. Preterea cuz volūtas in deo idē sit qd  
intellectus: cuius pma opatio est itelligere pba sensumqz ver-  
borz Scōa discutere p rōem an res intellecta vera an falsa sit  
iusta vel iniusta. Tertia opatio quod vez ⁊ iustū est approba-  
re: reijcere aut qd falsum est. Quia ergo volūtas ⁊ intellectus  
in deo vnū sunt: nō potest sua volūtas ab intellectu discordiā  
facere. iō deus nihil pōt velle cōtra rōem nec ptra iustū iudici-  
um intellectus. Idcirco diuine opationes iuste sunt rōnabi-  
les: ordinate: sancte ⁊ vere. ⁊ volūtas eius sp̄ est rectissima: iu-  
stissima: ordinatissima: ⁊ pma regula que obliqri ⁊ in transuer-  
sum duci nō potest: nec a veritate vllatenus declinare. cuz sit  
ipfamer veritas. Que etsi mala aliq atqz iniusta fieri pmittat.

Nota tres opa-  
tōes intellectus



## Capitulum Sextum

nunq̃ tñ ea inordinata relinquit: sed ea sp̃ dirigit in bonũ finẽ

**D**ominicus. Hinc manifeste colligit nunq̃ debere homi-  
nẽ murmurare p̃tra voluntatem dei. sed equo animo perferre  
quicq̃d in illũ diuina censura decreuerit. Et ideo volũtas que  
ab hac diuina ⁊ p̃ma voluntate discordat tortuosa est: inordi-  
nata: iniusta: penis digna atq; supplicijs **R**aymũdus. **U**e **Q**uod ex libero  
rum asseris. sed nũc sequere me queso: ⁊ ex cognitione liberar arbitrio dei  
bitrũ de deo tuo stupenda magnificaq; p̃gnosces. **E**x quo em̃ oĩs eius p̃fec-  
tio ostendit.  
in deo est liberũ arbitriũ p̃mũ atq; eternũ: ideo diuina liber-  
tas est p̃ma. eterna. summa. plenissima. que a nullo vnq̃ aut  
dep̃mi possit aut violari. Hinc seq̃tur q̃ habz oĩa que summe  
comperũt libertati. Et ideo deus qcquid vult est. ⁊ quicq̃d nō  
vult nō est. ⁊ eo modo quo vult ⁊ sicut vult est. Est ergo talis  
tantusq; qualis quātusq; vult esse. alioquin sua volũtas eẽt re-  
stricta ⁊ impedita. nec in summa p̃sisteret arce libertatis **D**o-  
minicus. Omnino necẽ est ita fateri. idcirco p̃sequẽs est deus  
esse oĩpotentẽ: summe bonũ: summe benignus: summe iustum  
misericordem: oĩm̃a sciẽtem: oĩa que vult de nihilo p̃creãtem  
Nam talem se ac tãtum esse vult atq; desiderat. Est ergo sum-  
mus dñs: summus imperator: solus bonus ⁊ potens rex: cui  
subest cũ voluerit posse. cuius virtuti nemo resistit. cuius sa-  
piẽtiam nemo fallit cuius dulcedini se nemo subducit **R**ay-  
mũdus. Magnifice tu quidez. nam plena libertas arguit de-  
um oĩpotentẽ cum summa sapiẽtia: ⁊ summe sapiẽtem cũ sum-  
ma potẽtia. Cum em̃ in deo hec vnũ sint: tantũ potest quātus  
intelligit: ⁊ tãtum intelligit quātum sufficit. alioquin vnũ atq;  
idẽ numero esset seipso maius ⁊ minus. Verũ licet esse: viuẽ/  
re: intelligere: velle ⁊c oĩm̃a in deo vnũ sint. aliq̃ tamẽ appro-  
priate magis vni tribuũtur q̃s alteri. Nam q̃ deus viuĩt ideo  
est immortalis: impassibilis: incōmutabilis Et q̃ intelligit: id  
est summe sapiẽtie: summe industrie. oĩm̃a regens. oĩm̃a p̃spi-  
ciẽs. Quia vero oĩa potest: ideo oĩm̃a que vult p̃ducit. destrui-  
it: ⁊ rursum p̃struit. ⁊ oĩm̃ altitudinem se extollẽtem p̃p̃rimĩt ⁊  
extinguit. At qm̃ deus beniuolam volũtatem habet id est bo-  
nus mit̃. benignus. p̃stabilis sup̃ malicia. iustus. sc̃us. rectus  
et verus. Hec satis ex h̃ys q̃ supra diximus elucescũt. At nũc

## Dialogus Primus

paululū sublimius oculos attollamus. et quā iam pē mundi ad dei esse pscendimus. pgnouimusq; hūc mundū de nihilo et ex tpe a deo pductū. indagemus q̄so adiutore deo vt p hanc manifestā pductionē aliā inuenire possim⁹ multo ista meliorē: di-

**Q** mundi pdu-  
ctio arguit ali-  
q̄ in deo pdu-  
ctionez multo  
ista meliorem.

gniorē: sublimiorē Dominicus. Nō erit meo iudicio graue hanc pductōem licet admodū occultā inuenire. si tñ mētis aci- em acriter intēdūmus. Nā hec de nihilo mūdi pductio pandit nobis excellentiā: potentiā: sapientiā et bonitatem magni dei. Sed multo nobilior. altior. et melior sine vlla pparatōe eēt il- la pductio de sua infinita et altissima eēntia q̄ ea que de nihilo est: tantoq; pstantior quantū distat diuinū atq; eternū eē a ni- hili. Videmus ad oculū hoīem pducere domū nō inquantū hō est sed inquantū artifex est: et hanc domū nō de sua facit na- tura: sed materia aliena. Producit quoq; de sua natura hoīem simile sibi inquantū hō est viuente: rōnisq; capace ad imaginē et similitudinē suā. S; multo pclarior magisq; radicalis et cō- ueniens est hoī inquantū hō est sibi silem in natura pducere: q̄ more artificis domus extra se de aliena suba formare. Hoc exē- plo duplicē in deo pductionē eē mōstramus. vnā q̄ vt artifex mūdū de nihilo creauit. aliā q̄ tāq; de⁹ de sua suba filiū edidit

### ¶ deus de sua natura deū pduxit

rit rōnibus aliquantis ostenditur ¶ Capitulū sextum  
Aymūdius. Solidū satis fundamentū posuisti. nūc sup- est vt aliquātis rōnibus probē deū de sua substantia deū pduxisse. Si deus voluit aliqd pducere de nihilo: multo āpli- us voluit aliquid pducere de semetipō. si voluit ergo et potuit alioqn nō est oīpotens. Nūc ergo q; pplacuit sibi mūdū de nō ente pducere: multo magis pplacuit sibi de sua ppria natu- ra filiū generare. Istud cogimur dicere ne illi aut impotentia aut tristitia ascribamus. In summa eī tristicia et impotentia deus erit si generare filiū voluit et nō potuit. Preterea: q̄nto creatura a deo pducte magis st illi siles tāto eas magis diligit atq; pplectit. Sūme ergo illū diligit quē de sua natura sibi si- mile generauit. Ut q̄ sit in deo summ⁹ cōplacētie et amoris q; deus necesse est ponere aliū de sua eēntia pductū in q̄ sibi summe pplaceat. Dñicus. Satis bec rō pregnās est. Nā si de⁹ gau-



## Capitulum Sextum

Det societate alterius de nō eē pducti: z delicie eius sunt eē cū filiis hoīm: multo iocūdius in societate sui filij sibi oīno similū gūlabif. *Vlex tu qd cepisti psequere* Raymūdus Deus est realissime infinitus: immēse fortis atq; vigoris. nā sūma natura ē summe actiua. g nccārio seqtur q sit in eo pductio ifiniti. Sz pductio mūdi nō est nisi pductio vnius pūcti respectu infiniti dei. z qz etiā impossibile ē q infinitū in actu possit pduci de nihilo. als eēnt duo dii pūi actu infiniti. nccē est g q de pducatur re actu infinita de sua substantia ifinita Dñicus. Facile ego ista pcessero. nā qm in deo repitur pductio: nccē est q in eo sit summa atq; infinita pductio q nulla possit maior itelligi. Et hec ē pductio sue imaginis z sue plus Raymūdus. Videmus pterea q qlibet res creata sua naturalr z incessant pducit imaginē vt pz in speculo: in q qlibet res obiecta sua impmittititudinē. sol qz generat radiū z ignis calorē. Si g hanc generatōem deus alijs a se tribuit creaturis: multo magis ipe de semetipso sua ptnue generabit imaginē sibi oīno simillimā intelligētia z sapia z potētia z dulcedine z bonitate Dñic? Optime deducis. si ei de nihilo creat deus res tpales q vniūt sentiūt z intelligūt: multo magis pducet de sua natura sobolē vinentē intelligentē sapientē sibi penit? pformē z tanq; splēdo ris radiū de suo lumine pdeuntē Raymūdus Possent qdē herōnes sufficere. libet tñ aliqnto robustius incubere Cū nihil suauis meli? z amabili? sit summa iocūditate. ne g hāc deo denegemus: nccē est in eo ponere infinitā iocūditatē. s; sūma atq; imēsa iocūditas nō pōt esse sine societate alteri? summe sibi filis atq; pformis: in q sit verus amor pā iocūditas: summa suauitas. Habet g deus apd se aliū a se pductū sibi oīno similū: in q sicut in ppo filio delectat: exultat: gūlat. Preterea cū naturale sit deo z sūme ppriū tribuere atq; largiri. sicut clare pz in rez oīm creatōe. hz em qlibet res tantū muneris diuini qntū ipsa recipe potuit. Videmus qz q vna qz res id qd accepit alijs festinet imparti. Nam corpa celestia ptnuo influunt in hec inferiora. Elemēta quoq; oibus corpalibus rebus se pmiscēt. Arbores etiā z herbe rebus sensibilibus suos fructus vltro cōicant Hinc ostēdit q sūma ingenuitas ē aliqd lar

## Dialogus Primus

giri. At quoniam deus est omnium nobilissimus. ideo largiri illi puenit in summo gradu. estq; sibi summe naturale et maxime pueniens. Sed tribuere et esse in deo vnum sunt. id sicut suum esse est infinitum sic et sua largitio est infinita. Et sicut necesse est deum esse: ita et necesse est deum largiri. Hinc sequitur oportere deum dare totum quod habet. alioquin non esset infinitus largitor. Vnde ne ista largitio sit in deo vacua: necessario sequitur ut si est infinitus aliquis largitor sit et infinitus acceptor qui totum in se recipiat quod alter tribuere potest. Erit ergo iste acceptor suo largitori per omnia equalis: eque nobilis: eque sublimis. eque perfectus. infinitus: eternus. Et quoniam maior est et perfectior actualis largitio quam potentialis. et intrinseca quam extrinseca. et substantialis quam accidentalis. et de propria natura quam de nihilo producta: id necesse est quod ab eterno fuerit in deo ista largitio: et ista productio substantialis: naturalis. et actualis eque nobilis ut est ipse produces. **Dominicus.** Efficacissima hec ratio est. Nam largitio quam fit a deo ipsis creaturis pene nihil est si ad suam immensam munificentiam perferatur. Maximum vero quod deus dare potuit est quod tribuerit totam suam substantiam alteri persone. Et nisi id fecerit cum sit ipse indiuisibilis et simpliciter nature nihil de proprio tribuit. nec dat quod optimum habet: imo totum sibi retinet. et sic quincies esse avarissimum et tenacissimum. quod omnino longissimum est a tam liberali et munifica natura.

### **¶ in simplicissima atq; indiuisibili**

unitate summa sit trinitas personarum. **¶** Caplin septimum  
Aymundus. Huius itaque promissis nunc facile erit in vno et simplici deo personarum ostendere trinitatem. Supra monstratum est quod esse dei est infinitum. impruibile et summe simplex. et id non potest vna persona dari et altera retineri. sed necesse est ut dum concipitur ex integro concipitur. Quoniam ergo deus suum esse alteri largitur totum datur et totum retinet. et sic persona tribuens et persona recipiens habet idem atque indiuisibile esse: vnam naturam: vnam numero substantiam. et in nullo differunt nisi quod vnus est largiens: alter recipiens: iste habens esse diuinum a semetipso. ille ab alio. iste produces: ille productus. iste generans: ille generatus. Et quoniam largitor non est receptor nec econuerso. ideo in essentia diuina inuenimus duos reals distinctos. vnus generans alter generatus.



## Capitulum Septimū

vnus pater alter filius. Dominicus. Delitescat nūc sabel/  
lius impurus hereticus q̄ dicit patrē z filiū solo inter se noīe  
discrepare: nec in re sed in voce solā facere distantia: posseq; eū  
q̄ pater est filius eē: z qui filius pater. Sed progredere queso

Raymūdus. Quia igit̄ totū esse diuinū tribuit̄ alteri z ni/  
hil penitus retinet̄ quin id cōicetur filio a suo patre. ideo inter  
patrē z filiū est summa coequalitas: summa p̄substantialitas  
summa coeternitas: potestas eadē: eadēq; maiestas. Domi/  
nicus. En hinc funestissimus Arius vehemēter elidit̄: qui di/  
cit filiū suo patrē minorē: nec genitū esse a patre. sed aū mundi  
creationē a deo cōditum factūq;. Sed assertio tua verissima  
est: quia vbi inter patrē z filiū est vna substantia nō potest vnus  
altero prior eē duratōe. Nā licet vnus oriā ab altero. tñ simi/  
liter sunt ab eterno. Ex quo em̄ diuine nature est largiri: iō ab  
eterno fuit ip̄a elargiēs: z ab eterno recipiens: s; largiēs pater  
et recipiēs filius. S; prestoloꝝ mibi (quā pollicitus es) demō/  
strari in deo trinitatē. Raymūdus. En soluo pmissum. In

om̄i natura intelligibili z spūali inuenitur z intellectus z volū/  
tas. Intellectus est naturalis. z naturaliter opatur z ex necita/  
te. Volūtas aut̄ libera est et ideo libere agit. Est ergo duplex  
in natura spūali pductio vna necāria z naturalis q̄ fit p̄ modū  
intellectus: alia libera z volūtaria q̄ fit p̄ modū volūtatis. Pri/  
ma pductio in deo est naturalis et necāria. deus em̄ intelligē/  
do seipm̄ z suā essentia pducit̄ necārio suā imaginē sicut sol ra/  
diū. z largit̄ sue imaginē: hoc est sue soboli totā suā substan/  
tiā. Et quia ista pductio est p̄ modū nature. iō vocat̄ genera/  
tio. Et quia fit p̄ modū intellectus: ideo pductus vocat̄ verbū  
patris: imago z sapiētia patris. Quia vero q̄libet p se subsistit  
ideo vterq; p̄sona nuncupat̄. Porro qđ a volūtate pducitur  
amor est. z quia est vna volūtas patris z filij: iō a patre et filio  
amor pcedit. qui est spūssanctus. Habes ergo in deo tres per/  
sonas: patrē: z filiū: z spiritūsanctū. Dominicus. Habeo fa/  
teor. sed spūssanctus quō in trinitate persona sit paulo q̄so enū/  
dentiū ostēde. Raymūdus. Faciā breuiter. dicimus sup̄  
patrē esse largientē z filiū recipientē. sed vbi ē largitoꝝ z recep/  
toꝝ oportet q̄ aliud inde pcedat. qđ scz. nec sit dare nec recipere

Nota duplicē  
in natura spūa  
li pductionē. s.  
nature z volū/  
tatis.

## Dialogus Primus

videlicet amor q̄ procedit a dante in recipientē: ⁊ a recipiente in dantē. Et sic est ibi amoris p̄cessio q̄ est tertia res ⁊ tertia p̄sona: que neq; pater est neq; filius sed amboꝝ spūs. Hic autē amor neccario a patre filioq; p̄cedit. qz pater non p̄t nō amare suā imaginē: suū filiū a se p̄ductū. nec filius non p̄t nō amare patrē qui se genuit. Ista aut p̄ductio fit a duob; simul. qz pat̄ nō est p̄or filio s; ab eterno sunt fil. ⁊ ideo nō pus. p̄cedit amor a patre in filiū q̄s filij in patrē. neq; sunt due p̄ductōes amoris qz nō est nisi vna volūtas patris ⁊ filij a q̄bus amor iste p̄cedit.

**Dñicus.** Hinc euidenter destruit̄ heresis moderna grecoꝝ qui asserūt a solo patre p̄cedere spūsanctū: quasi ⁊ filius patrē nō amet: a quo tantope se intelligit amari. Sed p̄ge q̄ cepisti.

**Raymūdus.** Sicut ḡ he tres p̄sone hñt eandem numero essentiā siue substantiā. ita sunt inter se p̄ oīa equales. q̄ppe q̄bus est vna diuinitas: equalis gl̄a: coeterna maiestas. S; pater generās: filius genitus: spūsanctus amboꝝū nexus: amor amboꝝ: ⁊ amboꝝ charitas. **Dñicus.** Egregie nunc p̄fusus hinc arrius abcedit. q̄ impia voce ausus est dicere spūsanctū creaturā esse ⁊ seruū esse patris ⁊ filij. Nā reuera necesse est qz amor q̄ a patre filioq; p̄cedit sit infinitus. qz pat̄ amat filiū quātum p̄t ⁊ ecōuerso. ⁊ qz pater p̄t in infinitū amare: ⁊ filius filr. igit̄ amor (q̄ est spūsanctus) est infinitus. oīpotens. eternus. oīm rector ⁊ dñs. ⁊ patri ⁊ filio coeqlis. **Raymūdus.** Vidi sti cer te in q̄ sublimia aīm porreximus. Ex p̄paratōe em̄ hoīs ad res inferiores triū graduū penes p̄uenientiā generalē repēte in dei cognitōem puenimus. quē nūc scimus ⁊ esse: ⁊ viuere et sentire ⁊ intelligere. quē etiā videm⁹ ⁊ in simplici cēntia vnū esse ⁊ trinū in p̄sonis. Nūc supest vt p̄paremus hoīem ad res inferiores penes p̄uenientiā magis specialem: ⁊ ex hac cōparatione aliud quoddā mirabile lumen illuxerit nobis: quoz nosip̄os ⁊ dei gloriā contemplemur. **Dominicus.** Fiat obsecro quod dicis: libens animū accōmodo expertus fructum disputationum nostrarum.

**Comparatur hō ad res inferiores**  
res triū graduū penes p̄uenientiā specialem. ¶ **Caplm. viij.**



## Capitulum Octauum

Raymūdus. Cōuenit itaq; hō cū reb; sibi subiectis gene-  
 rali pueniētiā vt sup̄ dicimus: q; h; esse cū inaiariis. viue-  
 re cū plātis. sentire cū aialibus. Nūc paulo specialius hoīem  
 alijs pferamus. Primo puenit cū reb; pmi gradus que tm̄  
 esse habēt ⁊ nō viūere. Cōuenit em̄ cū elemētis ⁊ corpib; ce-  
 lestib;. Nā sicut illa inter se ordinata sunt: nobiliores em̄ et dig-  
 niora altiorē obtinēt locū: ⁊ minus digna inferiorē. ideo q; ce-  
 lum sursum ⁊ terra deorsum. ⁊ aqua peminet terre. aer vero et  
 ignis sicut hīs meliores ita ⁊ altiores sunt. Ita pariformiter  
 in corpe humano caput (qđ est inter exteriora mēbra nobilissi-  
 mū) supremū retinet locū. ⁊ mēbra min⁹ digna: vt sunt pedes  
 et tibie terre ppinquiora sunt. Et sicut supiora corpa influunt  
 et regūt ista inferiora: ita caput influit ⁊ regit minora mēbra.  
 Et quēadmodū sol medijs planetaz tribuit lumē et influit vi-  
 tam: residēq; in medio sursum tribuit ⁊ deorsum. Ita cor hūa-  
 num (qđ oībus mēbris vitā influit ⁊ calorem) collocat in me-  
 dio. ⁊ sua munera distribuit supius ⁊ inferius. Dominicus  
 Preclara pcinnisq; pcordia Raymūdus. Cū reb; vero se-  
 cūdi gradus maiori adhuc pcordia hō sociat. Nā sicut granū  
 de quo seu arbor seu planta nascit: materiā augmentūq; reci-  
 pit a terra: vt inderadix. trūcus. ramiq; pcedant. ita granū il-  
 lud de qđ hō pullulat a sanguine mēstruo in vētre matris aug-  
 mentū recipit vñ mēbra oīa generent. Et sicut ex vno puo se-  
 minis grano tot diuersa pcedūt: radix. trūcus: cortex: frōdes  
 folia: fructus: et semina. Ita ex vno modico patris tui grano  
 oīa corpis tui interiora ⁊ exteriora mēbra pdierūt. Domini-  
 cus. Hinc euidentē aspicio opus me ēē magni dei: qđ hoc mo-  
 dici granū patris mei in tot diuersa ⁊ mirabilia mēbra protra-  
 xit: esleq; vñ atq; eundē opificē qui ⁊ arborū corpa distingit  
 et hoīm. Nam cū corpus humanū formēt in matris vtero ip-  
 sa aut nesciēte aut dormiēte: aut etiā plerūq; nolēte luceclari-  
 us apparet qđ in formatōe humani corpis infinita potētia: sa-  
 pientia: ⁊ benignitas creatoris penit⁹ opata sit qui sup̄ oīa alia  
 corpa illd nobili⁹ pdidit: distingit ⁊ organifauit. Raymūd⁹  
 Jam nō erit difficile mōstrare pueniētiā cū reb; tertij gōnis. Cū reb; ter-  
 Nā quēadmodū aialia coitu generant maris ⁊ feie: ⁊ in vtero tū gradus

Quo hō cōue-  
 nit cū reb; pri-  
 mi gradus.

Quo cōuenit  
 cū reb; secū-  
 di gradus

Cū reb; ter-  
 tū gradus

## Dialogus Primus

Lumen qđ ex  
conuenientia ista  
resplendet.

matris horz mēbra formant. ita z hō p coitū gignit: z in vētre  
sue parētis coagulaf: format: z alit. Aialia caput hñt: oculos  
aures zc. z qñqz decorant corpis sensibz: pariformiter z hō Il  
la comedūt: digerūt: egerūt. sic z hō Illa in terrā de q̄ sumpta  
sunt p mortē reuertunt. ita z hō cū puluis sit in puluerē reuer/  
tes Dominicus. Data hac pueniētia: audire nūc abs te cu  
pio qđ inde lumē debeā speculari Raymūdus. Nec pueni  
entia rez oīm inter se: ostēdit q̄ vnus atqz idē sit artifex: vnus  
deus z dñs oīm. vnus ordinatoz z rector hoīs: aialū: planta  
rū: z elemētoz. Arguūt em̄ vnū filiū: vnā puidētiā: vnā po  
tentiā: vnā bonitatē. Nō em̄ eēt tanta rez oīm inter se pcordia  
et similitudo si duo eēnt opifices: duo moderatores. Vnus est q̄  
dñs q̄ z hoī intellectū ptulit: atqz plāta: atqz arboz opa mo/  
derat. Eadem q̄z oīm rez materia vnū mōstrat artificē summe  
potentē: summe sapientē: q̄ de vna eadēqz materia tot innume  
rabiles mirabilesqz rez formas pducere potuit: voluit: sciuit  
et fecit. Illud q̄z nō mediocriter mirandū q̄ de villi: infima: ter  
restriqz materia tā nobile humanū corpus plasmare voluerit  
qđ capax esset aīe rōnalis z summi artificis imaginis. Si em̄  
hoc tale corpus ex lapidibz p̄ciosis: aut certe ex aliq̄ celesti ma  
teria pdidisset nō esset tāta admiratōe dignū. Nūc p̄o cū ex vi  
li luto illud suscitauerit satis suā potētiā z sapiām egregius cō  
ditor ostēdit. Vnc potes etiā intelligere q̄ si te ex tā p̄ceptibi  
li massa formare potuit: poterit q̄z si voluerit multo te sublimi  
us attollere z in statū multo nobiliozē subleuare: z corruptibī  
lē puluerē tuū immortalē reddere. Dñicus. Capio lumē: id  
qz nō parū. vñ z dator luminū z tibi maxias habeo grās  
Raymūdus. Vidisti itaqz q̄nta cognouim⁹ ex p̄p̄atiōe hoīs  
ad sua inferiora penes pueniētiā: nūc reliquū est vt hoīem cō  
feram⁹ ad res ceteras penes dñas: z multo āplioza de hoīe z  
hoīs p̄ditore cognosces q̄z hacten⁹ p̄gnouisti. Verū qz iā p̄ā  
dij hora est: et fame ylia p̄abescūt: vox q̄z iā a sermonis p̄tute  
succūbit: oro vt sequentē disputatōem donec stomachus cō/  
fortet differrī patiari. Dominicus. Patior libēs. sumpto ei  
cibo fortius instabim⁹. Nā tritū apđ rhetores puerbiū est: bñ  
inflatas tibias meli⁹ resonare solere q̄ finit p̄mus dialogus



## Dialogus Secundus

### Hic comparatur hō ad res se infe-

riores penes differentiam generalē ¶ Capitulum nonum

Aymundus. Roboratis nūc paululū viribz ppare mus si placet hominem ad inferiores gradus rerū penes dñam. z pmo iuxta differentiam generalē. se cūdo iuxta differentiam specialē: z grādia quedam z sublimia que nondū vidimus intuebimur. Res em̄ triū inferi orum graduū multū ab invicē separant. et in ip̄is sunt distin/ cta genera: z species inter se plurimū differētes. Sed hō ma/ xima nobilitate z dignitate distat a ceteris. nō quia aut existit aut vivit aut sentit: sed quia intelligit. Habet em̄ hō liberū ar bitrium p quem p̄t cognoscere: intelligere: discernere: z velle z nolle. Ista ingenua dignitate hō p̄minet vniuersis subter se creaturis. qz ille om̄es opantur ex necessitate. hō aut̄ ex intelli gibili z libera volūtate. Ille suas opationes nō intelligūt. hō qd̄ opatur z intelligit z diligit Dominicus. Patz amplius/ ma differentia. sed q̄s inde nascit̄ fructus Raymūdus. Da gnus certe atqz sublimis. Nā cum hō hz intellectū potest itel ligere verba: sermones. sentētiās: p̄t discernere quid vez quid falsum: p̄t etiā quod vez z bonū est eligere: qd̄ aut̄ falsūz est re probare. Potest p̄terea se rebz que sub se sunt comparare: z se multo nobiliozē cognoscere. Potest etiā de vna cognitiōe ad aliā z de minore ad maiorē cōscendere. p̄t quoqz intelligere se intellectū nō a se sed a suo opifice recepisse. Vez quia creatu/ ra nō potest ascēdere vltra suū creatorē. iō hō suo intellectu z cogitatu nequaqz p̄t deū trāscendere: a quo accepit z vivere z intelligere z desiderare. Hinc sequit̄ qz nō potest hō p̄stātius aliqd̄ aut melius vel cogitare vl̄ desiderare suo maximo z op/ timo creatorē. Alioquin maior erit hō cogitando q̄s deus exi stendo: essetqz aliqd̄ maius in creatura q̄s in creatorē. qd̄ impi um est dicere Dominicus. Vere impiū. nunqz em̄ creator hoc sue tribueret creature vt possz aliqd̄ se melius: se dignius aut intelligere aut cupere. qz z hoc nature repugnat z imbecil lemz impotentē atqz ignobilē argueret creatorē. Si em̄ possz hō aliquid melius estimare aut cupere q̄s suus est p̄ditor: tunc

Nota fructū  
huius dñicie.

## Dialogus Secundus

certe nō esset nec optimus nec maximus deus. Vlex qz z hu/  
mana cogitatio z affectio p̄t ascendere in infinitū. id qui hanc  
capacitatē homini tribuit deus: necesse est vt sit z ipse infinitus.

Raymūndus. Optime p̄fiteris. ex intellectu ergo z cogita/  
tu humano euidenter omnia approbamus de deo q̄ illi p̄nt cū  
summa veritate z veneratōe tribui et ascribi. Capesce igit̄ et  
intellige hāc quā tibi nūc assero regulā in humano corde fun/  
data. Deus est quo nihil maius cogitari potest. Vel deus est  
qđ oīm maximū cogitari potest. Dominicus. Latio regu/  
la: mirabile iocundūq; lunē z quod nos vehemēter inflāmet  
ex hac regula hausuri sumus. Cū em̄ deus est quicquid maximū  
hō cogitare potest. ergo necesse deus est perfectissimus. opti/  
mus. dignissimus. nobilissimus. altissimus. oīpotentissimus  
et prudētissimus. Nec em̄ hō de deo maximo cogitare p̄t z il/  
li cum summa veritate attribuere.

### Practica huius regule ad p̄ban

dum omnia p̄fectissima de deo

¶ Capitulum decimum

Raymūndus. Propinquius hanc regulā explanemus.

**R** Cū igit̄ deus est optimū z p̄fectissimū qđ hō cogitare  
p̄t. ideo necesse deus est oē illud qđ melius est esse q̄ non esse.  
Hinc cognoscimus qđ deus nō potest cogitari nō esse. sed ha/  
bet p̄fectissimū esse. Et qz hō potest cogitare qđ deus est suū eē  
nec acceperit esse ab alio. nec a nihilo nec a seip̄o. igit̄ deus est  
suū esse. Nō potest cogitare deū esse eternū. immēsum. infini/  
tū. ideo necesse deus est eternus: immēsus: infinitus. al̄s de/  
us esset humana cogitatōe minor: qđ nefas est dicere. Nō po/  
test cogitare deus esse summā essentiā: p̄ se subsistentē: nullius  
egentē ope: oīa ex nihilo creantē. oīa moderantē. igitur talis  
est deus. Nō potest cogitare deū nō solū iustū esse aut veracē  
aut viuētē: aut beatū: aut bonū. sed eē ip̄am iusticiā: veritatē  
vītā: beatitudinē: z bonitatē. Talis igit̄ est deus. Nō pōt co/  
gitare simplicē esse deum: incōpositū: insolubilē. hoc em̄ ma/  
gis p̄gruit diuine nature q̄ putare eū p̄positū esse aut in p̄es/  
dinisibilem. Est ḡ deus simplicis nature z insolubilis. atq; id  
incorruptibilis. Nō potest deū cogitare incircūscriptum: nec



## Capitulū Decimum

loco p̄tineri nec tpe. hoc em̄ est p̄stantissimū. in nullo ergo lo/ co vel tpe coartat̄ deus. sed est fil' z semel in om̄i loco z tpe. nec inclusus nec exclusus. Nō p̄t cogitare deū posse plura in infi nitū z facere z cognoscere q̄s possit mens creata p̄cipere. ergo sic est vt hō cogitauit. alioqn̄ deus nō esset id maximū qd̄ hō cogitare p̄t. Dominicus. Cū maxima te audio voluptate. Hinc luceclarius intueor p̄ humanā cogitationem infinitas posse deo tribui dignissimas pp̄ietates. Quidelicet deus est in infinitū bonus: pius: benignus: fortis: iocundus: beatus be neficus: honorabilis. gloriosus Et q̄ hec oīa in tanta habeat p̄fectiōe qua nō potest altera p̄stantior estimari. Et qz hō co/ gitat deū iustū z bonū: iō tribuit illi odiū oīs peccati oīs mali cie z neq̄cie. Hinc seq̄tur q̄ deus odit in infinitū oē viciū sup bie. luxurie. oēm dolū. fraudē. simulatōem. Ecōtra. qz summe bonus est. iō hō estimat deū in immēsum diligere oēm p̄tutē charitatē. mūdiciā. humilitatē. timorē. obedientiā. verecūdiā Vlex tu q̄so vltra p̄gredere. Raymūdus. Nō p̄crea p̄t co gitare in deo eē infinitā p̄ductōem. nec debere esse sterile enī q̄ tantā rebz creatis attulit fecūditatē. Habet ḡ deus filiū quem naturāl' p̄ducit p̄ intellectū. hz z spiritūscm̄ quē libere a se p/ cedere facit p̄ arbitriū. Certe nūc vidisti q̄s sublimia z summe dignissima de suo factore hūana cogitatio p̄cludere p̄t et sibi in veritate tribuere. Nō nisi fecerit: puerus est hō. impius. su pbus. z sui p̄ditoris acerrimus inimicus Dominicus. Ve rū dicis. sed rogo te: nunqd̄ iō istas dignitates deus hz qz hu mana cogitatio eas estimat deū hz? Nunqd̄ mea cogitatio di uitē deū facit vt inops atqz egenus sit cū eas illi noli tribuere Raymundus Impiū est ita credere. Deus em̄ q̄ ab eterno oīm bonoz pulcrozqz dīcissimus possessor fuit: nihil a sua p̄t recipe creatura. Sz nos q̄ cecī z ignorātes sumus nō possu/ mus p̄ma fronte mētis obturū in dei lumē infigere. sed a n̄ro qd̄ in nobis ē lumine illud nitimur estimare. Nam qz hō cū sit imago dei p̄t in infinitū ascēdere cogitādo: optando: volēdo: iō oīno dignissimū arbitramur vt hoīs creator vnū gradū su pra hominē ascendat: habeatqz veraciter existēdo quicqd̄ illi hō tribuit cogitādo. ne sit deus humana cogitatōe aut minōz

L ij.

## Dialogus Secundus

ant' deterior Dominicus. Fecisti satis questuicula mee

### Quo per scdam operatōem itel

lectus hō omnia affirmat vel negat que sunt hominī necāria inquantum homo est.

¶ Caplin vndecimū

Aymūdnus. Diximus supra tres esse opationes intellectus. Prima est intelligere verba sensumq; verborū. per hanc hō multū differt a brutis vt iaz patuit. Scda opatio est discutere quid verū quid falsum. qd bonū quid malum. p hanc multo ampliū a bestiis distat. Tertia opatio est: qd verū qd bonū est prudēter eligere. z aspārī acriter quod malū est. Et p hanc a brutis hō lōgissimē separatur vt in subditis patebit. Per scdam ergo opationem intellectus discernit hō inter verū z falsum. z p tertiā operatōem eligit ex hīs qd sibi vtile iudicat: honestū z necessariū. Ad hoc em̄ ptulit hōi intellectus deus optimus vt illo vtaf in bonum suū z applicet ad suā vtilitatē z salutarē necessitatē. Dominicus. Equidē assentior ego Debet em̄ hō imitari ceteras se inferiores creaturas: q̄ sui cōditoris munera sibi p̄pis applicāt in sui p̄seruatōem z in suā necessitatē. Res em̄ primi gradus ad hoc laborant vt id p̄maneant qd sunt. Res scdi z tertij gradus vt sp̄ viuant z sentiāt. etsi nō in indiuiduo saltē in specie. Debet ergo etiā hō suū sic dirigere intellectū z volūtatem vt inde p̄modū: bonū: gaudiū spem: p̄solatōem z pacē consequat. Nec dico nondū tñ intellectus quorsum me p̄tracturus sis Raymundus. Ad stūpendū prozsus z suauissimū lumē: qd om̄es animi tui medullas vehemēter afficiat. Cū em̄ hō (vt asseris) tenet de iure nature affirmare z credere z p̄ seā partē recipere que illū inducat ad maiore perfectionē: dignitatē: z necāriam salutē. et nisi id fecerit abutit suo intellectu in suā p̄niciem. in damnu et omnimodā despationem suā. Cū igitur tu hō sis z habeas intellectū quē iam edoctus es in tuā p̄fectionem dirigere q̄ro nunc abs te aliq̄s vere lucis articulos: tu q̄so caute p̄spereris quō mibi vere respōdeas. Quid dicis: credis ne deū esse Dominicus. Credo vtiq; tu em̄ docuisti me id credere debere quod hōi maxime cōmodū z salutiferū est. Dū ergo credo deū eē quē

**¶** hō tenetur  
vt suo intelle/  
ctu ad suā vti/  
licitatē z salutē.



## Capitulū Undecimū

est infinitū bonū maximū mihi gaudiū pario: spem: solatio/  
ne: fiduciam. Nā inde intellectus meus nobilitat. dignificat.  
augmentat. et princeps efficit eius (in quē credit) excellētē et glo  
rie. Raymundus. Optime rēdisti. Credis ne deū vnū esse  
an plures deos. Dominicus. Ut mihi bonū velim tm̄ est  
vnus deus Si em̄ plures eēnt dī: essent plēs volūtates: et sic  
q̄libet vellet hoīem in suā redigere seruitutē. qđ eēt hoī p̄uicio  
sum: molestissimū: afflictissimū. Unus est ḡ deus. Raymū  
dus. Potes ne credere deū habere filiū. Dominicus. Vti  
q̄ possum. Jā arguo deū secundū cōicatiū: beneficū. et id est  
hoī maxime iocundū et fructifex. q̄ habeat deū cōicabilē. libe  
ralē. Raymundus. Credis deū summe potentē. summe sa  
pientē. summe benignū. Dominicus. Lerte summe necārī  
um est hoī talē habere deū cuius potētia p̄creet. cuius sapien  
tia gubernet. cuius bonitate p̄moueat. Libēter igit talē intel  
ligo esse deū. Raymūdus. In bonū tuū tuo vteris intel  
ctu. Credis etiā deū celū: terrā: mariā: et cuncta que in eis sunt  
de nihilo formasse Dominicus. Immo et hoīem ip̄m liben  
tius credo ex nihilo q̄ ex aliquo creatū. Hinc mihi orit cōfi  
dentia et securitas maior. certus em̄ sum vt q̄ me potuit ex ni  
hilo creare: poterit etiā post mortē resuscitare: et in maiore glo  
riā attollere Raymūdus. Credis deū p̄ hoīe hoīem factū.

Dominicus. Innumerabiles olīm fuerūt et adhuc sūt qui  
hoc nō credūt. ego autē libēter id credo: quo hūane nature mā  
xima est dignitas attributa Ex q̄ em̄ humanitas est deitati vni  
ta: summa p̄fectio: summa dignitas: summa exaltatio est inde  
hoī collata. Idcirco hostes sūt humane nature q̄ deū nolunt  
credere incarnatū. credo etiā deū hoīem de sp̄scō p̄ceptū et de  
integerrima et optima ḡgine natū Hoc mō em̄ hūana natura  
multo āplius nobilitat et attollit Raymūdus. Magnifice  
Quid dicis de mortuorū resurrectōe Dñicus. Credo mor  
tuos resuscitādos Hoc em̄ pacto hō reddit immortalis: incorrup  
tibilis. et p̄stituit eū etiā dū hic vīuit in maxio gaudio: in āplis  
sima p̄solatōe et spe: dū videt q̄ nō vnus est interitus hoīm et  
iumentorū Raymundus. Credis ergo aiām hoīs immortalē

Dominicus. Credo vtiq̄. hinc em̄ nascit ingēs exultatio

## Dialogus Secundus

et spei magnitudo. Qui autē dicūt aīam eē mortālē bestie sunt et rōnis lumine pūati. qz putant hoīem nībīl hēre iumento amplius. Raymūdus. Est ne futurū vniuersale iudiciū Dominicus. Credo futurū: in quo oēs hoīes recipiāt operū suoz eternā mercedē: vt qui bona fecerūt vadāt in vitā eternā: hinc animātur iusti. qui pō mala egerunt mergant in ignē eternū: hinc terrent reprobi. Qui ponit scelerū impunitatē: q tollit vltorē opeꝝ maloz: hoīem p̄cipitē reddit in oēm nequiciā et brutis animātibz peiorē p̄stituit dū nō nisi carnalia et lubrica sine freno timoris p̄fectatur Raymūdus. Hinc iā clarissime cōprehendis fidē ch̄ristianā in q̄ hū oēs articuli quos nūc tetigimus p̄tinent in bonū hoīs p̄stitutā esse. et p̄ns illi gaudiū cūmulare et futurū. Nā hec fides humanā naturā p̄plet: exaltat: dignificat. Igīr qui hanc fidē affirmat nullo mō argui d̄z aut obiurgari: neq; a deo neq; ab hoīe neq; ab angelo. qz id credit qd̄ est deo optimo p̄sentaneū et hūane nature salutiferū cōplemētū. Qui pō nō credit erraticus incedit: et deuū: ecceus: miser. impius. scelestus. et eterne morti iā p̄rimus Dominicus. Nō me capio p̄re gaudio dū animaduerto me ex tua directōe atq; industria in mirabilē scientiā promoueri. Obsecro te igīr vt ad reliqua que dicturus es meocius intromittas.

### De p̄paratōe hoīs ad res inferi:

ores penes libez arbitriū. per quod oriū de homine et opibz eius. et de deo vera cognitio.

¶ Capitulū duodecimū.

Raymūdus. Faciā qd̄ precaris. q̄so te intētus respice. nā stupēda videbis. Tertia opatio intellectus (si meministi) est. qd̄ verū qd̄ bonū est eligere atq; sectari. asp̄nari autē et fugere qd̄ malū est. Hoc p̄tinet ad libez arbitriū hoīs p̄ qd̄ summo p̄e distat a bestiis. Bestie em̄ et q̄ infra hoīem sunt oīa operant opa sua ex necessitate nature: ex ipetu. nec intelligūt se agere: nec dñi sunt opationum suaz. Nō autē p̄pter libertatē arbitrii sponte et libere agit: et est operū suoz dñs. qz cū vult et que vult agit: cū non vult dimittit Hinc seq̄tur q̄ opatio hoīs de sua natura ingenua et nobilis est valde et admodū dignissima. Quois em̄ opera sua sunt: et illi veraciter imputant. et inde acci-



## Capitulum xij.

pit laudem: honore: meritū z premiū si bona sunt z bñ fiāt. vel vituperiū: ignominia: demeritū z tormentū si mala sūt z male fiant. Ad oē opus hoīs sequit̃ vel meritū vel demeritū: eo q opus eius ē vel bonū vel malū. Si bonū: habet meritū. si malū: habet demeritū. Sz post meritū seq̃tur premiū: post demeritū seq̃tur tormentū. Ex quo em̃ hō opatur cū libertate. cum rōne. cū volūtate: qd̃ res se inferiores nō faciunt. iō opa sua il lū honorāt. ornant. nobilitāt: vel infamāt. maculāt. degenerē faciūt. Videmus q̃ppe ad oculū q om̃es res triū primoz graduū opantur opa sua ad honore sui p̃ditoris: et ad vtilitatem hoīs in summa q̃ preualēt bonitate z perfectōe. At qm̃ hō est ps vñuersi dignissima. iō summope tenet bene z laudabiliter opari. alioqñ solus ipse destruit ordinē creaturarū: et ledit ac destruit semetipm̃: z dulcē p̃turbat armoniā z p̃sonantiā vniuersi. Dominicus. Vera sunt oīa que tu loq̃ris. sz expecto quorsum hec p̃perent Raymūdus. Nūc aiaduertes Quia igit̃ ad opa hoīs sequit̃ meritū vel demeritū: eo q sunt bona vel mala. ideo post meritū debet homini summa gl̃ia. post demeritū amarissima pena. Vex quia hō nō potest munerare se metipm̃ vel punire. ideo nec̃ario sequitur q sit aliq̃s supra hominē qui possit illum punire z affligere si deliquerit: vel si recte egerit coronare. Alioquin opa hoīs p̃pter quem oīa alia operant̃ frustra essent z inania: essetq̃ homo ipse extra ordinē vniuersi. qd̃ absurdissimū est dicere Dominicus. Plane absurdissimū. Nā videmus q rebus visibilibz respōdet oculus. rebus audibilibz auris. tangibilibz tactus. intelligibilibz intellectus. Multo magis igit̃ rebus p̃miabilibz (vt sunt humana opa) respōdet premiator aliquis z equissimus iudex qui possit punire nequiciam: et iusticiam premiare. Raymundus. Ecce iam tuīpe intelligis q ex libero arbitrio hominis necesse sit esse aliquem supra hominem qui possit ipi iuxta quod meruit restituere. Deus igitur est supra hominem hominis p̃miator. Preterea qui male agit habet culpam. sed vbi est culpa: illic alicui committitur iniuria. Qui ergo ligatus est in culpa: est etiam obligatus propter offensam in pena. Et tot sunt obligationes quot homo multiplicat offensiones. Relinqui

Hic probat q  
deus q̃ est su  
pra hoīem pre  
miator est ope  
rū humanorū.  
hoc em̃ arguit  
libez arbitriū

## Dialogus Secundus

tur ergo qd est aliqs supra hoïem cui ppter culpam hō mānet  
astrictus. Preterea cū offensa seu culpa non possit remitti ni  
si p veniā aut penaz solutōem. ⁊ qz hō non p̄t libūpi dare ve/  
niā: nec libūpi solvere qd p̄meruit: clarissime liquet deū supra  
hoïem esse qd possit rogāti culpā donare: vel obstinato penā in  
figere Dominicus. Satis iā doceor ex libero arbitrio ho  
minis oportere pcludere deū esse. Ideo optimū est argumen  
tū. hō potest peccare ergo deus est punitor. hō potest q iusta  
sunt opari ergo deus premiator est.

**Q** deus pmiator: aut punitor ē

infinite sapientie: potentie: iusticie: ⁊ misericordie. et vnus est  
tm̄ premiator ac vltor deus

¶ Capitulū. xij.

Raymundus. Agnouisti igit ex libero arbitrio hoīs deū  
esse. agnosce nūc hūc ipm̄ deū ex eodē arbitrio esse infini

**Q** deus ostē te sapiētie: potētie: iusticie. Dominicus. Qūo est infinite sa  
pientie Raymundus Deus cū sit aut seuerus vltor aut equus  
munerator humanoz opez. iō nccē est oīm actiōes mortaliū  
ab ipō examinent. discutiānt. ⁊ statera iustissima appendātur:  
Vez qz opa hoīm fm̄ maius ⁊ minus merent aut premiū aut  
tormentū. ideo egent maiori vel minori discussione ⁊ cogni  
tiōe. Iō nccē est q index iste videat. cognoscat. ⁊ ad vngūē di  
scernat oīm opa hoīm. et iustissima eq̄tatis libra ea ponderet  
et iudicet Habeat ergo nccē est plenissimā cognitōem nō solū  
opez hoīm. sed ⁊ cogitationū. desiderioz. intentionū. et nihil  
illū lateat qd dicto. qd signo. qd cachinno. qd oculo. qd nutu  
qd plausu. qd deniqz minutissimo cogitatu pmissum sit. Nisi  
em̄ pfundissimo intuitu deus oīa scrutaret nō posset veraz in  
iudicio perferre sententiam. Nihil ergo debz negligere: nihil  
paruifacere: nihil dissimulare. nihil in obliuionem mittere.  
Sed cogita nunc rogo quantum esset cognoscere ⁊ meminif  
se omnes voluntates: affectiones: intentiones: sermones: et  
actiones vnus tm̄ hoīs a die sue discretiōis vsqz in diē mor  
tis sue. Si vnus: multo amplius duoz: triū: quattuor: centū  
et mille miliū. immo pene hoīm infinitorū. Quis queso nō stu  
peat nūc ad immēsam dei sapiām: que tot hoīm ⁊ qui fuerunt





## Capitulum xiiij.

et qui sunt: et quod post futuri sunt desideria: verba: atque opera vno circūspectōis oculo agnoscat: memorat: decernit Dominicus. O terribile maiestatis oculū multo lucidiorē sup̄ solē circūspiciēte oēs vias hoīm. Nunc ex libero hoīs arbitrio clare arguit deus iudex sapientissimus: prudētissimus: infallibilis: pfundissime circūspectionis et agnitōis. At nūc ostēde obsecro quō liberum arbitriū hoīs arguit deum infinite potētie.

Raymundus. Frustra eēt deū oīa hoīm opa agnoscere nisi etiā ea posset et p̄miare et debite punire. At qm̄ is q̄ vel honorat vel contemnit ab hoīe opante est infinite maiestatis. idē ipsa opa que etiā sunt pene infinita requirūt vel infinitā coroznam vel immēsam miserā. Sed nullus p̄t in immēsum affligere vel p̄miare nisi q̄ fuerit infinitus. Et q̄ id deus efficaciter p̄t ideo solus sicut nouit hoīm facta discutere: ita nouit et munerare Dominicus. Intellico summā potētiā Raymundus. Intellege etiā ex libero arbitrio summā dei iusticiā. Nihil p̄desset deū opa hoīm et cognoscere et p̄miare posse nisi etiā habeat et velle. Habeat igit̄ necē est optimā voluntatē et rectissimā iusticiā tribuere vnicuiq; s̄m opa sua. Nō erit ergo acceptor p̄sonarū. s̄ paruū eque iudicabit et magnū: nec p̄temnet p̄sonā paup̄is: nec honorabit vultū potētis. Est em̄ iusticia dei inflexibilis: inuariabilis: incōuertibilis: imutabilis. alioqn̄ ordo pulcerrimus vniuersi deperiret. qd̄ nullatenus fieri potest. Hinc etiā satis animaduertis deū quoq; eē benignissimū qui innumeris hoīm scelerib; quotidie offensus nō se vlciscit. nō indignat. sed p̄maz prestolās iudiciū suspēdit. minas remittit. Intellegis quoq; nō nisi vñū oportere esse p̄miatorē aut vindicē. Nā cū libez arbitriū est in oībus hoībus vnius nature: qd̄ est radicē et origo retributōis aut meriti aut demeriti. idē vñū tm̄ iudicē requirit qui illud possit et discutere: et prout meruit numerare. Dominicus. Nō mediocriter ex hoīs arbitrio illuminatus in dei cognitionē apprime profeci.

Ostēdit deus infinite potētie ex libero ar.

Ostēdit summā iusticie.

Ostēdit deus clemētissimus ex li. ar. et vñū tm̄ iudex.

## Sicut ex natura liberi arbitrii

cognoscitur quid de deo sentiendū sit. ita et p̄ liberum arbitriū cognosci possunt que hominis sunt.

Caplin. xiiij.

## Dialogus Secundus

Raymundus. Sicut agnouisti ex natura liberi ar. qd de deo sentire debeas: ita nūc quid de hīs q̄ circa hoīes gerunt debes agnoscere. Quinq; em̄ p̄ ordinē breuiter ponemus q̄ ex natura liberi arbitrii hoīem scire oporteat. Prīmū q̄ remuneratio q̄ fit hoī a summo iudice ppter opa liberi ar. ē spūalis z eterna: nō corpālis aut tpālis. Nā liberū arbitriū ppter qd homo dīr hō est spūale: inuisibile: z intellectuale. Et qz in liberō arbitrio subiecta ē oīs culpa hoīs vel meritū. iō principālis remuneratio hoīs est inuisibilis et spūalis vt remuneratio radici respōdeat z origini. Dominicus Satis assentior. nā corpālia quantūlibet sint pstantia nō sunt tñ digna liberi arbitrii opa munerare. Plus dico: tota corpālis machina mundi nō p̄t ex equo pmiare minū opus voluntatis hūane. Adeo em̄ nobilis res ē liberz ar. vt solo eterno p̄mio p̄pense. Raymundus. Hinc optie intelligis q̄ precipuū hoīs bonū vel malū est remuneratio voluntatis z intellectus. Dēs igit̄ thesauri et diuitie hoīs inquantū hō est sc̄z inuisibiles z spūales. Et regnū eius qd prestolat̄ est intellectuale: eternū: insolubile. Nāz qm̄ liberz ar. nō est vel locale vel tpale. iō bonū hoīs nec loco claudit̄ nec tpe mensurat̄. Nō ergo bonū hoīs est cōe cum beatis: qd Ep̄curus (q̄ summū bonū in voluptate posuit) videtur astruere. Scdm̄ qd natura liberi ar. elucescit est quāz legē hō approbare debet atq; sectari. z quā asp̄nari atq; p̄temnere. Ex quo em̄ remuneratio liberi arbitrii nō est corpālis s; spūalis vt iā patuit: hinc seq̄tur q̄ ille leges z secte q̄ finalē hoīs beatitudinē in rebz corporeis z sensibilibz p̄stituūt falsē sint z deceptorie: caduce: fuitiles: miserabiles. Dominicus Hinc verissime liquet impostor neq̄ssimus machumetus q̄ vanissimā suo populo legē pdiderit. cuius pmissa corpālia sunt z visibilia bona. Promittit em̄ paradīsum terrestrē: epulas pingues: vīna falerna. sericas vestes. feminas molles. Raymundus. Merito hic hoīm deceptor in apocalypsi bestia nūcupat̄: qui et bestialit̄ vivit z sua pmissa cōia cū pecudibz instituit. Porro lex xp̄i iesu q̄ dei visionē in p̄mio p̄mittit hec sanctissima ē. verissima z saluberzima: cuius institutor verus fuisse dinoscitur sc̄s: p̄fectus. verā hoīs beatitudinē z intelligēs z requirens.



## Capitulum xiiij

Tertium quod ex natura liberi arbitrij cognosci potest est mora pena  
rum aut premiorum. Nam quod totum bonum aut malum hominis est habere vel  
culpam vel meritum. unde pena sequitur aut corona. id est quanto homo plu-  
ra habuerit merita tanto maiora habebit et premia. Non debet igitur  
statim dum bonum aliquod opus fecerit finali retributione munerari  
quod tunc amplius mereri non posset. sed debet expectari donec me-  
rita omnia consumantur et unum pro omnibus recipere premium. Rursum: dum  
homo commisit mortalem culpam non debet repetere finali aduersione pun-  
iri. aliter esset totaliter condemnatus et perditus: nec posset amplius  
ad gratiam reparari. Unde quod homo propter liberum arbitrium est peritibilis  
de malo in bonum et potest culpam humiliter recognoscere et per penitentiam  
deum reuocare: id est expectandus est an velit ab errore ad iusticiam  
reuertere. Dominicus. Hanc expectandam (ut arbitror) requirit  
natura liberi arbitrij. non quidem ex suo merito cum vindictam merue-  
rit. sed sicut dixisti quod peritibilis est. et in melius permutari potest.  
Et idcirco iudex humanorum operum clemens debet esse et largianus. et  
non statim perire in vindictam. quod melius est hominem saluare quam per-  
dere. Raymundus. Quarto agnosce ex libero arbitrio duas esse  
ciuitates longissime inter se distantes. Licet enim liberum arbitrium sit in  
cunctis mortalibus eiusdem nature. tamen quod tendit per duas vias sibi  
mutuo valde contrarias. una est via culpe et demeriti. alia via iustitiae  
et meriti. et quod iste viae ducunt ambulantes in eis ad contrarias man-  
siones. idcirco duas necesse est ponere ciuitates: in quibus contrariae in-  
ter se populi longissime ab inuicem perpetuo separentur. ut sicut in se  
se voluntate et merito maxime discordant. et tali discordia qua nul-  
la potest esse maior: ita etiam remotissime ab inuicem separentur separa-  
tione qua nulla potest esse longinquior. Ideo deus qui munerator est acti-  
um humanorum hos duos populos ita discernit ut unum eleuet  
supra omnes celos. alterum deprimat in abyssos. Et quia cen-  
trum terre quae ciuitas futura est reproborum. et circumferentia vlti-  
mi celi quae ciuitas est hominum iustorum: extrema inter se distantia  
separant. congrue iuxta naturam utriusque populi haec habitacula  
dispensant. Sunt igitur haec due ciuitates perpetue. insolubiles.  
inuariabiles. inexpugnabiles. Quarum una est opulcentissima.  
quietissima. iocundissima. lucidissima. pulcherrima. verum et  
totum hominis bonum in se retinens atque complectens: in qua

## Dialogus Secundus

repausant innumerabiles iusti: et sedent in pulcritudine pacis et in requie opulenta. Altera vero ciuitas quae malorum gentem retinet: densissimis tenebris horret: inopie: ignominie: calamitatis et extreme miserie plena. omne malum hominis cumulatissima fertilitate proplectens. Dominicus. Diuersitas voluntatum et operum quam in hominibus exprimur has contrarias ciuitates manifeste constituit. Sed ve illis et septies ve quibus propter impiam nequicie culpam sinistra hec et tenebrosa ciuitas sorte obuenerit. Raymundus. Hinc iam quantum quod dicere decreui facile intelliges. Quod uidelicet liberum arbitrium est immortale. Ex quo in libero arbitrio subiecta vel virtus vel viciū. et omne liberum arbitrium est vel virtuosum vel viciosum. Sed virtus non expellitur nisi per suum contrarium quod est viciū: nec viciū eici potest nisi succedente virtute. At quoniam post mortem viciū quod hic non expellitur perpetuo manet: non enim pena viciū destruit sed consummat et perficit. ideo manente vicio manet et liberum arbitrium in quo est viciū. sed si culpa et etiam culpe pena est phennis post mortem: ergo et liberum arbitrium est phenne atque insolubile. Dominicus. Et aia quocumque in quo ipsum continetur arbitrium phennis permanet et insolubilis. Satis iam per liberum arbitrium tua industria illuminatus sum: nunc ad reliqua que in sinuanda sunt ocius accede.

**Quo homo differt a rebus se inferioribus penes cognoscere se habere. hec est specialior differētia.**

¶ Capitulū. xv.

Raymundus. Diximus supra quo homo differt a rebus trium graduum in generali. nunc specialius dominicam hominis a ceteris assignemus. Differt quidem homo ab alijs rebus. quia aliquid habet quod non habent cetera. sed maxime differt. quia et habet et se habere cognoscit. Hoc postremum nullis rebus inferioribus est commune. Habent enim res trium graduum et miram pulcritudinem: virtutem: utilitatem: varietatem. sed hec cum habeant non se cognoscunt habere. Solus autem homo id quod habet intelligit et a quo habet. Intelligit etiam quid cetera res habent et a quo receperunt quod habent. Tu quieso diligenter aduerte: et ex hac dominica stupida cognosces. Dominicus. Si centum mihi aures adessent omnes tuis sermonibus



# Capitulum

xx.

admouere. Non solū em̄ mibi ingeniū illuminas. s; et affectū  
acriter inflāmas Raymūdu. Istud melius postremo fate  
beris. Nunc vero p hac dñā quattuor gradus p̄sidera. Pri/  
mus: hō cognoscit se habere qđ h; et etiā quod ceterē res hñt. Nota quattuor gradus.  
Secūds: hō p̄gnoscit nō a seip̄o habere qđ habet: et ceteras res  
scit nō ab ip̄so nec a seip̄is accepisse qđ habēt. sed ab alio supe  
riore. Tertius: hō potest q̄rere: inuenire: et cognoscere illū a q̄  
et ip̄e et ceterē res acceperūt qđ hñt. Quartus: hō potest illū  
tenere: cōplecti: regnari: et perpetuo inherere illi et cōmorari  
cū eo inseparabili dilectōe Ecce hñs q̄ttuor p̄uilegijs differt hō  
a ceteris se inferiorib; creaturis. Dominicus. Capio qđ di  
cis: sed quorsum p̄peres nō video Raymūdu. Modo vi  
debis. Cū em̄ solus hō cognoscit se habere qđ habet: et a quo  
habet: et quid ceterē res habēt: et p̄pter quid habent: hinc iam  
suam cognoscit dignitatē: intelligit quāti eū suus cōditor esti  
marit: qui eū p̄re ceteris nobilē et capacē rōnis p̄didit: ceteris/  
q; omnib; quasi principē antetulit et cuncta suis pedibus sub/  
strauit. Nec homo cognoscēs si gratus est gaudet: tripudiat:  
gloriat. et factorem suū diligit: venerat: honorat pro hñs q̄ ac  
cepit. et quē res ceterē p̄ ip̄o acceperūt Dominicus. Quan  
tū intelligo tu cupis ostendere hoīem obligari deo: et p hñs q̄  
accepit in semetip̄o. et pro rez cōmodo creaturū Raymun/  
dus. Plane id cupio. Non em̄ debet hō nec stolidus nec in/  
gratus esse omnū conditori. sed immēsas agere grās p innu/  
meris bñficijs q̄ in se et in subiecta sibi creatura suscepit Nam  
ex quo deus soli dedit hoī cognoscere quid in se. qđ in alijs ac  
cepit inde obligat eū gratū debere esse et p suis bonis et p alie/  
nis. Prefertim eū ea bona q̄ in cetera creatura sunt magis ho  
mini necāria aut cōmoda sunt q̄ sibi. Nā si voles diligēter in  
spicere: deus omēs res inferiores nō p̄pter seipsas sed propter  
hoīem instituit. Cōdita em̄ sunt om̄ia. vel p̄pter hoīs necessi  
tatem: vel vtilitatē: vel solaciū: vel doctrinā: vel gaudium At  
nunc quia sunt om̄ia p̄pter hominē. ideo om̄ia solus accepit  
homo: et cuncta faciunt vnum corpus cum homine et vni re/  
gnū: cuius et ip̄e caput et rex est. Hinc tenet solus suo largito  
ri grās agere: obseq. inherere. diligere. collaudare Dñicus

Hō obligatur  
deo p se et pro  
creaturis.

## Dialogus Secundus

Nunc ipsam obligationem hominis manifeste concipio. Nam ex quo creature nihil pro se sed pro solo homine acceperunt. ideo solus homo quicquid usque in uniuerso est noscitur accepisse. Nunc ergo in tribus concludi possunt. scilicet in largitore. in munere. et in accipiente. Sed ubi est munus dantis ibi est et beneficium accipientis. atque inde necessarium ad accipientem naturalis oritur obligatio ad suum largitorem. praesertim si ipse largitor munera sua libere. voluntarie: et nulla necessitate distribuit. et si is qui accipit ipsis muneribus carere non possit Raymū

*Quod oēs creatu  
re seruiūt hoī  
quaz seruicio  
carere non pōt.*

dus. Recte tu quidem. Sed nunc intuiere an homo dei muneribus care  
re possit. Ut paululum de ipsis donis quae in seipso homo accepit ta  
ceamus: exteriora creaturarum munera cogitemus. Nam quod homo  
animam habet et corpus. et ideo omnis creatura est ad bonum anime hominis. vel  
ad bonum corporis eius. Et primo ad aduertere quomodo omnia seruiunt cor  
pori vel ad necessitatem: vel oblectationem: vel ad commodum vel ad  
iuniorum. Nunc homo indiget necessario quattuor elementis: ex quibus et  
constituitur. nutritur. conseruatur. Nunc homo indiget sole: luna: sideribus:  
plantis: frugibus: arboribus: piscium et animalium carnibus. Cogita ho  
rum omnium absentiam: et vide si sine hijs homo posset in vita durare.

Dñicus. Agnosco beneficium Raymūdus. Si beneficium ag  
noscis: agnosce et beneficij largitorem. Nam omnis creatura tibi cla  
mitat. accipe et redde. Accipe beneficium. redde debitum. Celum dicit  
Ministro tibi lumina et praestites siderum et planetarum: tempore vices:  
et varietates. hinc tollo fastidium: ingero delectamentum. Aer di  
cit. cōdico tibi statum vitalem. et omne genus volucrum tibi in cibum et so  
lacium mitto. Aqua dicit. ego te poto. sordes diluo: terras tuas  
plantas atque arbores irrigo et fructiferas reddo. et varios pi  
sces tuis faucibus administro. Terra dicit. ego te porto: te nu  
trio: pane: vino: oleo: frugibus: pomis et animalibus meas tuas  
repleo. Mūdus totus magnis tibi vocibus clamat. Vide quomodo  
te meus conditor amauit: quod propter te me tibi seruire compellit. quod fa  
ctus sum propter te ut tu seruias illi qui tenet me propter te: et te pro  
pter se. Si sentis beneficium redde debitum Dñicus. Satis nunc  
ostendisti quomodo creature seruiunt humanis corporibus: ac nunc osten  
de quomodo seruiunt et animabus.

**Quomodo omnia seruiunt aie humane**



# Capitulum xvi

¶ Capitulum. xvi.

**Raymūdius.** Ex magnitudine. ex pulcritudine. ex dulcedi-  
ne et bonitate creaturarū facile mens hūana cognoscit q̄s  
magnus q̄s pulcher: q̄s dulcis: q̄s bonus harū creator existat. In-  
uisibilis em̄ deus p̄ ea q̄ facta sunt intellectus p̄spicit: sempiter-  
na q̄ virtus eius serenitas et maiestas. **Preterea** dū hō p̄side-  
rat q̄ q̄cqd in creaturis aut pulcrū aut serenū aut p̄tiosus est  
nō id ip̄is p̄pter se sed p̄pter hoīem eē collatū: ingēti gaudio cor  
ei p̄fundit et in laudē resoluīt optimi p̄ditoris. **Preterea.** dū  
videt hō oēs alias creaturas in suū obsequiū deputari: suā re  
cogitat dignitatē: nobilitatē stupet: mirat̄ excellentiā. Hinc in-  
telligit se diligi a suo p̄ditore et magnipēdi q̄ se talē fecit: et lon-  
gissime oībus antulit. hoc gaudio h̄ fructu hō p̄uaret si solus  
sine ceteris cōditus eēt creaturis. **Preterea** dū se hō p̄pat ad  
alia aīantia q̄bus et viuere et sentire collatū est: tūc suā facile co-  
gnoscit ingenuā excellentiā. q̄ sensum a celesti demissus traxe-  
rit arce. cuius egēt p̄na et terrā spectātia. **Unde** p̄ncipio idul-  
sit cōis p̄ditore illis tm̄ aīas: nobis aīm q̄s: et hunc rōnis capa-  
cē: immortale: inuisibilē. **Preterea** res inferiores sūt humane  
mētī ad maximā doctrinā. Docent em̄ te bruta aīalia q̄ finale  
et verū bonū tuū nō sit in rebz visibilibz et corp̄is oblectamen-  
tis. nō in cibis et potibz et actibz venereis. q̄ hec bona cōia sūt  
et bestiis. Alia ḡ bona p̄stolaris spūalia. imortalia. sempiterna.  
Lerte nūc vidisti quantū res create etiā p̄ferāt humane mētī.

**Dominicus.** Vidi fateor et obligatōis magnitudinē nō sa-  
tis sufficio cogitare **Raymūdius.** Amplius expauesces dū  
tibi hāc obligatōez luceclariorē mōstrauero. Radix obligatio-  
nis orit̄ ex pte muneris accepti. Et q̄ ipsa munera multa et ma-  
gna et nobilia sunt. iō et obligatio magna fit et copiosa nimis.  
**Uex** vt melius agnoscas q̄nta fiat obligatio p̄ qualibet crea-  
tura: tripl̄r quālibet p̄ se creaturā p̄sidera. videlicet quantū va-  
leat in seip̄a. et quantū vna plus valeat altera. et q̄ntum ip̄a ho-  
mini p̄stet et accōmodet. Et q̄ oīs creatura q̄cquid hz mune-  
ris p̄ hoīe accepit. iō nō ipsa. sed hō p̄ ea creatori astringit̄. Et  
q̄nto ip̄a creatura ē nobilior etiā est min⁹ sit hoī neccāria tāto  
p̄ ea mag⁹ ip̄e obligat̄. multū debes deo tuo. p̄ tra q̄ te sustinet

De magnitudi-  
ne obligatōis

## Dialogus Secundus

**H**omo tenet agere gratias deo pro hijs que creature in se boni acciperunt.

**Nota summam obligationis**

nō solum quod est. sed quod etiam tibi necessaria est. Amplius tamen debes pro aqua quanto ipsa est terra nobilior et clarior. Multo amplius pro aere. pro igne: pro sole: pro sideribus: pro plantis: pro animantibus. Pro hijs omnibus maximas et multiplices debes agere gratias. Primo pro omnibus perfectionibus quas a suo opifice receperunt. Secundo pro utilitate et necessitate quam tibi impertiunt. Tertio pro dignitate et gloria qua cunctis premines creaturis. que quibus magnam ingenuitatem habeant: multo tamen te inferiores sunt. Et quia nō cognoscunt se habere quod habent: ideo nesciunt quid suo opifici debeant. Verum quia homo id solus agnoscit et quotidie profuitur earum beneficio. idcirco homo tenet agere gratias creatori. et eam illi beniuolentiam rependere quam singule pro se creature tenent. quia ipse solus id nouit et potest. Ut autem melius me capiās hoc recipe exemplum. Si tu esses solus sapiens in ciuitate tua. et ceteri omnes aut fatui essent aut pueri. et rex hispaniarum perferret toti ciuitati magnū aliquod beneficium quod in singulis distribui necesse sit. nōne tu quod solus pre ceteris es sapiens teneris agere gratias regi largitori. ne ingratitude populi periuocatus minas inferat ciuitati. Quod si nō feceris et teipsum quod dignus es et reliquos omnes miserabiliter perdis. At nunc agnosce in summa magnitudine obligationis tue. considera diligenter multitudinem. diuersitatem. utilitatem. necessitatem. nobilitatem et bonitatem omnium rerum trium graduum. Vide quod innumera biles quod nobiles sint res primi gradus. Vide nobiliores gloriam rerum secundi gradus. Vide quoque ingentem pulcritudinem et multitudinem rerum tertij gradus. Vide preterea omnium simul numerum sine numero. mensuram sine mensura. et ex infinita multitudine et perfectione earum infinitam intellige hominis obligationem. Quid nunc animi habes. Dominicus. Video heu miserum hominem hijs beneficijs non tam leuari quam opprimi.

Raymūdus. Opprimitur plane si gratus non fuerit et beniuolus. Dominicus. Et quomodo poterit gratias agere tantas: tam immensas.

**Quo homo est etiam obligatus deo pro hijs que accepit in seipso.** ¶ Capitulum. xviij.



## Capitulum xvij.

Aymūdu. Audies hec postea. Interim q̄so diligenter aduerte q̄ntū astringeris deo p̄ hīs q̄ accepisti in teipso naturalibz bonis: que sine p̄paratōe s̄ ceteris oībz p̄stantiora. Accepisti em̄ esse z viūere sentire z itelligere z corpus z animā. Si debitor es p̄ mūdo: multo amplius p̄ teipso. z tāto amplius quāto tu mūdo es melior: nobilior: p̄stantior. Būduz em̄ totus p̄pter hoīem factus est: cuius z p̄modis seruit z necessitatibz. Dominicus Hinc facile itelligo hoīem s̄m animā immortalē esse atq; p̄petuū: cū video tā nobiles tā preciosas z etiā immortales aliq̄s creaturas in obsequiū hoīs incuruari. Et q̄ is qui seruit sp̄ est suo dño minor. iō si creature nobiles atq; immortales seruiūt hoī: necē est sit hō multo nobilior: multo immortalior. Vex tu qd̄ cepisti p̄sequere. Ray Obligatur hō mūduz. Obligat itaq; hō p̄ illo esse quod accepit. qd̄ quidem deo p̄ suo esse. esse in uniuersum plus valet q̄ esse oīm creaturaz. qd̄ est nobili⁹ qd̄ est omnibz creaturarum. Nō aut̄ tm̄ accepit eē: sed etiā formosum z pulcrū z artificiosum: cui⁹ pulcritudinē sol z sidera obstupescūt. Obligatur sc̄do p̄ sua vita q̄ est multo p̄stantior q̄ oīm aliarū vita. Omnia em̄ p̄pter hominē viuūt. ipse aut̄ nō ec̄uerso. Obligat̄ preterea p̄ eo qd̄ h̄z et sensum z intellectū z libez arbitriū. rem vtiq; grādissimā. dignissimā: singularissimā. Plus em̄ ponderat libez arbitriū q̄ esse: viūere z sentire oīm rez. nam p̄pter hoc om̄ia sunt cōdita: oīa instituta. Habes ecce p̄ncipem z impatorem totius create nature. z vide decentissimā oīm rez seruitutē. Nam eē viūere z sentire que s̄t in creaturis sunt p̄pter esse viūere z sentire hoīs. Hoīs p̄o esse viūere z sentire suo seruit libero arbitrio. Nā ergo q̄ sunt in hoīe p̄tinne laborāt vt sedeant rex liberrū arbitriū. qd̄ immortale est atq; diuinū. Vñ sicut om̄ia creata triū graduū h̄nt nobilius esse viūere z sentire in ip̄o hoīe q̄ in seip̄is. h̄nt em̄ esse humanū in hoīe z p̄ hoīem iungunt̄ libero arbitrio. iō om̄ia creata respiciūt ad illud eē nobile qd̄ h̄nt in hoīe: qd̄ z appetūt p̄petuo p̄seruare. Om̄ia ergo ordinātur ad hoīem gradatim ascēdendo. hō vero sine medio p̄pter ip̄m ordinat̄ arbitriū. Sup̄ om̄ia itaq; sedet: imperat z dñatur libez arbitriū. nec h̄z aliq̄s creatū sup̄ se. sed solus creator deus illi p̄sident. illud moderat̄ z p̄tinet. Est ḡ libez arbitriū nobilissimū

Obligatur hō  
deō p̄ suo esse.  
qd̄ est nobili⁹  
qd̄ esse omnibz  
creaturarum

Alia dignita  
tē libi arbitriū:

## Dialogus Secundus

ma sedes dei: quod immediate deū attingit. deū p̄tinet et possi-  
det in eternū Dominicus. Video obligatiōem hanc hoīs  
magnā numis q̄ p̄ liberū arbitriū astringit deo p̄ quod hoīem  
sustulit de gradu in gradu donec ip̄m eleuet ad seipm. Est em̄  
liberū arbitriū imago et similitudo dei vna diuinā exp̄mens glo-  
riā et maiestātē. Per hoc em̄ est hō immortalis. intellectualis.  
eternus. et suo factori simillim⁹. Fateor itaq; plus hoīem obli-  
gari p̄ libero ar. q̄ p̄ toto quē possidet mūdo. Raymūdius

Hō obligatur  
deo p̄ suo cor-  
pore.

Hō solū aut̄ pro libero ar. sed etiā p̄ suo corpe debitor manet.  
Vide corpis tui sapientissimā et artificiosam fabricā oīa mūdi  
corpa precellentē Vide pulcrā membroz oīm compaginē et p̄  
portionē. oīa mēbra se inuicē iuuant: fulciūt: obsequunt̄. Vi-  
de q̄ formosa sit facies. q̄ frons serena. q̄ lingua facunda. q̄  
oculus serenus: q̄ manus p̄mpta. q̄ officiosus pes. q̄ oīa  
mēbra plana: nccāria: p̄portionata et pulcra Vide staturā cor-  
poris in sublimē porrectā. P̄ona em̄ cū spectet aīantia cetera  
terrā: os hōis sublime dedit celūq; videre iussit: et erectos ad si-  
dera tollere vultus. Vide p̄terea quāti quodq; mēbrum p̄ci-  
sit. valoris et nccitatis. Nolles em̄ vno carere pede aut manu  
p̄ toto vniuerso. Qui tibi oculū redderet excussum aut dētem  
aut aurē: sp̄ illum maximo fauore diligeres. Nunc pensa quā-  
tū abs te diligi debet factor tuus. q̄ non vnū tm̄ sed vniuersa  
tibi mēbra p̄pegit. distribuit. ordinauit Dominicus. Sa-  
tis intelligo plus me debere optimo creatori p̄ meo corpe q̄  
p̄ omnib; que extra me sunt innumeris bñficijs Raymun-

Hō obligatur  
pro anima

dius. Si tantū debes p̄ corpe qd̄ caducū est atq; mortale: qn̄  
tum putas p̄ nobilissimā et sp̄ victura aīa te quoq; debere. In-  
fudit em̄ pulcro corpi tuo aīam pulcerrimā et nobilissimā de-  
us q̄ possit ip̄m et sua organa p̄plere. viuificare. mouere. dirige-  
re. moderare. Sicuti em̄ corpus h; multa mēbra et organa ad  
modū distincta. ita et aīa ornata est et dotata varijs p̄tibus.  
potestatib; et officijs naturalib; quib; corpis organa mouean-  
tur et in suas actiōes destinant̄. Videmus q̄ in vnoquoq; reg-  
no sūt inferiora officia: vt officia agricolaz: mercatorz: opificū  
Sūt et media officia et multo his digniora. vt militū iudicum  
comitū et baronū. Sūt quoq; et dignissima officia. vt p̄sulū et

Nota hic va-  
ria anime hu-  
mane officia



## Capitulū      xvij.

senatoꝝ qui regi ꝑſulunt ꝛ aſſiſtunt. Pari mō in regno aiehu mane ſunt inſine ꝑtutes: vt eſt nutritio. augmētatio. genera/ tio. que ſe hñt inſtar colonū. mercatoꝝ. ꝛ opificiū: q̄ ſuſtinent ꝛ laborāt ꝑ toto regno. Iſte tres ꝑtutes ꝑtinent ſub vna pote/ ſtate generali q̄ virtus vegetatiua nūcupat. Et hñt ſecū alias adhuc q̄ttioꝝ virtutes. ſcꝝ virtus appetitiua: cuius officiū eſt cibū deſiderāter attrahere. ꝑtus retētiua cuius eſt cibū retine re. ꝑtus digeſtiua cuius eſt cibū coquere. ꝛ ꝑtus expulſiua cuius eſt ſupflua reiꝑere ꝛ bonū chīmū in oīa membra trāſmitte re. Sūt ſcđꝑ altiores his virtutes ꝛ ꝑtates in aīa. vt eſt potē tia qua videmus. audimus. olfacimus. tangimus. guſtamus. Viſus apphēdit oēs colores: figuras: lucia ꝛ radioꝝ pulcri tudines. Auditus omnes ſonos: ꝛ voces: ꝛ armonias: ſono/ rumꝛ ꝛ vocū differentes cōſonantias. Olfactus omēs odo res quozum nō eſt numerus. Similiter de tactu guſtuꝛ di/ cendum eſt. Inter has tamē ſenſitiuas potencias eſt quedam dignitas. Nā viſus melior eſt auditu. quia remotius ſolemus videre q̄ audire. ꝛ audire q̄ odorare. Guſtus autem ꝛ tactus ſunt ceteris ſegniores. eo q̄ obiectum volunt habere coniuñ ctum. Sunt quoꝛ tertio ꝑter has occultiores ꝛ nobiliores virtutes que habēt organa itēriora in cerebro: vt ſunt ſenſus communis. imaginatiua. fantaſtica. eſtimatiua. memoratiua. Quarto poſt iſtas eſt in anima virtus motiua de loco ad lo/ cum: quam a capite ꝑhiſici dicunt ꝑcedere. Per hanc anima dilatat. extendit. conſtringit. erigit. attrahit ſua mēbra. Quin to poſt iſtum ſtatum virtutum ꝛ officioꝝum que habent cū or ganis corporeis coniuñctionem et cū carne opantur: ſequit in regno anīme aliud quidam ſtatus virtutum et potēſtatū om/ nium nobiliſſimus quibus competit omne moderamen virtu tum ꝑcedētium. Sūt em̄ in aīa due altiffime potēſtates que habēt diſtinctas inter ſe operationes ab organo corporeo ꝑe nitus ſepatas: que ſunt intellectus ꝛ volūtas. Intellectus cō ſulit. iudicat. diſcernit. Voluntas tanꝑ imperialis maietas ꝑcēpit. imperat. ꝛ ad executionem conſulta demādat. ꝑter has virtutes naturales quibus anima decorata eſt potēſt inſuper de nouo ornari ꝛ veſtiri moralibus ꝛ gratiis bonis

## Dialogus Secundus

et p gratiā sui creatoris. z per industriam prope sollicitudinis  
Dominicus. Anima duerti acri ingenio cuncta que de aīe  
officijs ostēdisti: z video hoīez multo amplius q̄ pus suo opi  
fici debitorē fieri. Munera em̄ ista que in aīa hō suscepit inē/  
stimabilem illi conferūt dignitatem.

### De magnitudine obligatiōis ex

pte dantis z recipientis

¶ Capitulū. xvij.

Aymūdus. Satis nūc audisti mi fallor q̄ntū deo astrin  
geris ex pte innumerabilis muneris. audi etiā qd debe/  
as ex pte largiētis dei: z ex pte hoīs recipiētis Dominicus  
Andiq; me niteris p̄plicitū retinere vt nūq; mihi diffugium  
pateat Raymūdus. Utinā tanta tibi bñficiōz vincula pos  
sum inijcere vt in reliquū nō possis a tuo muneratore diuelli.  
Verū nūc respice diligēter volūtatem. affectū. z liberalē mu  
nificentiā dñi dei tui. z copiosissimūz te intelliges debitorem.

Duo sunt mu  
nera creatoris  
vnū aptum. ali  
ud occultum.  
scz amor.

Duo in genere sūt muneris creatoris. vnū visibile z manifestū.  
aliud inuisibile z occultū. Donū manifestū est mūdus. z quic/  
qd in se retinet minor mūdus scz hō. Donū occultū est amor  
dātis q̄ est inuisibilis. Prīmū tñ donū qd hōi cōtulit deus est  
suus amor: qui radix est z fundamentū oīm donoz. Nam hec  
externa dona multa z magna signa sunt maximī z ardētissimī  
ad nos amoris dei Logica nūc queso ex magnitudine oīm do  
norū infinitā amoris magnitudinē. Et qz deus totū mun/  
dū cōdidit ppter hoīem. ideo primo dilexit hoīem z oīa alia  
ppter hoīem. z ita in alijs creaturis nō dilexit nisi hoīem quē  
sup om̄es exaltauit: ornauit: nobilitauit. Verum qz amor dei  
excedit in infinitum oīa dona creata. ideo deus cū dedit ho  
mini suū amorem dedit ei munus infinitū: inappreciable: in/  
estimabile. Certe vidisti obligatiōem oīmū maximam. Quia  
igitur amor dei ad hominē est purissimus. ardētissimus. since  
rissimus. summe liberalis z mere gratuitus. iō sine vlla ppara  
tōe plus est obligatus hō p solo amore dei q̄ pro vnūuersis ex  
tra susceptis. Hec em̄ oīa et si multa sunt tñ finita sūt. At amor  
dei est funditus infinitus. Dñicus. Libēs suscipio hoīem  
sic amari. scz obligatiōis magnitudinē expauesco Raymūdus

De maxia ob  
ligatiōe ex pre  
amoris dei.



## Capitulum xix.

Diximus obligatōem ex parte largiētis. nunc eaz intellige ex  
pre recipiētis. Largitor omnium bonorum deus munera sua homi- Obligatio ex  
pre recipiētis.  
cōtulit ex libera et gratuita bonitate. sed hō ea recipit ex mera  
necessitate. Velit enim aut nolit necesse habet sibi assumere dona  
dei. sine quibus nec ad momentū poterit permanere. Nūquid ea  
tu poteris refutare. nunquid potes dicere deo: nō opus habeo  
sole tuo. nō opus aere. aqua. terra. munera tua alteri largirē ego  
ea amplius nō recipio. Si vides ergo inevitabilem hominis neces-  
sitatem: agnosce et obligatōem. Agnosce quantū debeas amico  
optimo et fidelissimo qui te cōtinuo in esse cōservat. qui tuis ne-  
cessitatibus et modis sua dona ministrat. Dominicus. Ag-  
nosco obligatōem infallibilem. indelebilem. perpetuam. immortalē  
et cartā insolubilem digito dei in qualibet creatura cōscriptam.  
quam dū lego nō possum maximū me debitore nō agnoscere  
Sed quousque animam meam defatigas et non dicis mihi quid pro  
tantis beneficiis refundere debeas creatori. Erubescō ingratus  
inveniri. sed quō satis gratus efficiar nondū intelligo

### Hic ostendit quid hō refundere te

netur pro acceptis beneficiis: suū scilicet amorem ¶ Capitulum. xix.

Aymundus. Ecce iam incipiam satisfacere votis tuis. Si  
dicito mihi. credis etiā hominē habere aliqd tale quod  
possit deo retribuere in recōpensam condignā tantorum bonorum  
Dominicus. Credo equidem. nunquid enim equissimus deus  
(qui hominem perdere nō vult) tantis cum beneficiis cumulasset: nisi  
nosset penes hominem residere aliqd quo suā possit soluere obli-  
gatōem. Alioquin in suā ultimā ruinam hec illi eēnt munera  
collata: quod de optimo largitore nefas est credere. Raymun-  
dus. Ita queso sic senti de dño in bonitate. Habet ergo aliqd  
homo quod reddere possit et debeat ne iudicetur ingratus. Nō hoc  
erit mūdus iste. quia nō est proprium hominis bonū. Nō ipsum hominis  
corpus. quia per violentiā ab eo auferri potest. Omnia enim que ex-  
tra animam hominis sunt: sua nō sunt. quia caduca et mortalia sūt.  
Verum quia recōpensatio debet correspondere amoris largiē-  
tis. amor autē largientis est immortalis: spūalis: inuisibilis:  
ita id quod hō retribuit suo datorī debet eē immortale: spūale.

## Dialogus Secundus

innisibile. sincerum. purum. et in sua potestate integre constitutum. Hoc autem est liberum arbitrium. non autem intellectus liberi arbitrii sed voluntas quae sola est libera et spontanea et superius impiofa divina. quae sicut a nullo cogi aut impediri potest: ita nec vllatenus auferri. Hec autem voluntas donum in se possidet inere liberum et spontaneum. scilicet amorem quae a voluntate praecedit ortu spontaneo. Hunc amorem voluntas liberali munere deo dare potest per beneficium acceptis nec quicquam amplius ab homine deus ipse reposcit. Nihil aliud habet homo in se vere proprium quam amorem qui est totius thesaurus hominis honorabilis. preciosus. liberalis. perpetuus et charissimus creatori. Invenimus igitur rem quam maxime querebamus. Qualis tibi quae so videtur Dominicus. Res optima. prestantissima. et quod preimum est homini facillima. Nunc bono alio efficiar. habeo enim vnum retribui domino per omnes quae retribuit mihi. diligam. amabo. amplectar bonum. Raymudus. Domino equissimum est amorem amorem rependere. et liberalissimo sincerissimoque amatori deo: liberale sincerumque reddere amoris obsequium. Amor enim per se placet et propter se. et per ceteris acceptus est deo. iocundus. dulcis. amabilis. Licet enim deus sit omnium verorum et pulchrorum bonorum ditissimus possessor nec vlla re egeat. vult tamen ab homine munera amoris accipere quae se exposcit. quae et ambit et diligit. Amor quippe solus est per quem potest homo correspondere suo amatori. Si deus te arguit: aut irascitur: aut minatur. tu illi iuste nec irasci nec minari potes. Sed si te amaverit tu iuste illum reamare potes. non tamen ex equo. cum amor dei sit infinitus. tuus vero finitus est et mensuratus habet. Debet tamen esse mundissimus. integerrimus. sincerissimus. plenissimus. sanctissimus. Abominatur enim deus caducum: permixtum: corruptumque amorem. qui suo purissimo amori respondere non potest. Domini Raymudus. Cuius nunc quod amorem tuum abs te exigit amator deus: audi praeceptor creatoris a creaturis potes addiscere. Creator tuus prae ceteris creaturis magis te diligit. ita et tu prae ceteris tuum dilige creatorem. Item creator tuus omnia alia propter te diligit: et tu omnia dilige propter creatorem. Item creator omnes suas creaturas in tuum transmittit obsequium. tu vero quicquid habes optimum in illius famu

Solus amor  
 liberi arbitrii  
 potest deo per suis  
 muneribus satisfacere.

Nota valores  
 amoris

Solo amore  
 homo responderet  
 suo creatori

Quomodo amandus  
 est deus hanc  
 formam accipe a  
 creatoris et a cre-  
 aturis.



## Capitulum xix.

latum expende. Item creator tuus te diligit infinito et perpetuo amore. ita et tu illum semper dilige ex toto corde tuo. ex tota anima tua. et tota mente tua. Habes formam amoris de creator: nunc eandem formam recipe a creaturis. Creature impediunt tibi suum beneficium et obsequium de optimo quod habent et totum quod possident. ita et tu quod in te optimum habes scilicet amorem tuo tribue creatori. Creature totis viribus tibi deserviunt tu quoque quicquid virium habes in amore tuo tribue creatori. Creature continue et sine intermissione die ac nocte sereno vel turbulento tempore tibi obsequuntur. ita et tu omni tempore in prosperis et in aduersis tui dilige creator. Creature soli tibi seruiunt et nulli alteri. ita et tu solum tuum dilige creator. et neminem dilige nisi propter ipsum. Creature tibi seruiunt secundum propriam naturam et modum suum. ita et tu debes obsequi deo tuo secundum modum nature tue ex libertate et bona spontaneaque voluntate. Creature dant tibi sua munera in summa qua preualent perfectione. Arbores enim et vites expiunt tibi suos fructus maturos. bonos. dulces. oblectabiles. Non enim acciperes ab eis fructus amaros. virides. acerbos. corruptos. Ita et tu quoque da operam ut deo tribuas amorem maturum. dulcem. amabilem. bonum. integrum. perfectum. Postremo creature non tibi seruiunt cum dolo: cum fraude. cum pigritia. ignavia. secordia. sed simplici et prompta intentione. Ita pariformiter serui deo tuo ut non ambules in vanitate: et festinet in dolo pes tuus. Dominicus. Acriter me incendit institutio tua. et amoris formam nunc abs te digessim studebo pro viribus emulari. Nam ut video nulla relinquitur homini excusatio quin suum debeat amare factorem. Amor enim cum filius sit libere voluntatis a nullo impediri potest quin omni momento suum possit opus implere. In amando quoque nullus labor. nullus dolor nec tristitia: nec tedium. nec fastidium. Amor enim omnes labores reddit suauis. amabiles. voluptuosos. Vnde iam manifeste lucet summa erga hominem dulcedo et benignitas conditoris. qui datis tantis beneficiis hominem non obligauit ad rem penosam laboriosam. et fatigabilem. sed ad id quod maxime est appetibile et delectabile.

## Dialogus Secundus

### ¶ debitum amoris quod homo reddit

dit creatori ad hominis meritum et modum reuertitur ¶ Caplin. xx.

**Raymūdus.** Sicut lucet benignitas magis creatoris. eo quod obligauerit sibi hominem ad amorem: rem maxime delectabilem: ita omnem excedit benignitatis mensuram: quod ipsam amoris obligatorem ad solam hominis peruertit utilitatem. Licet enim deus non solum ambiat amorem et vehementer exposcat: hoc tamen facit ut inde homo diletur. perficiatur. nobilitetur. Videmus enim quod obsequium creaturarum in magnam vertitur hominis utilitatem. ita et obsequium amoris quod homo exhibet deo cum deo perdesse non possit (ipse enim bonorum nostrorum non eget) ut homini pro sit necesse est **Dominicus.** Non debet igitur homo ociosus esse. sed sicut creaturarum recipit utilitatem: ita et ipse opifice diligendo suis etiam debet modis indulgere. **Raymūdus.** Debet utique. Duplex enim necessitas homini incumbit. Indiget enim esse et ut perueniat in esse. secundo indiget ut habeat fructuosum atque optimum esse. A seruitio creaturarum que naturaliter et ex necessitate seruiunt homini: homo recipit esse et durat in eo. sed a seruitio amoris quod homo exhibet deo (quod libere ac voluntarie agit: atque ideo merito) homo recipit fructuosum atque optimum esse. Creature seruiunt tibi ut esse habeas: tu vero deo obsequeris ut optime habeas. Sed quia prestatius est optime esse quam esse solum. ideo obsequium hominis est sibi multo melius quam quod accipit a creaturis. Verum quemadmodum creaturarum seruitus est homini continuo necessaria. ita et necessarium est homini seruire deo si velit utiliter permanere **Dominicus.** Vehementer assentior. Nam sicut necesse est homini corporaliter mori si suum illi creature obsequium denegarint. ita et spiritualiter eum mori necesse est si deo suo seruire contempserit. Qui ergo non seruit deo vere mortuus est. nec quicquam perficit homini obsequium creature: nisi ipse seruiat creatori. Hoc enim secundo obsequio cessante primus frustra impeditur. Perdunt enim suam utilitatem creature quod propter hominem institute sunt: si homo suo factori obsequium contempserit. Et talis homo quantum in se est cassat et frustrat totum vniuersum.

**Raymūdus.** Hinc manifeste intelligis oportere hominem per amorem domino deservire: ut dum ipse diligenter obsequio deo col-

Duplici necessitate homo tenetur suum amare factorem.



## Capitulum xxi

ligatur. alie etiā creature omnes hōi seruiendo hōi copulant.  
et p hōiem deo. Obligatio itaq; amoris omnia cōplet. oia con- ¶ amoris ob-  
ligatio omnia  
consummat  
summat. et totū deo alligat vniuersum. Vide nūc mirabilem  
dulcēq; circuitū. Ab amore creatoris oia pcesserunt: et p ho-  
minis amorē ad deū omnia cōsummant. Et sic apparet palam  
q; hō deum diligēs est mediator quidā inter creatorem et ipas  
res conditas. q; p ipm cum deo redeūt et ad deū. ¶ Si hō deo  
p amorem nō adhaerit: sicut ipse inordinatus est et dissolutus.  
ita ipse in penā suam oia diffūgit: dissoluit: diffibulat. nec crea-  
tori vtilis nec dignus creatura. Dominicus. In mirabilē  
me lucē raymūde extulisti et in ardentissimā flammā: vnde tibi  
maximas habeo gratias Arbitror em iam tandē te de amore  
vltimam sententiā posuisse Raymūdus. Reuera nō posui.  
multa em et magna de amore adhuc locuturus sum et q stupe-  
re te faciant vehemēter. Dominicus. Oro te obsecrās o di-  
lectissime pple desiderii meū: et qd reliquū est ocus edicto

### ¶ hō obligatur amare etiam

omnē creaturā: et precipue dei imaginē ¶ Caplm. xxi.

Raymūdus. Unū adhuc nūc dicam: cetera alteri dyalo-  
go conseruabo. Sicut hō obligat primo suum diligere  
creatore. ita post ipm oēs debet diligere creaturas: nō in quā-  
tum sibi vtilis aut necērie sunt. sed q; dei amatoris sui creatu-  
re sunt. Et quia nō omnes creature sunt equales. sed vna est al-  
tera pstantior. et illa oīm prestāissima et dignissima q; dei in se  
imaginē et similitudinē representat. ideo pre ceteris hō debet sui  
creatoris imaginē. id est hōiem amare: colere: venerari. Cum hō tenet suū  
em quilibet hō ita pñet in se sui creatoris imaginē. sicut cera diligere prim.  
formā signaculi cui impñitur. id obligat quisq; diligere altez  
sicut seipm siue amicus sit ille siue inimicus. siue profuerit siue  
etiā obfuerit. Semp em hō imago dei est. sp maximi pñitoris  
nobilissimū plasma est Dominicus. Hinc ego palā excipio  
oportere vnūquēq; hōiem diligere alterū sicut suū ipsius ima-  
ginē: sicut suū ipsius naturā Et ideo qlibet tenet estimare et ap-  
pñare alterū sicut semetipm. Tenet quoq; oē bonū quod sibi  
quisq; cupit inquantū dei imago est hoc etiā alteri cupere: alte

## Dialogus Secundus

**Q** a creatore  
et a creaturis  
hō discit suum  
diligere, primū

ri imp̄cari: alteri si potest etiā cōferre. Debet igit̄ esse inter omnes hoīes vna eterni federis p̄paginatio. vna pax. vna cōcor dia. vnū velle. vnū nolle. Raymūdus. Iustissimū est quod tu loqueris. Ex quo em̄ hec obligatio qua hō tenet̄ amare hominē: originē ducit ex obligatiōe qua hō astringit̄ diligere creatorē. ideo sicut ista est rectissima et in iure nature fundata: et ē prima iusticia: ita et altera est sc̄da iusticia: recta: sancta: et in iure nature radicata. Accipe nūc formā hui⁹ obligatiōis a creatore et a creaturis. Primū creator oībus hoībus indifferēter suā partitus est imaginē et suā similitudinē. tu q̄z oībus cōica bilē te prebe et liberalē. Creator sine acceptiōe p̄sonarū oēs homines inquantū sunt sue imagines cōi diligit amore. ita et tu quoq̄ oēm hoīem dilige. Creator equali pietate oīi hoī suā bñficia indulget: et solem suū oriri iubet sup̄ bonos et malos. et pluit sup̄ iustos et reprobos. et tu quoq̄ oīi petēti te tribue. et q̄cquid habes libet̄ imp̄tiri stude. Secūdo accipe hanc formā et a creaturis. creature que hoī insu creatoris inserviūt nō magis vni obsequiuntur hoī q̄z alteri. nō plus p̄ vno laborāt q̄z p̄ altero. neq̄ amplius maiore respiciūt q̄z minore. nec nobilē q̄z ruralem. Elementa. plante. arbores. aialia nō plus seruiunt regi q̄z militi. nec plus seruo q̄z dñō. Sicut ergo creature hoī obsequiuntur inquantū dei imago est et equales inter se reputāt oēs hoīes. ita et tu quoq̄ eq̄liter dei imaginē in quolibet hoīe venerare: nec estimes naturali p̄ditione alterz alteri p̄ferendū

**Q**uāte digni  
tatis sit ima  
go dei.

Dominicus. Nō solū ex his q̄ dicis colligo formā amoris v̄et̄ etiā quāte sit maiestatis. dignitatis. gl̄ie et excellētie imago dei luceclarius intueor. cui suus creator tantā imp̄dit sollicitudinē: quā honorat. diligit. venerat̄. cui etiā creature multes nobiles et sublimes innigilāt. seruiūt. obsequiunt̄. Satis hinc patet quantū debz honorare hō hoīem: q̄n̄ illum et deus maximus et vniuersus orbis venerat̄ Raymūdus. Nolo etiā te

**Q** amor quo  
hō diligit pri  
mū in hoīs ver  
it̄ utilitatem.

lateat q̄ hec obligatio amoris redūdat et reuertit̄ in solā hoīs utilitatē in suū commodū et meritū. Licet em̄ amor tuus quo primū diligis plerūq̄ illi aut utilis est aut iocūdus: tibi tamē sp̄ est meritorius. Dū em̄ hō primo deū diligit. ac tum primū imaginē dei: inde sibi colligit oē bonū suū. om̄e meritū. omne



## Capitulum xxij

gaudium. laudē. salutem ⁊ gloriā. Et quanto adiecerit plures  
ppter deū hoies diligere tanto ditescit amplius. tāto fit ⁊ no/  
bilior ⁊ seipō quotidie maior. Multa adhuc de natura amo/  
ris: de eius virib⁹ ⁊ pprietatib⁹ differenda sunt. sed vides quia  
iam sol hesperias se mergit in vndas. nō quoq; suas vmbrias  
iam minitans: ⁊ cibū nos ⁊ somnū capere adhortat. In crasti  
nū igit que de amore supsunt reseruemus Dominicus. Li  
cet a tuo sermone inuicissimus ipse diuellar: pareo tñ votis tu  
is: vt paululum viribus recollectis nouus in crastinum dis/  
putator aduenias.

¶ Finit scds dyalogus de bñficijs dei ⁊ hois obligatiōe

¶ Incipit tertius de amore ⁊ virib⁹ eius. p̄dicōib⁹ ⁊ fructib⁹

## De p̄ditionibus et pprietatibus

amoris.

¶ Capitulum. xxij.

Dominicus. Totam pene noctem insomne ha/  
bui ita erā tua spōsione sollicitus. optabam cre  
bro diē fieri: ⁊ mollē desidēq; aurorā arguebam  
q; titani mariti croceum nollet cubile deferere.

Decurro aut nunc tibi festinus et alacer audire  
que pollicitus es. Scio em̄ stupēda te atq; admodū vtilia de  
amore dictur Raymūdus. Amo mi dominice ardēs desi/  
deriū tuū. quod ⁊ me quoq; acriorē reddit ⁊ magis spontaneū  
Meministi ne supra me dixisse nihil nos habere in nostra po  
testate ⁊ quod vere sit nostrū preter solū amorem Domini/  
cus. Memini equidē. Nam amor noster (vt ipse dixisti) est to  
tum bonū nostruz: vnicus ⁊ preciosissimus noster thesaurus  
et cuncte diuitie nostre. Cetera quippe om̄ia ⁊ fortune ⁊ cor  
poris bona nec vera nec nostra sunt Raymūdus. Si ergo  
amor est illud vnicū quod habemus: hinc sequit q; amor bo  
nus est totū bonū nostrz. ⁊ amor malus atq; puerius est om̄e  
malū nostrū. Nā si nihil est vere nostrū nisi amor: si amor ma  
lus fuerit quicqd habem⁹ malū est. si bonus bonū ē. Sequitur

E ii

## Dialogus Tertius

quoque si amor noster bonus fuerit nos etiam boni sumus: si malus mali. Solus igitur amor hominis hominem facit vel bonum vel malum. Preterea cum nihil possideamus vere nisi amorem. id est quando dedimus alicui nostrum amorem totum quod habebamus dedimus nec quicquam reliquum habemus quod tribuamus. Hinc etiam sequitur quod si perdidimus amorem nostrum omnes nostras divitias perdidimus. tunc aut perdidimus si illi nostrum amorem contulerimus cui omnino dare non debuimus. Preterea si bonum omnem nostrum est amor bonus: et malus amor nostrum malum: sequitur pulchre quod virtus nihil sit aliud quam amor bonus. et viciū amor malus. Cuius ergo amor bonus est: hic vir virtuosus appellandus est. cuius vero amor reprobus fuerit hic viciosus et reprobus censendus est.

**Dominicus.** Presentio dulce fragrantiam sermonis tui: et in mirabilem me cognitionem cupis erigere. ut dum cognovero omnem bonum nostrum in amore constitutum: habueroque de amore veram scientiam. habeam etiam et de toto hominis bono maloque scientiam. Quam qui ignorat cecus est et manu temptans: et se et omnia nescit. **Raymū**  
*Nota hic proprietates amoris* **dus.** Hinc iam amoris proprietates attingamus. Quarum prima est quod amor habet virtutem uniendi: pueritendi: transformandi. hec est amoris inseparabilis conditio. id est amor unit amantem cum re amata et in se transformatur. Secunda conditio est. quia amor de sua natura est donum liberale. sponte enim alteri se tribuit. cogi enim non potest: nec dari nec auferri se invito. Hinc sequitur quod amor est vere illius cui datur. et transit in veram possessionem rei amate. et ideo res amata in suo retinet dominio amoris qui sibi ultro donatur est. **Tertia** conditio. quod amor quocumque vadit semper secum pertrahit voluntatem quam habet plenam in homine imperium. et ideo etiam secum portat totum hominem. Et ideo quamvis amor alteri se tribuit: totam tribuit voluntatem et totum hominem: qui etiam convertuntur in rem amatam. **Quarta** conditio. quod ista perversio amantis in rem amatam non est violenta. non coacta. non laboriosa. sed spontanea. liberalis. dulcis. delectabilis. et ideo voluntas que iungitur rei amate non potest ab ea se parari per aliquam violentiam. sed sponte et mere libere. **Quinta** conditio. quod amor licet mutet voluntatem in rem amatam. tamen amor semper permanet liberalis amor. et suam retinet naturam. Voluntas quoque licet permutetur in rem amatam cuius et naturam induit et formam



## Capitulū      xxij.

tamē semp permanet volūtas: nec ideo destruit̃ quia mutatur  
 Sexta cōditio. q̃ amor talis efficit̃ qualis est res q̃ amatur. ⁊  
 talis sit ipsa volūtas qualis ⁊ amor. Res em̃ p̃mo ⁊ p̃ncipali/  
 ter amata nomē: naturam: ⁊ formam amorī tribuit ⁊ volūtati  
 Hinc sequitur q̃ si volūtas terzā amet: terrea luteaq; sit ⁊ amor  
 dicif̃ terrenus. Si amat res mortuas caducas sup̃fluas: vo/  
 lūtas nuncupat̃ mortua sup̃flua caduca. Si amat hoīes hūa/  
 na dicif̃. si deū diuina. Ex isto liquet q̃ hō pōt p̃ amorē quem  
 gerit sponte mutari in rē multo se meliorē vel multo se viliorē  
 Septima. q̃ amor ex sua natura semp se erigit ad amandū id  
 qd̃ est se p̃stantius: nobilius: ⁊ dignius. Hoc patet in naturis  
 aliaz rerum que sp̃ se ad meliora ⁊ p̃fectiora sustollūt. Nā ele/  
 mēta mutant̃ in plantas. plante nutriūt aīalia. quoz caro co/  
 mēta in carnē format̃ humanā. Ita ergo ⁊ volūtas nostra et  
 amor noster (vt nō degeneret a rebus sub se creatis) debet sp̃  
 id amare qd̃ est supra se: ⁊ amādo in id p̃uerti quod ē multo se  
 nobilius: preclarius: excellētius. Verū qz nihil est supra volū/  
 tatem nostrā qd̃ sit ip̃a melius ⁊ p̃fectius q̃ ip̃e summus ⁊ eter/  
 nus deus: ideo volūtas merito tribuere debz amorē suū maxi/  
 mo deo: ⁊ in illū nobilissimū ⁊ p̃stantissimū p̃uerti ⁊ transfor/  
 mari Dominicus. Merito id quidē Nam cū turpissimum  
 sit volūtate (que regina est in regno aīe) se inflectere subter se  
 ad lutea: caduca. vilia. spurca ⁊ p̃temptibilia. idcirco debet se  
 sursum erigere. deū intueri. deū amare. deū cōplecti ⁊ in ip̃m  
 trāsfornari. qui est summū: eternū: nobilissimū: ⁊ optimū bo/  
 num Raymundus Gaudeo te sapere q̃ dico. sed nūc conse/  
 quēter ausculta. Octaua cōditio est. q̃ amor ex quo est res no/  
 bilissima. dignissima. ⁊ liberalissima q̃ mutat ip̃am volūtatem  
 in rem amatā: ⁊ ponit eā sub imperio rei amate. iō valde inui/  
 sum ⁊ incongruū est q̃ res inferior ⁊ vilior ip̃a voluntate do/  
 minū arripiat sup̃ eam: eāq; possideat. Preterea cū amor sit  
 spiritualis ⁊ intellectualis nature. ⁊ ideo etiā omni re corpora/  
 li multo p̃statioz. idcirco nulla res corporalis est n̄ro amorī  
 aliquatenus digna. Non debemus ergo amare nec mācipia:  
 nec animalia: nec sidera: nec elemēta nec aurum nec argētum  
 nec quicq; quod potest aliquo sensu app̃hendi.

## Dialogus Tertius

Indignum atq; iniustum sit q; res equalis dominetur equali. et quia omnis voluntas creata inquantū creata est alteri equalis. ideo nulla creata volūtas est digna nostro amore. nec debet nostre dominari volūtati Solus igitur deus dignus est qui a nobis ametur: qui nos possideat: qui nos in se cōuertat. Nona conditio q; amor hoc habet a natura q; semp capit et requirit amorē. ideo nulla res debet amari nisi que possit amorem refundere tibi verius q; acceperit Nulla igit res que est nostra volūtate inferior debet pncipaliter amari. nō elemēta. nō animātia. nō aliqua corpalia: quia amorē reddere nō possunt

Dominicus. Nihil verius. nam amor qui rebus inferioribus et ratione carentibus attribuit maxima damna psequitur. Fit em̄ degener. fragilis corpalis. Aut si versatur circa res humanas fit humanus nec fit se melior nec pfectior Deus igitur qui amorem refundere potest et multo q; noster est prestantior rem pmo a nobis amari debz cuius est amor infinitus. increatus. eternus.

**¶** amor tantum se dilatat vel amplificat quantum se amplificat res pmo amata.

### ¶ Capiculum. xxii.

Raymūdus. Dixi supra q; amor mutat voluntatē in rem pncipaliter et pmo amatam Transit em̄ totaliter in eius dominiū: et cum ea vnitur et complicatur. et ideo nō potest ascendere supra eam. sed ad quēcūq; se extendit res pmo amata: ad hec omnia se amor extendit. Hinc sequitur q; res pmo amata quanto fuerit cōmunis et vniuersalis: tanto et ipse amor vniuersalis fiet atq; cōmunis. Si res amata fuerit aut pccularis aut priuata: amor erit et particularis et singularis. Sequitur quoq; res pmo amata sicut est vna: ita generatur et vnus amor in volūtate qui est eiusdem cum ipa nature. Et sicut nō possunt esse plures res pmo amate: ita non potest nisi vnus esse amor in voluntate. Dominicus. Hinc ego colligo q; res que pmo diligitur fundat. edificat. et confirmat primum amorem in voluntate qui caput fit et origo omnium aliarum affectionum que pullulant a voluntate. Raymūdus. Pri



# Capitulum

## xxiij.

Venter ergo intelligis q̄ a re primo dilecta generatur in volū  
tate vnus primus amor: a quo tanq̄ a radice surgit quedā ar/  
bor in anima: que per tot ramos se multiplicat quot sunt res  
que colligantur cum re que primo diligitur. Verbi gratia: ab  
vno seminis grano surgit arbor cum innumeris ramis: fron/  
dibus: floribus: ac fructibus. Quale semē talis ē arbor: et om  
nia que ab arbore procedunt. qualis fons tales sunt fontis ri  
uuli. Hinc intellige si amor tuus fuerit bonus. iustus. ordina  
tus omnes alij amores qui inde procedunt boni erunt. iusti.  
ordinati. Si malus fuerit et corruptus: reliqui mali sunt et cor  
rupti. Ex isto consequenter animaduertis q̄ necessario om  
ne illud amatur quod coniunctum est cum re primo amata. et  
necessario odio habetur quicquid aduersatur rei primo ama  
te. Idcirco primus amor quia solidissime iungitur cū re ama  
ta nulla ratione auelli aut destrui potest nisi venerit alia res p  
rimo amata que sit ipsa fortior validiorq̄. Quando igitur res pri  
mo amata est ipse deus qui est summa virtus. summa fortitu  
do: summa nobilitas. vera eternitas. et eterna veritas sit amor  
noster fortissimus. nobilissimus. verus. eternus. Et ab hoc  
amore pullulāt infiniti amores. eo q̄ est communissimus. vni  
uersalissimus. et per cuncta protensus. Qui ergo principaliter  
deum amat: amat cum deo et propter deum omnes creaturas  
et sit amor eius amplissimus et vehementer expansus. Si pa  
teris dicam tibi duo exempla vnde breuiter et eleganter ista co  
gnosces Dominicus Libēter te audio. prosequere Ray  
mundus. In matrimonio vir principatur: mulier subijcitur.  
Item mulier non potest habere nisi vnum maritū: nec potest  
a marito q̄s diu viuere separari. Pari modo volūtas subijcitur  
rei amate. nec potest habere nisi vnā rem principaliter ama  
tam. nec ab ea potest q̄s diu ipsa durauerit separari. Aliud ex  
emplum quo melius cuncta cognoscas. Demus aliquem ho  
minem pauperem et genere obscurum qui habeat sex filias pe  
nitus equales natura. industria. ignobilitate. vilitate: quarū  
vna nubat rustico. altera ciui. tertia militi. quarta duci. quin  
ta regi. sexta orbis impatori. Licet em̄ om̄es he sex filie eiusdē  
sint et generis et paupertatis. ppter viros tñ quibz nupserūt vna

Nota exēpla

Nota duo  
exempla:

## Dialogus Tertius

fit altera prestantior. nobilior. sublimior. Pari modo intellige de voluntate: que vel ascendit vel descendit iuxta rei amate vel dignitatem vel ignominiam. Item sicut videmus q̄ sponsa sponso suo copulata nouum quendam concipit amorem qui est primus amor: virtute cuius amat om̄es qui habēt cū spō/so societatem vel amicitiam vel parentelam. Hos em̄ omnes ante nō amabat. sed propter amorem viri nūc singulos amat. Q̄ si vir moriatur ⁊ mulier accipiat aliū virum tunc amor p̄mus ⁊ omnes alij qui inde originem traxerūt destruitur. ⁊ generatur in voluntate mulieris nouus amor qui etiam radix efficitur aliorum amorum. Preterea quando mulier virum accipit bonum. diuitem. fortem. nobilem. prudentem: tunc ipsa permanet in pace. in requie. in exultatione. in securitate. in affluentia. in omnium rerum copia. Q̄ si nupsit viro pauperi. caduco. misero. ignobili. sordido. contemptibili: ipsa efficitur inops. fragilis. ignobilis. sordida. contemptibilis. plena claudibus. angustijs. ⁊ miserijs. Hec cuncta que de matrimonio diximus applica ad voluntatem ⁊ ad rem primo dilectam. et vtrobiq; optimam inuenies consonantiam. Dominicus. Capio egregiam similitudinem. Satis em̄ ex hīs que nunc dixisti apparet q̄ dum voluntas nostra principaliter deū amat tunc fit sublimis. nobilis. segura. pacifica. quieta. robusta. plena gaudijs atq; diuitijs. talis est enim ille quem ipsa diligit. Q̄ si amauerit creaturam: cū omnis creatura sit fragilis. mobilis. fluens. indigens. insufficiens: tunc ipsa pre inopia tribulatur. contristatur. affligitur. nunq̄ segura. nunq̄ pacifica. nūq̄ firua. Sed queso te ex quo de re primo amata iam sepe nūmero loquuti sumus: quot sunt aut esse possunt res principaliter amate.

### ¶ tūc due sūt res principaliter

amate: ⁊ de inimicitia earū ad inuicem ¶ Capitulū. cxiij.

Aymūdu. Due tūc sunt res principaliter a voluntate dilecte: nec possunt esse plures. sicut nec duo rectores vel pontifices vnius ecclesie. De due sunt vel deus creator: vel creatura. Porro inter creaturas omnes illa res erit primo



## Capitulum xxiiij.

dilecta ab ipsa voluntate que illi est magis amica atque propinqua. Verum quia ipsa voluntas potest reflectere suum amorem ad semetipsam ideo inter creaturas maxime amabit seipsam ut amicam sibi: et ut propinquam. Quando igitur amor dei in voluntate non est primus. tunc ipsius voluntatis amor primus efficitur. Et sic homo quando deum non amat: amat seipsum suam voluntatem. et ipsa voluntas se amando in semetipsam pervertit. et facit seipsam suum proprium fundamentum extra deum. Et quia principaliter sola se amat. ideo cetera que secundario amat: omnia propter se amat: et in omnibus non nisi se amat. et quicquid vult propria vult voluntate: quia nullam aliam sequitur voluntatem. Hec autem talis scelestissima impiissimaque voluntas se solum diligens: se amplectens rapit violenter manu deo conditori suum honorem: suam coronam: suam gloriam. Amare enim propria voluntatem soli propter eternum deo. igitur quando humana voluntas amat seipsam: et homo suam primo diligit voluntatem. tunc illud sibi attribuit quod possidet solus deus et facit se deum: et dat sibi proprium amorem: laudem: honorem: et gloriam. Atque hoc modo fit capitalis aduersarius et inimicus dei: longissime tamen deo dissimilis. Nam licet sibi tribuat honorem: deitatem: et gloriam. habet tamen qualitates in se turpissimas. Nam qualis est amor eius talis et ipse. Amor enim eius est inordinatus: iniustus: falsus: tortuosus: in dei contemptum odium et iniuriam percutatus. Dominicus. Tremere me facit sermo tuus. adeo enim et vehemens est et formidatus. Raymū dus. Unā totius mundi me inuidus audiat exclamantem. credo quod multi a tanta se iniusticia ac dei iniuria refrenaret. Verum quia in tenebris sunt amatores proprie voluntatis. ideo non aduertunt quomodo contra se provocent deum usurpando sibi dei prerogativas et dignitates. Qui enim se regem facit aduersarius regis est et crimen lese maiestatis reus detinet. Sed queso te paulo nunc diligentius attende virtutes et conditiones et controuersias horum duorum amorum. Duo amores primi due sunt radices omnium aliarum affectionum. Et quia sunt inter se capitales inimici. ideo si unus bonus est alius ut malus sit oportet. Amor dei sicut est primus: bonum non solum. primum lumen a quo oritur omne lumen. prima rectitudo. prima iusticia. prima amicitia. prima fortitudo. prima quies. prima tranquillitas. prima consolatio. prima leticia. prima virtus. prima veritas.

Nora quomodo habentur  
duo amores et  
ter se differunt.

## Dialogus Tertijs

prima vita. et oim bonoz operum et cogitationum pncipiunt. Ita amor suppius est primū malū: a quo oritur in hoīe omne malum. pma cecitas: pme tenebre. pma obliq̄tas. pma iniusticia. pma discordia. pma imbecillitas. pma turbatio. pma desolatio. pma tristitia. pma rixa. pma nequicia. pma falsitas. pma mortalitas. et oim maloz operū et affectionū infaustū pncipiū. Amor dei facit volūtatem hoīs iustā. sanctā. humilē. benignā. sed amor sui facit eā iniustā: irreligiosā: supbā: turgidā: proteruā. Amor dei facit voluntatē quietā. dulcē. amicābilem. sed amor sui reddit eā turbidā: amarā: litigiosā: odibilem. Amor dei facit voluntatē largissimā: amplissimā: capacissimā. sed amor sui facit eā angustā coartatā pstrictā. Amor dei reddit voluntatē summe liberā nulli creature subiectā. sed amor sui subijcit voluntatē oīi creature et famulā pstituit: seruam atq; captiuā. Amor dei facit eā inmobile: stabile: firmā et ppetua virtute vigentē. sed amor sui (cū circa creaturā versatur que vana est: fluida: mobilis et caduca) reddit voluntatē instabilem: fluctuantē. et oīi vanitate subiectā. Amor dei facit voluntatē vnitissimā atq; ideo fortissimā. sed amor sui facit eā diuisibile. fragilem. Amor dei facit voluntatē diuitem: opulentam: optimis refectā dapibus. sed amor sui eā vacuā dimittit esurientē. inanē. et oibus egentē bonis. Amor dei facit voluntates habitare in sua patria. in suo regno: in sua domo. s; amor sui facit eā exulē: aduenā: peregrinā et pfugam sup terrā. Amor dei facit voluntatem pulcherrimā et miro decore formosā. amor sui facit eam horridā: tetrā: squalidā: et turpissima cōtagione se datā. Postremo amor dei clarissimo lumine irradiat volūtate et hoīs intellectū vt nouerit hō seipm et deū et oīia bona. sed amor sui (quia tenebrosus est) densissima caligine cor hoīs obnubilat. vt nec deū nec se nec oīa sciat. Dominicus. Reuera prestatissimus sermo tuus: et imis precordijs reponendus. Vtinā mortalis homo hec animaduerneret: desinatq; in inu-

**O** amor dei riam summi dei se tam nequiter adamare. Raymundus. facit verā inter Unū adhuc restat quo dei amor maxime cōmēdatur: et amor hoīes amicitia sui merito condemnat. Amor em̄ dei cum sit vniuersalis potest esse vnus atq; consimilis in multis: imo in infinitis homi-



# Capitulum

## xxiij.

nibus. quod dum fuerit tunc necario pax magna et vera perpetuaque concordia illo amore durante inter homines perseverat. Sunt enim inter se uniti: quieti: pacifici: leti: iocundi: et de alternis bonis inuicem gratulabundi. Sed quoniam quisque primo diligit se ipsum amore puato: tunc proprium querit honorem. suum commodum. suam voluptatem: suam dignitatem. atque impugnat honorem alium ut defendat suum. et odit atque execrat et persequitur omne bonum vel corpus vel anime quod videt in alio: dummodo illud repugnat bono suo. Ex isto puato amore emergit omne malum quod contra se homines crudeliter admittunt. Inde bella seditiones: secte: inimicitie: inuidie: emulationes: contentiones: animositates: ire: rixae: contumelie: rapine: stupra: adulteria: incendia: et mille malorum genera. Dominicus. Terribile auditum est quod loqueris.

Raymūdus. Atque multo terribilius perpetratum. Nam si vobis cordis oculis intueri videbis quod ab amore proprio tanquam a vipera quadam virulenta septem mortalia peccata nascantur. sub quibus omne vicioz germinem continetur. Homo enim qui seipsum nequiter diligit: diligit corpus suum: diligit et animam suam. et ideo propria excellentia que est anime. et propriam delectationem que est carnis. Et propter ista duo aut conservanda aut augenda maximam contrahit amicitiam cum rebus externis: cum divitiis et pecuniis. Pecunie enim hominis honorem augent et voluptatem. Querit etiam scientias: officia: dignitates que suum promoveant honorem. Nascuntur igitur repente ex amore puato quattuor corruptissima mala. scilicet superbia. avaricia. gula. luxuria. Deinde cui inest amor honoris et voluptatis: necesse est ut odio habeat et persequatur omne id quod potest suum vel honorem vel voluptatem destruere. ideo concipit grauem iram que est amor vindicte: et inuidiam quod dolet de alieno bono inquantum est suo contrarium. vel gaudet de alieno malo prout inde recipit adiumentum. Et quia voluptas corporis torpore atque ocio pascitur et labores fugitat et exercitia. inde acedia emergit et negligentia portus omnium vicioz. Dominicus. Ideo acerbo animo in privatum amorem hactenus inuexisti ut adiutore deo illum a me velim pernitius abigere. et in solo conditoris amore vires animumque locare.

Ex amore  
sui nascuntur  
septem peccata  
mortalia.

## Dialogus Tertius De finali fructu qui nascit̃ ex his

duobz amoribus: z de gaudiij pprietatibz ¶ Capitulu. xxy

Raymūdus Ut libentius faciliusq; possis efficere q̃ nūc  
spondes: necē est tibi diligenter aduertere q̃ sint fructus  
qui nascunt̃ ex amore diuino z amore pprio Certissimū em̃ est  
q̃ sicut de plantis atq; arboribz expectat̃ fructus. ita de quali  
bet alia re inq̃rimus quē faciat fructū. quā afferat vtilitatem.  
Quia igit̃ in nostra volūtatē tanq̃ in agro quodā p̃nt planta/  
ri duo p̃ncipales amores. scz amor dei z amor sui. ideo sum/  
mope cōsiderandū est quē fructū afferat amor dei: z quē amor  
sui. Et sicut nō possunt esse nisi duo amores p̃mi: ita nō it̃ eti  
am nisi duo fructus vltimi q̃ inter se sunt oīno p̃trarij: sicut et  
amores p̃mi. Verū quia ex omni ope quod agit hō non p̃ma  
net secū finaliter nisi gaudiū vel tristitia. hoc em̃ est totū lucrū  
quod defert de laboribz suis. iō gaudiū vl' tristitia finales sunt  
fructus oīm opez humanoz. Nam q̃cquid hō molitur q̃cqd  
opatur ad hoc respicit vt gaudeat. iocūdetur. exultet. Cū autē  
gaudiū adeptus fuerit nihil aliud querit: nihil aliud p̃cupiscit  
quā nulla p̃t re alia faciari. Et qz tristitia gaudio p̃traria est.  
ideo oīs hō fugit tristitiā: z gaudiū amplexat̃. Verūtamen qz  
vex gaudiū est verus fructus hoīs bonus. z vera tristitia fru  
ctus vere malus. iō necē est q̃ a diuersis z p̃trarijs seminibus  
oriañ. verū igit̃ gaudiū orit̃ ab amore dei. et vera mestitudo  
ab amore nascit̃ sui. Et qz deus est immortalis: immēsus: sum  
me pulcer: summe potētie: bonitatis z sapiētie. ita gaudiū de  
amore dei est immortale: immēsum: pulcerissimū: potētissimū  
fructuosissimū: z optimū Dominicus. Si gaudiū hoīs est  
immortale ergo z volūtas hoīs. z p̃sequens aīa hoīs est im  
mortalis. quod epycureoz grex maxime diffitet̃. Sed nūc vt  
cepisti p̃sequere. Raymūdus. Audisti itaq; qz gaudiū est  
verus fructus amoris dei: nunc pprietates huius gaudiij desi  
deranter aduerte. Prima gaudiij pprietas est. q̃ est eiusdē na  
ture ac cōditionis qualis est res p̃mo dilecta: z qualis est pri  
mus amor. Hūc sequit̃ q̃ sicut amor dei est semē iustū. purū.  
sanctū. sincerū. immaculatū atq; optimū. ita z gaudiū quod est

¶ Gaudium  
est fructus amo  
ris boni.

De pprietatibz  
veri gaudiij



# Capitulū

xxv.

eius fructus sanctissimus est et verus. rectus. ordinatus. inuiculus. pulcher. diuinus. Hoc aut tale gaudium includit veram leticiam. iocunditatem. oblectationem. hilaritatem. tranquillitatem delicias. iubilantes. suauitates. sacietates et mille bona. **Secunda** positio. quod sicut fructus arborum et plantarum viuificat: nutrit et sustentat. ita et gaudium dat vitam homini. atque inde nutrit et sustentat cor eius. Nam sicut tristitia mors hominis est: ita gaudium cor hominis confirmat viuificat et oblectat. **Tertia** positio quod gaudium affert homini totum complementum finalis boni sui. Nam plenum hominis gaudium est hominis ultima perfectio. ultima beatitudo: quam cum habuerit nihil vult ultra appetere: nihil amplius cupiscere: sicut infra statim patebit. **Quarta** positio. quod sicut amor dei est intra nos: ita et gaudium intra nos est: nec est necesse in rebus externis: in auro scilicet vel argento: non in gemis aut margaritis: non in officiis aut perfecturis gaudium querere. Sicut enim amor portatur in sola hominis voluntate: ita et gaudium. atque idcirco totum hominis bonum in sola est hominis voluntate. **Dominicus** Errant igitur qui externa et caduca fortune bona hominis bona arbitrantur. quique et ea quotidie querunt: diligunt: amplectantur Raymundus. Quantum hi errant sicut ex precedentibus ita et ex sequentibus luculenter intelliges. Prius tamen quod cepimus explicemus **Quinta** positio. quod quantum amor dilatat et crescit: ita et crescit et multiplicat gaudium Ideo sicut amor dei se extendit ad omnes creaturas in quantum dei sunt. et precipue ad hominem qui est vera imago et similitudo dei. sic et gaudium se dilatat ad omnes creaturas et principaliter ad imaginem creatoris qui est homo. Hinc sequitur quod unusquisque homo deum amans propter gaudium quod concipit de deo: habet adhuc infinita gaudia de creaturis et maxime de quolibet homine qui est prima imago maxime creatoris. **Dominicus.** Palam nunc video quod de amore dei etiam in hac vita homo colligit inestimabile fructum. Nam ex quo semper est in amore recto bono et suauis: ita est in gaudio recto dulci et optimo secum in corde suarum bonarum vitam: suas diuitias: suas voluptates. Nihil itaque extrahit. nihil cupiscit. nulli inuidet. nulli irascitur. nulli contrariatur. sed est plenus suo bono. suo scilicet gaudio quod est optima vita cordis. Hoc aut gaudium potest continue augeri et multiplicari.

## Dialogus Tertius

ri quando dei imago p hoies multiplicat. vt quot sunt hoies tot sint gaudia. ⁊ quia numerus hominū potest crescere in infinitum. ita ⁊ cumulus gaudior. Beati ergo qui deū diligunt quoniā fructum leticie copiosissimū consequentur.

### De ultimo gaudio qđ post mortem erit de amore dei ⁊ salute prīmi

Capitulum. xxvi.

Aymundus. Diximus pauloan de gaudio qđ nascit de amore dei in hac vita: nunc dicemus de gaudio qđ erit de deo ⁊ primo post hanc vitā. Cū em̄ gaudiū sit fructus amoris necesse est qđ veniat in tanta plenitudine vt vltra crescere nō possit. Dignū pfecto est vt sicut volūtas hic inhefit deo p amorem: ita illic inhereat p amoris fructū. Verū cū ex clara dei visione sit amor feruētiōr. nam ex quo deus est summe pulcher: summe dulcis. summe benignus. bonus. nobilis. ⁊ oīm gaudior diuitiarūq; plenissimus. ideo quāto pfectius videbitur tāto ardentius amabit: ⁊ tanto copiosius in ipso aīa iocūdabitur. Videbimus em̄ deū maximū et optimū facie ad faciē clara certa ⁊ pfectissima visione. ⁊ tūc mirabit ⁊ dilatabit ⁊ iocundabit cor nostrū. Dominicus. Sed queso te quō audebimus tantā a deo sperare gloriā. Raymūdus. Solo amore. Nisi em̄ deus (quē hic in fide aīa dilexit) ostēdat seipm manifesta visione non ppleret nec meritū nec ius amoris. Amor em̄ verus oīa aperit. oīa secreta reuelat: hoc amoris natura requirit. Amor ergo noster nobis deū ostēdit. deū facit videre. amplecti. venerari. ⁊ ipi inherere ⁊ iugiter delectari. Verū tamen qm̄ deus est infiniti decoris: suauitatis: māsfuetudinis: humilitatis: sapiētie: maiestatis ⁊ pfectiōis. ideo aīa illic deū nō amabit ppter dona que ptulit. hic em̄ amor mercēnarius ⁊ impurus est. sed ideo quia deus vere ex seipo ⁊ ex sua immēsa bonitate plenissime amabilis ⁊ āplexibilis est. Et ex tali amore nascit pfectissimū gaudiū atq; purissimū. Hoc autē gaudiū quia nemo poterit auferre. ideo erit certissimū firmissimū ⁊ summe securū. Et hoc quidē erit gaudiū de deo. Nunc superest vt aliquid de gaudio (quod ex primorū felicitate capiemus) breuiter disseramus. In illo regno vnusquisq; tantū amat alterum

Amor omnia  
promeretur

De gaudio ex  
salute prīmi



## Capitulū xxvi

quantū seipm. ⁊ ideo tantū gaudet de bono alterius quā tum  
gaudet de suo. Et quoniam illic erunt innumerabiles quos  
omnes vt nosiplos diligemus. hinc sequitur q̄ equaliter de il  
lorū felicitate vt de nostra gaudebimus. Nō modo ergo gau  
diū nostrū duplicabit̄ aut triplicabitur. sed in mille iubilos  
imo infinitos excrescet supra mēsuram gaudiorum que de p̄  
pria beatitudine singuli obtinebimus. Cum igitur nemo illic  
sit qui sue felicitatis gaudium ad liquidū cōcipere possit. vide  
nunc quomodo capiat in alijs tantoꝝ gloriā gaudiorū. Pre  
terea cū illic quilibet plus immēsum deū amet q̄ seipm ⁊ om  
nes alios secum. inde seq̄tur q̄ sine compatione plus gaude  
bit de felicitate dei q̄ de sua ⁊ omniū aliorū secum. Certe nūc  
vidisti magnitudinē ⁊ multitudinē gaudiorum post hanc vi  
tam: Quid nūc animi habes Dominicus. Optimi nūc cer  
te animi sum. Sed de corporibus nostris quid obsecro futū  
rum reris Raymundus. Noli hinc aliquatenus trepidare Gaudiū de re  
gatiōe corpoꝝ  
Ipsa em̄ anima q̄ in celis deū amat: amat ⁊ corpus suum. vult  
ergo vt reparetur ⁊ sibi restituat̄ vt totus homo in integrū vi  
uat ⁊ feliciter viuat. Quia ergo aīa vult vt corpus reparetur  
ideo ⁊ reparabitur. quia volūtatem se amantium deus faciet.  
et depcationē eorū exaudiet. Ut igitur aīe gaudium cōpleat̄  
recipiet suum corpus nō quale nūc est graue. passibile. morta  
le. sed pulcrū. decorū. formosum. instar solis lucidum. immor  
tale. impassibile. agile. subtile. spūale. ⁊ anime opationibꝯ ma  
xime conforme. Gaudium de  
mūdi in meli  
reformatione.  
Preterea cum aīa amet oēs creaturas inq̄n  
tum dei sunt: vt de suo amore amplius gaudeat. iō totus mū  
dus debet in melius renouari ⁊ vestē induere iocūditatis ⁊ p  
petue pulcritudinis. Nā sicut totus hō in aīa ⁊ corpe ad sub  
limiorē ⁊ nobiliorē statū reformat̄. ita et totus mūdus q̄ prop  
ter hoīem factus est q̄si de regis sui: hoc est hoīs felicitate con  
gratulas: nouis incorruptōis vestibꝯ induet̄ Dominicus.  
Verito id q̄des. Sicut em̄ oīa pfluūt ex amore. amor aut̄ ge  
nerat de se gaudiū q̄ est fructus eius: ita ex p̄nti se in gaudio oīa  
sicqꝯ disponunt̄ vt ex ip̄is seq̄tur gaudiū maximū qd̄ est fructus  
oīm. Sed qd̄ tibi nūc subito p̄tigit rogo q̄ facies tua tristibꝯ  
rugis obfuscat̄. Acerbū nescio qd̄ nunc loquuturus es.

## Dialogus Tertius

### De fructu qui nascit ex amore p

po: et proprietatibus eius. h. fructus acerbissimus est. ¶ Qap. 3. xxvii

Raymūdus. Verū dicis. nam de fructu amarissimo qui de amore sui nascit dicturus acerbitatē eius solo odore tu presentiens: olfactus mihi oīs et gustus amaricatus ē. credo et te quoque eadē passurū. Amor sui etiā de se gaudiū generat. qui em̄ id fuerit adeptus quod amabat: aut certissime se adeptur sperat necesse est ut gaudeat. Cū em̄ quis amat suā excellentiam suā laudem. suā corporis voluptatē. amat quoque oīa externa bona que vota sua promouent et perficiunt. Et quia hec oīa adipisci possunt. ideo possunt in hac vita homo gaudere. gestire. tripudiare. Verū quia hec oīa amitti possunt. destrui. derelinqui. et homo id odit quod potest hec sua bona destruere. ideo ex tali gaudio nascit amara tristitia: anxietas: inuidētia: sollicitudo superuacua. Dominicus

De proprietatibus  
gaudij mali

Raymūdus. Velius istud intelliges dum huius gaudij proprietates clarius inspecteris. Prima huius gaudij conditio est. quod sicut amor proprius est inordinatus. iniustus. falsus. tortuosus. corruptus et immundus: ita est et gaudiū quod ex ipso generat. Item sicut amor sui est omnino pessimus. nequissimus. malignissimus. prima mors. prima cecitas. prima calamitas: et omnino malorum mendaciorumque fontalis origo. ita est et gaudiū quod emergit ab ipso. Preterea sicut amor sui est e contrario contra deū. et in deū acriter rebellis: auferēs quantum in se est deo suā coronā et gloriā. ita et istud gaudiū inimicat deo. Fitque homo multo amplius contrarius deo turpiter contra eū gestiēdo quam nequiter amando. Hoc em̄ gaudiū contemptū gignit et iniuriā omnino maximā. Nihil tam improbum tam puerilem quam letari hominem cum male fecerit et exultare in rebus pessimis. Grande em̄ malū amare aliquid contra deū. sed longe grauissimū letari. exultare. gestire. concipere. Hoc em̄ venenū mortiferū est et insanabile et eterne damnationis principium. Dominicus. Ferore acerbitatēque huius pessimī fructus etiā nūc ipse percipio. unde et nares atque oculus obfirmo. Raymūdus. Expecta queso parum et mul-



## Capitulum

## xxvij.

to amatoria cognosces. Sed vt pfectius id fiat duo hec gaudia. scz quod est de amore dei: 7 qđ nascitur de amore sui cōtra se colloceamus: vt magis cogniti elucescāt. Prīmū gaudiū oritur de iusticia. de veritate. de bonitate. de eternitate de pulcro rū omniū radice. sed scđm gaudiū nascitur de iniusticia: de falsitate. de vanitate: 7 de maloz omniū scaturigine. Prīmū gaudiū oritur de deo 7 est fm deū: alterū oritur ex diabolo 7 ē cōtra deū. Prīmū consolidat: reficit: faciat: vnit hoīem cūz deo. augetq; 7 multiplicat amicitia dei. secundū diuidit: elongat a deo: 7 hoīem dei inimicū constituit. Prīmū est fm hoīs naturam 7 fm ordinē vniuersi. sed alterū est contra hoīs naturam et cōtra ordinē vniuersi. Prīmū pōt haberi de amore dei gratis sine labore: sine expensis: sine aliorū adminiculis. sed scđm nō habetur nisi cum labore: cū anxietate: cū merore: cū odio cum alioz damno 7 multis rerū temporalijū expensis. Prīmū facit hoīem benignū: mansuetū: modestū: suauē. mitē 7 humilē. secundū vero in misericordē inimicē crudelē turgidū inflatū supbum. Prīmū gaudiū auget. cōseruat. multiplicat vnitatem pacē concordia amicitia inter hoīes. scđm multiplicat offensiōes inimicias sectas discordias rixas inter hoīes 7 omne malū. Prīmū gaudiū est vitale: salutiferū: desiderabile: gloriosum: honestū. scđm mortiferū est: ignominiosum: asphabile: ingloriū: inhonestū Et breuiter vt omnia in summa referam prīmū gaudiū auget amorē omnis boni: 7 illuminat letificatq; intellectū. secundū sentina est oīm maloz 7 omniū vicioz nequissimū desiderū animū hoīs tenebrosa caligine vebemēter obscurans. Dominicus Utinā totus terrarum orbis exaudiret has voces tuas: credo desineret nequiter se amare: se vanis spebus 7 gaudijs attollere: solū creatorē in reliquū amantes: in ipso solo sperantes: gaudētes: exultantes

Compatio seu  
dñā duoz gau  
dior ad inuicē.

### De finali fructu qui nascit post

hanc vitā de amore sui. scz eterna tristitia ¶ Capitulum. xxvij  
Aymundus. Operepcium erit nūc aduertere quem fructū pariat amor sui post hanc vitā. Sicut supra patuit amor dei gignit post hanc vitā eternum 7 infinitum gaudium.

## Dialogus Tertius

Duplex  
tristitia

De prima  
tristitia.

Secunda tristitia

Ita amor sui qui dei amori contrarius est gignit post mortē eter-  
nam infinitāq; tristitiā. Carētia em̄ immēsi gaudij immensam  
mestitudinē coarguit ⁊ om̄is mali p̄sentiā. Duob; em̄ modis  
cōtingit aliquē vehementer trīstari. Primo qū ea re carere cō-  
pellit qua maxie delectat ⁊ que sibi est plurimū necessaria. Se-  
cūdo quādo id sp̄ cogitur possidere qđ summe odit ⁊ asp̄natur  
et qđ sue nature vehemētissime p̄trariatur. Et tūc excedit om-  
nē mensurā miserie quando hoc malū quod hō cogit retinere  
sue est insitū volūtati. Nunc pauca de p̄mo. Post hanc vitā  
anima nihil habebit eoz que hic viciose dilexit. non laudē nō  
gloriā. non voluptatē. non aurū. non argentū. nō famam. nō  
scientiā. Et quia aia erit exuta carne tenebrosa. ideo clarissime  
seipam cogitabit. se sentiet. se cognoscet. ⁊ intelliget ad qđ crea-  
ta fuerat. ⁊ quantū erat bonū habitura qđ ⁊ pdidit. ⁊ quare p̄-  
didit. Cognoscetq; qđ ip̄a suo vicio infinitū bonū perdidit qđ  
in eternū recuperare nō poterit. Et licz iminēso desiderio est  
et hoc bonū accipere (cū illo carere nequeat) intelliget tamen  
se id nunq; accipere posse. ⁊ ideo supra q̄s credi potest dolebit  
angustabit. contristabitur. Dominicus. Reuera incompabi-  
lis miseria: ⁊ tristitia inestimabilis summo bono vehementer  
egere: illud votis om̄ibus exposcere. desiderare. nec tamē ali-  
quādo acquirere posse. Raymundus. Secūda tristitia est:  
quādo anima id sp̄ cogitur retinere quod omniū maxime odit  
atq; asp̄natur. Post hanc vitā (vt dixi) aia plenissime se cogno-  
scet. ⁊ ideo videbit se suāq; voluntatē deo inimicā. tortuosam  
sibi p̄p̄i contrariā. inordinatissimā. turpissimā. perversissimā.  
Nec itaq; in se considerās se vehemēter odibit. asp̄nabitur. et  
excrebabitur. Hunc em̄ maloz suoz fetore turpissimū continū-  
um geret in naribus suis nec a se poterit expellere in eternum.  
In tantū em̄ seipam ⁊ suā deformitatē odio habebit vt cupiat  
penitus nō esse: nō natā fuisse. deū vindicē funditus interire:  
angelos om̄es ⁊ beatos secū in tartara demergi: ⁊ om̄e crea-  
turā in nihilū redigi. Vt quia hec fieri nō poterūt. ideo into-  
lerabili merore pfusa amarissima cōfusione tabescet frendens  
indignās ⁊ blasphemans. Dominicus. Merito hec illi mi-  
sere p̄tingunt: vt qz prius amavit seipam ⁊ oīa alia p̄pter se. ita



postea incipiat primū odisse seipam: et deinceps oīa alia odio habeat. ppter se. Ut sicut pūs nō gaudebat nisi de se et ppter se. ita postmodū nō tristet nisi de se et ppter se. Et sicut pūs omīa sibi ppter se placuerūt: ita omīa postmodū sibi ppter se displiceāt. Et que aū se fecerat vt deū: se primū amando. sibi et bonorem et gloriā tribuēdo: ita tandē sit sub se vilissime deiecta. contemptibilis. ignominiosa. ingloria. Sed ne te impediā qđ cepisti psequere Raymundus. Anima hīc trāsīens ad infernū secū defert similitudines et imagines opez suozū. que qz fuerūt cōtra deū. ptra iusticiā. ptra veritatē. atqz ideo erāt deformia sordida. falsa. abhominata. Cū igitur hec opa sua ptinuo ante oculos suos habeat et ppetuo habeat. ideo erit in ptinua ppetuāqz mesticia. et oīs eius recordatio. oīs visio. omīe suū nolle et suū velle. et quicqđ in ipa est erit illi summe acerbū. summe amara. infinite causa mesticie et angustie. Dominicus Hīc manifeste colligimus qđ aīa humana hīc viuēs ptra deū et male operās thesaurizat sibi irā in die ire et aggregat sibi eternam miserā. angustia. tristitia et condit cōstituitqz sibi ipi suā penā. suā gebennā. suā flammā. Raymūdus. Optie colligis. vez vt huius meroris ac mestitudinis possis efficacius magnitudinē agnoscere duo tibi exēpla subiiciā. Primū est. omīs hō quantūlibet malus abhorret oēm turpitudinē in rebo suis. et quāto res illa sibi fuerit. ppinquo: tāto magis odit illic inesse turpitudinē. Odit em̄ turpitudinē sue domus. sue ciuitatis. sue sobolis. maxime aut sui corpis. Ita et aīa post hanc vitā: suam turpitudinē aspiciens vehemēter aspiciabitur. nec vlla rōe poterit sustinere. Videbit em̄ tanqz in libro oīa sua mala pscripta que ptra iusticiā gessit et pietatē: et ei sine termino displicebunt. Nō tamē ideo quia deū offenderit. sed quia de sua natura deformia sunt et omni odio dignissima. Scdm̄ exemplū. aīa sentit corpis dolores. passiones. infirmitates. et de his plurimū pcrustatur. Ergo multo āplius in inferno suā ipsius sentiet infirmitatē. suā feditatē. corruptiōem. pueritatem. malignitatē. et impietātē. et immenso merore atqz p̄turbatōe pcussa callos erūpet in gemitus et suas clades q̄rulabit. Dominicus Oīm infelicissimā aīam que ppter momentaneū nescio qđ gaudiū in-

Nota exēpla

Aliud exēplū





# Capitulum

## xxix

co tenebroso. horrido. profundo. infernali & acerbissimo. Illic in suū p̄temptū omnium rerum corporaliū feces descendent in quibus ipsa immerget & ab ip̄is vilissimis fecibz patiet. Et qz iustum est qz oīs delectatio p̄ tristitiā p̄trariā puniat. Et qz inter oēs creaturas ignis est maxime afflictivus. iō ip̄a maligna delectatio corporaliū flāmis que semp ardeant: & in eternū non possint nec extingui nec minui sp̄ torquebit. Huic igni ardentissimo aīa inseparabili vnione colligabit qui eam semp adurat: nec p̄sumat aliquā Dominicus. Quō potest aīa cum sit spiritalis nature ab igne corporeo tormētari. quō potest agere id quod corporeū est in aīam spūalem. Raymūdus. Flōne aque baptismatis opantur in aīa: agente inuisibili p̄bo dñi corpus tingūt & cor abluūt. Qz si aliū liquorē: puta vinū aut oleum adhibueris nihil tale p̄tinget. Sicut igit aqua mediante verbo aīam purificat: ita opante deo ignis gehenne aīam cruciat & p̄tristat. Et merito id quidē. nā sicut ip̄a cum sit spūalis nature potuit & voluit in rebz corporaliū delectari: ita etiā poterit (licet nolit) ab ip̄is p̄ iusticiā puniri atqz affligi Dominicus. Capio quod tu dicis Raymūdus. Habes ergo quō aīam impiā deus creator p̄sequit. Audi nūc secūdo quō eam p̄sequunt & creature. Quia em̄ amādo suam voluntatē & suam laudē deū opificem neq̄ter p̄temptit. iō etiā p̄temptit om̄es creaturas & se illis inimicā constituit: & maximā illis iniuriā intulit qz eas supra creatorē amauerit. & ip̄is in despectū dei turpiter abusa sit. Idcirco armabitur oīs creatura ad vlciscendū et pugnabit p̄ deo orbis terraz p̄tra aīam insensataz. A nulla ergo creatura aliqd recipiet aut solaciū aut auxiliū. sed sicut aīa in oībus est delectata: ita nūc in oībus sit afflictā. imo etiā maxime a semetip̄a. Erit em̄ sibi amara. molesta. odiosa. que p̄us tm̄ se amauerat. tm̄ extulerat. Dominicus. O oīm miserrimā: cui & creator & creatura oīs & ip̄a sibiip̄s molestiā inferent mestitudinē & angorē. Sz nūquid & suū corpus ip̄a recipiet ad tormentū Raymūdus. Imo vero recipiet: & ad maximū tormentū. & hoc est tertiu quod aīam p̄sequet. Nolet em̄ corpus in quo se sp̄ nouit arsurā recipere. sed qz hic egit p̄tra voluntatē sui p̄ditoris. ideo illic & conditor aget penitus contra

Quō aīam p̄sequuntur ip̄e res create.

Patiet anima a suo corpe qd recipiet.

## Dialogus Tertius

Nota duas ci-  
uitates 2nas

voluntate sue contemptricis: et restituet ei suum corpus in quo et  
cum quo deum desperit et sibi ipsi complacuit. Sed quale putas cor-  
pus recipiet. Certe omnino tale quale ipsa maxime nolit. Accipi-  
et ergo corpus caducum. fragile. passibile. sed ut tristetur ma-  
gis ideo erit immortale. Erit quoque obscurum. obscenum. tenebro-  
sum. tardum. graue. spissum. horridum. deformissimum Si summam  
eorum que in hac disputatioe differui meminisse volueris facile  
existis duobus amoribus duas inuenies esse ciuitates que utriusque  
amori respondeant: et utriusque pueniant amanti Dominicus  
Has quidem ciuitates licet aliquantulum viderim. cupio tamen  
eas mihi aptius ostendi. Raymundus. Duo primi amores.  
amor scilicet dei. et amor sui cum sint inter se plurimum contrarii: duas in-  
ter se contrarias gentes instituunt. quia capitales ad inuicem sunt  
inimici. ideo necesse est duas esse contrarias ciuitates longissime a  
se distantes. que in eternum has gentes ab inuicem separent et seclu-  
dant. Omnes enim homines qui seipsos amant (quia vnius nature  
sunt) in vna hanc claudunt ciuitatem. qui vero deum amant leuia  
bunt in alteram. Amantes seipsos tanquam dei hostes remotissime  
a deo precipient. amatores autem dei cum ipso propinquissime locabun-  
tur Illi in infimo precipitati in inferno iacebunt. isti supra omnes ce-  
los sublati in altissimis coregnabunt. Illi subter omnem creaturam  
peccati delitescunt. isti supra omnem creaturam erecti alacres subsili-  
ent. Illi sicut habuerunt amorem strictissimum: ita et artissimum ha-  
bebunt locum. isti quia habuerunt amplissimum amorem: ita et latissi-  
ma celorum regna possidebunt. Illi quia habuerunt amorem terre-  
stem et grauem (nihil enim est amore proprio ponderosius) ideo ad  
ima tartara descendent. isti quia habuerunt amorem dei qui leuis  
est et facilis. ideo ad altissima loca conscendent. ut sint leuia sur-  
sum et ponderosa deorsum. Dominicus. Facile nunc has  
duas ciuitates intueor. quarum vna sit gaudij: altera meroris.  
vna dilectionis: altera odij et rancoris. Vna vite perpetue: altera  
mortis sempiternae. Vna in qua recipiantur amici. altera in qua  
precipitentur inimici. Vna bonorum hominum. altera ma-  
lorum. Vna palacium regnantium. altera carcer preuaricato-  
rum. Vna in qua supereffluit omne bonum. altera in qua re-  
dundat omne malum.



## Capitulum xxx.

### Sicut hō obligat̃ ad amorē ita

etiā ad odiū. ⁊ de odij pprietatibus

¶ Capitulum. xxx.

**S**ymūduſ Eſſet quidē nūc merito huius dyalogi finis niſi pgruū eſſet vt ſicut de amore ita ⁊ de odio etiā pauca dicamus. Vno em̃ poſito alterū clariuſ eluceſcet. Nam ſicut volūtas humana amorē habet: ita hz ⁊ odiū. Amor tamē primū obtinet locū. odiū vero ſcōm. Ex ſi volueris hui⁹ odij virtutes ⁊ pprietates agnoſcere: ex amoris pprietatib⁹ eas facile deprehendes. Quarū prima eſt. ſicut homo obligatur ad amandum deum ex toto corde. ex tota anima. ⁊ ex tota virtute ſtudioſe. fortiter. indefinenter: ita homo obligatur de iure nature ad odiendū quicq̃d eſt contra diuinum honorem ex toto corde: mente ⁊ virtute. Secunda cōditio. ſicut homo tenetur amare omnē creaturam inquantū dei factura eſt: ita nullā po teſt odiſſe. ſed ſicut pmo amat omniū rerum factorē: ita ſecundo omnes debet amare facturas. Tertia. ſicut homo tenetur primo amare deuz: ita debet primo odiſſe quicquid eſt contra deum. Debet ergo odiſſe principaliter propriā voluntatē. propriū amorē. honorē. gloriā. laudē. ⁊ voluptatem. Quarta cōditio. ſicut hō tenetur pmo amare deum et om̃ia que dei ſunt ita tenetur abhominari propriā voluntatē ⁊ om̃ia que eā propinquius comitant. auariciā. inuidiā. irā. acidiā. luxuriā. ex quib⁹ om̃e maloz germen emergit. Nā ſicut ex vno amore multi amores: ita ex vno odio multa odia generant. Quinta. ſicut ex ppria volūate naſciſ dei ptemptus. dei offenſa. dei grauis iniuriā. ideo tenet̃ odiſſe tota virtute dei offenſam ⁊ dei iniuriā. Sexta. ſicut homo obligatur immediate poſt deū amare ſuā imaginē viuā. ita ⁊ debet odiſſe omne id quod po teſt hanc imaginē deformare. denigrare. deſtruere. q̃lia ſunt vicia. peccata. delicta. Ex iſto ſequitur q̃ ſicut homo tenetur diligere omnē aliū hominē ſicut ſeipm: ita om̃e malum alteri⁹ ⁊ incōmodum debet execrari ſicut ſuum. Septima pprietas eſt. q̃ ſicut amor vnit amātem cū amato: ita odiū diuidit odientē a re quā hz odio. Et ſicut ois vnitiō vel pūctiō fit p amorē: ita per odiū fit ois ſepatio atq; diuiſio. Octaua. ſic⁹ amor idnit amā-

De pprietatibus odij.

## Dialogus Tertius

tem re amata et in se transformatur. ita odium expoliatur voluntatem a forma rei exose et longius a se pietatur. Nona. sicut amor non potest cogi nec violenter nec restringi. sed pergit libere quocumque pergit: ita et odium cogi non potest nec coartari. Decima. sicut tantum se extendit amor quantum et res primo amata: ita etiam tantum se odium extendit quantum se credit res principaliter exosa. Dominicus. Notatu dignissime he sunt odii proprietates et intimis visceribus collocande.

**¶** Sunt duo prima odia sicut duo

primi amores: et de odiorum fructibus

¶ Capitulum. xxxi.

**R**aymundus. Nunc de duobus odiis et odiorum fructibus pauca dicamus. Sicut sunt duo primi amores. amor scilicet dei. et amor sui: ita duo sunt odia prima. odium dei. et odium sui. Et sicut duo isti amores sunt inter se contrarii et capitales inimici. ita hec duo odia maxime contrariantur. Sed amor dei et odium sui optime conveniunt: et sunt homini in salutem. ita et amor sui et odium dei invicem copulantur et sunt homini in perditionem. Et ideo qui recedit ab amore sui necesse est ut pergat in amorem dei. et qui recedit ab amore dei pergit periturus in amorem sui. Sicut qui recedit ab odio sui vadit miser in odium dei: et qui recedit ab odio dei pergit feliciter ad odium sui. Sed in isto progressu hanc intellige differentiam: quam etiam in aqua repies. Aqua per se currit ad frigiditatem. sed violenter inducitur ad calorem. Ita voluntas humana per se vadit ad amorem sui: et illic sine adminiculo commoratur. sed ad amorem dei currere non potest nec illic persistere nisi eius adiutorio pretrahatur. Dominicus. Hoc postremum humilitatem redolet et instruit ad timorem. Qui enim dei adiutorio destituit in superbius amorem relapsus: ad dei gratiam nec venire poterit: nec etiam si venerit permanere. Sed nunc de odiorum fructibus quod pollicitus es exequere. Raymundus. Odiorum fructus ex amorum fructibus (quos supra longo sermone disserui) poteris intueri. Nam sicut amor dei est optimus. ordinatus. iustus. sanctus. et sic de ceteris: ita odium dei est diversum est pessimus. inordinatus. iniustus. impius. et sic de aliis perditionibus appositis. Et sicut odium prope voluntatis est bonum. sanctum. meritorium. ita amor sui ma-

De odiorum  
fructibus.



## Capitulum xxxij.

Ins est sacrilegus et peditissimus. Quia igitur ex bono amore oritur odium bonum, et ex malo malum, ideo congruenter dicimus illos fructus nasci ex bono odio qui nascuntur ex amore bono: et illos ex malo odio generari qui generantur ex amore perverso. Certe nunc audisti que te de amore deique odio scire oporteat: puto non ingrata me tibi hodie disputatorem tenuisse Dominicus. Immo vero gratissimam, nec potest quicquam sanctius salubriusve dici quam quod te hodie dixisse gratulor. Raymundus. Non minus libenter auditurus es nec minus utiliter que post meridiem sumpto prandio loquuturus sum. Verum quia ad cibum nos nunc et fames ipsa et coctus inuitat: paululum ab studio animi reuocemus Dominicus. Licet optimo me nunc cibo qui mentem nutrit saginaueris, nec magnopere carnalis me mensa delectet: libens tamen tecum ad prandium comitabor. ¶ Finit tertius dialogus, quo deum optimum maximam debeamus amare.

¶ Incipit quartus, quomodo debemus deum timere: adorare: laudare: honorare.

**Sequuntur alia quedam debita ultra amorem que homo tenet reddere creatori suo** ¶ Caplin. xxxij

Raymundus. Resumptis iam a mensa paululum viribus dignissimum duci tibi nunc demonstrare alia quedam debita propter debitum amoris: quam merito obligat homo suo reddere creatori. Tu queso diligenter ausculta. Dominicus. Non necesse habes addere calcar equo sponte currenti. Tu tamen ne fatigeris rogo.

Raymundus. Cum igitur homo sit dignissimum opus maxime creatoris sui, ideo quicquid ab illo in se accepit: quicquid etiam potest totum obligat restituere et refundere in obsequium artificis sui. *Nota debitor* Opus enim seu factura intellectualis quilibet est homo ex parte anime tenet anime humane *humane* tur non solum amare factorem suum, sed etiam timere, laudare, honorare, glorificare, adorare, supplicare, orare, deprecari, credere, confidere, magnificare, benedicere, et per acceptis beneficiis gratias agere, gaudere, et exultare. Quid enim debet creatura aliud amare quam dominum creatorem suum. Quod alium debet ipsa factura vel tu

## Dialogus Quartus

mere. vel laudare. vel magnificare. vel supplicare. vel adorare  
vel deprecari: q̄ ip̄m optimū z unicū factorē suū a quo accepit  
imaginē dei viuā intelligentē. amantē. memorantē. A quo est  
hō supra ceteras res nobilius cōditus. seruētiū amatus. oī/  
bus p̄positus: ad suā amicitia vocitatus: z cū illo in eternum  
regnaturus Dominicus. Reuera is tātus opifex: tam mu/  
nificus: tā summe benignus merito est ab hoīe diligēdus: me/  
tuendus: honorandus: z p̄ innum̄sis acceptis b̄nificiis iugiter  
collaudandus Raymūsus. Nunc iam pulcre ex his pp̄rie/  
tatiōibz que in se hō accepit pōt agnoscere q̄s suis cōditor in se  
habeat pp̄rietates: z qd illi iugiter teneat offerre. Nihil medi/  
um inter deū z hoīem. ideo int̄ eos est p̄portionalis correspō/  
dentia: z idcirco ex cōditōibz quas in se h̄z hō inquantū hō  
potest arguere p̄ditiones q̄s in se retinet deus. Sequit̄ ergo  
q̄ sicut hō potest amare: cognoscere: timere. deprecari: ita deus  
est amādus: cognoscēdus: timēdus: deprecandus. Hō pōt lau/  
dare: b̄ndicere admirari z gratias p̄ b̄nificiis agere. ergo deus  
est laudandus b̄ndicendus admirādus z regratiandus. Hō  
pōt credere sperare confidere. ergo deo est credendū: in ip̄o spe/  
randū z p̄fidendū. Hō semp querit veritatē. diligit bonitates  
amplectit̄ fidelitatē. ergo deus est verax z bonus z fidelis. Hō  
pōt in innum̄sum cōcupiscere. ideo deus pōt in infinitū cōcupita/  
tribuere. Hō potest b̄nifacere z b̄nificia multa mereri. ergo de/  
us potest ip̄m remunerare z b̄nificia copiosa largiri. Homo pōt  
peccare: pōt cadere: potest reus existere. ergo deus pōt peccantē  
punire. lapsū erigere. reū iuste torquere. Hō potest post rea/  
tum veniā petere. ideo deus pōt vt misericors veniā donare  
Dominicus. Verba tua lucēt z ardēt Lucēt vt deū videā  
ardent vt deum diligam. Atq; ex hoc tuo p̄ncipio magna cō/  
iūcio te dicturum.

**¶** vnūquodq; debitū habet per  
se pp̄riā rōem sp̄alem q̄re debeat deo dari ¶ Caplin. xxxiiij  
Raymūsus. Licet rōne obligatōis amoris hō teneatur  
etiā deū timere. honorare. laudare zc. tñ vnūq̄q; istoz  
debet deo pp̄ria z specialī rōne. Alia est em̄ rō quare d̄z ama

Ex pp̄rietatibz  
q̄s in se hō ha/  
bet pōt agnosce  
re qd suo debe  
at optio crea/  
tori.



## Capitulum

## xxxij

ri. alia quare timeri. et alia quare honorari. Ideo enim deus debet principaliter amari. quia ipse est summe et singulariter bonus. dulcis. suavis. munificus. liberalis. pius atque prestabilis. Debet etiam in infinitum amari. quia in infinitum bonus est: et solus et super bonus. Secundo deus debet timeri. quia deus est dominus omnipotens: magnus. fortis. terribilis. qui potestate habet corpus et animam perdere in gehennam ignis. Et quia ipse est infinitus et primus et solus et verus dominus. ideo est in infinitum et principaliter et solus et veraciter metuendus. Tercio deus est honorandus: eo quod est summum omnium rerum principium. Et quia deus est primum et immensum et solum et verum principium. ideo est primum et solus et vero corde honorandus. Quarto deus est laudandus et glorificandus: quia est omnium rerum conditor admirabilis. Et quia ipse summus est et optimus et sapientissimus et primus et solus artifex. ideo summe et sapienter et singulariter laudandus est et glorificandus et admirandus. Quinto deus etiam credendus est quia verax est. Et quia ipse est summa et infinita et prima veritas. ideo summa et maxima ei debet credulitas adhiberi. Sexto in deo quoque sperandum est: quia potest et novit et cupit iuvare. liberare. redimere. consolari. saluare. Et quia solus et summe et semper omnia potest. ideo summe et singulariter et semper in ipso sperandum est et confidendum. Possem per singula discurrere. sed puto competenter hec pauca sufficere. Dominicus. Saluberzima sunt verba que loqueris et que maxime comodecet hominem (qui summum conditoris plasma nobilissimum est) agnoscere. Huic enim soli competit dominum deum suum amare. timere. honorare. reuereri. a quo et ipse prius amatus: sublimatus: diratus: et mille beneficiis nobilitatus est.

### De timore. et de duplici timore.

et eorum conditionibus et fructibus

¶ Capitulum. xxxij.

Aymundus Hunc superest ut in speciali de timore de quo honore aliquo differamus. Et primo de timore. Cum enim amor sit principale debitum ad quod obligatur homo. ideo ad ipsum sequuntur omnia alia debita. nec quicquam potest donum vel debitum appellari nisi ratione amoris. Et ideo si non amaueris deum: digne timere nec honorare poteris. Nam sine amore timor acerbus est et penam

B ij

## Dialogus Quartus

*Nota dñtiaz  
inter timorem  
et amorem.*

habet: et honor adulatōem redolet nō veneratōem. Nota ergo differentia amoris et timoris. Amor em̄ donū liberale est et cū summa exultatōe deo tribuit. sed timor si solus fuerit cū fatigatōe deo donat et sine fructu. Si vero iungat amor tūc spontaneus sit et a seruitute manumissus. et omnē merorē conuertit in gaudium. Alia dñia timoris et amoris est. Nā amor dei multiplicat in infinitū. sed timor dei non se extendit nisi ad vnū solum. Qui em̄ vnū deum creatorē diligit multa p̄ illum et ppter illū diligit. sed qui deū solū metuit: nihil pter illū vel cū illo metuit. Et sic amor se extendit ad om̄ia ad que res amata. sed timor nō ita. Optima tñ est mixtura amoris cū timore. qz timor vnit et p̄plicat amorē fortius cū amātissimo cōditore. Ideoqz timor et amor sunt q̄si due cathene que colligāt ip̄am hoīs voluntatē cum deo: et sese mutuo fortificant. Domini cus. Intus sapio qd̄ dicis. Ex quo em̄ creatura rōnalis facta est de nihilo: et deus cōditor infinite est maiestatis. ideo debet creatura cū timore diligere: et amando timere vt fiat sermo q̄ scriptus est. Exultate dño cū tremore. Raymūdus. Opti-

*Timor diuidit*

*Nota quinqz  
differēcias du  
orum timorū.*

me sapis. at nūc timorem ip̄m diuidamus. Sicut ē amor dei et amor sui: ita est et timor qui oritur ex amore dei. et timor qui nascit̄ de amore sui. Horū timorū ista est differētia. Nam pri mus timor sanctus est. iustus. bonus. et fm naturā ordinatus habetqz oēs conditōes amoris dei. Sed timor scōs malus ē impius. iniustus. iordinatus q̄lis est suus amor de q̄ nascitur. Secūda differētia est. qz timor dei nō multiplicat. s; sp vnus et solus est. Qui em̄ deus timet nihil aliud timet. sed timor sui multiplicat in infinitū et multo amplius q̄ suus amor. quia ex vno amore malo nascunt̄ infiniti timores. At qm timor penā habet. ideo quilibet horū penā confert: tristitiam et miseriam.

Domīnicus. Hinc plane intelligo quāta sit amoris p̄prij virulēta nequicia: quantūqz noceat se habentem: qui tot timores pessimos de se pducit. Raymundus. Recte tu intelligis. Nā qui p̄mo amat seipm timet se pdere: timet destrui et corrūpi. ideo om̄ia illa timet que se pdere possunt et corrūpere. Ideo qz timet mortē. pestem. egrotatōem. Timet terrā. aquā. aerem ignē. Timet famem. sitim et cūcta que illi pnt p̄teripere vitam



# Capitulum

## xxxiii

Preterea quia amat suū honorē. suam laudem. suā volupta/  
tem. ideo timet pdere famā. gloriā. excellentiā. Timet igno/  
miniā. diffamiā. probra. vituperia Timet quoq; tormēta. fri/  
gora. calores. paup̄tates. penurias. angustias Et q; om̄ia di/  
ligit ppter se. ideo timet pdere amicos. filios. vxorem. domos  
agros. pecunias. mancipia. animalia Dominicus. Nunq̄  
tanta timeret: nisi vnū aliquid nimis neq̄ter amaret quod ca/  
ducum est. ⁊ fragile ⁊ miserū. quodq; labi p̄t. destrui ⁊ auferri.

Raymūdus. Hinc igit̄ tertiā nunc cōsidera horū timorum  
dñā. Nam timor de amore dei solidus est. vegetus. robu/  
stus. quia suus amor hoc diligit qđ minui nō potest neq; cor/  
rumpi. sed timor de amore sui fragilis est. caducus: ⁊ instabi/  
lis. quia res omnes quas suus amor amplectitur concidere  
possunt atq; perire. Quarta differētia. quia timor dei facit eū  
qui se possidet (quia solū deum metuit) et suūp̄ius ⁊ oīm sub se  
rerū dominū: ⁊ om̄ia illum timent ⁊ subiecta sunt pedib; eius  
celū. terra. maria. ⁊ que in eis sunt om̄ia. Sed timor de amo/  
re sui reddit eū qui se possidet omniū rerū seruū miserabilē. tre/  
pidum. fluctuagū. mutabundū. Hinc sequit̄ quinta differen/  
tia q; timor bonus est s̄m naturā hominis inquantū hō est. et  
est s̄m deū ⁊ s̄m ordinem vniuersi. Sed timor malus est con/  
tra deū ⁊ cōtra naturā hominis qui est a deo omniū rerū dñs  
cōstitutus: ⁊ p̄tra naturā vniuersi qđ debet seruire hōi nō dñā  
ri. Dominicus. Luncta q̄ dicis verissima s̄t ⁊ vehementer  
hoīem pmouēt fugere timorē hunc pessimū: ⁊ solū deū timen/  
do diligere: ⁊ diligēdo timere Raymundus Ex his dñt̄is  
vtriūsq; timoris satis amboꝝ pprietates possunt intelligi nec  
opus est aptius explicare. Porro si volueris horū timorū fru/  
ctus agnoscere vide supra q̄ sunt fructus amoris dei: et q̄ fru/  
ctus amoris proprij. ⁊ sicut illic agnoueris ita ⁊ istos agnosce  
Hoc etiā scito q; sicut his duob; amorib; duo opponūt odia  
sicut ante diximus: ita istis duob; timorib; duo obijciunt̄ con/  
tēptus. ⁊ q̄cquid illic de odijs diximus: hoc ⁊ de p̄temptibus  
debere dici intellige. Ad alia festinantē sup̄fluis inherere non  
debeo Dominicus. Te supposito libēter. nā satis recenter  
memini qđ de duob; odijs sup̄ disserueris: p̄ge cōtinuus.

## Dialogus Quartus

### De honore. et qd omnia deus fecit

propter suū honorē et hoīs vtilitatē. Et valde pulcre consideratio  
nes oriuntur ex eo qd deus fecit oīa ad suū honorē ¶ Cap. xxxv

Aymundus. Sicut hō debet dñō deo timorē: ita et ho/  
norē. Sed anteq̃ de obligatōe honoris aliqd loquamur  
pmo de ipso dei honore pauca dicēda sunt: vt dñi cognoueris  
honoris et reuerētie pprietates: agnoscas et honoris obligatio  
nes. Huius igit narratōis hoc sit initium. Qm̃e qd dñs deus  
opatus est in rebus creatōis: totū propter suū honorē id opatus est  
vel propter hoīs vtilitatē. Deus em̃ cū sit oīm bonorū et pulcro  
rū ditissimus possessor et copiosissime plenus seipso. ideo intra  
se crescere nō p̃t. Nō ergo accipit a rebus aliquā vtilitatē: sed so  
lū extrinsecū honorē. Hō vero cū sit creatura de nihilo facta  
sp̃ indigēs et de se ad nihilū vergēs. idcirco crescere p̃t interiorius  
in bonitate. ī veritate. in oīm p̃fectōe. et iō ei debet vtilitas seu  
pmodū. sed honor nequaquā. Deus igit qui oīa opatur p̃cipua  
liter propter seipm̃. et qz intus crescere non potest. iō oīa opatur  
extra se. propter suū honorē. Et cū sit summe bonus iō oīa opa  
tur propter creaturarū vtilitatē. Verū qz inter creaturas q̃tuor  
gradūz: hō est magis ab illo dilectus et nobilitatus. estqz illi  
imagine et similitudine longe p̃pinq̃or. idcirco oīa opatur deus  
ad suū extrinsecus honorē: et hoīs intrinsecus vtilitatē. Hoc  
scire te cōuenit: qd quāto deus est in infinitū oīm creatura sub  
limior: ita in infinitum distant honor dei et vtilitas creature.

Dominicus. Nunc palā intelligo. qd licet deus oīa opetur  
propter suū honorē et creature p̃moditatē: multo tñ p̃cipualius  
suū intēdit honorē q̃ vtilitatē creature. Vex qz vtilitas sp̃ col  
ligata est cū honore. iō quāto amplius suū respicit honorē tā  
to et amplius creature considerat vtilitatē. Et sicut nihil p̃t face  
re deus cōtra suū honorē: ita nec cōtra creature cōmoditatē.  
Hanc aut p̃moditatē maxime p̃cipiat hō propter quē oēs crea  
turarū vtilitates a bono deo cōdite sunt et institute Raymū  
dus. Sane intelligis. At nunc ego nō indignū iudico pone  
re aliquas cōsideratōes que oriuntur ex hoc qd deus oīa ope  
ratur ad suū honorē. De cōsideratōes pulcre sunt et nota

Nota hīc no  
nem conside  
rationes.



# Capitulum

xxxv.

tu dignissime. Prima est. nā quoniā deus omnia ad suū opatur honorem. et cū ipse sit summa potestas. sapientia. bonitas. hinc sequitur qd oīa operat̃ s̃m honore sue summe potētie. bonitatis et sapientie. Quicūq; igit̃ nō aspiciat ex rez creatōe dei honore et gloriā vero lumine cecatus est: nec p̃t quicq; de dei opibus intelligere. Scda p̃sideratio orit̃ ex p̃ma. Nā ex quo deus oīa opatur ad honores sue bonitatis. ideo sp̃ utilitas includit̃ in honore. et p̃sequens omnia opatur ad hoīs utilitatē. Tertia cōsideratio. nam qm̃ deus omnia opatur ad honore sue potestatis. iō opa sua in summa p̃tute et summa potentia opatus est. Et qz oīa opatur ad honore sue sapientie. ideo opa sua summe sapiēter. ordinatissime. p̃portionabilissime. et p̃gruētissime opatus est. Quia vero ad honore sue bonitatis opatur. iō oīa optime. liberalissime. beniuolētissime. et utilissime opatus est.

Dominicus Hinc sequit̃ qd in diuinis opibus nihil p̃t esse improporcionatū. incōgruū. inutile. infirmū. sup̃flū. diminutū. inordinatū. Raymūdus. Recte tu q̃dem. Quarta p̃sideratio est. qd qz dñs deus opat̃ oīa ad suū honore et gloriā. hinc sequit̃ qd quāto honor maior et glorioſior fuerit: tāto magis deo p̃petit. et q̃nto opa eius sunt magis ardua. sublimia. mirabilia. subtilia. difficilia: tanto magis p̃tinent ad honore sue potētie. sapientie. et p̃uidencie. Et quāto fuerint magis utilia. cōmunia. suauia. dulcia. iocūda. doctrinalia: tāto p̃tinent magis ad dei dulcissimā bonitatē. Idcirco p̃petit deo (vt suus honor seruetur) tā potēter opari omnia: vt nō possit potētius cogitari. tam sapiēter: tamq; utiliter vt nō possit estimari sapientius quicq; vel utilius. Dominicus Ex isto liquide p̃t qd omnia dei creatoris opa sunt tam alta. nobilia. incōprehensibilia. subtilia. et p̃fecta vt nequeant estimari meliora. Et licet vnum opus sit altero p̃fectius: vnūquodq; tamē est in suo genere p̃fectissimum summe sublime et impenetrabile. Sed seq̃re q̃ cepisti. Raymundus. Quinta p̃sideratio est. Ex quo em̃ deus oīa ad suū maximū opatur honores: inde sequitur qd quicqd magis p̃tinet ad dei honore illud sine periculo homo asserere pōt et cōfiteri. Et ideo magis oz asserere mundū a deo p̃ductū esse de nihilo q̃ ex aliquo. et de nouo inchoasse q̃ ab eterno fuisse. Nec em̃

## Dialogus Quartus

magis redolēt dei potestate ⁊ bonitate. Sexta q̄ ex quo deus oīa creat ad suū honorē. ita etiam oīa cōplet ⁊ p̄suminat. et iō omnia dei opa finientur ⁊ terminabunt in summo honore sue maiestatis ⁊ bonitatis. Verū q̄ nō esset summus honor eius nisi etiā duraret in eternū. ⁊ ideo vt honor eius p̄petuo p̄seueret: necesse est vt eius opa p̄maneāt in eternū. Septima p̄sideratio est. Nā ex quo dei honor est p̄petuus iō requirit p̄petuū honorantē. Et q̄ sola creatura rōnalis nouit ⁊ p̄t deū honorare et laudare. iō oportet eā p̄petuo p̄manere vt deū in eternū glori- ficet ⁊ honoret. Dominicus. Preclara sunt oīa ⁊ exultatiōe plena q̄ de dei honore p̄sequeris. Verū hoc postremū est exul- tantius audiendū vbi se hō ad hoc p̄ditū et mansuū agnoscit. vt suū maximū ⁊ optimū creatorē magnificet. laudet. honoret in eternū. Raymundus Octaua p̄ditio. q̄ q̄ deus oīa crea- uit ad suū honorē ⁊ hoīs vtilitatē. ideo deus vult crescere exte- rius. ⁊ vult vt hō crescat iterius. Tūc em̄ deus extra se crescit q̄n̄ sua noticia: sua gloria: sua fama in hoīe crescit. Et q̄nto illa noticia p̄ plures hoīes multiplicat̄ tāto magis deus multipli- cat̄. Et quasi totiens deus de nouo nascit̄ quotiēs sua noticia in hoīe generat̄. At q̄n̄ deus exterius crescit in noticia hoīm: tūc certe hoīes interius de deo crescūt. estq̄ vnū idemq̄ incre- mentū q̄ deus crescit exteri⁹ ⁊ hoīes interi⁹. hoc aut̄ noticie in- crementū nascit̄ in homine p̄ cognitionē creaturarum. quam qui ignorauerit: necesse est vt nec deus in illo nec ipse crescat in deo. Dominicus. Sed queso te. p̄ quem modum deus crescit in homine ⁊ homo in deo. Raymundus. Rationa- lis homo intellectum habet ⁊ voluntatem. ⁊ ideo potest deus crescere in hominis intellectu ⁊ in hominis voluntate. Tūc deus crescit in hoīs intellectu quādo eius noticia ⁊ sapiētia et prudētia ⁊ industria in hoīe crescit. Tūc vero deus crescit in voluntate q̄n̄ eius amor. timor. spes. p̄fidentia. laus ⁊ gloria in hoīe crescit. Et q̄n̄ sic deus crescit in hoīe tūc etiā hō crescit in deo. ⁊ quot modis deus crescit exterius in hoīe: tot modis hō interius crescit in deo. Dominicus. Reuera magna vnitas magna p̄pinq̄uitas. magna inter deū ⁊ hoīem colligatio. ma- gna nihilominus dei ad hominem pia dignatio: vt ipse velit

Quō deus cre-  
scit in homīe ⁊  
homo in deo



## Capitulum xxxv.

exterius crescere in hoīe. ⁊ velit ab hoīe amari: laudari. honorari: vt tali amore laude atq; honore hō interius cresceret ⁊ se se pficeret Raymūdus. Nona ⁊ vltima p̄sideratio est. q̄ ex quo deus vult p̄ sua opa honorari. ideo oīa opera q̄ ipse facit vel oīa bona opa que fiunt ab oīi creatura debent referri ad honore dei. Siue ergo deus p̄ se opetur siue per creaturā soli deo honor ⁊ gloria Dominicus. Iuste id quidem Verum quia opa hominis bona q̄ ex bona volūate p̄cedunt cuius sint meritoria nunq̄ premio carebūt. Nōne ip̄is etiam laus debetur. honor ⁊ gloria Raymūdus. Premio quidē nō carebūt sed vt dixi: soli deo honor ⁊ gloria. Nam honor ⁊ gloria quia extrinseca sunt illi tribuunt. ⁊ qz deus intra se oīm bonorū plenissimus possessor est. ideo sibi soli extrinsecus honor ascribendus est. Sed qz homo vt creatura crescere hz ⁊ pfici interius ideo interna illi vtilitas tribuēda est p̄ bonis suis opibus: nō gloria aut magnificētia. Quādo igit̄ deus p̄ se immediate opatur sine creatura. tūc talis opatio solam extrinsecam laudē meretur. Sed quādo deus opatur p̄ creaturā rationālē: tunc debent duo premia. vnū exterius deo scz honor. et vnū interius homini scz vtilitas. Dominicus. Ex isto manifeste colligit̄ q̄ homo qui cōtempto deo propriā querit gloriā: laudem ⁊ honore duo maxima mala cōmittit. Facit em̄ deo summā iniuriā. ⁊ sibi ipsi pessimum detrimentū. Primo facit deo iniuriā. quia honor qui deo debetur est p̄stātor dignior ⁊ melior q̄ totum vnūuersum. ideo qui furatur deo suum honorem plus illi eripit q̄ si raperet totū mundum. Et ista grauis iniuria nō potest p̄ omnes creaturas reparari. Secūdo facit sibi ipsi maximū detrimentū. quia homo cum sit creatura fragilis egena ⁊ vacua: egeatq; intrinsecus bonitate ⁊ p̄fectiōe cōpleri. Igit̄ si querat honorem ⁊ gloriā exterius: tūc intra se vānitate repletur ⁊ penitus vacua derelinquitur omni bonitate ⁊ veritate. Et ita in tali inanissimo homine nulla ē soliditas. nulla firmitas. nulla bonitas. nulla demū perfectio. Nihil igitur sibi pfuit dum forinsecus creuit. imo obsuit vebemēter. qz q̄n̄to magis exteriori gloria est dilatatus: tanto est interiori paupertate cōpressus. Verum tu vltcrius proficiscere.

## Dialogus Quartus

### ¶ Deus sicut propter suum honorem

ita et propter suum nomen omnia operatur Capitulum. xxxvi.

Raymundus. Quod sit impium et puerum hominem ambire suam gloriam et famam statim dicemus in subditis. Hunc vero pauca de dei nomine sicut ante de honore differamus. Quicquid pro de nouo acquiri vel est res vel nomen rei. Sed quia deus maximus cum ens sit infinitum non potest sibi nouam rem acquirere. quia plenus est omni bono. ergo quicquid de nouo recipit sola fama et solum nomen est. Tunc igitur deus extra se de nouo crescit et maior quodammodo efficitur quando sua fama et suum nomen per corda hominum dilatatur. Nomen autem deus acquirit ex operibus quod foris secus videntur. Que quidem opera quod potenter et sapienter et dulciter facta sunt. ideo a cognoscentibus ea deus acquirit nomen quod omnipotens et sapiens et clemens appellatur. Acquirendo igitur nouum nomen acquirit etiam nouam famam. nouum honorem. nouam gloriam. Et sic deus qui in sua essentia crescere non potest. crescit in nomine. in laude in honore. et hoc in hominum cordibus qui dei opera apprehendunt. Ex quo clarissime videtur quod deus solus nomen habere meretur gloriosum. honorificum. famosum. formidatum. magnificum. et per cuncta secula benedictum.

¶ Dominicus. Hinc veraciter datur intelligi deum omnia operari propter suum nomen. ut illud videlicet impleat omni vero honore. per laudem. famam. gloriam et magnificentiam. Non igitur omnia deus operatur propter suum nomen. omnia etiam operatur propter suum honorem. Raymundus. Merito id sequitur. quod unum et idem est operari propter suum nomen et propter suum honorem. Nolo tamen te ignorare quod sicut operatur omnia propter suum nomen deus. ita etiam operatur omnia propter hominis utilitatem. Et quanto nomen dei nobilius est et prestantius quam omnes creature. tanto nomen dei plusque hominibus. et illi fructuosius quam omnes creature. Non enim creature institute sunt ut dei nomen homini innotescat. quod dum fuerit in corde hominis receptum generat in eo omnem utilitatem. Que utilitas tunc maxime perficitur cum homo ceperit amare. timere. honorare. reuereri et magnificare deum suum. Ut igitur nomen dei veras operetur hominis utilitates. necesse est ut deus operetur opera amoris. opera timoris. opera fidelitatis. confidentie. honoris. laudis et glorie. Operatur igitur deus opera omnipotentie et vocatur omnipotens. Operatur opera magni timoris et reuerentie et ab omnibus



## Capitulum

## xxxvi

primescitur. Opatur opa maiestatis et glorie et dñs appellatur. Opatur opa summe iusticie: et vt iustus iudex formidatus habet. Opatur opa summe dulcedinis et bonitatis: et vt dulcissimus et optimus adamat. Opatur opa maxime sapiencie: et vt sic sapiētissimus nuncupat. Et vt summatum oia concludā: idcirco oia que deus opatur ad hunc finē referunt vt noietur omni potēs. sapiēs. iustus. benignus. bonus. fidelis. pius. sanctus. amicus. adiutor. saluator. pector: vt s̄ modo generet in hominibus vera noticia et fama dei. et p̄ psequēs vera utilitas. vera perfectio: et perfecta omni bonorum consummatio. Dominicus. Ex hoc ipso quod loquris multū nos imbuīs in cognitiōem nominis dei quod ex multis opibus recollectū vnū et maximū efficit. gloriosum. laudabile. magnificum. et p̄ omnium corda magnificandum. Licet enim ab eterno deus sit omnipotens. sapiēs. iustus et bonus. nō tamē hoc eēt manifestū nobis nisi eas res fuiss̄ opatus exterius: quibus tale nomē et talē famam in nostris cordibus perdidisset. Habitaculū igitur nominis dei corda sunt hominum. Et quāto dei noticia ex opibus p̄ corda hominum multiplicatur: tanto et multiplicat nomen dei. Raymūdus. Bene atq; optime dei nomē intelligis. Unū tñ scire te puenit quod diuersimode et per multos gradus dei nomē in homine generat. Opa enim dei quadruplici gradu distinguunt vt sup̄ patuit in scala quadruplicis creature. Cognoscit enim homo nomē dei p̄ opa quod habet esse tñ. s̄ magis p̄ ea quod habet eē et viuere: multo tñ amplius p̄ ea quod habet et viuere et sentire et intelligere. Nomē igitur dei maxime innotescit homini p̄ ipsum met hominem. Et hec est vltia maxia firmissima et certissima dei nominis cognitio. Nullū enim est opus dei magis p̄pinquū homini quā ipse sibi. Igitur dum homo cognoscit seipsum in quantum dei opus est: tūc vehementer dei nomē agnoscit et extollit magnificat et honorat. Vlex quod diuersimode deus circa homines opatur. id est ab homine multipliciter nuncupatur. Aliquī homo deū piū vocitat et misericordē. aliquī iustū et veracē. aliquī fidū p̄piciū p̄ceptorē: iuxta id quod sentit circa se deū opari. Dominicus. Multis igitur modis p̄ dei nomē homo magnificare. extollere. honorare. et ex p̄nti ipsum deus quod tam magnifica in omni creatura: et p̄cipue in homine diuersimode opatur. Nūc sup̄ esse arbitror vt de obligatiōe honoris edisserere incipiat.

## Dialogus Quartus De obligatōe hoīs erga honorē

et laudem et nomen dei

¶ Capitulū. xxxvij.

**Raymūdus.** Sequit̃ em̃ profecto q̃ qz deus oīa opatur propter suū honorem et gloriā. idcirco hō qui nouit et p̃t deū honorare merito pre ceteris creaturis id facere tenet. **Te** netur em̃ et obligat̃ multipliciter. Primo ex quo solus pōt meritoze opari. ideo astringit̃ oīa sua opa operari ad honores et gloriā et nomē dei. Secūdo obligat̃ velle et operā dare vt dei nomē fiat crescat et p̃tinue multiplicet̃. Tercio obligat̃ nō solum conari vt fiat et pficiatur honor dei. sed etiam conari vt fiat optimo et p̃fectissimo modo quo id ip̃e opari et velle potest. Quarto obligat̃ non solū vt ab ip̃o: sed ab oībus rebus p̃cipue hoībus honor et gloria dei maxime crescat et compleatur.

**Homo tenet  
deū honorare**

**Dominicus.** Certe nisi hō id et voluerit et p̃ viribz effecerit nō agit vt creatura dei nec vt sensatus homo. sed p̃tra ordinatōem et mentē dei tanq̃ pfidus et amens et inimicus. **Raymūdus.** Quinto obligat̃ ponere seipm̃ et dare vitā: corpus: et animā: et quicqd̃ habet. scit. et potest ad laudē et honorē dei. Verum qz ad honorem dei seq̃tur vtilitas hoīs. ideo quoties hō dei querit honorē: suam tūc opatur vtilitatem. Quādo ergo hō pro dei honore ponit vitā suam: tūc facit sibip̃i comoditatem maximā. summū lucrū. summū compendū. **Dominicus.** Subil igitur p̃dit qui p̃ dei honore se suaqz tribuit. qz omnia illi in centuplū restituit deus. **Raymūdus.** Ita est plane Sexto obligat̃ hō credere verbis dei: et honorare quicqd̃ loq̃tur aut pollicetur aut iubet aut vetat aut cōminat. Septimo obligat̃ de dei opibus oībus semp in bonitate sentire. et oīa in optimā partē interpretari. Octauo obligat̃ corde et ore bona de deo dicere et magnifice oīa extollere et lingua palam p̃dicare que suū respiciūt honorē: suū nomen: suam gloriā. suam famam. Et quāto magis ad dei p̃tinent honorē: tanto debent amplius p̃dicari. **Dominicus.** Verissima sunt et saluberrima et necāria cuncta que loqueris. Utinā hec in cordibz hoīm conualescāt: vt deū rerum oīm conditorem corde: ore: et opere semp honorificent et exaltēt. **Raymūdus.** Unus sp̃e



## Capitulū xxxviij.

duobus necesse est ut hō faciat. Aut em̄ suis opibus deū vel hō  
 norat vel vituperāter p̄temnit. Ad hoc em̄ deus optimus ho  
 minē condidit ut suis opibus se honoraret et extolleret: que si  
 mala et reprobā fuerint deum maxime inhonorāt: vituperāt:  
 blasphemāt. Et q̄ ex amore honor. timor. laus. spes. p̄fidētia  
 obediētia et om̄e bonorū germē erūpit: sequit̄ q̄ qui deum nō  
 amat. nec etiā honorat. nec timet. nec laudat. nec illi fidit. nec  
 obedit. Talis igit̄ homo corde et ope deū despiciat. deus inho  
 norat. deo rebellat. Dominicus. Ex isto licet intueri q̄ quia  
 honor dei et dei p̄temptus maxime opponūtur. iō sicut nullū  
 maius bonū pōt facere hō q̄ deū veraciter honorare: ita nul  
 lū grauius malū q̄ deum nequiter inhonorādo contemnere.

Raymūdus. Verū id quidē. Nam q̄ deū inhonorat et deo  
 et sibi p̄p̄i et om̄i creature maximā iniuriā et p̄tumiā facit. Cō  
 temnit reuera oēs creaturas: id est nō eas honorat q̄ dei sunt  
 qui rerū despiciat creatorē. Et sic in dei p̄temptu includūtur in  
 finite iniurie. infinite supbie. infinite nequicie. Sicut igitur ex  
 vno honore dei multiplicant̄ honores infiniti: ita ex vno con  
 temptu dei infiniti contēptus generātur. Dominicus. Ve  
 igit̄ sup̄bissimo illi qui deū p̄temnēs p̄sumpserit inhonorare

### **¶ Honor p̄prius est dei honori**

cōtrarius et capitalis inimicus

¶ Caplm. xxxviij

Raymūdus. Ex his que nūc diximus aliquantulū lucet  
 q̄ sit vere p̄uersum deū inhonorare atq̄ p̄temnere. Gra  
 ue igit̄ peccatū est q̄n hō suis opibus deū inhonorat: sed oim̄  
 grauius q̄n p̄ sua opa se vult ab alijs honorari. laudari et ex  
 tolli: propriā queritās famā et gloriā. Nam hoc modo studet la  
 borat et opatur e directo p̄tra deū et cōtra suā gloriā et honorē  
 Et talis oparius subdolus et p̄uersus: eo q̄ agit p̄tra intentio  
 nē et ordinatōem dei: efficit manifestus et capitalis inimicus il  
 lius: suū honorē et famā et gloriā illi violēter eripiens et sibi p̄p̄i  
 fallaciter ascribens. Qui em̄ suā nō dei gloriā querit seipm̄ de  
 um cōstituit. de se ydolū facit q̄ vult ab alijs honorari et predi  
 cari. et ita p̄ suam arrogantē impiāq̄ sup̄biam bellū. rixam. et  
 discordiā graue in suū suscitāt creatorē. Dominicus. Obel

## Dialogus Quartus

lum inerne funestū z ingloriū. de quo nullā ipse victoriā repositabit. sed stragē. confusionē. ignominia Raymūdus Nihil verius. Sed vt aptius agnoscas q̄s inexprabile malū sit hominē suū q̄rere honorē audi paucis que dico Dominicus. Audio Raymūdus Nō certe dū omnia agit ppter suā famā et gloriā occupat cor suū principalit̄ circa ppriū honorē quem cogitat. quem queritat. quem sp̄ desiderat. Et ita seipm̄ in suo corde deū statuens sese honorat. se laudat. se diligit. se amplectatur. Qui igit̄ merito deberet cor suū occupare circa honorē dei z deū in suo corde recipere: ecōtrario cor suū occupat ad laudem ppriā z illic seipm̄ collocat z vt deū adorat. Dominicus. Ininiuria maximā Raymundus Est z alia iniuria maior. Nō em̄ sufficit ei occupare cor suū circa ppriū honorem. sed vult q̄ corda aliorū hoīm (que vasa sunt honoris dei) occupent z impleantur de suo honore: de sua fama z gloria. Cupit em̄ hic talis supbissimus vt oēs hoīes contēpto deo suūz bonorē suam estimatiōem suā laudem ament. p̄dicent. magnificent. Vult em̄ sp̄ crescere z multiplicari. z imaginē glorie et sapientie z pulcritudinis sue (licet sit corruptibilis z fictilis) implemi z dilatari p̄ corda hoīm: vt semp de illo cogitent. illū amēt illū loquant̄ z predicēt Vult igit̄ totū mundū quantū ad se attinet circa suū honorē continue occupari. Itaqz vult deū expellere de regno suo: de domo z habitaculo suo. Dominicus Hinc merito efficit̄ hō dei hostis: dei maximus inimicus Raymūdus. Præter hec mala sunt z alia nō minus execranda. Prīmū est: qui querit ppriū honorē totū mundū cupit reducere ad seipm̄. z sic pervertit ordinē vnīuersi. qz creaturas in torquet ad aliū finē q̄ eas ordinauerat deus. Vult em̄ ipse vt deus a creatur̄ honorē recipere z se ab oībus venerari. Et sic hō hmoi est totus puerfus in semetip̄o: deū oīaqz cōturbans Secundū malū. qz hō qui q̄rit ppriū honorē facit sibi ip̄i maximū damnum z detrimentū z incōmodū. Sicut em̄ dūz honoratur deus tūc crescit tūc pficit hō: ita dū honorē sibi attribuit in summa egestate remaneat necē est Tertiū. hō qui suū querit honorē destruit quantū in se est deū factorē suū. z ex p̄sequētielongat se in infinitū a deo. tantūqz distat a deo quātū distat

De multiplici  
malo quod ori  
tur ex honore  
proprio.



## Capitulū xxxviij.

sua intētio ab intētiōe dei. Et qz totum bonuz hoīs deus est ideo quantū magis lōginquat a deo tantū magis recedit a bo no suo. Quartū. dum hō elongat in infinitū a bono suo: necē est vt ppinquet magis malo suo cadatqz in tam pfundū malū quantū deus est altū bonū. Cadit ergo in imane picipitiū oīm calamitatū z in abyssum maloz omniū. Quintū. hō querēdo suum honozē facit deo infinitā iniuriā z offensam. ideo pmeretur penā perpetuā z infinitā. Sextū malū. homo q querit suum honozē excecatur semetipsum. Honor em̄ iniustus tenebre sunt: que cordis oculos a deo obnubilant z obscurāt z ab omni vera luce alienos reddūt: vt homo nec deum nec seipm nec totū vnīuersum possit agnoscere. Positus em̄ extra deum: extra lucez: extra veritatē nullum bonū nullū malū potest discernerē. nec inter verū z falsum: nec inter dulce z amarum ponere rōnem. Septimū. homo q querit suū honozē totū fundamētum suū collocat in mendacio. in errore. in vanitate. in deceptione. in malo: z in nihilo. Honor em̄ pprius mendaciū z error z nihil est. Querēs igit propriū honozē seruū se facit vanitatis mendacij z nihili. z seipm qui inter creaturas omniū est nobilissimus expēdit ad errorē atqz stulticiā z amentia. Octauū malum. cū omīs honoz sit extra eum qui honozat. hinc sequit q homo ad suū honozem operās z illum multiplicare gestiens edificat extra se rem vanissimam que stare nō potest. et ita introsum vacuus remanet z omni solido bono priuatus. Nonū. homo suū ambiens honozes perdit tēpus suum. pdit laborem: studiū z conatum suū. tenditqz ad impossibile. qz suus honoz nunqz poterit pfici nunqz impleri. Sz solus dei honoz (cui resistere nemo potest cuz sit omnipotēs) hic pficietur. hic psummabit. hic manu tenebit in secula seculoz. Domīnicus Hoc postremū maxime deberet hoīem auertere ab ambitōe pprij honozis qū nec illū quantū volet poterit acq̄rere. nec vtiqz adeptū poterit retinere Raymūdus. Decimū z maximū malum est. q sicut honoz verus z pfusio opponūtur ita laus z vituperiū. glia z opprobriū. Et sicut honoz nō pōt mutari nisi in pfusione. ita laus z gloria nō nisi in vituperiū z opprobriū. Et qz null⁹ honoz verus est nisi honoz dei cui etiā

## Dialogus Quartus

et laus vera est et gloria vera. Idcirco homo qui honorat. laudat et glorificat deum nunquam illum sequetur confusio. nunquam vituperium. nunquam opprobrium. Sed si querat suum honorem. suam laudem et gloriam oportet ut perveniat ad eternam confusionem. perpetuum vituperium. et opprobrium sempiternum quod non delebitur Dominicus Merito id sequitur. Nam ex quo honor proprius hominis est puerilis inordinatus. falsus. tortuosus. caducus. miser. iniustus. mendax. vanus. erroneus. ideo permanere non potest. sed concidit. tabesceat. deficiat: et sequetur illum summa ignominia quam revelabitur confusio nuditatis eius. et pudenda eius in sua facie retorquentur. Eant nunc proprii honores quesitores et ad breve tempus in suis laudibus exultent ut perpetua confusionem pertineant.

**¶** homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

¶ Capitulum. xxxix.

Aymundus Quoniam quidem ut supra declaratum est quod deo honor attribui debet in summo gradu. si igitur homo honorat deum necesse est ut et verba dei honoret et credat cum omni reverentia deo loquens. Quando enim credit homo verbis dei tunc reputat eum veracem iustum et sanctum. sine fraude. sine mendacio sine dolo. atque ita honorat deum credens sine aliquo testimonio. sine aliqua probatione simplici verbo dei: solum quia ipse dicit vel dici fecit qui fallere et mentiri nescit. Alioquin nisi credidero cum omni assensu verbis eius: etiam etsi videant vel obscura vel extranea facio deo maximam iniuriam: vituperium: et contemptum. Debemus igitur primo credere verbis dei propter suum maximum honorem. ut pote quod ille loquitur quem nephas est mendacem aut frivolum estimare. Secundo debemus credere verbis dei ratione sue excellentissime maiestatis et auctoritatis. Si loquenti alicui sapienti aut regi aut principi fidem habemus: multo magis regi regum domino dominorum credi debet et assentiri. Tercio ratione sue infinite bonitatis et purissime pietatis credi oportet verbis dei. Nam quod bonus homo loquitur facile admittit: multo amplius admitti debet quod loquitur optimus et sapientissimus deus. Quarto. deo credi debet ratione sue infallibilis veritatis. Est enim ipse summa veritas et sum-

Debemus credere verbis dei.



## Capitulum xxxix.

ma sapiētia que falli nequit atq; mētiri Dominicus. Nag  
nū mibi animū indidisti credere cū summa reuerētia eloquijs  
dei. Sed queso te quē processum habiturus sum in credēdis  
dei sermonibz Raymūdus. Illū eundē quē in creaturis co  
gnoscedis an habuisti. Videmus ad oculū duo esse q̄ ab ho  
mine extra pcedūt. scz opus suū: z suū verbū. Sic similiter duo  
sunt que pcedunt foris a deo: opa z verba. Verū quia aliud ē  
opus z aliud verbum. ideo alia scia est de dei opibus: z alia de  
verbis. Sciētia tñ creaturaz que manifeste forinsecus appa  
rent inducūt nos in cognitōem verboz dei que minus appa  
rent. Ad cognitōem creaturaz habuimus tres gradus. Pri  
mus q̄ cognouimus ipas creaturas in veritate existere. sz ne  
sciebamus cuius erāt. Secūdo cognouimus q̄ dei erāt: z q̄  
a deo p̄dite erant. Tercio q̄ donū dei erant. z q̄ a deo nobis  
tradite erant. Isto mō oportet pcedere p̄formiter circa verba  
dei ad cognoscendū q̄ dei sūt. Primo oportz videre z acute re  
spicere ipa verba in se. Scdo cuius sunt vba: an vba sint dei  
loquētis vel hois. Tercio q̄ nobis a deo data sunt ad nostrū  
fructū. ad nostrā necessitatē z vtilitatē sicut z creature Do  
minicus. Sed q̄ sunt dei verba q̄bus nobis ad nostrā salutē  
loq̄tur Raymūdus. Nō alia p certo q̄s que in sacro volu  
mine (quā nos bibliā dicimus) p̄tinent. que in vetus nouūq;  
testamentū clare diuidit. Ibi audis deū precipientē. phiben  
tē. adhortantē. terrentē. blandientē. cōminātem. pollicentem  
Possem ego multis z fortissimis rōnibus tibi demonstrare de  
um biblię sermōes p suos vates esse loquentū: nisi nossem te id  
optime credere z vt christianū nullatenus diffiteri. Q̄ si forte  
eas rōnes cupis agnoscere lege priorē libz unde iste trāsmi  
tur. z illic inuenies quō etiā paganissimo homini id facile po  
tuerit p̄suaderi. Dominicus. Credo vt xpianus biblię vba  
dei verba esse. Qui aut hoc nō credit pagano deterior est

### De pprietatibus vbi dei. et quali

ter se hō gerere debet circa sanctā bibliam ¶ Capitulum xl.

Raymūdus. Quia igit credis bibliā dei verba sonare: au  
di nūc cū maximo fructu pprietates z p̄ditiōes huius li

## Dialogus Quartus

bri. et qualiter te habere debeas circa eum. Primo ex quo per totum  
 vetus nouumque testamentum deus loquitur per ora sanctorum. ideo oportet cre  
 dere quod dicit. oportet implere quod precipit. oportet vitare quod prohibet. oportet  
 formidare quod minatur. oportet sperare quod pollicetur. Qui autem ista non fa  
 cit deum contemnit. irridet. iniuriatur. Dominicus. Immo vero per  
 omnia dignus quod a sacro dei libro repellatur. Bestia enim si montem te  
 tigerit lapidetur. Raymūdus. Secundo. ex quo biblia liber dei est  
 ideo sequitur quod nihil est in eo falsum. nihil inutile. nihil superfluum.  
 nihil diminutum. nihil iniquum. nihil frivolum. nihil contemnendum. ni  
 hil execrandum. Tertio. ex quo biblie verba dei sunt. ideo omnia que il  
 lic aut permittit aut minatur deus: omnia suo tempore proplebuntur. non enim  
 unum iota aut unus apex cadet ab omni lege. Alioquin deus face  
 ret contra suum honorem. seque mendacem constitueret: quod est impossi  
 bile. Si enim homo potens et iustus nititur toto corde implere verbum  
 suum: multo magis deus cui equum facile est et dicere et implere.  
 Quarto. ex quo deus sua verba in hoc libro constituit. ideo homo obli  
 gatur deum et sua verba diligere. amplecti. honorare et colere quod per  
 cesserunt de ore dei. Dominicus. Merito id quidem. quia nihil  
 tam propinquum deo quam suum verbum. Verbum enim dei ipsum deum repren  
 tat. nec aliquid tantum pertinet ad deum quam suus sermo: qui non solum de  
 ore sed etiam de dei corde procedit. Erumpit enim ab intimis medul  
 lis dulcissimi patris. Merito igitur amari debet et coli. quia ni  
 hil verbo dei maius. nihil dulcius: nihil sublimius. nihil profun  
 dius. nihil nobilius. nihil preciosius. nihil potentius. nihil deni  
 que salubrius. Raymūdus. Hinc certe intelligis mi domine quod  
 dei verbum longissime excellit omnes creaturas: magisque ad illud per  
 tinet quam omnes pariter creature. Quia igitur homo tenetur amare deum su  
 pra omnes creaturas: ita etiam debet amare dei verbum plus omnibus  
 creaturis: illudque contemiscere et venerari. Hinc sequitur quintum  
 quod homo debet summopere cauere ne aliquando aut irrideat aut abijciat  
 aut vituperet: aut blasphemet verbum dei. Dominicus. Istud  
 proprie iniquorum est et hereticorum et infidelium. Raymūdus. Sec  
 to quod homo tenetur preparare cor suum ad recipiendum verbum dei. Ex  
 enim verbum dei extra deum progreditur: nullum alium locum vult occupare  
 quam pectus hominis. quod debet esse receptaculum sermonum dei. Domi  
 nicus. Atque ideo qui nullum libetius meditantur aut orationem aut vir



## Capitulum xl.

giliū q̄s dei verbū maximā iniuriā deo faciunt. q̄ de suo corde dei verba reiciūt: et illic recipiūt aliena. Raymūdus. Recte tu quidē. Utinā seculariū librorū amatores hinc n̄ro sermoni aures accōmodent: puto nō tā libēter vanissimis studiis inhe rebūt. Septimo. ex q̄ verbū dei ip̄m met deū rēp̄sentat. iō qui in suo pectore p̄ba dei recipit: recipit et deū: gestatq; deū intra p̄cordia sua. Nihil ē sanctius: nihil melius: nihil suauius q̄ in corde dei p̄ba portare. Imo etiā et ore p̄ferre (q̄d tu dñice quo tidie facis) q̄ nō expedit fidelē erubescere sermones dei. Qui cunq; igit in corde gestat verbū dei multas inde p̄sequit̄ et p̄ci p̄uas utilitates. Prima est. q̄ sicut verbū dei est viuū et efficax et penetrabile et mobile. q̄ erit de corde dei. iō necē est q̄ viuū fiet et penetret et moueat: iocundet atq; letificet ip̄m cor hoīs q̄d possederit. Scōdo. sicut verbū dei est calidū et succēsū ig/ ne amoris dei (ignitū em̄ eloquiū tuū vehemēter) iō cor hoīs calefacit et inflāmat in amorē dei. Tertio. q̄ verbū dei est vez certū et firmū. ideo p̄firmat cor hoīs in veritate et solidat corro boratq;. Quarto. q̄ verbum dei lumen est et lucerna. ideo cor hominis illuminat. nec sinit illud ignorātie aut erroris aut ne quicie tenebris abduci. Quinto verbū dei potētissimū est et summe actiū. ideo cor hoīs potenter immutat. protegit. diri git et defendit. Sexto. quia verbū dei altissimū est. ideo rapit cor hominis a terrenis et ad celestia suspēdit. Septimo. verba dei sunt eloquiā casta et septies repurgata. sunt quoq; glorioſa immortalia et p̄petua: verbum em̄ dñi manet in eternū. ideo fa ciunt cor hominis castū. purū. glorioſum. immortale. incorru ptibile et eternū. Dominicus. Ex his manifeste p̄t̄ q̄ gran/ dē iniuriā facit deo et sibi detrimentū: q̄ contēptis dei p̄bis hu mana ele h̄a in suo corde recepat. Qui asp̄natur creatoris ver bū: et verbū amplectit̄ creature. Qui libētius audit verbū mē/ dacis (oīs em̄ homo mēdax) q̄ summe veritatis. Verba mor talis infirmi et fragilis: q̄ immortalis et omnipotentis. Verba nihil firmiter p̄mittentis: q̄ vitam pollicentis eternā. Verba serui inutilis: q̄ altissimi imp̄atoris. Verba eius q̄ in se habet radicē omniū malorū: q̄ eius q̄ est omniū bonorū fontalis ori/ go. Verum tu p̄sequere quod cepisti.

Q̄ multe vel/ lates pueni/ unt hoi qui dei verba portat i corde.

## Dialogus Quartus

### Cōparatio ūbi dei ad creaturas

¶ Capitulum. xli.

**Raymundus.** Duo sunt nobis manifesta q̄ nobis p̄tulit optimus deus. 7 p̄ que ip̄e nobis plurimū innotescit. scz creature quas cōdidit: 7 verba q̄ dixit. Sed ista duo nō sunt equalia. Primo verbū dei est supra hoīem 7 supra oēm creaturā. om̄is aut̄ creatura subijcit verbo dei. Scdo om̄es creature sunt de nihilo 7 de se corruptibiles. sed verbū dñi exit de ore dei 7 p̄manet in eternū. Tercio verbū dei hz plenū dominiū sup oēm creaturā. nec p̄t illi vlla creatura resistere. sed mutat 7 trāsformat creaturā. ip̄m autē sp̄ immutabile manet sicut deus a quo p̄cedit. **Dominicus.** q̄s crebro soleat durissima hoīm corda p̄mutare atq; emollescere verbū dei se penumero id ip̄e exp̄tus sum. **Raymūdus.** Et adhuc amplius exp̄ieris. **Quarto** p̄ verbū dei oīs creatura facta ē 7 de nihilo venit ad esse virtute verbi diuini. habz em̄ oēm potestātē eius a q̄ proce dit. Primū em̄ qd̄ exit a deo est suū verbū. 7 p̄ ip̄m omnia alia substituerūt. **Dominicus.** Hinc p̄t deū multo plus fuisse liberalē donādo nobis sua p̄ba q̄s sūt cuncta creata. Et licz nos plurimū consolet̄ p̄ creaturas: multo tñ amplius p̄ suū verbū

**Raymūdus.** In maximo igit̄ habendū est p̄cio verbū dei. **Quinto** p̄bū dei exit de corde dei. 7 iō quocūq; venerit secum portat cor dei 7 mentē 7 voluntatē dei. sed creature q̄ exeūt de nihilo longissime distāt a corde dei. **Dominicus.** Et iō clare lucet: qui nō vult recipere verbū dei nō est dignus p̄frui creaturis. Qui em̄ magna p̄tēnit. iniuste sibi vsurpat mīna. **Raymūdus.** Optia assertio tua. **Sexto.** oēs creature sua pulcritudine. bonitate. varietate hortant̄ hoīem diligere et honorare deū factorē suū. sed p̄bū dei id ip̄m p̄cepto p̄pellit. Magnū em̄ mandatū in lege ē. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo 7c. **Septio.** oēs creature q̄ sunt sub hoīe seruiūt hūano corpi. in diget em̄ corpus n̄m cibo 7 potu vt possit nutriri augeri p̄seruari. sz p̄bū dei aīam cibāt 7 satiat roborat augmētāt 7 in spūa li vita p̄seruat. Vita em̄ aīe amor dei est. gaudiū. spes 7 p̄solatio fm̄ deū. **Dñicus.** Merito id qd̄ ē. cū em̄ aīa hūana scā sit



## Capitulum xli.

ad imaginē et similitudinē dei. et inter deū et animā nihil est me-  
diū. ideo nutriri debz diuino cibo. et eo cibo q̄ procedit de cor-  
de dei. Qui ergo nō recipiūt in cordis palato dei verbū. s; por-  
corz siliquis delectant. vanis dico fabellis hoim necē est fame  
pereant et morte ppetua moriant. Raymūdus. Dīno ita ne-  
cesse est. Verbū em̄ quod de corde vel ore hoīs pcedit cuz sit  
fragile caducū incertū: et plerūq; mendacijs plenū: aīam hoīs  
nō nutrit sed inficit: non viuificat sed occidit. Verū vt melius  
noueris quō dei verbū animā nutrit. cogita illa duo que sunt  
in aīa. scz voluntatē et intellectū. Vita em̄ aīe consistit pncipa-  
liter in volūtate. que quādo uiuit tūc et aīa uiuit. Et ideo vt vo-  
lūtās veraciter et salubriter uiuat necē est vt dei verba eā sub-  
intrent. eā vegetent. eam sustentēt. Et idcirco p̄ba dei nunc p-  
cipiunt. nūc prohibēt. nūc exhortantur. nunc laudāt. nūc liti-  
gant. nunc depēcant. nunc p̄minant. nūc pollicent vt hoc mo-  
do volūtās hoīs excites ad timorē. ad amorē. ad spem. ad gau-  
diū. ad consolatiōem: Et qz aīa humana sp̄ querit verborū cer-  
titudinē. nec ea facile recipit si videantur aut dubia aut inania  
aut inutilia. vt ergo etiā intellectus in dei p̄bo pascat necē est  
vt eloquia sua deus. ppria auctoritate p̄firmet. que taz magna  
et solida est q̄ excedit oēs rōnes. p̄bationes. ingenia. et argu-  
menta quozūlibet sapientū. Quādo ergo dei p̄ba mouēt ani-  
mā ad amorē tunc pascit ipsa volūtās: quādo instruit ad veri-  
tatē tunc nutrit et saginat intellectus. Dominicus. Ex his  
que de verbo dei luculenter disseruisti agnosco aliā obligatio-  
nem maximā qua hō obligat deo creatori suo p suis verbis ab  
eo receptis. Ostēdisti em̄ in secundo dyalogo innumeras ob-  
ligatiōes quibz astringitur hō factori deo p susceptis creatura-  
rū obsequijs. Verū quia verba dei sunt oībus creaturis mul-  
to nobilioza et hoī maxime vtilia imo necēaria. qz creature cor-  
pus hoīs respiciunt. verba autē dei animā ipsam. ideo sine vlla  
comparatiōe obligatur plus homo pro verbo dei vnde anima  
sua et nutritur et conseruatur q̄ p creaturis q̄bus ipm corpus  
reficitur et pascitur.

Verbo dei af-  
fectus pascit et  
intellectus

Nota obligat  
ionem.

**Hic agitur nūc de tertia natura**

## Dialogus Quartus

creata. q̄ sine corpe p̄sistens tota spūalis est ¶ **Caplin. xliij**  
**Raymūdus.** Pulcre post sermonē habitum de p̄bo dei  
de substātijs spūalibus tractare debemus. quas nos vel  
spūs vel angelos nūcupamus. Per hos (sicut in tota biblia se  
p̄ssime p̄t̄) dei verbū hoībus reuelat. Ipsi em̄ sunt angeli dei  
potētes p̄tute faciētes verbū illius ad audiendā vocē sermo  
num eius ¶ **Dominicus.** Cum scalā creaturarū in principio  
nostre disputatiōis erigeres nihil illic de natura mere spūali  
memini te dixisse ¶ **Raymūdus.** Ideo illic nō dixi q̄ tunc nō  
oportebat ¶ Nunc aut̄ ista disertio hoc in loco ⁊ p̄ his que iam  
diximus: ⁊ pro his q̄ post dicturū sumus oportuna notabitur  
In p̄mis igit̄ ambigere nō oportet aliq̄s esse substācias incor  
poreas: ne maximū rez oīm p̄ditore impotentē aut d̄minutū  
fuisse cogitem⁹ ¶ Qui em̄ sic cogitat maxie vituperat atq; inbo  
norat manū oīpotentis dei ¶ Ut ḡ deū summis honorib; p̄seq̄  
mur: cōfiteri oī subas esse aliq̄s mere spūales. Nā si deus cre  
auit naturā totalr corporeā vt sunt oīa q̄ p̄tineut in trib; infe  
riorib; scale ḡdib;: si etiā creauit naturā partim corporeā. p̄tīm  
incorporeā sicut ē hō: seq̄tur etiā q̄ creauerit naturā penitus  
incorporeā q̄lis est āgelus ¶ **Dñicus.** Optima seq̄la. Cū em̄  
deus totus sit spūalis sube. ideo debuit merito non solū tales  
subas p̄dere s; multo plures q̄ corpales ¶ Si em̄ natura mere  
corpea p̄t p̄ se subsistere sine spū: multo magis opante deo spūs  
subsistet sine corpe. Opposita em̄ equis rōib; fulciunt. Hinc  
p̄t̄ deum spūalem spūales substācias sicut ⁊ corpeas p̄didisse  
Nō solum aut̄. sed ⁊ p̄mo ⁊ p̄ncipaliter eas p̄didisse: cum sint  
deo magis similes ⁊ p̄pinque. An vero sint in maxio aut p̄uo  
numero abs te audire desidero ¶ **Raymūdus.** Dīno necē est  
credere in maxio atq; incōprehensibili eas numero cōstare. In  
multitudine em̄ ministrozū dignitas regis: ⁊ in paucitate ple  
bis ignominia p̄ncipis. ideoq; milia milia ministrāt ei: ⁊ deci  
es milies centena milia assistūt ei. Itaq; si in natura corporea  
sunt innumere spēs lapidū. herbaz. arboz. piscium. aniū. qua  
drupeduz. ⁊ innumera indiuidua hoīm: erunt etiā infinite spe  
cies angeloz. At ne putemus hanc multitudinē confusam ēē  
ideo oportz scire q̄ inter angelos est ordo pulcerrimus. discre



## Capitulum xliij

tissimus. iocundissimus. Videmus em̃ q̃ in rebz corporeis est ordo mirabilis. sunt em̃ quedā sup̃iora. quedā inferiora. ⁊ que dam his media. Elemēta ⁊ oīa inaiata sunt infima. vegetatiua media. sensitiua sup̃ma. Sup̃ hec oīa est hō oīm sublimissimus. Habet tñ etiā humana natura multiplicē statū fm̃ sup̃erius ⁊ inferius. In hoībuz em̃ sunt agricole. mercatores. burgēses. nobiles. milites. barones. comites. duces. reges. ⁊ yñ oīm impator. In statu ecclesiastico sunt rectores. diaconi. archidiaconi. decani. p̃positi. abbates. ep̃i. archiep̃i. patriarche et sup̃ oēs papa apostolicus. Si igit̃ tam decorus est ordo in his rebz inferioribz. multo āplius in illis nobilissimis altissimisq̃ spiritibz erit ordo mirabilis. artificiosus. iocūdus. Sūt em̃ inter eos tres ierarchie. i. tres sacri p̃ncipatus. ⁊ in q̃libet ierarchia sūt infimi. sūt medij. sūt sup̃mi. ⁊ hec ordinatissima cuiuslibet ierarchie multitudo ad vnū tendit oīm sup̃mū. In elemētis vt videmus ignis est dignior. In genere piscū delphinus In amba aquila. In bestiis leo In hoībz impator. oīa tendūt ad vnū caput. Ita q̃z in angelis estimandū est. Vt q̃z p̃cessus noster naturalis est. nec possumus priā nature tā subtiliter loqui de inuisibilibz separatisq̃ substantijs sicut fidelis spiritalisq̃ theologus. ideo si volueris altiora de his secretioraq̃ cognoscere doctor tibi libros scrutari necesse est Dominicus. Ego istud etiā affirmo. Velim tñ nosse an ne vt nos hoīes ita ⁊ ip̃i q̃z obligent̃ deo p̃ditori suo Raymūdus Imo p̃o q̃z maxie Hnt em̃ libez arbitriū. hnt intellectū. hnt affectum. hnt q̃z innumera bñficia p̃ q̃bz oībz obligant̃ deū diligere. reuereri. honorare. laudare. adorare. bñdicere q̃ illos de nihilo cōdidit. q̃ eos sup̃ra oēs creaturas sublimauit. q̃ eos imortales p̃stituit oī sapia et scia imbuit. ⁊ sua dulcissima visiōe in eternū felices reddidit. Vt vt ad nra redeamus multū be sube incorporee (angelos dico) multū nos obligāt domino deo nostro Dominicus. Quare id obsecro Raymūdus. Ideo scz quia nobis quotidie sua beneficia p̃stant. Dēs em̃ admiſtratorū sunt Ip̃us missi in p̃sidia eoz qui hereditatē capiūt salutis. Ne em̃ peccem? custodiūt. peccātes arguūt. lapsos erigūt. cor cōpungunt. ad veniā dirigūt. ad p̃niam cogūt. In aduersis ⁊ arduis

*Nota bñficia nobis exhibita angelorum obsequio.*

## Dyalogus Quintus

casibus nos corroborant. nos letificāt. nos pseruat. Postremo nostram illumināt rōem. excitant voluntatē. tribuūt boni opis facultatē Dominicus. Breuissimo verbo maxima in nos angeloz bñficia demōstrasti. p quibz astrigimur deū qui tales nobis pmoiores ptulit amare. timere. glorificare. z multo amplius q̄ p omnibz obsequijs que a visibili creatura suscipimus. Nec em corpalia sunt et corpori solo pstant. illa vero sublimia sunt z spūalia voluntati tñmodo pmoda z rationi.

Raymundus. Certe nūc vidisti in hoc quoqz dyalogo z in pcedenti qñ obligetur hō amare. timere et honorare deū factorem suum. Nunc supest ostēdere an hō etiā id exsoluit. id reddit quod tenet. Cū multa voluptate z animi oblectatōe q̄ hactenus loquutus sum excepisti. sed puto te in sequenti disputatione lacrimas effusurū. Verū quia iā cernis nobis radios solis occūbere. z iam in longū noster sermo pcessit: dignuz est vt sicut hactenus aie ita z a seculo corpori tribuamus qd suū est.

Dominicus. Placet. sed licz (vt dicis) tristitia sim auditurus noueris tñ summo mane ad tuas me postes rediturū. Tristitia em et si amara sunt. tñ plerūqz salubria sunt. ¶ Finis dyalogus qrtus. de eo q̄ hō obligat deum timere z honorare

¶ Incipit quintus dyalogus. de lapsu miserabili generis humani. z q̄ per vnum hominē omnes cecidimus.

### An talis sit hō qualis eē debet. et

an faciat quod facere tenet

¶ Capitulū. cliij.

Dominicus. Tota hac nocte cōcitauit me spūs meus pre desiderio sermonū tuorū. Sepe enim causabar noctis morā. at vero vbi aspectu tenuissi mū aurore lumen subito estrato mēbra corripui et huc hesterne pollicitationi festinus occurro.

Raymūdus. Amo mi dominice sollicitudinē ardoris tui. Hactenus sicut nosti egimus pcessum nostrū p modū obligatōis ac debiti. ostēdimus em hoīem ppter multa bñficia que accepit obligari deo muneratori suo. hanc quoqz obligationē esse naturalē. ppetuam. indelebile. incorruptibile. scriptā stilo



ferreo in vngue adamātino: et exarata in aīa et corpus hoīs  
et in oībus creaturis. Omīa em̄ creata ppter hoīem huius in  
solubilis obligatōis conferūt testimoniū. Ostēdimus etiā qđ  
grādia bona sequant̄ hoīem si debitū quo obligat̄ exsoluerit.  
et qđ inextinguibile malū incurrat si contēpserit. Nūc aut̄ adiūto  
re deo inquirendū est an hō debitū obligatōis quo tenet̄ im/  
plicatus etiā exsoluat. an suū opus cū suo debito cōcordet. an  
sit iustū vel iniustū. rectū an obliquū. fm̄ deū vel cōtra deum  
id quod agit. Scrutemur nunc p̄funde ip̄m hoīem. et interna  
viscera eius omnesq; medullas penetremus: et inueniemus p  
culdubio nihil hoīem agere aut cogitare qđ tenet̄. sed oīa effi  
cere p̄traria. Formemus igit̄ mentē ad lachrimas: et cū gemi/  
tu plancuq; loquamur. videbimus em̄ grauissimā ruinā no/  
bilissimē et altissimē creature: et eam ruinā quā nemo poterit eri  
gere: nemo valeat expiare. Dominicus. Inītia hec sermo/  
nū tuorū gemitus mihi ocius excutiūt. Tu tñ repressis parūp  
lachrimis sensum tuū potēter exequere. Raymūdus. Faciā  
quantū potero. Prima lux qua innitimur ad cognoscendū ho  
minē est agnoscere qđ facere debeat: secunda videre qđ faciat.  
Agnouimus itaq; ex p̄cedentib; libris qđ hō obligetur agere  
qđ cupere. quid ore p̄ferre. hic aut̄ agnoscemus qđ agat quid  
cupiat: qđ loquat̄. Agnouimus (vt dixi) qđ hō tenetur primo  
deū amare. timere. honorare. laudare. bñdicere. venerari: et di  
ligere p̄ximū suū (qui dei imago est) sicut semetip̄m. Ecce hoc  
debet hō: vide nunc quid agat. Dominicus. Video plane  
nihil tale hoīem agere: sed oīa p̄traria. Amat em̄ ben̄ doloꝝ p  
mum semetip̄m: et p̄empto nequiter creatore p̄p̄iū querit ho  
norē. p̄p̄iam laudē et famā et gloriā: et qđquid debet dari p̄n  
cipaliter deo factori et muneratori suo: sibi tribui diligit et im/  
pendi. Raymūdus. Ex isto palam aiaduertis hoīem peni/  
tus corruisse: habereq; voluntatē om̄i iusticie rebellē: totiq; le  
gi nature p̄trariā. extra deū. extra oēm pietatis regulā. extra  
semetip̄am: penitus corruptā. erraticā. impiā. puerisā. alie  
natā. turpissimā. sup̄bissimā. falsissimā. odibile deo et ab eius  
cōsortio longissime sepatam: et eterna morte sepultā. Qualis  
aut̄ volūtas hoīs talis est et totus hō: deo p̄trarius: deo rebel

Qđ hō nihil a)  
git eorū que te  
netur: nec erga  
deum nec erga  
proximum.

## Dialogus Quintus

lis. deo capitalis inimicus. oīm maloz radicē in se p̄tinens. p̄ditus: corruptus. bis mortuus Hinc seq̄tur q̄ talis hō vadit ad eternā tristitiā. eternā penā. eternā miserā: z ad calamitatē inexprīabilē. eo q̄ p̄diderit reppuleritq̄ p̄petuū suū conditoris amorē Dominicus. Ap̄rissime nūc liquet que sit hoīs amara p̄ditio. alienatio. corruptio. degeneratio. Hoc oēs creaturē clamitāt. hoc p̄dicant hoīem esse veraciter p̄ditum. eterno supplicio dignū: z a dei amicitia p̄petuo sepatum Raymūdus. Vidisti nūc nō sine gemitu q̄s p̄dite se hō gerat erga deū vide nunc quō se habeat erga dei imaginē scz. p̄mū: z ampliorē eius ruīnāz intelliges. Hō em̄ obligatur amare quēlibet aliūz hoīem sicut semetip̄m. Verū nunc exp̄mento discimus q̄ hō hoīem ledit. affligit. p̄fundit. destruit z occidit Nulla est inter hoīes vera vnitas: vera societas: vera pax: amicitia. concordia: s̄ inimicitie. p̄tentōes. emulatōes. dissentōes. ire. rixē inuidie. secte. z vniūerse malicie. Q̄ si forte inter aliq̄s reperītur aliq̄e aut p̄cordie aut amicitie: nō ille de amore imaginis dei oriūnt. sed p̄pter tpales vel carnales rōes que sincerz amorē nunq̄ p̄stituunt Dominicus. Hō qui dei inimicus est dei etiā imagini sp̄ p̄trarius est. nec p̄t vero corde p̄mū diligere qui deū p̄temnit amare. Neq̄ id mirū si quēlibet extra se hoīem odit: q̄ neq̄ seip̄m diligit. Qui em̄ diligit p̄p̄riū honorē odit p̄fecto aīam suā Raymūdus. Cū videam hoīem sic in abyssum oīs malicie corruisse non possum lachrymas p̄tinere cernēs eū nō sentire suā corruptōem: suā perpetuā mortē Nō dolet. nō flet. nō ingemiscit: imo q̄tidie ridet. iocundat̄. sup̄bit exultat. z more amētis frenetici in febre carnis sensum p̄didit cordis. Et instar eius qui letho somno obdormiscēs sua mala nō sentit. Vulnerauerūt me ait z ego nō dolui: percusserūt me z ego nō sensi. Dominicus. Quia ergo in semetip̄o sua mala nō sentit: ostende ei obsecro p̄ res extra corruptas q̄d de sua corruptiōe sentire possit. Reduc eum p̄ id quod extra nouit ad seip̄m quem non nouit

**¶** hō potest p̄siderare corruptio-  
nem suā p̄ res externas in se corruptas ¶ Caplin. clūq̄.



## Capitulum xliiij. xlv.

Aymundus. Facile id fecero: vtinam digne aduertere

Primo videat quō vinū corruptū sit qđ est in acetū permutatū. Vinū em̄ et acetū hñt qualitates dñas. Flaz vinū est calidū. dulce. potabile. delectabile. Acetū vero ē frigidū. acerbū: qđ nec potari potest nec delectari. Talis est et hō frigidus amarus: horridus. Et sicut acetū nihil valet ad id qđ ante valebat: ita et hō penitus inutilis factus est et deo et sibi et creaturis. Et sicut acetum reiectū est a mensis: eo qđ nullā habeat vini pristini bonitatē. ita et homo ab oculis dei p̄iectus iacet. eo qđ naturam pdiderit dignitatē et factus sit acetosus: pōticus: crudelis: acerbus: eterna abhominatōe dignissimus. Secūdo quantū distat homo freneticus amens et fatuus ab homine sensato sapiēte et docto: tantū distat status hominis in quo nūc putridus iacet ab illo statu in qđ merito esse deberet. Tercio quantū distat mulier sordida: fornicaria et adultera qđ sicut sterco in via cōculatur: a muliere pudica. sobria et honesta: tantū distat homo nūc fornicans et recedens a deo suo: qđ deberet illi esse fidelis: p̄tinens et pudicus. Quarto. sicut arbor que habet in radicibz medullam amarā: crudam et siluestrem poma tribuit pontica. acerba. siluestria. que si quis gustauerit obstupescunt dētes eius: ita homo cum habeat voluntatē corruptā. impiam. amarā: omnia opera eius corrupta nascuntur deo et oībus exosa creaturis. eternis ignibz deputata. Dominicus. Utinā in his speculis hō suam turpitudinē velit attendere vt se deformē lugeat et miserabilem.

## ¶ lapsus et corruptio hoīs pōt

attēdi ex pte iuris paternitatis et filiatiōis Capitulū. xlv.

Aymundus. Animaduerte nūc etiam hoīs corruptā vitam cōferendo inter se ius paternitatis et filiatiōis. Attēde diligēter qđ filius debeat suo patri carnali a quo solum corpus accepit: et facile cognosces quid homo debeat deo patri suo a quo animam nobilissimam adeptus est: incorruptibilem insolubilem. spiritalem. interminabilem. Debet em̄ filius patri temporali amorē. timorē. honorē. fidem. reuerētiā. obedientiā. pstantiā. p̄seuerantiā. obsequentiā. Pari mō: imo multo

## Dialogus Quintus

*Nota hic ho-  
minis ruinam*

amplius hō patrē suū spiritalē deū tenet amare. metuere. honorare. obedire &c. Itē filius carnis cauet ne aut offēdat aut vitupet aut p̄stet aut dehonestet patrē suū. Cauet etiā & se opponit ne ab alijs aut offēdat pater: aut vituperetur: aut cōtristē. aut indigne agatur. Nec om̄ia multo diligētius debet obseruare hō erga deū genitorē suū Dominicus Quorū sum ista Raymūdus. Et palā videas hoīs ruinā. hō em̄ in eo statu in quo nūc lapsus iacet erga deū: nec amorē habet nec timorē. nec obedientiā: nec humilitatē. nec subiectōē. nec confidentiā. nec spem: nec credulitatem. Imo (qđ sine gemitu nō audies) odit deū: & p̄temnit: vitupat: & in faciē eius supbi- ens rebellē se illi & inobediētē: audacem: tumidūq; constituit

Dominicus. Hinc reuera patz hoīs p̄ditio. corruptio. alie natio & sempiterna deiectio Raymundus. Planius adhuc patebit. Nos videmus ad oculū qñ filius aut offēdit. aut supbi- tur: aut calūniatur patrē suū carnalem: oēs eī & nequissimū: iniustissimū: ingratiſsimū iudicamus: freneticū eū & insanum dicimus. Cogita nūc quo iudicio. quo vituperio: quo suppli- cio dignus sit qui patrem spirituū offēdit & mille iniurijs affi- cit. Præterea si grauissimū crīmen est exaspere & p̄temnere pa- trē potentē. diuitem. nobilē. sapientem: sine cōparatōe magis delinqt qui regem oīpotentē & summe sapientē & optimū geni- torē deū aspernāter habuerit. Quid nūc tibi videt Dominicus. Nihil aliud plane nisi qđ hō se habet ad deū sicut p̄ter- uis & rebellis & supbus filius ad patrē suū. Atq; iō incurrisse irā & indignatōem inextinguibilē dei patris oīpotentis. perdi- disseq; oēm hereditatē: om̄ia bona: atq; infinitas diuitias illi- us: nec iam posse sperare aut pacē aut regnū aut cōsortiū eius magis aut p̄ici foras & in carcerē sempiternū mancipari

**¶** etia lapsus hoīs potest ostē-

di ex parte iuris fraternitatis

¶ Capitulū. xlvj.

Raymundus ¶ hō in maximā ruinā ceciderit poteris etiā aīaduerrere si ius fraternitatis inter hoīs p̄sideres Si em̄ inter fratres carnales est tātus amor tāta vnitas tāta germanitas: qđ nihil habeāt diuīsum: nihil ppriū. sed vnus



## Capitulum xlii.

alterum defendit. protegit. dirigit. auxiliat. et se in mortem obijcit p altero. Et hec omnia faciunt quia habent unum atque eundem patrem hominem a quo carnali generatione prodierunt. Multo magis homines quibus est unus pater spiritualis deus a quo omnes animae receperunt debent se diligere. tueri. auxiliari. et in mortem tradere propter animas suorum fratrum. Hoc enim vehementer deus pater noster videre desiderat. hoc approbat. hoc se plurimum delectat.

Dominicus. Nihil tale inter homines nunc regimus. Et licet unum habeant patrem deum summe maiestatis et bonitatis dominum. unus tamen alterum persequitur. odit. execratur. et rapinis. fraudibus. iniurijs. adulterijs. puicijs. ludibrijs. et mille nequicijs pertristat. commoturbat. peraminat. et exterminat. Quia igitur omnis pax. concordia. veritas. iusticia. amor. misericordia et fraterna dulcedo inter homines perijt. ideo manifestissime patet hominem esse corruptum. lapsum. putridum. puerum. perditum. Cecidit enim a statu spiritualis fraternitatis. a statu maxime dignitatis et glorie ad statum summe ignominie. summi vituperij et opprobrij. a statu vite ad statum mortis sempiternae. Raymūdus. Optime tu quidem Reuera enim in morte anime cecidit homo: etiam etsi corpore vivat. Quia autem anima hominis mortua sit facile id probauero. Aliqua enim res cognoscitur vivere dum suas exercet operationes. si autem non operatur mortua est. Et quia homo non operatur in quantum homo (non enim amat aut honorat dominum deum suum: nec diligit fratrem suum) ideo secundum animam mortuus est homo. Preterea. vita anime est gaudium quod puenit de puro amore et societate dei: de vera quoque ad inuicem fraterna charitate. Ubi autem tale gaudium non est: ibi nulla anime vita est. mortua igitur est. Preterea. anima non sentit. quia non ingemiscit malum suum: suam corruptiōem: alienationem: perditionem. ideo vere mortua est et lethaeo poculo sopita. Dominicus. Ex isto luceclarius apparet animam sic mortuam et suis malis penitus absorptam: ad eterna nesciam festinare tormēta: nec unquam sese sentire posse nisi dum in medijs omnium penarum supplicij se inuenerit immerfam. Sed dicito mihi obsecro: nunquid in tam miserabili et perditissimo statu optimus deus hominem a principio condidit.

Quia anima hominis mortua est

**Q**uoniam dominus deus hominem non condidit.

## Dialogus Quintus

in isto statu in quo nūc lapsus iacet ¶ Capitulum. xlvij.

**Aymūdu.** Nulla rōne dicere oportet deū in hoc statu imo in hoc lapsu hoīem cōdidisse. Qd̄ potest ostēdi multis modis. Primo cū deus oīa opetur ppter honorē sue potestatis: sapiētie et bonitatis: nūq̄ debuit hoīem oīm creaturā rū nobilissimū facere corruptū. turpē. bestialem. impiū. inordinatū. iniustū qui omnes creaturas bonas fecit et valde bonas. Hoc em̄ derogaret maxio honori suo. Sc̄do: status (in quo nūc hō iacet) est oīno cōtrarius et inimicus deo. Est em̄ hō in hoc statu dei aduersarius: suū vsūpās honorē et gloriā et sibi ipsi tribuēs. Talē igit̄ deus hoīem nō cōdidit qui sibi sp̄ aduersaret et dura ceruice resisteret. Tercio: diximus supra q̄ sicut deus oīa fecit ppter suū honorē: ita etiā ppter hoīs vtilitatem. Nō ergo fecit hoīem in malū et incōmodū suūp̄ius qd̄ vtiq̄ se queret si eū talē creasset qualis mō est. Hō em̄ vt mō est: est penitus sibi ipsi p̄trarius in suū vergēs incōmodū et maximū detrimentū: eo q̄ amat in se p̄p̄iā volūtatem. p̄p̄iū honorē: que radices sunt maloz oīm: q̄ mergūt eū in interitū sempiternū. Per has em̄ radices opatur p̄tinue p̄tra semetip̄m in suū dānum. in suā ignominia. in suā cōfusione et p̄tione p̄petuam. Quarto. deus nō debuit facere hoīem p̄tra ordinē totius vniuersi. oēs em̄ creature faciūt qd̄ debet et suo obediūt creatori. Sed solus ab imposta lege vagat̄ hō. solus ip̄e obedire p̄tē nit̄ sup̄bus. turgidus. erectus p̄tra dñm creatore suū. Preterea creature requirūt hominē q̄ sit amicus dei. q̄ hoī seruiūt ppter deū. requirūt etiā hoīem rōnalem. sapientē. ordinatum. p̄positū. Sed hō in hoc statu est dei inimicus. bestialis. insipiens. inordinatus. incōpositus. **Dominicus.** Vere bestialis et inordinatus: in quo aīa miserabiliter seruit: et corpus nequiter dominat̄. cū tamē aīa sit immortalis. incorruptibilis. sp̄ualis: corpus vero sit mortale. aīale. terrestre. corruptibile. Quid tam bestiale qd̄ tam puerum q̄ ip̄m corpus cū suis irrationabilibz et turpissimis motibz aīe (q̄ regina et dñā est nobilissima) dñari. eaz vero corpi subesse. a corpe captiua trahi. et suis ignobilissimis passionibz ac voluptatibz assentire. imo nō possere sūtē. Reuera ingēs in bomine ignominia qui patit̄ in se rem



## Capitulum xlvij. xlvij.

bestialem et corruptibile dominari rei nobilissime atque perpetue

Raymūdus. Hinc sane intelligis oēs creaturas quae inter se ordinatissime sunt hominis turpissimam arguere de ordinatōem ostendereque eū esse totius turpitudinē et spurciciē vniuersi. Quia igitur nihil opatur deus contra ordinē vniuersi: sequitur quod non talem fecerit hominem uti nūc est. Qui enim fecit creaturas bonas propter hominem: magis debuit facere hominem bonū Dominicus. Optima assertio tua. quia igitur optimus conditor deus non fecit hominem qualem nūc cum lacrimis vidimus: rogo te mi Raymūde dulcissime ostēdito mihi in quo illū statū primū deus creauerit. Sicut enim acetū arguit vinū fuisse: ita hic lapsus hominis arguit hominem aliquando fuisse.

### Qualis erat status hominis primus.

et quas habebat conditiones

¶ Capitulum. xlvij.

Raymūdus. Iste lapsus hominis (ut vere dicis) satis ostēdit ipsum hominem alium vite statū aliquādo habuisse: et conditiones contrarias conditionibus quas nūc videmus. Conditiones vero (quas nūc in homine cum gemitu intuemur) se quod non cognoscit. non diligit. non metuit. non laudat. non honorat deū factorem suū. sed amat propriam voluntatem. propriam laudē. vane timet. vane sperat. vane desiderat. post vanitatem ambulat. et vanus effectus est. Preterea. contra rationem irascitur. odit. indignatur. ambit. concupiscit. et plus quam oportet comedit et bibit. Et hec quidem sunt mala aīe. Mala corporis sunt infirmitas. fragilitas. carnis lubricitas. fames. sitis. calor. et calor. grauis et molesta senectus. incerta et amara mors. Ex his conditionibus malis arguimus hominem contrarias aliquādo conditiones habuisse. deum scilicet suum cognouisse. amasse. metuisse. honorasse. laudasse. Non tunc propriam voluntatem aut laudem aut gloriam quesuisse. nihil turpiter appetisse. Corpus vero hominis erat anime vere subiectū. sanū integrum. robustū. vegetū. succo plenū. equeū. impassibile. incorruptibile. agile. imortale Dominicus. Iste conditiones quas tūc habuisse hominem ostēdis arguit in alio quodā loco habitasse quod omnino

¶ hō aī lap / sum altum ha  
fuit isti loco prius Raymūdus. Arguit plane. et ideo aī ruinā hō  
isolebat locū amenissimū iocundissimū. lucidissimū. suauissimū buit locum

## Dialogus Quintus

opulentissimū. temperatissimū: in quo nec caumata nec frigo  
ra: nec venti: nec turbines: nec grādines: nec fulgura: nec to/  
nitrua: nec alique peregrine inerāt impſsiones In hūc aut mū  
di carcerē post puaricationē hō. plectus est: in q̄ est tāta elemē  
toꝝ iclemētia donec iudicij dies aduenerit vt vl' tūc pdenat?  
ppetuo cruciet? **Dñicus.** O amarā miserā. sed vltius q̄so  
pficiscere **Raymūdus.** Noiem aliū habuisse vite statū ostē  
dunt palā omēs creature. Sicut em̄ oēs colligantur cū hoīe  
ita ⁊ ipse hō p bonā voluntatē suo fuit vnitus ⁊ pplicius crea  
tori. Habebat em̄ se sicut opus ad suū opificem. sicut munera  
tus ad largitorē. sicut seruus ad regē. sicut filius ad patrē. Se  
cūdo ex quo tota nobilitas hoīs cōsistit in libero arbitrio bo/  
no. sano. ⁊ integro (p liberū em̄ arbitriū hō dominat omī sub  
se creature) psequēs est q̄ deus fecerit hoīem cū bono ⁊ recto  
et pfecto libero arbitrio. Cū em̄ nihil sit peius: nihil vilius: ni  
hil turpius: nihil abhominabilius q̄ corruptū ⁊ putridū libez ar  
bitriū. iō nequaquē deus tale arbitriū hoī dedit. Alioqn dādo  
tale libez arbitriū oēm abstulisset hoī libertatē. qz dedisset ei li  
bertatē cōtra libertatē. Corruptū em̄ liberū arbitriū ⁊ pcliue  
ac pnium in oē malū. misere libez est: imo captiuū abducit vi  
cijs ⁊ sordibz irretitū **Dominicus.** Nec est sentētia sapiētis  
Vinculis seu funibz peccatoꝝ suoz vnusq̄sqz pstringit. Patz  
igit ne libertas subruat libertatē hominē accepisse a deo opti/  
mā liberi arbitrij possessionē: nec quicqz habuisse rebellionis  
sue in mēte siue in carne **Raymūdus.** Hinc sequit̄ tertium  
qđ dicere volui. q̄ in primo statu nihil in se hō possidebat qđ  
erat sue volūtati p̄trariū. Et ideo aīa immortalis nolebat cor  
pus suū esse mortale. passibile. variabile. infirmū. caducū. mor  
bo aut senio pfectū. Habebat igit tale corpus quale volebat  
impassibile: robustū: gāssima iuuetute ppositū: insolubile: im  
mortale **Dominic⁹.** Nūo queso potuit corpus eē immorta  
le **Raymūdus.** Virtute tēperatissime pplexionis: ⁊ virtute  
aīe immortalis. q̄diu em̄ aīa nō fuit corrupta vicijs nō poterat  
corp⁹ morbis aliq̄bz aut fatigari aut frāgi. At qm̄ oēs creatu  
re obediebāt hoī hoīe obediere creatori. iō nō poterat nec ab  
igne ledi nec vndis sorberi nec trā subruī nec aere corūpi nec a



## Capitulum xliix

feris inimitibz lacerari. nec aliquo extrinseco vel intrinseco ad mortē vigeri. Dominicus. Breuiter quidē. sed multū lucu-  
lenter ostēdisti mihi quē habuerit hō statū anteq̃ in hanc rui-  
nam descēderet miserā dus. Verū cum tu nūc dixeris nec ab  
aliquo intrinseco vl' extrinseco p̃pediri aut decipi aut corrup-  
pi hominem potuisse. vnde ergo venit homini ista corruptio.  
ista deiectio. ista perditio.

### De origine corruptionis et mali

quod est in natura humana

¶ Capitulum. xliix.

Aymūdu. Ad imū vsq̃ hoīs putredinē perscrutantes  
inuestigabimus q̃ sit causa hmoi corruptionis. Et breuiter  
dico: si hō a nullo aut corrūpi aut decipi potuit. igit̃ corrupt⁹  
est ⁊ deceptus a semetip̃o. Exquo em̃ nihil pati poterat cōtra  
suā liberā voluntatē. ideo seq̃tur q̃ sponte ipse se talem fecerit  
sua ppria volūtate Dominicus. Istud est oīm amarissimū  
qđ potest audiri. Si em̃ in arce libertatis ⁊ oīm bonoz cōsti-  
tutus in hanc calamitatē suā sponte hō collapsus est. q̃s iam  
miserebit̃ eius. Sed tu rogo sequere vterius Raymūdu

Quicqd̃ em̃ boni erat in hoīe ante ruinā hoc possidebat gra-  
tia liberi arbitrij sani atq̃ p̃fecti. ita quicqd̃ est nūc in hoīe cor-  
ruptionis. malicie. pene atq̃ miserie de putredine ⁊ amaritudi-  
ne venit liberi arbitrij. Et qz oīmā debent p̃portionari libero  
arbitrio: qñ illud est malū atq̃ corruptū: necē est q̃ oīmā que  
sunt in hoīe mala sint ⁊ putrida et mortifera. Dinc aiam rap-  
tant mille furores. ire. inuidie. ꝓcupiscētie. scelera oīa atq̃ pec-  
cata. Dinc etiā corpus īfinitis subiacet calamitatibz. morbis  
passionibz. mortibz Dominicus Nihil verius q̃ qđ tu di-  
cis. Exquo em̃ deus libez arbitriū nec malū nec corruptū fe-  
cerit: vere seq̃tur q̃ libez arbitriū corruerit semetip̃m. Et q̃  
quid in hoīe miserū est atq̃ malignū: ex mera et spōtanea descē-  
derit volūtate peccātis. Raymūdu. Nōne ergo tibi iustū  
videtur: vt qui in malū cecidit volūtariū: malū inuoluntariū  
patiat̃ Nōne iustissimū est vt qui sponte corruit in malū culpe  
malū pene etiā inuitus sustineat Dominicus Nihil iustius  
Necessario em̃ vnū ab altero p̃cedit. Vnde qz primū malum

Quicquid in  
hoīe maluz est  
de corruptiōe  
venit liberi ar-  
bitrij sua spon-  
te corrupti.

## Dialogus Quintus

est voluntariū et delectabile. et ideo nō facile sentit. ideo necē-  
rio secundū malū adhiberi debet qđ est inuoluntariū penale at-  
q; molestū: vt hoc posterius primū manifestet et a sua reuocet  
amentia. Semp̄ em̄ veratio magnū cōfert intellectū Ray-  
mūdus. Ex isto pulcre intelligis oportere esse aliquem iusticie  
ordinē quo primū malū (qđ est malū culpe) puniat per malū  
pene: quod tñ est bonū iusticie. Primū malū est causa secundi  
sed illud ab hoīe malo sponte p̄mittit. istud a bono iudice deo  
homini irrogat. vt qui nō timuit p̄petrare malū qđ non opor-  
tuit: malū sustineat qđ maxime nolit. Dominicus. Iustum  
p̄fecto iudiciū. vt qz volūtas hoīs exiit ab ordine nature: in or-  
dinē cadat districte iusticie. Iustū certe est vt qđ seipm̄ spōte im-  
pulsit in malū delectabilis culpe: a deo iudice impellat in malū  
miserabilis pene. Quia em̄ hō gloriā sui arbitrii et decorem p̄-  
prie dignitatis in totā malicie turpitudine p̄mutauit. ideo fe-  
cit deo summā iniuriā. summā offensam statuit et discordiam.  
ac p̄inde tanq; deo p̄trarius p̄didit eius amiciciā cōplacentiā  
et gratiā. et idcirco plaga inimici p̄cussit eum vulnere insanabi-  
li castigatōe crudeli. Cupio tñ abs te nosse huius miserie atq;  
malicie auctore. hunc mihi vno digito ostendito.

### ¶ per primū virū et primā mu-

liorem p̄pter eoz inobedientiā hoc malū culpe et pene in om̄e  
hominum genus intromissum est Capitulum. l.

Raymūdus. Si sacris litteris credimus: p̄ adam primū  
virū et eūā suam p̄iugem hoc corpis et anime malū quod  
patimur trāsmissum est. Vterum qz totus p̄cessus noster natu-  
ralis est et nihil p̄ scripturas p̄bamus p̄pter incredulos. iō ad  
oculū necesse est hūc primū hoīem demonstrare et primā corru-  
ptionē. Sicut ex malo pene arguimus malum culpe fuisse: ita  
ex qualitatib; et p̄ditionib; pene q̄litates penarū agnoscimus  
Et qm̄ pena (que est in natura hoīs) est vniuersalis et cōis om̄i  
ni sexui et om̄i conditōi. ideo et culpa et iniuriā est oībus cōmu-  
nis atq; vniuersalis. Et qz om̄es nascunt cū ista pena et mise-  
ria. sed neq; in vtero neq; nascendo possunt p̄mittere culpam  
quia culpa malum est voluntariū qđ a p̄uulis nascentib; p̄pe-



## Capitulum

.I.

trari nō potest. Idcirco clare patz q̄ ille qui fecit primum ma-  
lum voluntariū vīr fuerit pfectus z adultus: fueritq; primus  
hō pater vniuersalis generis humani: a quo hec malicie z cor-  
ruptionis venena in om̄e hominū genus longe lateq; diffu-  
sa sunt. Dominicus. Prudenter ostendis ex idēitate pena-  
rum in omne hominū genus ab vno primo parente omnes p-  
pagatos esse: z de lapsu vnius om̄es corruisse. Raymūdus.  
Verum quia hoc malum est in vtroq; sexu. ideo sequitur pri-  
mam etiam mulierem fuisse corruptam: z hanc culpam z con-  
iugi z vxori esse cōmunem. Et quia videmus quasi duplicatā  
penam in muliere que in dolore grauissimo z parturit z parit.  
Hinc facile aduertimus feminam primum offendisse deum. z  
ab ipsa oēm corruptōis z malicie fontē emeruisse. Domini-  
cus. Prīmū mibi hoīem ostēdisti: sed ostēde nunc obsecro pri-  
mā culpā. Raymūdus. Dictū est sup̄ q̄ in pmo statu añ lap-  
sum ade oīa mēbra hoīs obediebāt volūtati. eratq; sub impio-  
rōis. Sed mō expimur vnū membz in vtroq; sexu: mēbz scz  
genitale tam rebelle esse vt nolit acquiescere imperio coercētis.  
qd hoc putas significat. Dominicus. Hoc certe q̄ sicut oēs  
p inobediētie mēbz generamur: ita oēs nos esse inobediētie fi-  
lios z parētes habuisse rebelles. Raymūdus. Recte tu qdē  
Nā parētes habuimus deo inobediētes. s; inobediēs nemo  
est nisi q̄ contēnit mandatū. fuit igit aliquod dei mandatū cui  
inobediētes extiterūt. Dīno deus debuit p̄mis parētib; pone-  
re aliqđ mandatū ppter certas rōnes. Primo rōe liberi arbi-  
trij cuius sunt opa remunerabilia. vt ergo ex pte opex arbitrij  
recipiat hō p̄miū: prius debuit hēre mandatū. Scdo. cū ho-  
mo (licet impassibilis eēt z immortalis) egebat āpliori pfectio-  
ne z celesti gloria. iocūditate z beatitudine (ad hoc em̄ suus eū  
p̄ditor fecerat) ideo deus debuit illi dare p̄merendi occasionē  
Et q; nihil efficacius est ad meritū q̄ pura z p̄mpta obediē-  
tia. Prīmū em̄ z radicale opus serui ad dñm est ex corde z sim-  
pliciter obedire: in quo om̄ia alia opera fructuosa redduntur.  
Nā si obedientia nō est sincera nullū erit opus acceptabile. id-  
circo certe hō debuit p̄mz exerceri in ope obediētie. Debuit  
igit accipere mandatū: z tale mādatum in q̄ nulla potuit vti.

## Dialogus Quintus

litas apparere ne ppter cōmodum cuperet opari. sed ex mera obediētia pipientis dei. vt vel sic dilectio pbaret z pbata corronaret. Verū ne putaret hoc mandatum hō frivolu esse nec magnope deū curare si rūperetur. ideo grauissimā penā cōminatus est deus: mortē scz que est oīm formidatissima z amarissima vt suū pceptū seruaret illesum Dominicus. Intelligo manifeste pnam culpaz. Exquo em ab adā in omēs hoies mors suā exercet tyrannidē facile liquet hāc de inobediētia pmi patris pullulasse. Prima igit inobediētia est: de qua omnū malozum: penarū: corruptionū ac calamitatū germē emerfit. Si em hō pthoplastus obediētiā suo seruasset opifici: oīm bonoz cōfirmationē meruisset z eterna eēt gloria coronatus. Sic postq obediētiā fregit q̄cquid boni habuit pdidit z ppenā amaritudinē conq̄siuit. Est tamē vehemēter mirandus cur hō in tanta pfectione creatus: diuinis bñficijs auctus. dei specialis amicus: singulariter ab eo sublimatus deū sic voluerit offendere. z fracto tam facili mandato nihil lesus pertinaciter rebellare.

**¶** hō nunq̄ dei p̄cepta fregisset  
nisi fuisset ab alio instigatus

¶ Capitulū. li.

Aymūdu. Reuera mi dominice nunq̄ hō tantis bñficijs honoratus dei mādata fregisset: nisi p aliū quēlibet fuisset instructus. Rursum. nunq̄ potuisset hō dei amator instrui ad mādata frangēda: nisi instigator maius aliqd pmississet bonū q̄ quod hō tūc possidebat. Improba igit atq̄ importuna instigatio z magnaz rerum pmissio hoīem impulit ad ruinam Dominicus. Sed q̄s fuit obsecro ille falsarius q̄ huiusmodi dolis hoīem fefellit z impulit Raymundus. Quicquid hoīe inferius est (eo q̄ industria caret) hoīem decipe nō potuit. Sed nec ip̄a hoīs natura in id inclinata fuit. Ergo se quis q̄ malignus aliq̄s sciens z potēs operari malū z hoīs inuidens psperitati z aduersarius creatori hominē instigauit in istam p̄sumptōis audaciā Dominicus. Oportet ḡ necario dicere q̄ iste qui impulit vel psuasit hoī: nature fuerit spūalis: angelus aliq̄s malus. corruptus. erraticus et prolapsus.



## Capitulum li.

Atq; inde sequit̃ q; in natura mere spūali facta erat corruptio  
anq̃ fieret in natura hūana Raymūdus Vere seq̃tur. Nisi  
em̃ p̃us angelus corruisset: nūq̃ humana natura eo instigāte  
dei mādata fregisset Dominic⁹ Libēter assentior. sed rogo  
te vñ tanti mali corruptio in natura angelica originē ducit: cū  
em̃ fuerit bona ab optimo deo creata: q̃s eam queſo corrupit.

Quo natura  
angelica p̃mā  
sit corrupta

Raymūdus Tāte sublimitatis est angelica natura q; a nul  
lo potuerit ad casum p̃suaderi Peccauit igit̃ sua ppria instiga  
tōe p̃mota: nullo docēte: nullo mōstrante. Occasio aut̃ huius  
ruine ista fuit. Spūalis etem̃ natura cū esset creata in summa  
dignitate. nobilitate. sublimitate: et pulcritudine: haberetq; li  
bez arbitriū admodū pur. altū et ingenuū: idcirco habuit ma  
gnā occasione supbiendi et in semetip̃a oblectādi. se admirādi.  
se diligēdi. Sed vbi horz occasio maior: est et ruina p̃p̃inquoꝝ  
Primus igit̃ angelus et multi cū eo statim vt fuerūt creati p̃te  
pta diuina maiestate et pulcritudine ceperūt. ppriā amare volū  
tatē. ppriā pulcritudinē et honorē. et ita vt amētes atq; erratici  
peccauerūt et ceciderūt et a dei p̃sortio p̃iecti sunt. Sic itaq; p̃  
mus angelus cū esset oīm pulcerrimus et nobilissimus sp̃cto  
maximo creatore p̃uātū cepit amare decorē: et seip̃m deū statu  
ens ppriā veneratus est altitudinē: ppriā amplex⁹ voluntatē  
et ppriū in alijs ambiuit honorē. Atq; hoc mō cū nūq̃ deum  
amauerit nūq̃ veneratus sit: sed sp̃ seip̃m sup̃bissime dilexerit:  
ideo factus est inordinat⁹. p̃uersus. iniustus. deo p̃rius. Ha  
buit em̃ sp̃ a die q̃ cōditus est amorē pprii honoris. laudis: et  
excellētie: cupiēs iniustissime oībus dñari. oībus anteferri Et  
quidē si nō sup̃bisset oībus illū deus p̃tulisset agminib⁹ ange  
loꝝ. idcirco em̃ tā sublimis. ingenu⁹ et decorus p̃re ceteris p̃di  
tus fuerat. Verū q; abiecto deo ppriā gl̃ia delectatus est: cur  
eēt creatura recēter dei manu de nihilo p̃ducta. iō summā in  
iuriā. offensam et rapinā fecit p̃ditori suo: se deū faciēs: se colēs  
et colī atq; adorari ambiēs. Et q; amor cōuertit amantē in rē  
p̃mo amatā. iō hic p̃mus angelus totus p̃uersus est in suā p̃  
priā voluntatē quā sp̃ seq̃tur. sp̃ amplectit̃. et nullā aliāz. et ideo  
q̃cquid semel vult sp̃ vult: et ppriā auctoritate vult. estq; obſti  
natus in sua volūtate vt in eternū aliud velle nō possit nisi p̃

## Dialogus Quintus

prā voluntatē. Idcirco odit summo pe oēm voluntatē sue vo-  
lūtati resistentē: atq; ideo vehemētissime deū odit et execratur  
et dei volūtati q̄ntum p̄t resistit et p̄tradicit. Verum qz nunq̄  
p̄t dei volūtatem impedire. iō seuit. fremit. indignat. et sua apud  
se malicia p̄tabescit. Porro oēs illi angeli qui a p̄ncipio huius  
luciferi improbis ausib; fauerūt et supbie cornu dederūt pecca-  
tori sub eius volūtate: p̄ncipati: atq; impio redacti sunt: et hu-  
ius pestiferi capitis mēbra effecti: nihil aliud p̄nt aut velle aut  
amare q̄ qd ille p̄cupiscit. Dominice. Ex his q̄ nunc dicis  
duas palā volūtates p̄mas intelligo multū inter se discordes  
et lōgissime inter se distātes: quaz vna ē volūtas eterna. et alia  
volūtas luciferi noua: que mala est et p̄mo mala: nō deo sic eā  
creante. sed illo opante. Ad has duas p̄mas volūtates omēs  
alie reducunt. Si em̄ st̄ bone vadūt ad voluntatē dei: si male  
sub volūtate cadūt luciferi. De aut̄ p̄trarie gemine volūtates  
geminū p̄stituit exercitiū p̄tinue p̄tra se pugnātē et se mutuo  
sternere cupientē. vterq; fortis: vterq; terribilis sicut castrorū  
acies ordinata. Quoties tñ rex celoz cum sua militia vincere  
vouerit necē est vt vincat et p̄tem subruat inimicā Raymū-  
dus. Debes tñ nosse bonoz exercitiū angeloz caput p̄p̄iū nō  
habere: qd in lucifero corniēte pdiderūt (deus em̄ non p̄t esse  
sue caput creature) idcirco necē est deum vt bonis angelis no-  
uū caput cōstituat: de quo suo loco dicemus. Tu tñ diligēter  
notato quale hoc caput futurū sit Dominicus. Faciam qd  
hortaris. Interea tu quod cepisti p̄sequere

**De magnitudine malicie et cor-  
ruptionis in primo angelo: et malo eius culpe et pene.**

¶ Capitulū. līj.

Aymūdus. Soluta est (nī fallor) questio tua qua quere-  
bas vñ tanti mali corruptio in angelicā potuerit subin-  
gredi creaturā. Nūc de magnitudine huius corruptōis pau-  
ca dicamus. Quādo res aliqua p̄mutat in cōtrariū sue natu-  
re: necesse est vt ascendat ad tantū malicie gradū quātus erat  
ipe gradus bonitatis vel esse poterat. Et quāto res que p̄uer-  
titur est melior. altior. nobilior: tanto peior efficit̄ villior et ma-

*Nota duas p̄-  
mas volunta-  
tes p̄trarias*

*De malo  
culpe.*



## Capitulum lii.

lignior. Quia igitur lucifer inter omnes angelos erat longissime melior. clarior. pulcrior. sapietior: ideo postquam sua se superbia corripit factus est omnium infimus. pessimus. turpissimus. obscurissimus. vilissimus. amēnissimus. Et talis omnino effectus est qualis est et sua voluntas perversa. inordinata. ceca. superba. malivolola. Hanc autem voluntatem quia se ipse diligit. ideo non diligit nisi omnem maliciam. turpitudinem. impietatem. scelera omnia atque peccata. Hinc execrat summope omnem iusticiam. fidem. pietatem. virtutem. Dominicus. Utinam tam deformem nobis hunc scelestissimum tuo depingas sermone quo cum deinceps acriter aspernemur.

Raymūdus. Verum quia hic superbissimus intellectum habet altissimum et post deum summe subtilem qui semper cum sua voluntate concordat. ideo inflectit illum ad inveniendas novas artes. novas deceptiones. fraudes. mendacia. Et quia ipse est mendax et mendacium pater. ideo inquit falsas quotidie persuasiones. cautelas. tentationes. et per mille meandros insperere nititur cordibus electorum angelis lubricis et immundus Dominicus. Viroz si hic peccifer hanc tantam suam maliciam ipse non videat. Raymūdus. Plane non videt: propria malicia et excecatus et obduratus. Amor enim sue nequicie ita illi cordis oculos obducit ut sua infinita scelera non videat: nec propriam corruptionem aut turpitudinem intelligat quo vel dolere possit vel penitere. Atque ideo semper quotiens aliquid (quod nolit) patitur contra deum murmurat: deum male dicit atque blasphematur Dominicus. O finestissimum omnium malorum caput. o principem omnium vicioz. omnium tenebrarum: et omnium scelerum ac turpitudinum inventorem. Raymūdus. Agnovisti nunc quale sit in lucifero malum culpe: vide nunc malum peccati. Qui enim malum commisit voluntarium debet et malum involuntarium sustinere. Fuit enim creatus a deo ut si in bonitate nativum persisteret ad summam felicitatem transferretur. ita postquam sua se sponte corripit multa illum calamitas est consecuta. Primo irremediabili exilio a dei visione. a dei pace. a dei bonitate reiectus est. Secundo. a summo celo expulsus in caliginosum hunc aerem quasi in quodam carcere cum suis satellitibus relegatus est. Tercio post hunc carcerem temporalem in profundissimum infernum eterno igne cruciatus precipitabit. Licet enim ad hos ignes dei iudicio predestinatus

## Dialogus Quintus

Non dū tñ sentētie executio est psummata. Alioqn nec pri-  
mos parētes aut tētare aut ptra deū instruere potuissz. Quar-  
to est intra se vehemēter inordinatus z incōpositus in oībus  
cogitatōibus z desiderijs suis horridus. amēs. turgidus. ista-  
tus. asper. immitis. furibūdus: sine pace. sine q̄ete. sine federe.  
sp̄ cupiēs suā voluntatē nequissimā adimpleri. et qz id efficere  
nō pōt in summa mestitudine vitā agit z indignatiōe. Et licet  
interdū de malo ppetrato aliquantulū gaudeat: tñ rursus de  
maiori bono pstritat. Dominicus Reuera ingēs huius be-  
stie calamitas. z iō amarissima qz ppetua. Nec minus miseri z  
infelices sunt q̄ huius pestiferi capitis mēbra sunt

### Qualiter hoies incorporātur cū

lucifero z sunt mēbra eius

¶ Capitulū. liij.

Aymūdis. Dictū est pauloan q̄ nō sunt nisi due volun-  
tates p̄me in se plurimū s̄ie Una est volūtas dei. z hec  
est cōis in oībus bonis angelis z hoībus. Alia est volūtas lu-  
ciferi mala. z hec cōis est in oībus pueris z angelis z hoībus  
Et qz oīs volūtas p̄ma inquantū p̄ma nulli subijcī. s̄z facit ex  
scīpa suū regnū z dominū. z hz s̄ias leges z instituta. iō nō s̄z  
nisi duo regna. regnū sc̄z dei z regnū luciferi. Et qz hic lucifer  
ppriā volūtatē z p̄tute vult dñari. iō tanq̄s deus in oībus suū  
querit honorē. se vult coli. se metui. se adorari. Atqz iō oīa illa  
diligēter inq̄rit p̄ que p̄t maxime venerari: dei cultū impediēs  
et dei regnū. Vidēs itaqz primū hoīem in paradiso vitā felici-  
ter agentē: deū colentē z amantē. z celestia post hec regna pre-  
stolantē: tactus inuidia cordis intrinsecus: hoīem cepit tenta-  
re: discutere: instruere: offerre plurima. z plura pmittere. Nec  
aū destitit improbo exactor z auarus predo donec hoīem spō-  
te illectū dei inimicū efficeret: z suis cū legibz z volūtātibz sub-  
ingaret. Hoc mō captiuauit hoīs voluntatē qui eā remouit a  
dei p̄cepto z suis obsequijs irretiuit. Dominicus Merito  
hinc factus ē hō mancipiū z mēbrū diaboli A quo em̄ q̄s su-  
patus est huius z seruus est Raymūdis. Debes tñ agnosce-  
re q̄ aliter angeli mali s̄z sub dominio luciferi: z aliter hoies.  
Quia inter angelos nullus hz p̄priā voluntatē a volūtatē lu-

Nota quō dīa  
bolus p̄mū ho-  
minē decepit



## Capitulum liij. liiij.

ciferi separatā Et iō inter eos nulla est discordia. nulla lis. nulla rixa. sed oēs vnanimiter p̄plere satagūt sui p̄ncipis volūtatem. Porro hoīes aliter sūt mēbra maligni demonis. Quilibet em̄ hō malus habet ppriam ex se voluntatē. ⁊ tot sunt diuerse volūtates quot hoīes. Inde tot inter hoīes iurgia. tot quotidie lites ⁊ p̄tentiōes. Om̄es tamē he volūtates qz male sunt signo luciferi cōsignate sunt: ⁊ ad suā militāt voluntatem.

Dominic⁹. Intelligo plane. his em̄ p̄amis hoīm volūtati bus diabolus se immiscet. Et qz gaudet in rebz pessimis. ideo cōmouet hoīem p̄tra hoīem. gentē cōtra gentē. ⁊ regnū aduer sus regnū. Huius instinctu sūt homicidia. stupra. adulteria. veneficia. sortilegia. ⁊ mille oīm genēz scelera Raymūdus Ita est sane. Utit em̄ iste malignus hoīm impioz voluntatibz ad sua neq̄ssima desideria: ⁊ qđ ipse p̄ suos angelos p̄plere nō potest: hoīm puerorum ingenijs deducit in actū. Sicut em̄ eques freno iumentū cui insidet vbi voluerit impingit. ita diabolus quasi quodā p̄suasionis capistro hoīm mētes (q̄bus p̄fider) in sua vota pducit. Postq̄z igit̄ homo a deo inobediēdo recessit diaboli iumentū factus est: velit nolit illi obediēs. illi seruīēs sub tributo Dominicus. O miserimā hoīs seruitutem multis deflendā lachrimis: qui inter latrones incidēs spoliatus est oībus bonis. ⁊ nō solū captiuus abductus. sed etiaꝫ captiuus captiuoz effectus est. Plura dicerem: sꝫ me lachryme gemitusq̄z p̄pediunt.

## De multiplici carcere et captiuitate

collapsi hominis

¶ Capitulum. liiij.

Raymūdus Ego qz nō minus q̄ tu lachrimabilis mestus p̄ceptū sermonē retinere nō p̄ualens. qđ tu subtrices ego aperia. Triplicē hoīs carcerē debemus agnoscere. Primus est carcer corporalis: vallis hec lachrimarū: in q̄ de amenissima paradiso pietus iacet. Pōt etiā hoc mortale corpus caducū et miserū merito etiā carcer appellari in q̄ aīa lāguida ⁊ moribunda iplicita retinet. Scđs carcer est spūalis: ipa scz volūtās diaboli q̄ est carcer vltis: in q̄ recludūtur oēs impie volūtates vt nequeāt opari nisi ad luciferi voluntatē Dñicus. In h̄ car

## Dialogus Quintus

cere (si nō fallo) et ipse lucifer implicitus tenet. vt stultus inhe-  
rat vinctus suis Raymūdus. Nihil verius. Tertius car-  
cer est ipsa propria hoīs volūtas in qua ipse hō peditus astringi-  
tur vt sese ad bonū mouere nō possit. Nulla certe maior et cru-  
delior captiuitas q̄ pprie voluntatis. Hec est illa insatiabilis  
vorago et inexplēbilis caribdis: que in infinitū sua desideria tē-  
dit: et ab vna dei volūate recedēs p tot spargitur p̄cupiscenci-  
as quot seres obtulerint q̄ poterūt cōcupisci Dominicus.  
O q̄ salutifer esset hōi sub dei volūate mansisse. Jam enī ha-  
beret summā in sua patria libertatē. nullā nūc sciret aut mortē  
aut corpis miserā. nullam horū carcerū sentiret angustā. nul-  
lam experiret dei indignatōem siue vindictam.

### ¶ corruptio liberi arbitrij et ip-

sus carnis Srio modo se bz in primis parētibus et in posteris

Raymūdus. Humana natura diuidit in ¶ Caplin. ly.

duas ptes. in p̄mos scz parētes. et in suos posteros. Pri-  
mi parētes nō sunt ppagati. sed dei manu p̄diti. Tota aut po-  
steritas carnē quidē ppagatōe sumpsit ab adā. sed aīam crean-  
do deus infudit carni ppagate. Quia igit carne ab adā descē-  
dit tota posteritas: seq̄tur q̄ oīs corruptio (que in posteris in-  
uenit de carne corrupta venerit. p̄thoplasti. Sed hec corrup-  
tōis diuersitas. Ille enī corruptōem carnis traxit de corrup-  
tōe sup̄bissimē volūtatis: nos aut qui posteri sumus de carnis  
corruptōe aīarum nostraz maculas possidemus. Illius car-  
nē corrupit p̄tūmacis aīe inobediētia: nostrā anīmā p̄macu-  
lat miserabilis et infirma caro de fetēti libidine p ppagatiōem  
generata. Omnis enī caro humana q̄ p coitū sede libidinis ge-  
nerat infirma est sordida. caduca. mortalis. et rōni rebellis. ple-  
na p̄cupiscētiarū et maloz motuū. Et ideo aīa rōnalis que ta-  
li carni sociat continuo inficit. p̄uertitur. corrupitur. sordidat  
nō alit̄ q̄ si balsamū purissimū turpissimo vasi infuderis Hāc  
corruptōem p̄tractā a carne aīa manifestat q̄n vti incipit libe-  
ro arbitrio Tūc enī inuenit deū ignorare. se et sua bona et ma-  
la nescire. suā amare voluntatē. et dei iussa p̄tenere Dñicus  
Duos ex his q̄ dicis aīe status accipio. Vnū quē bz aīa vsūm



## Capitulum 10.

arbitrii. in quo ppter corruptas carnē (cui iungit) iā est immū-  
da. turpis. et deo odibilis: licz nihil sua spē peccauerit. cui ta-  
mē bec immūdia imputatur ppter carnē primi patris corru-  
ptam cui inheret. Aliū statū habet anima post vsum liberi ar-  
bitrii. qđ quia prius a carne viciatū est. ideo ipa aīa ppria vo-  
lūtate actualiter malū agit et nō pōt nisi malū agere et deo rebel-  
lare. Et ideo efficit multo deterior et turpior qđ fuerat aīa. Si  
eam potuit inquinare et reā facere crimen originale et inuolun-  
tariū: multo magis rea erit ppter actuale malū qđ voluntarie  
cōmisit. Sed dic mihi obsecro: quare deus (qui iustissimus et  
clemētissimus est) aīam ream tenet ppter originale crimen qđ  
volūtate nō p̄traxit Raymūdus. Ream quidē tenet: inuo-  
lūtario tñ malo nō punit. qz nemo debet pena inuolūtaria pu-  
niri nisi volūtaria culpa deliq̄t. Sepatur tñ talis aīa eternali-  
ter a p̄sortio dei ppter originale maculā et mortiferā quam ab  
ade carne contraxit. Et in hoc vide districtissimā iusticiā dei.  
que aīe ignorati malū imputat qđ sponte nō fecit. Domini-  
cus. Sed q̄re deus aīam mundissimā corpi infundit quā no-  
nit sordidandā esse atq; corripendā. Raymundus. Q̄ aīa  
corripitur atq; etiā post corruptiōez a dei p̄sortio separaf nul-  
latenus ē bono deo imputandū: nec est p̄tra dei iusticiā si ma-  
lū culpe trāsmittat ad posteros Nec est em̄ inter deū et hoīem  
facta p̄stitutio vt hō per coitū carnē gignat: et deus genite car-  
ni aīam infundat. Sz postq̄ primus hō suū corpus inobediē-  
do corripit. et p tale corpus corruptū sit aliorū corporū ppaga-  
tio. Et sicut corpora ita et corporū vicia trāsmittunt Licz igit hō  
suū opus corruerit: deus tñ ppositū ordinis sui mutare nō  
debit. q̄uis em̄ caro sit dei iusto iudicio punita: hoc est cadu-  
ca et corruptibilis facta. ppter hoc tñ primā p̄stitutionē deus  
violare noluit quin sp̄ ppagatis corporibus licet viciatis ani-  
mas mūdas infundat. quibz dū sociate fuerint maculas cōtra-  
hunt et ruinas. Ista igit ruina nō deo imputanda est. sed infe-  
cto et pestifero corpi. qđ a ruinosā et corrupta carne p̄mi paren-  
tis descēdit. de cuius peccato quicqd malivolū vel miserū in  
aīa et carne posteritas patit originē duxit Dominicus. Sz  
nunqd ipa ppagatio seu generatio de se trāsmittit in posteros

*Nota q̄uo ori-  
ginale peccatū  
hoīem reū facit*

## Dyalogus Sextus

ipsam quā cernimus vtriusq; hoīs corruptōem Raymundus. Nō ipa generatio s; generatōis libido: que generatōi de cōi lege ruine cōiungit. Nam aū pctm̄ fuisse vtiq; ppagatio sed libido nulla fuisse. Lerte vidisti nūc mī dñice miserabilem hoīs corrupti tragediā luctu z lachrimis plenam Dñicus. Vidi fateor optime mgr: z incōsolabili dolore pcussus sū nec vllatenus potero respirare nisi ostēderis mibi q̄bus remedijs tā ingētia poterūt hoīs mala reformari Raymūd? Animeq; or' esto: in p̄mo est vt p̄soleris. Verū quia cernis p̄adij horam instare: queso vt vsq; post meridiē prestoleris Dñicus Pareo libens. ¶ Finit quintus dyalogus. de multiplici lapsu humani generis. z q; p vnum cecidimus omnes

¶ Incipit sextus dyalogus. de reparatione lapsi hominis. z q; p vnum omnes consurgimus.

**Qualis et q; magna sit hoīs obligatio pro iniuria z offensa dei** ¶ Capiculum. lvi.

Raymūdus. Priusq; loquamur quō possit collapsus z p̄fractus hō reparari necesse est dicere de magnitudine offense. z de maxima obligatiōe iniurie quā hō p̄teruis z inobediēs in deū maximū p̄petrauit. Tūc primū tibi sapiet magnitudo et

dulcedo remedij: cū magnam egritudinis acerbitatē agnoueris Dominicus. Rursum (vt video) me ad lachrimas mitteris Raymundus. Ita oīno necesse est Nunq; nec humilis nec gratus tuo medico fies nisi egritudinis tue morbu ad liq̄dum dephenderis. Nō putabis medicū tibi oportunū fuisse nisi dum vulnerū tuorum desperatam putredinē intuentis fueris Dominicus. Si sic necesse est facito vt voles. Raymundus. At magnitudinem culpe atq; offense cognoscas: oportet te nōnulla animaduertere. Primum est. q; oīs offensa tāti est estimāda tantūq; ponderāda quāta est ipa que offenditur persona. Cum igitur sit deus infinite maiestatis. sapientie z bonitatis. ideo iniuria in deum commissā est penitus infinita. Dominicus. Nunc palā intueor q; qui deū offendit

*Nota magnitudinē culpe.*



## Capitulum lvi.

obligat se ad infinitā atq; interminabilē penā Raymūdus. Scdm est. nā ex quo iniuria in deū pmissa ledit ac destruit qñ tū ex se est honorē & gloriā dei q̄ est infinitus. iō talis in hoīe cōtēptus fit infinitus & ad infinitā obligat amaritudinē. Tertiū si hō ppleſſet in obseruatōe mādari voluntatē dei: infinitū bonū & meritū interminabile meruisset. q̄ em̄ facit qd̄ p̄cipit de⁹ obligat deū sibi vt premiū referat infinitū. Igī qñ hō facit qd̄ phibet deus obligat se deo ad demeritū & ad supplicii sempiternū. Faciēdo itaq; qd̄ odit atq; asp̄natur deus: plus opatur de malo q̄ deus illi opatus est bonū. Nam dei munera q̄uis maxima tñ finita sūt: sed malū culpe qd̄ ppetrat in deū hō est infinitū. Dominicus. Colligēdo ea q̄ supra dixisti cū his q̄ nūc dicis duas hoīs obligatōes esse p̄sidero. Una est naturalis q̄ *Nota duas hoīs obligatōes.* causat de dei bñficijs acceptis p̄ quā astringit hō dare deo q̄c qd̄ inuenit in se amoris: reuerētie: laudis & hōris. Hec obligatio & bona & ppetua est. Alia obligatio est quā fecit hō p̄ malo culpe qd̄ opatus est & p̄ offensa in deū pmissa Raymūdus. Bñ p̄sideras. sed hoc debes etiā nosse q̄ hō hac scdā obligatōe implicitus p̄mā soluere nō p̄t. Impossibile est em̄ vt hō criminib; irretit⁹ & dei inimicus reddat deo debitū dilectōis. honoris & laudis: qd̄ tñ p̄ susceptis bñficijs reddere p̄tinuo tenetur. Vides igit q̄ nociua q̄ maligna hec obligatio sit q̄ p̄mā impedit vt reddi nō possit. Hec p̄terea obligatio aliā de se generat oīno funestissimā. Nā qui mortali pctō obligatus est: a pctō ppetrādo se p̄tinere nō potest. Qui em̄ facit pctm̄ seruus est pcti. qui aut seruus est vt pctō obediat necē est. Uno igitur pctō pmissō impellit p̄tinue hō vt scdm̄ tertiū quartūq; p̄mittat. vt q̄ malus est malus fiat adhuc. & q̄ in sordib; est sordescat adhuc. Dominicus. Hec tertia est oīm pessima obligatio q̄ in extremā calamitatū miserā hoīem p̄cipit facit. Hinc iā p̄ q̄ summe malignū fuerit illud p̄mū originale pctm̄ ade quod nos in tā pessimas obligatōes & mille misērias detrusit Raymūdus. Vere malignū & totis animi medullis execrandū. qd̄ *q̄c q̄ne sit pctm̄ originale ade p̄ ex his rōib;* ex his rōib; poteris intueri. Primo. sicut nihil dignius nihil p̄stantius libero arbitrio: ita nullū malū peius est & detestabilius q̄ culpa & corruptio volūtatis atq; arbitrii. Qñ igit per

## Dyalogus Sextus

Inobediētie culpā destruxit liber arbitriū: tunc illud destruxit qđ erat in rez natura oīm p̄clarissimū. pulcerrimū. nobilissimū. Secūdo oēs creaturas sub hoīe deus p̄stituit ppter liberū arbitriū. qđ dñ hō violauit. violauit etiā vnīuersū creaturā ordinem ⁊ rez oīm pulcritudinē suā deformitate sedauit ⁊ quantū in se fuit frustrauit totū vnīuersū debito fine Dominicus. Hac suā corruptiōe (vt video) nīsus est dei honorē (quē de rez institutiōe p̄meruit) vacuare. Qđ malū qz volūtarie admisit. iō maximā offensam p̄stituit Raymūdus Verum dicis. s; ⁊ pdendo seipm vacauit dei optimā intentionē vt nīl vltra valeret nec posset iā corruptus in illū beatitudinis eterne finē p̄ducī ad quē illum p̄diderat deus. Quarto. cōsentiēdo dei maximo inimico ⁊ suā vota p̄plendo: quē ex sua p̄suasione dei hostē ignorare nō poterat (audiuit em̄ eum cōtra dei mādāta loquentē) huic igit̄ cōsentiendo qđ deū mendacē nītebat asserere summā deo fecit iniuriā ⁊ despectū suo postposito. Quinto. non solū semetipm p̄didit ⁊ dei seruitio subtraxit diabolico se mācipans seruituti. sed ⁊ totā posteritatem suā diuinis subduxit obsequijs ⁊ sub luciferi posuit potestate. An hec tibi crimina p̄ua vident̄ Dominice? Imo p̄o maxima sūt. Sed queso te quousq; aīam meā tollis: quare nō dicis mihi q̄bus remedijs tanta poterūt mala sanari. Hō ad dei imaginē cōditus corpus ⁊ aīam p̄didit: mille se vicijs inq̄ nauit: odiū sui creatoris incurrit. nō solū paradīsum sed ⁊ celū (cui creatus fuerat) amisit. ⁊ sub dira diaboli potestate delitescit. Quis tantis malis afferat medicinam

### ¶ hō indiget satisfactiōe infini:

ta qđ solū nō potest nisi p̄ infinitā p̄sonam ¶ Capitulū. lviij.

Raymūdus. Quia igit̄ mala hoīs maxima sūt: ideo maximis remedijs opus hñt Et qz culpa in deū p̄missa est infinita. ideo ⁊ infinito indiget expiatore. At qm̄ culpa est infinita: ideo meruit ⁊ infinitā penā. ⁊ hanc quoq; necesse est expiare si debet hō in statū quem p̄didit reformari. Ad omnē em̄ culpā aut punitio sequitur aut satisfactio. Si igit̄ homo vult destruere culpam quam admisit: ⁊ penam euadere quam p̄meruit



## Capitulum lviij.

oportet q̄ tam magnū operet bonū vt vincere possit malū q̄ prius nequiter ppetrauit. At igitur recuperet hō pfectam sui creatoris amicitia: necesse est vt reddat illi p obligatiōe infinita satisfactiōe infinitam. ⁊ hoc cū tanta faciat humilitate q̄n tum antea supbiuit. Oportet igit q̄ talis satisfactio sit volūtarīa. libera. amorosa. de intimis cordis medullis erūpens. dulcis. iocūda. salutifera. Dominicus. Quis hanc queso satisfactiōe poterit opari. Nunquid homo captiuus: incarcera- tus. mille vulneribus sauciū. dei aduersarius. demonis amicus. Sed nūquid angelus (qui cum finita persona sit) tollere poterit maliciam infinitam. Nunquid deus id efficere volet qui ab homine turpiter ihonoratus. despectus ⁊ offensus est et sub dei odio constitutus. Cum em̄ dei iusticia exasperata sit quomodo eam nequiciam volet expiare: quam debet merito punire. Raymundus. Multum laboras: multum anxius es. Sed nūquid in eternum p̄iciet deus. nūquid humili- uit ex corde suo ⁊ abiecit filios hominū. Nunquid obliuiscetur misereri dominus: aut p̄tinebit in ira sua misericordias suas. Nunquid hominis malicia dei bonitatem euacuauit. Ab sit. Concludamus igit q̄ ex quo illud (quod homo soluere te- netur creatori) maius sit q̄ quicquid est citra deum. ⁊ hoc nō est nisi deus: clare sequitur q̄ nullus potest hanc satisfactiōe operari nisi solus deus. Intellige que dico: nullus potest soluere nisi deus: ⁊ nullus debet nisi homo. Oportet igitur qui hoc bonum operaturus est deus sit ⁊ homo. Debent ergo deus ⁊ homo in vnam conuenire psonam. vt deus sua bonitate hominis miseriam expiare velit: ⁊ homo possit. Nisi em̄ deus homo fiat ⁊ homo deus: ruina hominis nō poterit subleuari. Hec autem psona cum sit infinita habebit in se aliquid quo ci- tra deum nihil est maius quod sua magnitudine et dignitate deleat omne debitum: ⁊ omnē compleat satisfactiōe. Do- minicus. Quantū ego cōcipio hec psona infinita cui deus sit nihil p sua culpa debet creatori. atq; ideo exoluere poterit p his om̄ibus qui nō possunt reddere quod debet: q̄ nō habet. Nō est igit extra hanc psonam spes vlla salutis que p̄t habere meritiū infinitum: ⁊ duplici rōne iram offense iusticie mitigare

## Dialogus Sextus

Primo qz deus est. scdo qz hō diuinus est. Rōe pmi efficacissi-  
merecōciliare p̄t. rōne secūdi meritū infinitū adducere potest  
quo deus infinitus mīget z culpa infinita remoueat.

### De p̄ditōibus q̄s oportet h̄re h̄ac

psonam infinitā pro nr̄a satisfactiōe ¶ Caplm. lviij.

Aymūdu. Optime hoc mysteriū p̄cepisti. verū vt meli-  
us cūcta cognoscas dicā tibi aliq̄s p̄ditōes quas necē  
est hec p̄sona habeat si debeat ad liquidū deo hoīem recōcilia-  
re. Prima est: oīz eū esse de genere hoīs istius q̄ ad penā obli-  
gatūmēsam: nec sit de nouo vt adā formatus. Alioq̄n nisi p̄-  
tinuerit ad genus humanū hoīs offensam delere nō poterit.

Nota perpul-  
crum.

Oñicus. Merito id seq̄tur. nā sicut ab hoīe obligatio ve-  
nit: ita z ab hoīe veniat satisfactio: z tali hoīe qui de p̄genie sit  
eius q̄ peccauerit. Raymūdu. Oportz scdo qz talis hō mū-  
dissime sine libidine sine coitu p̄cipiat. Cū em̄ genitalia mēbra  
sint inobediētē mēbra (vt sup̄ patuit) p̄ que in oēs hoīes cor-  
ruptio z rebellio venit. iō iste hō qui inobediētā oēm z corru-  
ptionē remouere tenet genitalibz mēbris gigni nō debet. alio-  
q̄n simili p̄tagione pollutus p̄ alijs satisfacere nō poterit. Cor-  
pus igit̄ huius viri dz manu dei de carnis suba in vtero mulie-  
ris formari. q̄ sit quidē de genere adā. sed tñ purissima z scissi-  
ma z integerrima p̄go. Et sicut vir iste in vtero p̄ginis non p̄-  
vulnā venit: ita ab vtero nascet̄ genitali mēbro integro p̄ma-  
nēte: vt ip̄e filius sit castissime p̄ginis z ip̄a añ partū z post par-  
tū virgo pduret. Oñicus. Cū igit̄ vnā in trinitate p̄sonā in  
carnari dicimus: quā h̄az esse arbitramur: patrē ne: an filium  
an sp̄itūscm̄. Raymūdu. Nō aliā vtiqz q̄s filiū: vt q̄ filius  
est in diuinitate: in humanitate q̄z filius sit. z qui h̄z patrē solū  
in celis solā habeat matrē in terr̄. Tercia p̄ditio est. qz vir iste  
sicut h̄z humanū corpus: ita z humanā habeat aīam necē est.  
Alioq̄n nō esset idoneus q̄ posset redimere. Quarta. qz sit hō  
mortalis disp̄sariue: qui sua morte nr̄am possit mortē destrue-  
re. Licet em̄ vir iste debeat deo oīm cōditori summū amorem  
reuerentiā. gloriā. z honore. morti tñ nō est obnoxius. Cū em̄  
innocētissimus sit non p̄t iuste ab illo deus mortis epigere pe-



## Capitulum lviiij.

nam in quo nullā inuenit culpā Solū igit̃ quod sanctissimus iste deo nō debet est mors ip̃a. quā si sponte et ex mero amore deo obtulit: tradideritq; in mortē at̃am suā que nūmū est deo chara et p̃ciosa cū sit oīm terribilissima et difficillima: fiet plenissima satisfactio p mortib; pctōz: et vna mors innocētissima et volūtarie assumpta mortes multas et innumeras expiabit.

**Dominicus.** Intellico hūc ppiciatorē generis hūani oportere esse mortale. Alioqñ mortē debitā tollere nō possz. Pena em̃ infinita iustissime merita nō p̃t nisi innocētissima et p̃ciosissima pena dānari. **Raymūdus.** Sanissimus est pceptus tuus. Hinc iā quintā p̃ditionē intellige oportere hūc optimū virū nō solū mori p dei honore et hoīs vtilitate. sed etiā libētissime et deuotissime et intimis animi medullis mortē appetere et sustinere. Oportz igit̃ q; vir iste sit summe benignissimus. summe dulcissimus: et erga collapsū et miserū hoīem maximā cōpassione et pietate cōmotus: vt magis ipse amarissima deligat mortē pfungi q̃ hoīez sue p̃fortē nature eterna sinat mortē perire. magis cupiat hoīm salutē q̃ ppriam vitā retinere. Accē est igit̃ vt non respiciat ad hoīm malicias. offensas. crudelitates. sordes. neq̃cias: magis aut̃ p̃sideret q; hoīes sūt dei imaginē portātes miseri. calamitosi. ceci. paupes. et mille incommodis circūsepti. Nō debz igit̃ hoīes malos odisse. sed p̃pati. flere. ingemiscere. et sua mitissima lenitate: sua q̃ bonitate dulcissima oēm nequiciā vincere: oēm crudelitātē supare: oēm offensam et iniuriā eq̃nimit̃ p̃ferre. Oportet igit̃ vt oēs sibi p̃dicētes et occidere volētes diligat. foueat. amplect̃. cuius imensa bonitas oēm sponte remittat iniuriā: et ad nullā respiciat inclementiā **Dominicus.** Nō p̃tineo lachrimas p̃ amore et dulcedine verborū tuorū. Vere magna huius dulcissimi viri benignitas et charitas immēsa. q; talis tā iustus tam sanctus. innocens impollutus mori velit pro hominibus malis. impijs. ingratis. et omni pena dignissimis. Vultum reuera humana natura gaudere deberet si talem et tam vere suauem posset hominem reperire. Sed rogo te qua occasione poterit homo iste pro dei honore occidi. Nunquid perūct semetip̃m

*Nota redēpto  
ris optimam  
bonitatem*

¶ Sequitur. lix. capitulum

## Dialogus Sextus

cū impijs & sceleratis. Nec hoīes nequissimi instigāte diabo-  
lo (q̄ occultas in hūc virū exercet inimiciās) ppetrabūt: quo  
mors ista fiat oīm turpissima. ignominiosissima. & cūctis hoī-  
bus execrāda. Ipse p̄o hec oīa leto & deuoto aīo sustinebit: sci-  
ens q̄ mors sua nobis pueret in vitā: & cōtūmelia atq̄ igno-  
minia trāsibit in gloriā

*Nota misterii*

*Dominicus.* Magnū pfecto pieta-  
tis misterii: q̄ p tam enormē hoīm maliciā: nostrā est maliciā  
destructurus. Imo p̄o ip̄a malicia destruet semetip̄am: & q̄n-  
to robustius sup hūc virū incubuerit tāto ip̄a facilius in oīb̄  
pellundabit. Mors em̄ hec sanctissima sicut p iniquitatē pmit-  
tit: ita & ppter iniquitatē toleratur. & sic potest vtrāq̄ iniquita-  
tem perimere: & qua pmissa est: & ppter quam ppressa est

### Declaratio q̄ rōnabiliter sequit̄

saluatio humane nature p hanc mortē ¶ Capitulū. lxi.

*Aymūdu.* Nūc faciliē licebit aduerrere quō hec mors  
sit nostra vita: & ista pemptio sit nra saluatio. Nam cū iste  
qui hāc mortē patit̄ sit deus & dei filius: ac p̄inde infinite dig-  
nitatis: iō & mors ista quā offert deo est in infinitū p̄ciōsa & me-  
ritoria. Teneſ igit̄ iustus deus q̄ p hanc mortē in infinitū ho-  
norat̄ est: p̄miū reddere infinitū. Et q̄m vir iste cū sit plenus  
oībus bonis: v̄puta verus deus: iō sicut nullo eger: ita nihil  
recipere p se p̄t. Cū igitur necē sit deū aliqd̄ quod maximū sit  
largiri & iste recipe nō possit: relinq̄tur q̄ vt isto volēte & annuē-  
te alicui alteri detur q̄ hoc bono maximo summo p̄e egeat & ca-  
rere nō possit. Sed cui pueniētius rogo dabit vir iste mortis  
sue fructū & tanti boni heredes efficiet q̄ parētes & p̄p̄inquos  
et fratres suos q̄s videt summa paup̄tate deficere & mille cala-  
mitatib̄ fatigari. Dabit igit̄ hoībus infinita merita sua q̄bus  
obligatōez redimāt. culpas soluāt. deū iratū mitigent: & a dia-  
boli laqueis resipiscāt. Ecce mi dñice inuenit hūana natura in  
hoc vno hoīe qd̄ sponte & nō ex debito deo tribuat qd̄ vere su-  
um sit. hoc dū tribuerit de dei manib̄z tormētis innumeris se  
redemit. *Dominicus.* Patet igit̄ q̄ oīs hō qui ad grām hu-  
ius viri accesserit: & illi cū bono affectu inherere voluerit libe-  
rabit̄ ab oīi quo irretitus est malo: & ad recōciliatōez plenissi-



## Capitulum lxi.

me transfereſ. Qui vero hāc grām aut ꝓtempſerit aut diſſimilit  
lauert iſte in eternū peribit reus ſempiterno delicto. naz z ira  
dei ꝓmanet ſup eū Raymūdus Nihil varius. Debes ꝓte  
rea noſſe qꝫ duplici iure huic hoī debet regnū celozū. ꝓmo  
rōne filiatiois. quia iꝓe etiā vt hō erit chariſſimus dei filius: ſo  
lus ſꝓ faciens bñplacitū patris. Huius grā ſibi ſoli ꝓmeretur  
regnū celoz z nulli alteri. Scōo merito ſue digniſſime paſſio  
nis: z hanc grām dabit fratribꝫ ſuis vt fiāt heredes dei: cohere  
des aut ſibi Dominicus. Iſte eſt ſumme z impciabiles diui  
tie qꝫus merito mortis eius oīa nſa paupertas expiet. z infini  
tis bonoz oīm theſauris repleat Raymūdus. Sed nūc iā  
intuere quō hec mors oēm culpā humani generis z oēm offen  
ſam exterminet. Quadruplex eſt culpa. ꝓma ē originalis ge  
neralis. z hec eſt ꝓmoz culpa parentū ſupinducta in oē hoīm  
genus Alia eſt culpa originalis ꝓticularis quā quelibꝫ aīa hu  
mana ꝓtrahit dū viciate carni ſociat. Tertia eſt actualis que  
poſt vſum rōnis ab vnoquoqꝫ cōmittit que q̄tidie in hoīe ſine  
numero multiplicat. Porro hec mors ſumme ꝓcioſa ꝓmo z  
ꝓncipaliꝫ q̄ſcito fuerit effecta tollet culpā illā generalē q̄ vna  
erat z late diſfuſa in tota hūana natura. atqꝫ hoc mō penitus  
renouabit Sed alie due culpe ꝓticulares nō ſtatim tollentur  
poſt hanc mortē niſi in illis tñ q̄ huic optimo viro inhererint  
et in ſuis ſe mēbris credēdo z amādo ꝓſtituerint Paruuli aut  
qui nō hñt vſum arbitrii ſicut hñt ſolā culpā ab alijs cōtractā  
ita poterunt huic viro ꝓ alios q̄ adulti ſunt inherere: z hoc eis  
ſufficit ad ſalutē. Qui vero vñ arbitrio z huic viro nō inheſe  
rit: nec eius ſignaculū diſcretiois ſuſceperit peribit aīa illa de  
ꝓꝓlo ſuo Dominicus. Cū ingēti te audio voluptate. Sz q̄  
eſt illa quarta culpa quam nondū tetigiſti Raymūdus. ꝓ  
ſa eſt culpa ꝓſonalis omniū maxīma: culpa inquā illozū q̄ hūc  
virum benigniſſimū occiſuri ſunt Dominicus. Cū hic vir  
ſit infinite bonitatis z maieltatis: nō puto qꝫ mors eius (q̄ tam  
iniquis manibꝫ ꝓſummabit) poſſit eam culpam delere qua ꝓ  
petraſ: cum iꝓa circa hūc plus opatur mali q̄ mors eius oꝓe  
ret bonum. Mors em ſolos nō reſpicit et reſicit qui nihil ſu  
mus. ſed culpa in illū tendit z illū perimit q̄ eſt ſumme bonus

*Nota quomō  
mors xpi oēm  
culpā extinat.*

## Dialogus Sextus

Meritū xpi ē  
duobus modis  
infinitum.

et infinitus. Raymūdus. Dico pmo q multum alleviabit  
hāc culpā psonalē ipā pimentū ignorātia. Si em̄ nollent nū  
q̄ deū glie crucifigeret. Scdo meritū hui⁹ viri erit duobus mo  
dis infinitū. Primo ex pte opantis q̄ ē psona infinita. scdo ex pte  
dei acceptātis. Dē em̄ meritū acceptabile deo ē infinitū. mors  
iglt̄ ista erit infinita et ex pte morientis et ex pte mortē acceptātis  
ois aut culpa et psonalis et actualis et originalis est solū infini  
ta ex pte dei in quē cōmittit̄. sed nō ex pte hoīs a quo cōmittit̄.  
Sic ergo sapiētia vincet maliciā. et mors eius oēm nequiciam  
expiabit. Debes tñ scire q̄ iste hūani generis redēptor non so  
lū purgabit pctā nostra infinita satisfactiōe. s; etiā immēsa cor  
dis p̄ritiōe. Satisfactio p mortē respicit offensam dei iustici  
am. Sed qz dei infinita benignitas etiā exasperata est. ideo oz  
eā huius infinitis lachrimis gemitib; et dolorib; mitigari. Nā  
quantū deus bonus est et amabilis tantū est ipa odibilis et asp  
nabilis culpa. et ideo necē est eā summis animi p̄punctiōib; ex  
piari. Dominicus. Hoc postez maxime ostēdit q̄ necari⁹  
sit collapsio: cōfractio: et obduratio hoī talis medicus q̄ sua mor  
te. suo sanguine. suis lachrimis et gemitib; nostris vulneribus  
medeat. O vere dulcissimū virū amoris brachijs pplexandū  
Sed queso te. quō hic se geret post susceptam mortē.

### Qualiter vir iste se habebit post

mortē ad seipm et ad om̄es creaturas ¶ Capitulū. lxiij

Raymūdus. Primū scito q̄ occisus in mortē non poteris  
a morte detineri. Lū em̄ sit deus verus oīpotens. sum  
me sapiēs. et maxime clemēs: ideo oīa faciet vt sapientissimū et  
optimū decz. Sua ergo potētia se suscitabit occisum: vt sicut  
sua mors ita et sua resurrectio nostris periculis suffraget̄. Nā  
hil em̄ pdesset morte plenissime satisfacere si remaneret in mor  
te. Nam nemo hominū in illū crederet neq; speraret nec se il  
li cōiungeret quē videret morte prosterni. Quādo em̄ meam  
mortē vinceret qui suam nō potuit superare. Indecēs preter  
rea est vt corpus tam sanctū. tam mundū. tam glorioz⁹ in soz  
dentē puluerē cōuertatur. quod sponte sine debito mortis in  
mortē se tradidit p mundi vita. Dominicus. Nūquid itez



## Capitulum lxij.

immortalis resurget vel certe immortalis Raymūdus. Uniq[ue]  
 immortalis. Nā frustra rursus mori cuperet cū vna morte suf-  
 ficiēter oēm corruptionē deleuerit et mortē. Non autē solum re-  
 surget immortalis. sed etiā ascendet cū summo triūpho supra  
 oīes celos: vt a patre recipiat possessionē eternā pro huma-  
 na natura: et illic residēs in dextris dei colligat in celis q̄s emit  
 in terris Dominicus. Illic igit[ur] sublimis residēs quō se ge-  
 ret ad ceteras creaturas Raymūdus. Creaturaz quattuor <sup>Quo se geret</sup>  
 sunt ptes. Una est corp[or]alis tm̄. Alia est prim[us] corp[or]alis partim <sup>ad oīes crea-</sup>  
 spūalis vt natura humana. Tertia est mere spūalis vt natura <sup>turas.</sup>  
 angelica. Et hec est biptita. sunt em̄ angeli boni: et angeli ma-  
 li. At qm̄ hō iste rōne humanitatis erit creatura oīm nobiliss[im]a.  
 altiss[im]a. et vna psona cum deitate p̄iuncta. iō sub se habe-  
 bit oēs creaturas: sub iiciēturq[ue] pedib[us] eius. Erit ergo dñs et  
 caput bonoz angeloz: qui suum in lucifero corruēte caput p̄-  
 diderūt. Iste itaq[ue] homo sublimis sua maiestate reintegrabit  
 angeloz ruinaz: et caput se illis dominūq[ue] cōstituet. Ecce hoc  
 est caput: quod (vt notares) diligenter supra cōmonui Do-  
 minicus. Demini equidē et nūc clara luce illud intueor. Cum  
 em̄ vir iste sit multo excellēti[us] et in infinitū melior q̄s erat luci-  
 fer aū ruinā. iō rectissime erit bonoz caput et p̄nceps angeloz  
 atq[ue] hoc pacto plus multo angelica natura recipiabit q̄s p̄di-  
 derit. Sicq[ue] in ordine creaturaz bonaz vna erit creatura mul-  
 to maior in bonitate q̄s sit lucifer malus in malaz genere crea-  
 turaz. Nā (nisi fallor) aū hunc virū nulla creatura erat ita bo-  
 na sicut post ruinā p̄mus angelus factus ē malus: atq[ue] ita ma-  
 lū bonū superabat. Hoc autē viro sup[er] angelos caput p̄stituto  
 bonū longissime malū vincet: q̄s sine vlla p̄paratōe erit ille me-  
 lior q̄s sit lucifer iste malignior. Duob[us] igit[ur] modis bonū malū  
 superabit. Primo q̄s maior erit hui[us] viri bonitas q̄s in oībo malū  
 sit scelerata pueritas. Sc̄do q̄s opa eius tāto erūt meliora qm̄  
 to deteriora sunt malinolo[rum] demonū atq[ue] hoīm opa. Da veni-  
 am si te meo sensu fatigo et p̄sequere qd̄ tuū est Raymūdus.  
 Erit q̄s hic hō diuinus maloz etiā dñs angeloz p̄ iusticiā: sub  
 cuius pedib[us] malignus lucifer capti[us] inmodatusq[ue] tenebitur  
 vt ne pedē quidē aut vnguē preter eius imperiū mouere possit

## Dialogus Sextus

Erit tertio oim hoim dñs z suor fidelium sublimissimuz caput.  
Erit quarto dñs totius vniuersi. Dñs em creature ppter ho-  
minē: ergo sicut ē dñs hoim ita erit z creaturaz: terre scz aeris  
et ignis z oim que sunt. q̄ viuūt. q̄ sentiūt Dominicus. Sa-  
tis iā oñdisti quis. q̄ntus. z q̄lis. q̄q̄ necārius sit q̄ gen⁹ hūa  
nū debeat liberare. sz nūqd̄ volet de⁹ nobis talē hoiez largiri.

### Deus uolet hūc hoiem largi

ri. z q̄ iesus xps ipse sit iste homo

¶ Capitulum. lxiij

Raymūdus. Dīno necesse est vt deus uelit hūc hoiem da-  
re generi humano. Ad hoc em cogit eū sua immēsa beni-

*Nota rōnes q̄  
re deus uolet  
hūc virū dare  
generi hūano*

gnitas q̄ nō patit funditus mundū interire. Quid em prode-  
rit in tāta dignitate hoiem cōdidisse. oēmz creaturā in suum  
obsequiū statuissē si hō nō est illū in quē cōditus est finē adep-  
tus. sed ppetuo misere periturus. Preterea si nullus debet  
hoim saluari tūc frustra illi seruūt creature: quod diuine sapi-  
entie summe repugnat. Cū igitur sapiēs deus sinat hoiem de  
creaturis p̄tinue uiuere: signū est infallibile q̄ intendit hoiem  
collapsū reparare z in finē dirigere ppter quē plasmatus est.  
Tertio hoc ipm patz ex cōtinua multiplicatōe generis huma-  
ni sup terrā Nunq̄ deus post pctm̄ primi patris multiplicas-  
set hoies in terra: imo subito destruxisset: nisi cogitaret de⁹ su-  
p hominē cogitatōes pacis z miseratōis. Quarto si aliquo tē-  
poris momēto nō fuit in mūdo aliquis hominū qui debuit sal-  
uari: iaz tūc totus mūdus frustra erat z p̄ nihilo. qd̄ nimis ab-  
surdū est dicere. Uerū quia nullus hominū saluari potest nisi  
p̄ hunc virum saluatōrē de quo hactenus locuti sumus. ideo  
postq̄ deus hominē ruinosum non uult perire optimā habet  
uolūtatem hūc virū humano generi largiēdi Dominicus.  
D̄ maximā dei bonitatē. pietatē. dulcedinem: qui p̄ talem me-  
diatōrē nostris parat periculis subuenire. Sūma igit nobis  
securitas est hunc optimū hominē habituri quem longo cir-  
citu quesitū scrutati sumus. Raymūdus. At qm̄ homini  
christiano loquor: nec est mihi cōtra paganos aut iudeos di-  
sputandū (hoc em egi liquide in volumine vnde iste originem  
ducit) iō nō oportz hic repetere q̄bus medijs aut mōis hic bō-



## Capitulum lxij.

a deo donatus sit: quibus sit lacrimis et suspirijs expetitus. de quo populo oriundus. de qua femina natus: hoc solum nunc dicere conuenit quod solus iesus christus ipse sit ille homo quem deus prophetarum oraculis longe ante promissit: et in plenitudine temporis fideliter misit. Hic est iesus christus verus deus et verus homo in quo omnes conditiones et circumstantie que necesse erant pro humani generis satisfactione inuenire atque complere sunt. Ipse enim deum sua bonitate et morte placauit. ipse peccata multorum tulit. ipse penas omnes remouit. tartara obclusit. paradysum aperuit. celos reserauit. et captiuantes diabolum propria virtute pertrahit. Ipse contra vicia et peccata opere et sermone predicauit scelera redarguit. radices malorum omnium propria scilicet voluntate. propria amore. laudem et gloriam que sunt hominum causa perditionis. et in deum inimiciciam peruenit destruxit et eliminauit. Et breuiter aliquid ad salutem humane nature esse potest fideliter seruenter. humiliter. et perseueranter operatus est. Dominicus. Tale igitur cum teneamus iesum christum deum et regem verum: quem tam pius. bonum. mansuetum. et tanto amore flagrantem agnouimus ut pro peccatis hominum amaram sustinuerit mortem: merito illum omnes homines amare. venerari. colere. et laudare tenent et huius gratiam querere. huius corpori mystico inherere. huic sedulus obedire. in quo est omnis plenitudo bonitatis et veritatis. charitatis scientie. sapientie. meritorum omnium ac primorum. Qui ergo hunc virum contemnit perpetua manet in morte. Qui vero huius nobilissimi capitis membris efficitur in immensam crescit dignitate. Unus enim bonus christianus melior est et prestantior quam omnes qui viuunt in terra homines christiani. Valius autem christianus est omnium pessimus nisi bonus.

*Nota dignitas  
boni christiani  
et hominis christiani*

Raymundus. Hinc pulcre licet aduertere quod iustus et quod bonus sit omnipotens deus qui hunc hominem hominibus est largitus. Iustus qui quesivit iustum redemptoris precium: bonus qui in morte vnicuique tradidit filium. Cum enim homo corruptus et in immensum obligatus non posset debitum infinitum soluere quod debebat: deus benignissimus volens ab homine placari gratis contulit ei novum hominem qui deus esset et homine maior qui satisfaciat pro homine obligato homines in se inestimabile precium: vitam scilicet innocentissimam atque sanctissimam: quam cum in morte indebitam deo pro homine tradidit: debitum hominis soluit: et deum homini reconciliauit. Dedit enim humana natura maximo creatori in isto homine quod suum erat: ut in alijs hominibus redimeret quod redde

*Nota quomodo per  
christum factus sit ho-  
minis reconciliatio.*

## Dialogus Sextus

re nō poterat Dominicus Quid ista iusticia districtius. qđ  
bac clemētia misericordius. Vult deus placari ab hoīe. non  
tñ placari se patit nisi moriat infinitus. innocēs. immaculat⁹.  
At ne fiat difficultas in precio ipse illum largitur qui occida-  
tur. Non habes inqt o homo vnde te redimas accipe vnige-  
nitum fructum vētris mei ⁊ da illum mihi p scelere tuo. Da-  
gna certe dignatio.

### Que sunt illa maxima dona que

hō miserabilis recipit a iesu chusto ¶ Capitulu. lxiij

Raymūdus. Postq̃ igit medicina pparata est: necē est vt  
eā egroto ⁊ misero hoī applicemus. Si g̃ iesus xps vul-  
nerū nostroz medicus est: restat vt ad illū oēs accedamus vt  
possint egritudines nostre recipe medicinā. Nihil in nobis tā  
morbidū qđ nō ipsius medicatiōis dono curet. Nos captiui  
sumus: ipse redēptor. nos obligati: ipse fideiussor. nos destru-  
cti ipse repator. nos morbidī ipse curator. nos mortui ipse resu-  
scitator. nos ceci atq; obtenebrati ipse claricator. nos errati/  
ci ipse cōductor Dominicus. Utinā nūc velit hō suas cala-  
mitates atterdere vt tantū medicū sibi nouerit pfuturum. Qui  
sua vulnera male sanus nō sentit: hūc fotorē optimū nō requi-  
rit. qui aut nō requirit morti sempiternē iā inhesit Raymū-  
dus. Duplici obligatōe (vt nosti) hō implicitus tenet. scz p be-  
neficijs acceptis. et p culpis cōmissis. Prima sp ab hoīe solui  
debet quā tñ secūda obligatōe irretitus soluere nō p̃t. Nō em̃  
potest deū amare. laudare. venerari culpis ⁊ criminib; ppedi-  
tus. Porro a scđa obligatiōe liberari nō p̃t nisi primā cōpleat  
et p̃mam p̃plere nō p̃t nisi secūda recedat. Vides certe istū bi-  
cipitē laqueū. Venit igit dñs iesus xps soluit sua miseratōe et  
morte obligatōez secundā: ⁊ dat hoī adiutoriu gratie vt cōple-  
at primā. Solutus em̃ hō a peccatis ⁊ scelerib; q̃ est obliga-  
tio secūda ⁊ infinita: iā incipit deū p suis bñficijs amare. hono-  
rare. reuereri: q̃ est obligatio p̃ma. Hoc adiutoriu gratie xps  
tribuit nobis tanq̃ deus: ⁊ meruit nobis tanq̃ hō. Licet em̃  
om̃e qđ deus tribuit dicat grā. istud tñ adiutoriu quo deū dili-  
gimus ⁊ bonoramus est summa grā sine qua nulla pficit alia

*Nota duplicē  
dominis obli-  
gationem.*



## Capitulum lxiiij. lxx

**Dominicus.** Quantum ego intelligo plus est hanc grām acceperisse q̄ vel corpus vel animā. Nā sine ista gratia hō mortuus reputat. quia nihil p̄t opari inquit hō est. **Raymundus.** Recte tu quidē. Et idcirco hec gratia deī amandī quā xps ad ministrat est vita ip̄ius aīe: sine qua aīa humana deo mortua ē. Ista grā hōiem restaurat. reformat. viuificat. sanat. formosus deo et amabilē prestat. Hec grā hōiem bonum. iustū. deo dignum et deī filiū et heredē facit et ip̄m fratrē pacificū et amabilem suis fratribz restituit. Hec grā reducit hominē de via erroris. mēdaciē et falsitatis. et deducit p̄ viā veritatis. securitatis. gaudij et exultatiōis. Hec grā saluatoris hōiem reuocat a iugo misere captiuitatis. a vinculis pprie volūtatis. pprij honoris et amoris: et ponit eū in libertate et in amplissima patria volūtatis deī. Et (vt omnia in vno verbo p̄plectar) hec grā restituit hōi suū bene esse qd̄ aī pdiderat: et tollit ab eo sūū malū esse. et ita restituit ei spiritū. salutē. et sanitatem. **Dominicus.** Magna cōmendatio gratie dñi saluatoris. Hunc planissime liquet q̄ oportunitus ipse nobis redemptor aduenerit: a quo hec adiutorij gratia maxima condonatur. Sed oro te paulo apertius dixeris quomodo hec gratia iesu ch̄isti restituit homini bene esse.

Nota virtutis gratie xpi.

**¶** Ista gratia est totū bene esse hōis: et eius carētia malū esse eius. ¶ Capitulum. lxx.

**Raymundus.** Homo a principio (dum fuit conditus) ac cepit a deo esse et etiam bene esse. sed nondū optimū esse. hoc em̄ expectabat transferēdus in gloriā sempiternā. Acceperat ergo ab optimo conditore esse. viuere. sentire. velle et amare. Acceperat etiā bene esse. bene viuere. bene velle. et bene amare. Habebat ergo bene esse et corporis et anime. Verū quia primus homo hoc bene esse quod habebat et seruare poterat sua voluntate perdidit. ideo tñ sibi retinuit esse. et p̄o bene esse acq̄siuit esse malignū. iniustū. sordidū. caducū. viciosū. Spoliatus igit grāz vestibz his semicic̄is et lacinijis ignominiosis ē turpit̄ p̄tectus. Ut aut̄ meli⁹ agnosceret aīe sue cladē atq̄ ruinas: corpis quoq̄ mala suscepit et factus est mortalis:

## Dialogus Sextus

**I**uteus. aialis. infirmus: vt p hec mala carnis mētis sue mali-  
ciam pprobaret. si forte negligētius eā veller dissimulare. Na  
bēs igit in se tā deforme malignū z tortuosum eē: factus ē suo  
odibilis creatori eo q opus suū tā preclar in se hō corruperat  
Inuētus g inutilis. corruptus. abhoiabilis: ad nihil aliud va-  
cabat nisi vt ppetuis ignibz destinet. Verū licz pdiderit hō su-  
um bñ esse: remāsīt tñ ipsa obligatio amoris z reuerēcie quam  
soluere certe oportebat: nec erat illi aliq excusatio. qz sua volū-  
tate bñ esse pdiderat **Dominicus.** Hinc certe palā intueor  
qz reddere hoī suū bñ esse nihil est aliud qz reducere eū ac mu-  
tare de malo. tortuoso. iniusto. vicioso eē: ad bonū. rectū. san-  
ctū. iustū. salutiferū. vt hō bñ viuāt: bñ intelligat: bñ amet: bñ  
velit z possit. vt sit scīs. honestus. decorus. pulcher. virtuosus

**Raymūdus.** Aspice igit dei dulcissimā bonitatē. qui (vt ho-  
minē sibi federaret z remotis tot malis in p̄mis bonis restitue-  
ret) dedit hoī iesum xp̄m qui oēm de medio tulit offensam. re-  
mouit culpā z penā: z ad bñ esse pristinū hoīem reuocauit. Re-  
cipit ergo a iesu xp̄o vt amet z metuat honoret z laudet deum  
vt diligat. p̄mū sicuti seipm: z in his oībus gaudeat. pseueret  
exultet. tripudiet. delectet. Ecce hoc est bñ esse. hec est vera vi-  
ta aīe que p xp̄i grām hoī repatur. **Dominicus.** Tria itaqz  
colligo bñficia maxima q xp̄i miseratōe donant. scz indulgen-  
tia vt offensa deleat. grā vt bñ esse cōferat. gloria vt esse opti-  
mū aliqñ donec. Nam gratie sp̄ debet gloria. Gratias igit im-  
mortales xp̄o q ista nobis suo sanguine mercatus est.

**¶ In hoīe xp̄iano sunt tres ge-  
neratiōes z tres fraternitates distincte ¶ Capitulum. lxi.**  
**Raymūdus.** Ut pfectius adhuc z clarius xp̄i grām z bñ  
esse hoīs agnoscas scire te puenit q adā p̄mus pater re-  
cepit a deo corpus z aīam z bñ esse. Sed dñ bñ esse p inobedi-  
entiā pdidit: esse tñ uno z male eē corpis z aīe reseruauit. Por-  
ro xp̄ianus hō instar p̄mi tres hz res sibi collatas: distinctis  
tñ generatōibz. Hz em carnē a p̄mo parētē: hz aīam a creato-  
re: hz z bñ esse a xp̄o redēptore Ista tertia p̄pleta est z pfecta: si  
nequa due p̄me corrupte manent z pdite. Hec em generatio



## Capitulum lxi.

sancta est et tota bonitas. rectitudo et pulcritudo aiarum. Ista  
 tertia generatio oīno triatur p̄me multiplici rōne. Primo: p  
 primā em̄ generatōem caro dñatur et aia seruit. p tertiā aia do  
 minat̄ carni et sue subijcit seruituti. Secdo: p primā generatio  
 nē hō erat totus carnalis. luteus. brutalis: p tertiā hō fit spūa  
 lis. rōnalis. diuinus. Tercio: p primā hō p̄didit similitudinē dei  
 et nanciscit̄ similitudinē diaboli. sed p tertiā recuperat dei similitu  
 dinē et in pristinū se attollit decorē. Quarto: p primā hō reci  
 pit in se radicē oīm maloz: sed p tertiā oīm bonoz somitē recu  
 perat et p̄seruat. Dominicus. Hinc iāz cernere licet aptius  
 quantū p̄mus et scōs adā sint inter se trij. Primus hoīem cor  
 rūpit et p̄dit. scōs reparat medet̄ et saluat. Ille aīam a creatore  
 corpi infusam inficit et occidit: iste eā mundat ornat et vniūficat  
 Ille oēs quos de se gignit filios p̄petuis cruciatibz damnat.  
 iste suā sobolē baptismi lauacro purgatam in celestibz eleuat et  
 coronat. Ille sua fetida carne oēs cōmaculat: iste sue scē et mū  
 de carni sociatos mundos reddit et lucidos. Raymundus.  
 Egregie sapiens: nūc pauca de triplici inter xpianos fraternita  
 te loq̄mur. Prima est carnalis q̄ oēs ab vno p̄mo parēte de  
 scendūt. Secdo sunt fratres: qz ab vno patre spirituū deo suas  
 aīas accipiūt. Et iste due cōes sunt etiam et paganis et iudeis.  
 Tercio sūt fratres qz ab vno patre xpo oīes bñ esse sortiunt̄.  
 Hec postrema est oīm optima: sine q̄ due p̄me mortue sunt.  
 Hec fraternitas ē magne nobilitatis. magne excellētie et amo  
 ris: magne bonitatis charitatis et vnionis. Hec fraternitas ē  
 infiniti meriti valoris et p̄mij. qz xps deus hō em̄t eam morte  
 sua. vitā tribuens p̄cij infiniti. Hec fraternitas est fraternitas  
 gr̄e. qz xps gratia et pat̄ eā suis prolibz assignauit. Letere autē  
 due sunt nature. Dominicus. Merito hec tertia fraternitas  
 tāte est dignitatis. qz de p̄re dignissimo et illustrissimo xpo ori  
 ginē sumit. Sūmo igit̄ amore se debēt inuicē diligere xpiani.  
 q̄ talem et tā amabilē sortiunt̄ patrē qui eos suo sanguīe lauit.  
 sua morte redemit. sua resurrectione iustificauit. sua glorificatione  
 coronabit. Raymūdus. Ut cūcta meli⁹ intelligas q̄ de hac  
 triplici generatōe et fraternitate locutus sum vnū manifestū ti  
 bi ponā exemplū. Corpus humanū recipit eē: recipit et bñ esse

Nota q̄uo ge  
 neratio spūal  
 triatur carnali.

Nota ē tripli  
 ci iter xpianos  
 fraternitate

## Dyalogus Sextus

¶ Nam epa. cor. et cerebrū alijs largiunt mēbris omne qđ hñt  
Epa em̃ dat esse grossum. estq; ipsis mēbris instar corporis.  
Dicit nāq; eis humores corpulētos ex qbus mēbra generā-  
tur. nutriunt. sustentant. Hoc aut facit pvenas ex qbus largi-  
tur sanguinē. et est qsi p̃mus adā qui dat carnē solū. Secdo cor  
ipm mittit calorē naturalē. et cōfert oibus mēbris vitalē spiri-  
tū. et habet se ad modū dñi creatoris qđ dat aīam viventem hu-  
mano corpi. Est ergo hic spūs quasi mēbroz aīa: sine quo oīa  
mēbra mortua deputant. Tercio ipm caput seu cerebrz qđ est  
altissimū spargit in oīa mēbra p nervos sensum et motū. et est si-  
cut xp̃s dans bñ esse toti corpi. Sicut igitur corpus ab epate  
grossum sanguinē: ita hō recipit ab adā sensibilem carnē. Et si-  
cut corpus recipit a corde spiritū vitalem: ita hō recipit a deo  
grām viventē. Sicut quoq; corpus accipit a capite sensum et  
motū: ita et hō capit a xp̃o gr̃e adiutorii. Et quēadmodū cor-  
pus iacet paraliticū. languidū. et mortuū. et sp̃ deorsum labit.  
nisi sensum a capite motūq; recipiat: nec quicq; ei profuit aut  
epatis aut cordis munera: ita nisi hō gratie adiutorii et bñ esse  
recipiat sp̃ ad terrena corrūit: nec quicq; illi. pdest corpus atq;  
arbitriū recepisse. Dominic⁹. Hoc exēplo et ceteris q paulo  
añ de gratia dixisti efficacissime destruitur heresis pelagiana.  
Hec em̃ falso asserit post acceptū a deo libez arbitriū xpi gra-  
tiā nō esse hōi necessariaz. Dicūt nepe hoies supbissimi: a deo  
habemus qđ hoies sumus. sed nostrū est qđ iusti sumus. Nesci-  
unt em̃ qđ liberū arbitrium in primo patre corruptū sursum ad  
iusticie opa attolli nō potest: innumeris obligatiōibus irretitū  
nisi christi miseratōe solvatur.

### **¶** mors xpi vñ hōi grā confert

et bñ eē gñat i hoīe xp̃iano vñā nonā obligatōez ¶ Cap. lxxv

Aymūdu. Sicut supra in dyalogo de obligatōe mon-  
strauimus hoīem astringi deo p bñficijs creaturaz acce-  
ptis. debereq; inde deū toto corde diligere. honorare. lauda-  
re. Multo tñ āplius et sine vlla p̃patione obligat hō optio lar-  
gitori: qđ iesum xp̃m illi p̃tulit p quē omnē suā miserā. culpam  
iram et offensam felicit et efficaciter expiauit. Quāto xp̃s plura



## Capitulum lxxij.

valet q̄s oēs creature: tanto magis obligat hō p suscepto xpo  
q̄s pro oibus creaturis Cū em̄ xps sit psona infinite bonitatis  
et hūc largiēdo deus exhibuit hōi infinitū amorē z immēsam  
liberalitatē. iō duplici obligatōe infinita hō constringit z chri  
sto redēptori z patri largitori. Que quidē obligatio multū dif  
fert a prima. Flā prima est naturalis z ppter esse hoīs z ppter  
mundū. sed ista obligatio est ppter bñ esse hoīs p iesum xpm.  
Itē prima est ppter hoīem factuz de nihilo negatiuo. s; ista est  
ppter hoīem collapsuz in nihilo puatiuo. De nihilo negatiuo  
factus est hō: qui corruēs in maliciā: in iniusticiā: in turpitudi  
nē: cecidit nihilū puatiuū puans seipm suo bñ esse. sua grā. sua  
iusticia. Quādo igit̄ deus extraxit hoīem de isto nihilo pferēs  
sibi p xpi mortē bñ esse z bñ viuere: tūc iterū fecit hoīem de ni  
hilo. Primo hoīem fecit cū nō esset: deū refecit cū funditus pe  
risset. Vlex q; magis est hoīem reformare q̄s facere z maioris  
valde pietatē (vt em̄ nō crearet nō demeruerat: s; creatus z su  
pbus z inobediēs factus meruit vt illud pderet qd̄ fact⁹ erat  
et illud ppter qd̄ factus erat) iō in infinitū āplius obligat hō  
p eo q; tam gratuita miseratōe moriētis xpi restauratus est: q̄s  
q; añ dei manu plasmatus est. Dominic⁹. Merito id quidē  
Nam in isto ope reparatōis nostre deus suā vltimaz ostendit  
amiciciā. charitatē. amorē. dulcedinē: donās nobis suū sibi fi  
liū coequalē quē amara morte peremit vt nris mortib; subue  
niret. Sed rogo te quō poterit hō finitus hanc infinitā solue  
re obligatōem Raymūdus. Duob; modis: intellige q̄ dico  
Primo p̄t hanc obligatōem soluere si offerat deo suū amorē.  
suū timorē. suā laudē. suā deuotōem: ita tñ q; cū istis sil̄ et xpm  
offerat q̄ est sufficiētia nra: p quem plenissime deo reddim⁹ qd̄  
debemus. Ad hoc em̄ nob a deo xps largitus est vt p illū sup  
pleamus qcqd̄ ipi nris virib; nō possumus. Semp em̄ accep  
tat filiū pz. quē si omiserim⁹ z p nosipos ad deū accedere volu  
rim⁹ rejicimur. repellimur. z vt supbissimi iudicamur Dñi  
cus Nec īmerito. q̄ em̄ sine mediatore ad deū iratū res accesse  
rit guōri aīaduēsiōe pcussus supbie sue penas dabit Ray  
mūdus. Scdo p̄t hō hāc obligatōem soluere si mortē filij dei  
qua redēptus est grata sp̄ memoria gestauerit. Impiissimū em̄

Nōa qualiter  
ista obligatio  
solui potest

## Dialogus Sextus

**Nota meritū  
passiōis xp̄i. et  
meritū memo-  
rie passiōis ei⁹**

est tam benignissimā miseratōez ingrato trāsire pectore. Passio nēpe xp̄i est infiniti meriti ⁊ totū hoīs bonū. ideo oē studiū xp̄iani ⁊ tota eius cogitatio atq; intētio versari d̄z circa memoriā mortis xp̄i: in q̄ sunt oēs thesauri diuitiaz ⁊ meritoz oīm. Qui igit vult sue obligatōi digne satisfacere ⁊ oēm in se virtutē ⁊ om̄e xp̄i meritū possidere. recipiat in memoria passionem eius p̄ quā sit in seip̄o viuificatus. deo recōciliatus. a diabolo liberatus. **Dom̄icus.** Sed nōne mors xp̄i iā trāsijt. quō ergo qd̄ trāsijt ⁊ iam nō est mihi poterit pdesse. **Raymundus.** Dixiā tibi. Licet em̄ xp̄i mors trāsijt: meritū tñ mortis in eternū manet. Qd̄ meritū tūc in se hō recipit qñ in memoria deuotus recipit ip̄am mortē. Et qz meritū sp̄s viuūt: idcirco q̄ in se accipit xp̄i mortē p̄ recordatōem viuūt in xp̄o. gaudet. iocūdat. exultat. Qui vero xp̄i mortē nō recordat̄ ingratus est: nec p̄mā obligatōem soluit nec istā. sed pctōz suoz obligatōe cōpedit⁹ manet in morte. in ira dei. ⁊ in vinculis diaboli. **Dominic⁹** Hinc ptz qz xp̄ianus pctōz ⁊ ingratus seip̄m diligēs. suā queritās gl̄iaz. suā famā: ⁊ respuēs xp̄m infinito reatu sup̄ ceteros hoīes se astringit. Tantū em̄ pctā hom̄is xp̄iani excedūt pctā oīm paganoz ac iudeoz: q̄ntuz obligatio mortis xp̄i (cui xp̄ianus reus tenet) supat obligatōem p̄ bñficijs acceptis a creatur⁹. Est ergo malus xp̄ianus oīm qui viuūt hoīm neq̄ssimus et infinitis supplicijs p̄ ceteris dign⁹. Unū tñ est qd̄ me vehementer mouet. Si p̄ xp̄i mortē hōi cōfer̄ bñ esse: qd̄ est qz q̄ tidie tāta mala nūc corp̄is nūc aīe expimur. ⁊ plerūq; maiora q̄s qui xp̄i grām nō receperūt. Corpus vt pus manet infirmuz miser. fragile. mortale: aīa vero mille q̄tidie agitat̄ tētationib⁹ nunc carnis. nunc mundi. nūc diaboli. Ubi ergo est istud bene esse de quo loqueris

**¶ licet hō lapsus reparet quan-**

tū ad bñ esse aīe. manet tñ malū pene in corpe. ¶ **Cap. lxxviii**

**Raymūdis.** Intellige p̄mū quid sit bñ esse. ⁊ qd̄ male eē. et tūc facile qd̄ q̄ris inuenies. Bñ esse aīe est qz sit iusta. sancta. recta. imaculata. fugitās vicia ⁊ pctā. ⁊ qz dei amet. laudet. honoret. Nec p̄ xp̄i grām aīe xp̄iane p̄ferunt. atq; hoc mō



## Capitulum lxxiij. lxxix

accipit bñ esse et bñ vivere. Dominicus. Si hñ xpianus bñ esse qñ tot mala patit in carne Raymūdus. Dagne pietatis est ista dispensatio. Ideo em corpus manet fragile et infirmū ne negligat hñ se lapsū: se pñtū aliquñ fuisse et xpi grā reparatū. Scdo vt meminerit amoris. obsequij. et charitatis sibi a saluatore exhibiti. nec tā preciosam mortē frivola putet. Tercio vt cautus sit ne itez peccet et eternas det penas que corpis mala lōgissime superēt. Noueris tñ q istas carnis nñc miserias xps nobis in bonū cōuertit. qz eas et volūtarias facit et meritorias. Si em tolleret in hac vita oēs penas tolleret de medio etia merēdi occasiones oēs. oīs nēpe pena volūtarie pro ppo ppressa admodū est meritoria. Vides ergo quō mala corporis pus inuolūtaria dñ xpi grā volūtaria fiunt ad bñ eē aīe traducunt. Dominicus Sed qd dicis de malis q qñdie in aīa ppetimur. vt sunt tērationes. tribulatiōes. sollicitudines: timores et mille picula Raymūdus Nihil pōt tollere bñ eē aīe pter solū pctm. noli assentire pctō et nihil tibi est nocitū. Quic qd em hñ in aīa patit dempto pctō totū illi vertit ad salutem.

Nota qñ hñ  
tot mala pati  
tur i suo corpe

Nota de mal  
aīe quō fiunt  
hoī in salutē.

Dñicus. Quō pōt cōcupiscētia carnis (q inimica est aīe) fieri aīe in salutē Raymūdus. Dñ nō assentit: dñ eius appetitū frangit: dñ ei⁹ desiderijs reluctat. Dñicus. Sed qñ xpi grā nō penitus hanc destruit Raymūdus Certe ne tibi tollat occasionē pugnādi. vincēdi. merēdi. Olim hec cōcupiscētia te traxit ad culpā: nūc captiua te ducit ad grām. Tu tñ eā cōpme et retine sub tributo. noli eā repēte iugulare. s; tanq; mortale inimicū vinculis irretitū sine languescere. tabesceri. et sensim mori. Propter tres igit rōnes ista carnis cōcupiscētia hoī derelicta est. Primo vt de tuo aduersario q te olim occiderat egregie vindices. Scdo vt inimicū habeas q te torpentē pugnacē sp faciat atq; victorē Tercio vt dñ hunc nōnunq; repugnante senseris: grē memineris saluatoris q te supiorē fecit. q illū tuis pedib; subiecit. a q quotidie tot hoīes capiunt. inficiunt. iugulant. Si ergo hec cōcupiscētia facit ad bñ esse hominis: que tamē nociua videt: multo amplius tribulatio. psecutio. sollicitudo. timor. circūspectio: que dum p christo volūtarie ppetiunt maximas parāt aīe coronam. Dominicus. Op

Nota tres  
rationes.

## Dialogus Sextus

timus sermo tuus et admodum informatiuus ad necessariam patientiam. Sed nunc superest ut quibus formis aut medijs christus suis fidelibus bene esse conferat et salutem sapienter edisseras.

### Quibus formis aut medijs christiana

accipit bene esse a christo

¶ Capitulum. lxx.

Raymūdus. Ut homo christianus recipiat bene esse a christo: necesse est ut nouerit et susceperit septem ecclesie sacramenta.

Christus enim benignissimus miserator dona gratie sue per res visibiles et palpabiles instituit elargiri: ut homo exterioribus rebus imbutus quod interiorum in anima accipiat agnoscat. Non tamen id quod datur visibile est. sed per signum visibile denotatur. Ideo sacramentum dicitur quod est sacre rei signum. Sicut per scalam nature visibilem homo ascendit ad cognoscendas res inuisibiles ut supra patuit. ita dominus iesus statuit ut per scalam visibilem sacramentorum homo lapsus se erigat ad res spirituales. non solum ut eas agnoscat: verum etiam in se recipiat. Prima scala est nature. secunda est scala gratie. Prima est scala creaturis: secunda est repationis. vite. et salutis. Prima est hominis in quantum homo est: secunda est hominis in quantum lapsus est. Si ergo voluerit deum inuenire per scalam primam: necesse est ut prius ascendant per secundam: utpote collapsus depressus et dei inimicus. Item per primam scalam homo ascendit ad deum. sed per secundam homo scendit ad hominem deum. Prima instituta est a deo creatore. secunda condita est a deo saluatore. Dominicus. Non mihi mirum videtur quod christus ordinauerit per res corpales hominem debere recipere bene esse cum in prima conditio mundi ad hoc res corpales quasdam deus creauerit ut per eas homo habens bene esse recipet optimum esse. Lignum enim scie boni et mali quod utique erat corporeum propterea deus instituit ut si homo seruasset obedientiam super hoc ligno impositam: de bene esse quod habebat transisset ad optimum esse quod nondum nouerat.

Raymūdus. Hoc quod dicis etiam huic sententie operatur. quod si cum homo lignum hoc vetitum gustando per res corpales cecidit. ita illuz per res visibiles christus erigere curauit. Iste autem res per sacra christi verba consecrate tale recipiunt efficaciam et virtutes ut homo eas in se suscipiens ea sine dubio gratiam adipiscatur que homini res visibiles significare videntur. ut patebit in subditis. Et congruenter his re

Hic scribit materia de septem sacramentis ecclesie sacramentis.

Nota ordinem inter duas scalas.



## Capitulum lxx.

bus corporeis xpi verba q̄ omnē habēt virtutē sociant. vt sicut  
hō per verbū dei est creatus ⁊ p̄ creaturas collapsus: ita ⁊ per <sup>Q̄</sup> per verba  
verbū xpi creaturis immixtū recreet ⁊ sublimet. Verba etiā xpi ecclesie sacra  
aptius res inuisibiles suo significato rep̄ntant. ⁊ iō merito re/  
bus visibilibz copulant vt p̄fectius hō credat se eā gratiā int̄  
recipe que p̄ res corporeas forinsecus denotat. Dominicus.  
Quia igit̄ per has res visibiles xpo miserante hō sanctificat ⁊  
recipit intus grām. vitam. ⁊ salutē: hoc est bñ esse. iō debēt ho  
norari. venerari. ⁊ cū om̄i reuerētia ⁊ deuotōe suscipi. et debēt  
sancta appellari ⁊ sacramēta. Primo qz significāt res sacras.  
Secūdo preparāt hoīem ad recipiendū res spirituales ⁊ sanctissi  
mas Tertio qz a scissimō xpo eas nouimus institutas Verito  
igit̄ hec scala appellari d̄z scala sacramētalis. S; tu p̄gredere

**Quo per primū sacramentū scz**  
baptismi dat̄ aīe humane bene esse. ¶ Capitulū. lxx.

Aymūdu. Nūc in spēali de septē sacramētis pauca di  
camus. ⁊ quō p̄ ea datur aīe humane bñ esse Inter sacra  
mēta primū occurrit baptismus. Aīa humana carnī corrup  
te putride ⁊ malis ꝑcupiscētijs īfecte copulata trahit a sua car  
ne oēm corruptōem ⁊ culpā originālē ⁊ ꝑcupiscētiā maculo  
sam. ⁊ ideo necē est si debet a illis sordibz emūdari ad aquas  
baptismi lauāda festinet. alioq̄n si nō fuerit aquis illustratiōis  
repurgata portabit in eternū immundiciā suam. Ista aut̄ ab  
lutio regeneratio vocatur. quia vetus homo illic renouatur:  
et anima recipit nouū eē spirituale qd̄ nō habebat. et efficitur  
dei filia. heres dei ⁊ coheres xpi. Ista itaqz ablutio materialis  
cui sociant̄ verba sacra. scz ego te baptizo. id est lauo in nomie  
patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti: significat ablutiōem inuisibilē ⁊ oc  
cultāz quā xps intus in aīa operat̄. In hoc baptismo sicut hō  
efficitur nouus: ita ⁊ nomē acquirit nouū. vt a xpo vocet̄ chri  
stianus. cui iā xpi gratia cōicata est Dominicus. Hinc pul  
cre intelligo xpianū hoīem esse infinitū ꝑcij. valoris ⁊ dignita  
tis q̄ xpi sanguine (vñ ⁊ baptismus rubet) mūdatus ē. Nec de  
bere quēqz ledere hoīem xpifidelē nisi q̄ velit infinitā iniuriā in  
xpm ꝑmittere: cui⁹ ip̄e ⁊ nomē ⁊ grām ⁊ dignitatē gerit. Sed

## Dialogus Sextus

**Quo visibile  
inuisibili coap-  
tatur.**

**Nota baptis-  
mi virtutem.**

nunc ostēde obsecro quō hec visibilis ablutio interiori purga-  
tioni coaptetur. Raymūdus. In promptu est. Nam sicut aqua bap-  
tismatis clara trāsparens et lucida est: ita anima in baptismo reie-  
ctis culpārum tenebris intelligētie et amoris lumē accipiat. Itē  
sicut aqua estū refrigerat: ita et baptismus concupiscētie calorem  
et feruentē carnis motū temperat. et gehēne incēdia penitus  
eliminat. Itē sicut ablutio fit a capite descendēs in oē corpus  
ita fit oīm culpārum et penarū (quā ab originali peccatō tanquā a capite  
sumpserūt exordiu) plena remissio. Et ut virtutes sacri baptis-  
matis in vnu congregē: in baptismo fit trāsmutatio de morte ad  
vitā. de tenebris ad lucē. de seruitute carnis et demonis ad ve-  
rā libertatē et seruitutē redēptoris. In baptismo hō moriū car-  
ni et viuū spiritui: moriū vicio et viuū pūti: exuitur opibus te-  
nebrarū et armis lucis induit. veterē deponit hoīem et nouū in-  
duit quē secundum deū creatus est. In baptismo p̄terea tanquā per scalam  
xp̄s descendit ad hoīem: et hō scandit ad deū: et fit inter vtrosq̄  
quidā dulcissimus matrimonij tractus. quia anima xp̄m suscipi-  
ens a xp̄o vicarijs brachijs suscipit: et veteribz viciozū vestibz  
spoliata incorruptilibz virtutū vestibz adornat. Domini-  
cus. Ex isto dulcissimo sermōe tuo lucedarius apparet cū quā  
ta celebritate. deuotōe. alacritate. et pietate debeat baptismus  
et cōferri et suscipi: in quo humana anima omnes culpas deponit  
maculas diluit. nouā natiuitatē acquirit. demonis et carnis la-  
queos euadit. inter se et deū noua federa iungit. et in xp̄i spon-  
sam castissima transit. Vbi ergo tantorū est bonorū institutio  
magna debet celebritas obseruari.

### ¶ per sacramentū cōfirmatōis

datur etiā bene esse anime humane

¶ Capitulū. lxxi.

Raymūdus. Sicut in baptismo hō quasi mō genitus in-  
fans abluū a sordibz et emundat. ita in sacramēto cōfir-  
matōis crescit. augmētatur. roborat. In bis etiā quā ad corpus  
p̄tinent: primo videmus hominem de vulua nasci: secūdo na-  
tum crescere et roborari. Ita in spiritualibz homo primum de  
vulua: hoc est de fonte ecclesie misticē generat: deinde in spiri-  
tali vita per cōfirmatōis sacramentum augetur et roboratur.



## Capitulum lxxi. lxxij

Et qz in ista roboratōe fit noua opatio z nouis aīe effectus. ideo nouū etiā debuit institui sacramentū z a pmo distinctum. Verū qz in qlibet sacramēto o3 vt visibile pportione rei inuisibili. iō crisma qd est ppositū ex oliuo z balsamo cū p̄bis gratiā opantibus. istis sc3 signo te signo crucis. cōfirmo te crisma te salutis: hui9 sacramēti virtutē optime repñtant. **Onicus**

**Raymundus** Dixi in crismate oleū z balsamū p̄tineri. **Si** Quā o exteriō /  
cur oleū supnatat aque ita grā p̄firmatōis grām baptismatis ra iteriōrē gra /  
supat. Itē oleū reddit aquā saporosam: ita p̄firmatio baptiza /  
tū boiem magis efficit populis famosum. vita. p̄tute. bonita /  
te. p̄uersatōe. sermone. Itē oleū extendit z dilatat sup aquas: /  
ita p̄ hanc p̄firmatōis grām hō exteriōs ad bona opa dilata /  
tur z nomē xp̄i amabile reddit cordib9 aliorū. Itē oleū nitiduz /  
est z plucidū. ita hoc sacramēto hō p̄scientiā possidet mūdā /  
et iusticie luce serenā. Itē oliua etiā seua hieme sp̄ viret: ita per /  
hāc sacramēti grām p̄fertur hoī vt nulla aduersitatū aspicere /  
frangat. sed sp̄ in bono pseueret: z in secūdis z in tristib9. Item /  
oleū lene ē. dulce. suauē. benignū. ita hoc sacramentū facit ho /  
minē humilē corde z mitē cōuersatōe. gaudere cū gaudentib9: /  
flere cū flentib9. **P**reterea sicut oleo p̄misceat z balsamū quod /  
suauē valde spirat odorē: hoc significat qz grā huius sacramē /  
ti hō extra se spargit fragratiā bone fame. bone opinionis z vi /  
te qua alios ad se trahit z suo exēplo instituit. Itē ista vnctio /  
fit signo crucis in frōte vt significet qz in hoc sacramēto datur /  
grā ad publice p̄ fide pugnandū: ad xp̄i nomē z crucē z mortē /  
audacter z sine rubore p̄stendū. z ad tormēta. p̄tumelias z li /  
dib9ia si opus fuerit p̄stantissime p̄ferendū. Certe vidisti quō /  
hoc sacramentū bñ esse z grām z fortitudinē conferat aīabus /  
**Domini9.** Vidi equidē z xp̄i miseratōes stupeo vehemē /  
ter qui huiuscemodi remedijs n̄ris vulnerib9 suffragatur

**¶** per sacramētū eucharistie su /  
pra modū bñ esse z multiplex grā donat **¶** Capitulū. lxxij.

**Aymūdu.** Post p̄firmatōem sequit eucharistie. i. bone /  
grē sacramentū. in q̄ p̄ ceteris p̄tinet z p̄ferit oīs gratie

## Dialogus Sextus

plenitudo. Videmus q̄ in vita corpali primū p̄cedit genera-  
tio. deñ sequit̄ augmētatio p̄ quā hō perducit̄ ad plenā vitam  
ita tertio requirit̄ alimentū quo oīs vita p̄duret in esse. Pari  
mō est in vita spūali. Nā in baptismo spūaliter nasceris. in cō  
firmatiōe augmētaris: z eucharistia aleris z enutriris. quo fit  
vt in vita spiritali p̄serueris z p̄plearis. **Dominic⁹.** S; quo  
cibo alit nos x̄ps in h̄ eucharistie sacramēto. **Raymundus.**  
Nō alio vtiq; q̄ seip̄o. sua carne. suo sanguine. sua diuinitate:  
que realiter z veraciter in hoc sacramēto p̄tinent. Ecce hoc ē  
pabulū amoris. esca dilectōis. ferculū ardentissime pietatis q̄  
te nutrit deus tuus. redēptor tuus. Sicut em̄ nutritio corpa-  
lis fit p̄ calozē naturalē. qui si defecerit iā nutritio cessabit. sic z  
nutritio spūalis p̄ calozē fit spiritalē. hoc est p̄ amorē. Et sicut  
calor naturalis cōuertit nutrimentū in rē nutritā: ita amor cō-  
uertit amantē in rē amatā. Corpalis tñ nutritio z spiritalis fi-  
unt p̄trario mō. Nā in corpali alimentū vertit̄ in naturā aliti  
sed in spūali aliti in naturā vertitur alimēti. Manducās em̄  
x̄pm nō in tēp̄s mutat̄. sed tu mutaris in x̄po: formā z imagi-  
nē z x̄pi similitudinē vere recipiēs atq; ita x̄po p̄iūgeris z eius  
membz efficeris. Hinc iā intelligis quō hoc sacramentū sca-  
la sit in qua p̄ res visibiles (vt sunt forma panis z vini) hō ascē-  
dit ad x̄pm. z x̄ps descēdit ad hoīem. Istis rebz visibilibz acce-  
dit sermo x̄pi z verū x̄pi corpus efficit̄ z verus sanguis. **Do-  
minicus.** Quō tu mihi ostēdis q̄ potestate verboz x̄pi panis  
qui in altari est in x̄pi carnē trāsfornat̄. **Raymundus.** Cre-  
dis x̄pm deū esse z creaturas oēs verbo formasse. **Domini-  
cus.** Credo equidē. **Raymūdus.** Si ḡ potuit v̄bo naturaz  
creare: quare nō poterit naturā cū voluerit verbo traducere.  
Nūqd̄ erit infirmior sermo x̄pi trāsmutando naturā q̄ creā-  
do. Ut aut̄ noueris q̄ x̄pi verba id realit̄ efficiūt qd̄ dicūt his  
rōibus poteris edoceri. Prima rō. oīno necē est q̄ v̄ba crea-  
toris ascēdant vnū gradū supra v̄ba creati hoīs. sed hoīs ver-  
ba sp̄ significāt aliqd̄. ergo dei hoīs v̄ba vltra id qd̄ significāt  
etiā faciūt quod dicūt. Scda. verba hoīs aliqn̄ sunt falsa. vt ḡ  
vnū gradū vltra tribuam⁹ verbis x̄pi oz necario asserere q̄ sp̄  
sunt vera. iō in veritate opant̄ qd̄ loquunt̄. Tertia. si creatura

**Q;** breue ver-  
boz x̄pi panis  
vertitur in cor-  
pus x̄pisti



## Capitulum lxxij. lxxiij

h3 virtutē trāsmutādi in se aliā creaturā (nā caro humana mut  
tat panē in suā subam) multo magis pba xpi sua virtute panē  
in altari vertit in suā carnē et vinū in sanguinē. **Dñicus.** Li  
beter assentior rōibus tuis. nā et vere et firmissime st. Sed nūc  
queso paucis ostēde quō hec visibilia in h3 sacramēto interiorē **Quō visibile**  
grāz repñtent. **Raymūdus.** Pareo libēs. Sicut em̄ panis inuisibilē gra  
et vinū sunt ipius corpis plena refectio: ita corpus xpi qd sub  
his speciebus pñet optimo spiritali cibo aīam refocillat. **Pre**  
**terea** sicut panis supra oēs cibos corpus nutrit et sustētat: et vi  
nū letificat et inebriat: ita corpus et sanguis xpi aīam reficit. nu  
trit. letā iocundā atqz ebriāz reddit. **Preterea.** sicut ex multis  
granis panis fit. et ex multis acinis vinū pfluat: ita in hac sacra  
mēti pceptōe multi xpiani in vnā fidē xpo iungunt et fiunt cor  
vnū et aīa vna. **Dominicus.** Ex hoc postremo pz qd p formā  
panis et vini duplex inuisibile denotat. scz verū corpus xpi vir  
gineū qd in h3 sacramēto pñet. et corpus xpi mysticū: ecclia scz  
in pdestinat qd nō realr s3 significatiue repñtat. **Uex tu vltra**  
**pgredere.** **Raym.** Audi igit pñter. sicut res corpales panis  
et vinū in h3 sacro in eā ascendūt dignitatis et nobilitat. emine  
tiā q nulla p̄t celsior estimari (trāseūt ei in corp⁹ xpi glificatiū)  
ita p hoc sacm boni xpiani sublimant. deificāt. et in xpm puer  
tunt. et efficiunt cū eo vni⁹ volūtat. amoris et germanitatis.  
**Preterea.** sicut panis viniqz suba formis extra remanētib⁹ in  
xpi carnē et sanguinē occulta p̄tute puerit. ita p hoc sacm aīa  
xpiani in xpi aīam et deitatē occulte p. nutat. corpe in sua sp̄e p  
manēte. **Preterea:** sicut p p̄bū suū xps res visibiles p̄tit in cor  
pus suū: ita in h3 sacro p̄tit corda aīasqz pioz in semetipz. **Pre**  
**terea.** sicut in h3 sacro panis corpore⁹ aliā naturā induēs mltō  
melior efficit: ita corp⁹ xpiani digne cōicātis meliorat. et castū  
mundū. sc̄m. et xpi obseqis deditū et rōni subditū efficit. **Dñi**  
**cus.** Magnifica st que loqris et q vehementer in amorē hui⁹ di  
gnissimi sacri mentē hoīs inflāmāt. **Nunc** claret qd p̄tute hui⁹  
optimi cibi xpianus enutrit. roborat. pplet. pficitur. et ad vlti  
mū bonitatis terminū qntū in h3 mūdo possibile est accelerat.

**¶** caro xpi est penitus cōtraria

## Dialogus Sextus

corrupte carni pmi hominis

¶ Capitulū. lxxij.

Raymūdus. Ex his q̄ iam diximus facile potes aiaduere  
tere mi dñice quō p̄mus hō z scōs scz xps p̄trariant. ita  
et caro xpi est oīno p̄traria carni p̄thoplasti. Habz em̄ pprie/  
tates z opatōes respectu aīe longe diuersas. Nā caro p̄mi ho/  
minis causat in aīa oēm corruptōem. infectōem. p̄ditionem z  
mortē. sed caro xpi cōfert aīe se sumēti integritatē. puritatē. vi/  
tā gratie. z vitā glie. Preterea sicut caro corrupta in adā tur/  
piter libidinose p̄ coitū generata est causa q̄cqdā aīa experit ma/  
li: ita caro xpi mūdissime sine coitu de virgine orta erit aīe hu/  
mane cā oīs boni. oīs virtutis. iusticie. z salutis eterne. Pre/  
terea sicut ipsi aīe imputat originale pctm̄. eo q̄ vnū carni vi/  
ciat: ita dū aīa copulat carni xpi sanctissime ab oīni pctō im/  
munis efficit z omne xpi meritū cōpartit. Preterea sicut caro  
ade est archa oīm vicioz. oīm criminū. sordū z maloz: ita ca/  
ro xpi est archa oīm virtutū. oīm bonoz z thesaurōz spūaliū  
oīm. Preterea sicut caro p̄ma separat animā a societate z amici/  
cia dei z facit eā sociā diaboli: ita caro xpi iūgit aīam deoz eter/  
na pace pfederat. Et sicut diabolus p̄ ade carnez aīas rapit et  
occidit: ita xps sua carne aīas aucupat z viuificat. Preterea  
sicut aīa sociata sue carni p̄ voluntatē z amorē mille sordibz et  
vicijs inquinat: ita si societ̄ p̄ amorē carni xpi p̄placendo z in  
ea delectando ab oīni spurcia emūdat. Dominicus. Hoc  
postremū nō est p̄functorie trāseundū. Duplicē ego aīe rōna/  
lis societate cū carne cōsidero. Unā habet cū sua carne z hec  
est naturalis. aliā bz cum carne xpi: z hec est volūtaria et mere  
dilectōis. Per p̄mā vnionē recipit caro vitā ab aīa. sed p̄ secū/  
dam vitā accipit aīa a carne xpi p̄ quas deitatis in pacis federa  
copulat. Et qm̄ aīa magis illic est vbi amat q̄ vbi animat. iō  
aīa xpi carni p̄ amorē sociata tā sancta. tā virtuosa efficit q̄ a  
carnis sue copula possit nullatenus maculari. Et merito aīa  
plus tenet xpi carnē diligere q̄ suā. que verberata. passa. cru/  
cifixā z occisa est p̄ aīe salute z p̄ oībz pctis que a sordida sua  
carne p̄traxit. Huic igit̄ xpi carni si aīa p̄ amorē inhererit car/  
nis sue corruptōe de cetero maculari nō poterit. Sed da ve/  
niā q̄ ego p̄bosus tuā sententiā interrūpo. Raymūdus. Nō

*Nota duplicē  
aīe cum carne  
societatem*



## Capitulum lxxiij

Interrūpis. sed qđ ego ex abrupto protuli tu magis elucescere facis. Est p̄terea adhuc vnū. qđ in dīnam vtriusq; carnis dicitur sum. et sic dēturus. Sicut p̄ma caro corrupta multiplicat et diuidit in multas portiones. et ex p̄sequēti fit cā quare aīe multiplicent et corrūpant et ab inuicē et a deo separent: ita caro xpi que vna numero est fit rō vnionis aīaz. et oēs aīe xpiane q̄ per ppriā cuiusq; carnē fuerūt ab inuicem et a deo remote p xpi carnē cui p amorē copulant fūit cor vnū et aīa vna: inter se et cū ip̄a deitate eterno pacto federate Dominicus Preclare admodū et pmagnifice. Ut qm̄ oēs aīe humane ab vno exeunt creatore deo. et multiplicata carne crebro multiplicātur et corrūpūnt. ita demū per xpi carnē vnūnt. purgant. et ad deū quieas p̄didit reducūnt. Et sic caro ē causa multitudinis aīarū et causa vnionis. Caro est cā quare a deo exeūt: et cā quare ad deū redeūt. Caro est causa p̄ditionis aīarū et cā salutis eaz. Hec oīa opatur caro. sed nō vna et eadē caro: sicuti nūc euidentissime demonstrasti. Sed cū necesse sit oēs xpianos hac vna xpi carne cibari: quō p̄t vna caro tot hoīes diuersis locis et tpibus pascere. et tamen vna numero cum sit non posse diuidi: nec comesta consumi.

### Declaratio per exēpla quō vnus

corpus xpi numero possit simul et semel esse in pluribus locis.

Aymūsus Questio tua ē (ni fallor) quō **Cap. lxxiij**  
xpi corpus vnū numero possit esse in pluribus locis. Questio certe difficilis nulla hūana industria dissoluēda: sed certa fide estimāda. Nō debz tñ mirū videri si corpus xpi possit esse in multis locis qm̄ ip̄a diuinitas (cui hoc corpus in vnitate p̄sone sociatū est) tota sit simul in oībus locis. Accipe p̄terea aliq̄ exēpla q̄bus hoc ip̄m qđ petisti possis vtrūq; cognoscere. Prīmū. sicut vnū verbū numero vno ore. platū et in aere multiplicatū plures astantiū aures mētesq; diuerberat: ita et vnus xpi corpus nūcro deitatis p̄iunctū multis p̄t locis haberi. multa xpianoz corda et ora subingredi. Scdm̄. vna et eadē dictio siue illa magnis aut pus lris p̄scripta sit: seu in multis seu paucis redacta syllabis sḡ idē significat: ita p̄formiter nec pua nec

## Dialogus Sextus

magna forma panis aliqd variat in corpe xpi. tantūdez em̄ in  
 pua cōtinet hostia sicut in magna. Tertiū. licz aliq̄ dictio mul  
 tiplicet p̄ varia synonyma aut idiomata. ppter hoc tñ significa  
 tū dictōis nullatenus multiplicat̄. ita q̄uis hostie multiplicē  
 tur loco et tpe. nō ppter hoc tñ caro xpi multiplicat̄. Quartū  
 q̄diu ip̄a dictio suā retinet formā et naturā tādiu ip̄a significa  
 tio manet: ita etiā donec forma panis in sua manebit natura:  
 sp̄ intus pmanet corpus xpi. Terū qz quelibz ps hostie hz spe  
 cie et nomē panis: siue pua sit illa siue magna. ideo sub q̄libet p  
 te notabili est totus xps. Quintū. sicut speculū q̄ntūcūqz ma  
 gnū nō recipit in se nisi vnā imaginē vnus hois. q̄ si frāgatur  
 in multas ptes: in q̄libet speculi pte tota patebit hois imago.  
 que p̄us apparuit in toto speculo adhuc integro. Pari mō. sic  
 vna hostia magna instar mōtis nō erit tñ in ea nisi vnū corp⁹  
 xpi. q̄ si illā hostiā freris in mille ptes in q̄libz pte erit totus  
 xps: vn⁹ numero in singulis et in oibus vnus. Dominicus  
 Sufficiēter his exēplis optimis ibutus sum vt intelligā et in  
 multis locis et in singulis hostie effracte ptib⁹ vnū numero xpi  
 corpus p̄tineri. Sed ostēde obsecro quō integrū pfecta q̄n  
 titate sub tā pua hostie ptib⁹ corpus dñi habeat Raymun  
 dus. Corpus xpi cū sit spūale est in aie naturā (quantū id fieri  
 potest) trāsmutatū. Videmus em̄ q̄ aia nostra ea q̄ in se recipit  
 in suā naturā p̄uertit. vñ dū recipit hanc trām. a. facit eā conti  
 nuo spūalem. et q̄ prius erat nigra vel rubea. longa et lata: fit in  
 aia mere spūalis sine colore sine aliq̄ q̄ntitate. Ita cōformiter  
 corpus xpi iā gloriificatū et spūale factū non occupat locū. et iō  
 p̄t sine pondere. sine lōgitudine. sine pfunditate totū integz in  
 vno indiuisibili p̄cto verissimē p̄tineri. Preterea videm⁹ pa  
 lam q̄ imago seu spēs rei corporalis quantūlibz sit magna est to  
 ta sil. nec lōga est. nec lata. nec pfunda. nec pōderosa: nec gros  
 sa. licet lōga esse et grossa videat̄. Vna em̄ magna ecclia seu am  
 plissima ciuitas tota atqz integra ingredit̄ sub imagine pupil  
 lā oculi nostri q̄ est instar p̄cti indiuisibilis. Nō p̄terea dū dox  
 mit totā videt ciuitatē in somnis in sua specie q̄ punctalis est.  
 Cū igit̄ corpus xpi magis sit spūale q̄ quelibet imago rei cor  
 poree que p̄ pupillā intrat: ideo nō tibi mirū videri d̄z si possit

Quo integer  
 xps i puissima  
 possit hostia co  
 tineri.



## Capitulum lexiij.

totū simul in puncto ⁊ sine sui diminutiōe sub breuissimis ho-  
stie p̄iculis p̄tineri. Veniēs em̄ x̄ps in sacramēto p̄pter aliam  
vt eā sibi vniat p̄ amorē: ideo debz ibi eo mō p̄tineri quo possit  
aīe efficacius applicari. Dominicus Satis me instruis nō  
oportere me in hoc sacramēto quicq̄ de x̄pi corpe querere aut  
scrutari qd sit vel q̄ntū. vel coloratū. vel saporū. vel aliq̄ sensu  
obuiū. hoc em̄ brutescere est. sed solū rem spiritale cogitare. et  
nō aliud p̄cise q̄ qd p̄ba ip̄a significāt. Hoc est em̄ corp⁹ meū

Raymūdus. Equidē hoc sane p̄prehēdis. nā qd videt in sa-  
cramēto est sicut vox q̄ extra p̄cipit. ⁊ hoc qd illic intus p̄tinet  
est sicut significatū vocis qd intelligit. Et sicut ip̄m significatū  
nō est longū neq̄ latū ⁊c. ita x̄pi corpus in sacramēto ab oī est  
q̄ntitate ⁊ q̄litate remotū. Accipe itē aliud exēplū. sicut aliud  
est forma panis. ⁊ aliud suba panis (forma em̄ panis videt vel  
in speculo vel in somno. nō tñ suba panis) ita in hoc sacramē-  
to vera sp̄s est ⁊ forma panis. sed panis suba nulla est. qz mu-  
tata est in corpus x̄pi virtute p̄boz eius. Et iō sicut se hz suba  
panis ad panis formā: ita se hz corpus x̄pi ad ip̄as sp̄s que vi-  
dent. Et qz panis suba solo p̄cipit intellectu et nullo sensu. ita  
corpus x̄pi in sacramēto loco illic sube panis ex̄tis intelligi p̄t  
sed nō sentiri. Porro sicut suba panis in se cōsiderata nō ē nec  
lōga nec lata: nec aliq̄ perceptibilis sensu. nec locū occupat. ⁊  
vbicūq̄ est panis forma illic est sūl tota panis suba. nec pl⁹ sub  
stātīe p̄tinet magna forma q̄ p̄ua: ita ⁊ corpus x̄pi nō est nec q̄  
le nec q̄ntū. ⁊ reliq̄ vt iā patuit. Dominic⁹. Sed qd cēsen-  
dū ē de illis formis q̄ remanēt suba trāsmutata Raymūdus  
Forme ille nō incōgrue appellari p̄nt accitale indumentū cor-  
poris x̄pi: indumentū inquā alienū. extraneū. pegrinū Ip̄e em̄  
forme sacramētales panis ⁊ vini q̄ an̄ habebāt p̄ditōes accit-  
tis ⁊ inherētis: recipiūt nouū morē multo nobiliozē ⁊ altiozē  
morē sube qz p̄ se subsistūt ⁊ nullo sube adiūmēto fulciunt Dīa  
ergo in hoc sacramento dignificant. qz panis fit corpus x̄pi. ⁊  
sp̄s eius modū recipit sube p̄ se subsistētis. Debēt igit sp̄s pa-  
nis ⁊ vini in magna veneratōe ⁊ honore ⁊ pietate seruari ⁊ co-  
litantq̄ vestimēta vnigeniti filij dei ⁊ regis sempiterni Dñi  
cus. Ex his patz magna x̄pi saluatoris benignitas ⁊ profunda

R. ij.

## Dialogus Sextus

humilitas: qui ppter nos cibados tā humili dignat̃ z simplici indumento vestiri. Primū indutus est vt nos redimeret veste nostre mortalitatis. scdo vt nos aleret induit se vestimēto pa- nis. Primā vestē ipse sibi fecit. secundā homo pponit. Primā sumpsit ex vtero virginis. scdam induit in sacrificio altaris

**De q̃rto sacramento scz pnie per**  
quā lapsus a xp̃i gratia xp̃ianus repatur z bñ esse ei restituitur

Aymūdu. Nūc de sacramēto pnie vti- ¶ Cap. lxxv.  
liter pauca loq̃mur. Videmus mi dñice q̃ in vita corpa-  
li ptingit hoīem morbuū mortale z periculosum incurrere q̃ vi-  
tam perimet tpealem. Pari mō xp̃ianus in vita spūali p̃t egritu-  
dinē hoc est mortale peccatū incurrere: p qd̃ vitā amittat spi-  
ritale. Gratia em̃ cū nō sit de natura liberi arbitrij (qz aliud est  
dei grā: aliud natura) ideo eā xp̃ianus spōte aut p̃emere aut  
pdere p̃t. qd̃ dū fecerit tūc reuera infirmus efficit̃. morbidus  
et morti primus. Sicut em̃ membz illud in periculo est qd̃ in-  
fluentiā nō sumit a capite: ita xp̃ianus periclitat̃ dū nō recipit  
influxū a xp̃o saluatore. sed est morbidus z moribūdu. Verū  
quēadmodū corporalis infirmitas medicinis z potionibz cura-  
ri solet: ita morbi spirituales remedijs spiritualibz reformant̃. Et  
ideo benignissima xp̃i miseratio p̃travicia z p̃ctā in q̃bus q̃ti-  
die labimur z ad mortē disponimur sacramentū instituit peni-  
tētie Dñicus. Si p̃ma (vt asseris) est sacramentū q̃ sunt il-  
la signa exteriora q̃ inuisibilē intus grām rep̃ntant Raymū-  
dus. Duo sunt visibilia signa. Primū est in penitēte. z sunt fa-  
cta z p̃ba exteriora q̃ significāt z declarāt id quod occultū ē in  
corde z inuisibile. odiū scz detestatio qz peccati. Scdm̃ est in sa-  
cerdote q̃ tenet locū dei. z est ip̃a absolutio q̃ fit in isto sacramē-  
to p̃ verba q̃ remissionē exp̃munt peccatorz. Ista duo exte-  
ra signa duo inuisibilia intus ostēdunt. Nā accusatio in peni-  
tēte significat p̃ctōz suoz detestatioē. z p̃ba sacerdotis q̃ sunt  
absolutio te zc: significāt p̃ctōz remissionē. Ad culpe em̃ destru-  
ctionē duo sunt necāria. scz p̃cti remissio quā tribuit deus. et  
p̃cti detestatio quā sibi assumit hō reus. Primo igit̃ tenet̃ pec-  
cator q̃ vult veniā z grām mereri dolere. trīstari. gemere. suspi-

*Nota quō pe-  
nitentia est sa-  
cramentum*

*Nota additio-  
nem vere peni-  
tentis.*



# Capitulum

# lxxv.

rare. lachrimari. Secdo: qz radix ois peccati est mala voluntas  
 io ad destructiōem pcti necario o3 vt hō pponat firmissima vo  
 lūcate nūq3 se vltra velle deū offendere. Tercio vt ex imo cor/  
 dis hō cognoscat z fateat se in deū sua malicia deliquisse. Oni  
 cus. Vale igit peniter q vel fatū vt deū accusat hoc pacto cu  
 piēs sua scelera palliare: instar ade q sub folijs latitās facinus  
 suū in deū retorisit. Raymūdus. Quarto: vt habeat optimā  
 spem ab indulgētissimo pze deo se posse z veniā z grām pmere  
 ri. ne more iude pditoris dolens penitēs q3 desperet. Quinto:  
 necē est eū nō solū pctm odisse ac detestari. sed etiā cūctis viri  
 bus illud ipugnare. psequi. perimere. z intus forisq3 ore z cor/  
 de acriter accusare. z modis oibus pbo z facto destruere: als  
 veniā nō poterit emereri. Dominic⁹. Merito id qdez. Nā  
 pctm cū sit accerrimus z neq3sumus hoīs inimicus sepanis euz  
 a deo z ab oī bono. et obligās eū tormēto sempiterno: idcirco  
 summo conamine d3 se p illud hō robustus erigere: z sub pedi  
 bus piectū z oppssum crudeli aīo strāgulare. Sz tu qso vltra  
 psequere. Raymūdus. Pctm cū sit etiā insidiator occultus  
 et clam sp moliat insidias. cupit em se celare. operire. occultare  
 et qz inimici hoīs domestici eius: io necē est vt p pfessione pro  
 dat. reuelet. vt appareat pfusio turpitudinis ei⁹. Nō potes il  
 li hosti tuo durius indicere bellū nec acriorē inferre pfusionē  
 q3 si illū (dū latere voluerit) pdideris: z vitupcrijs z ptumelijs  
 dignū sacerdoti mōstraueris. Supbum em est oē pctm. z io  
 marie ab illo declinat a q se manifestari cernit z hū contēptui  
 Est pterea deceptiuū z fraudulentū: z io vt deceptor z falsari  
 us accusari d3 iudicari z puniri. Deb3 igit poni in iudicio z cō  
 tra eū ferri snia. vt cū iudicat ereat pdemnatus. explosus. irri  
 sus. Hūc igit teterrimū hostē cū taliter hō fuerit psecutus z il  
 lū a se piecerit z occiderit statim pteute sacramēti pme redit ad  
 pacē dei z in amicitia ppi: z accepta oīm pctōz suoz remissiōe  
 grām recupat quā amisit. Certe iā vides quō hoc sacramētū  
 opatur etiā bñ esse aīe. qz veniam tribuit z grām refundit. Vi  
 des q3 quō pnia sit secūda tabula post naufragiū: et scda scala  
 post baptisimū. p quā xpianus collapsus iteruz ascendit ad xpm  
 In qua scala s3 tres gradus sc3 dolor cordis. pfessio oris. z fa

## Dialogus Sextus

tisfactio opis Dominice. Infinita nūc apparet xpi dulcissimi  
ma miseria: q̄ hōi se p̄tēnenti ⁊ grauē iniuriā faciēti tale p̄tu  
lit recōciliatōis anthidotū: tale suoz vulnez remedium. Hinc  
summa dat hōi p̄ctōri securitas: cū videt se ab eo q̄ offensus ē  
in grām pacēq; vocari. Raymūdus. Dīno necē fuit xpiano  
peccāti talē clemētie manū p̄tendere. ne p̄pter immanitatē sui  
reatus aliquoties desperet. Multo em̄ graui⁹ ⁊ pfundius ca  
dit post baptisimū ⁊ acceptā tantā xpi grām q̄ ante Domini  
cus. Oro te vt aliquātis id mibi rōibus demōstres.

### ¶ hō xpianus multo periculo:

sius cadit post acceptā xpi grām q̄ añ ¶ Capitulu. lxxvi.

Raymūdus. Dixim⁹ sup q̄ qñ p̄mus parēs cū sua sobole  
a statu in q̄ illū deus creauerat recessit: statim in aliū sta  
tū collapsus est. Cadēs em̄ a deo ⁊ a statu optime nature ceci  
dit i ordinē iusticie obligās se penē tpali atq; p̄petue. Pari mō  
hō xpi sanguine ⁊ baptismate renat⁹ dū recedit ab hoc dignis  
simo statu in ordinē cadit iusti iudicij. Et tāto grauiorib; sup  
plicijs ē dignus q̄to maiora sūt sacramēta q̄ p̄tēnit. Preterea  
sicut multo difficili⁹ deus hōiem redemit q̄ pdidit. pdidit em̄  
sine labore: s; vsq; ad mortē fatigatus est dū redimeret. p̄buiisti  
mibi inq̄t laborē in p̄ctis tuis. id multo infelici⁹ delinq̄t q̄ inq̄  
tus p̄tēnit se redēptū q̄ conditū. Tercio. peccās añ baptismū  
in solū delinq̄t creatorē. sed q̄ ingratus post baptismā iā pec  
cat: creatorē offendit ⁊ redēptorē. atq; hoc mō et culpa gēmi  
nat ⁊ pena. Quarto peccat etiā in totū corpus xpi mysticū qd̄  
est ecclia scōz a q̄ ipse se diuidit ⁊ vnū de xpi membris abcidit.  
Quinto. sicut p̄ repatione hois lapsi necē fuit deū hōiem mo  
ri: ita necē est ad reformandū hōiem scōo lapsum post baptis  
mū rursus iesum xpm occūbere. qz p̄ctm̄ destrui nō p̄t nisi mor  
te filij dei. Dominice. S; nunqd̄ xps iter⁹ dz crucifigi iā fa  
ctus immortalis. Nunqd̄ nō vna mors sua sufficit ad totius or  
bis exhauriēda p̄ctā. Raymūdus Sufficit eādem. s; toticā  
xps mystice imolat quoties in expiatōez scelez nr̄oz mors sua  
būili memoria reuocat. Qui em̄ peccat rursus sibi dei filiū oc  
cidit: ⁊ nō p̄t huius sceleris veniā p̄mereri nisi xpi mortē iterū



## Capitulum lxxvi.

renocet et passionē suā in memoria portet deuotōe. et passiōe. si  
de. Qd qz paucissimi faciūt. iō pctm regnat: et pnia ois euacu  
at. Dors em xpi supat oia pctā et expiat vniuersa: dū hō eā si  
bi applicat p meōriā pnia mediāte. qd dū fecerit ita illō gratū  
accipit xps dñs tanqz si ipe eā p se mortē ptulissz. atqz hoc mō  
regenerat. renouat. rebaptizat. nō vndis baptismatis qd itera  
ri nō p̄t. sed roseo sanguine agni imaculati xpi. Dominicus.  
Lū em in h lapsu post baptismū hō teneat nō solū itus gūiter  
ingemiscere. sz etiā pdignā suis malis foris pniā agere. cūqz  
ipm pctm sit infinitū et eternū. eo q in deū optimū pmissuz sit.  
q est infinitus et interminabil: quō poterit hō fragil et mortal  
huiuscemōi pniā ad vnguē vsqz p̄plere. Qūo poterit hō fini  
tus rē infinitā terminare Raymūndus. In qlibet pctō morta  
li tria oz aiaduertere. Prīmū ē ipa offensa et p̄ceptis dei. *Se* *Tria sunt in q*  
cūdo ipa opis neqcia q penitus inordinata ē et fieri nō dz *libet peccato*  
*Ter*  
tio est id qd est in pctō volūtariū: q sunt p̄sensus. delectatio. et  
rei pessime p̄placētia. Hec duo vltia sicut finita sūt et terminuz  
hñt: ita et penā merent̄ tpalē et t̄minabilē. Sz illud p̄mū pniāz  
exigit infinitā. Vez qz ois culpa solui ēt p displicētiā tanqz p  
suū p̄rium. iō si hō ceperit detestari ex aiō malū qd fecit. et assu  
mere dolorē infinitū. p infinito offenso deo culpe et pene ppe  
tue veniā obtinebit Dominicus Adhuc pmanet qd q̄rebā  
Qūo qd poterit accipe displicētiā infinitā. nunqd ad ipossibile  
nos obligat de? Raymūnd? Nō te obligat de? sz tu teipm.  
noli peccare et lōgea te erit obligatio ista infinita. Sz agnosce  
nūc qz sit hōi lapsu xpi misratio nccāria. Nā qz hō miserā dus  
nō p̄t in immēsus dolere nec culpā infinitā destruere. iō illi p  
rogat passionē suā miserator xps: q cū sit infiniti p̄cū facile cul  
pā subruit infinitā Et iō mors xpi iūcta cū hōis pniā culpā de  
struit. put est offensa dei. Verū qz culpa est etiā inordinata et  
volūtaria. ideo debet ei pena tpalis iuxta qualitatem culpe. et  
hec reseruāt iudicio sacerdotis si est occulta. vel publici iudi  
cis si est manifesta Dominicus. Hinc pulcre apparet qz ne  
cessariū sit p̄mē sacramentū: in quo facta occulta cōfessione ta  
le secretū iudiciū celebrat. Sed rogo te nunqd post factā con  
pignā penitentiā hō xpianus p̄stine redditur sanitati.

## Dialogus Sextus

### ¶ Sicut baptismus dimittit re-

liquas pmi lapsus in carne: ita pnia relinqt reliqas secūdi lap/  
sus in aia. ⁊ quomodo expiantur ¶ Capitulu. lxxvij.

*Nota h̄ d̄ pec-*  
*catorū reliqis.*  
Aymūdu. Dicā tibi ad tuā questionē qd te scire oportet  
at. Sicut se h̄z baptismus ad pmi lapsum: ita se h̄z peni  
tētia ad scdm. sed baptismus derelinqt reliqas in ipa carne vt  
supra patuit: ita ⁊ pma relinqt nōnullas reliqas in aia. Agno  
sce itaqz q post ppetratū peccatū duo remanēt etiā ope trāscū  
te. scz offensa seu iniuriā dei cui annectit obligatio tpalis ⁊ per  
petue pene. Alterū: dispositio ⁊ inclinatio ad similes neqciā  
ppetrandā. Actus em̄ humani eā habēt conditōem q sp suaz  
in mēte relinquant imaginē. ac p hoc dñi malū crebro iteratur  
nascit quedā cōsuetudo volūtaria malā opationē delectabilē  
psummādi. Hoc gētilis poeta psiderans ita canit. Sed quia  
delectat veneris decerpere flores. dicimus assidue: cras quo  
qz fiet idem. Ista aut inclinatio seu habituatio viciū quoddaz  
est in aia generatū: ⁊ hoc reliqas dicimus pctōz. In omī quip  
pe pctō fit auersio a deo: ⁊ cōuersio inordinata ad creaturas. ⁊  
istud totū vocat mortale pctm. qz aiam mortificat ⁊ penis de  
stinat sempiternis. Verū dum hō auersus ad deū p piam re  
dit: tollit quidē mors aie ⁊ pena gehenne. manēt tñ ppter cre  
bram quā habuit in creaturis delectatōem qdam reliquie que  
aiam egrā. languidamqz relinquūt vt non possit tota stute in  
amōre sui assurgere redēptoris: instar ei⁹ q cura alicui⁹ me  
dici de portis mortis abstractus adhuc iacet valitudinari⁹ et  
infirmus. eo q nondū mali corporis humores purgati sint.

*Nota quō re-*  
*liqz purgātur.*  
Dominicus. Placet appzime qd dicis. Sed he reliqz qua  
medicina poterūt queso purgari Raymūdu Tria sunt op  
tima remedia qbus ocl⁹ repurgent. Prīmū est. crebra. volū  
taria. fidelis. ⁊ verecūda pfessio. q qnto fuerit frequētius cū ge  
mitu repetita: tāto efficacius medelā egro cordi largit. Secū  
dū est deuota eucharistie māducatio. Nā ex quo he reliquie vi  
ciose impediūt animā ne possit in xpm p amōre assurgere (ppa  
rant em̄ pigris frigidisqz humoribz) ⁊ qz sacramentū euchar  
istie est sacramentū amoris ⁊ ignis: ⁊ cibz ardētissime charitatis



## Capitulum lxxvij.

ideo dū sumit ab aīa languēte frigida et indeuota quicqd illie viciosum est suo igne pburit: et inclinatioibus pstinis expulsis habitus inserit optimos et p̄mis longe p̄trarios. Hoc mō aīa purgat. illuminat. perficit vt iā nō sit qd ante fuerat. Preterea p hoc sacramētū hō maxime vnitur mortī et passionibz xp̄i: q̄ oīa mala nra citius expellūt: ac p̄inde hō p̄sequitur nō solū cul/ parū versetiā penaz et reliquiāz purgatiōez. Dñicus. Vñc optime liquet q̄ ex quo hō p̄t frequēter cadere in mortale pec/ catū. iō d̄z se diligēter exercitare in istis duobz sacramētis. Nā p p̄niam hō resurgit a lapsu et vitā recuperat et amicitia dei: et p eucharistia p̄tra reliqas vires resumit sp̄iales et fortitudinē ac robur multiplicat. Sed nunc de tertio remedio aliqd dicito.

Raymundus. Tertiū est voluntaria tribulationū p̄pessio. Nota de tribu/ lationū volūta/ ria p̄pessione  
Tribulatio ei et afflictio retrahit aīam a carnis delicis. a mū di oblectatiōibz. ab inordinatis rerū perituraz amoribz: et tāq̄ in camino ardētī aīam purgat et clarificat. Dū em̄ quasi qdam flagello cogit ab amore rerū visibiliū recedere ardētius et expe ditius p̄git in amorē dei. Porro amor dei dū fuerit tribulatōi bus admixtus reddit eas leues. portabiles. volūtarias. iocū/ das. meritorias. et supra modū aīam repurgātes. Atqz hoc pa cto aīa roborat. illustrat. pficit. et inflāmat. et cū xpo inseparabi ter vnit. Dominicus. Nunqd ad purificandā aīam solus suf ficit amor xp̄i: nisi etiā tristissimus iste aduersitatū fornax allo/ ciet Raymūdus. Nō vtqz. Aīa em̄ hūana cū habeat libe/ rū arbitriū nō cogit ire ad xpm nec a suis abcedere voluptati bus nisi ipa velit. At qm̄ delectatiōes aīam ligāt cū sua carnes ideo ipa tribulatio iā oīno nccāria est: q̄ instar mallei pcutien tis aīam cogat ad xp̄i amorē p̄perare atqz inherere. Dñicus. Inuēti sūt aliqui nōnulli innocētes atqz optimi viri q̄ magnis sunt aduersitatibz examinati: nunqd istis fuit tribulatio nccā/ ria cū nihil haberēt qd purgaret Raymūdus. Difficillimū est aliquē tam innocētem pducere in mediū q̄ oīno nihil in se habeat qd emundet. cū in multis deliquimus oēs. Sed esto Est tñ sp̄ tribulatio nccāria et ad purgādos viciosos affectus vt in penitētibz: et ad tenaciū aīam xpo glutinandā et seruēti/ us vniendā vt in innocētibz. Hoc igit firmissime obserua. q̄ si

## Dialogus Sextus

cum sacramenta sunt anime necessaria ad salutem: ita et tribulationes sunt  
necessarie instar ignee fornacis cum suis foliis ut aurum exami-  
netur. purgetur. illustretur. Dominicus Libens assentior sermo-  
nibus veritatis. Sed dicito mihi. cum multi hinc exeant noviter  
penitentes: de quibus certum est quod nondum ad purum excoherint  
scorum peccatorum. nec ad liquidum scelerum suorum reliquias purga-  
uerint. Quid rogo de istis in alia vita futurum reris. Nunquid  
damnabuntur. Sed sunt penitentes: nunquid ad gloriam transferen-  
tur. Sed adhuc sunt in reliquiis et fecibus suorum scelerum per-  
fluantes. Raymūdus. Ecce hec questio tua cogit nos om-  
nino post hanc vitam locum ponere purgatorium. Cum enim culpe de-  
beat plena puni-  
tio (hoc quippe exigit diuina iusticia) ideo omnis  
anima que non est in hac vita sufficienter punita antequam transeat in  
consortium dei: et illa serenissimam omnipotentis faciem possit aspicere  
necesse habet in alia vita puniri. tribulari. atque ita purgari. Ve-  
rum quia diuina iusticia est in summo gradu iustissima et seuerissi-  
ma et malorum districtissima persecutrix. ideo mala que per semetipsum de-  
us punit post hanc vitam tanta aduersione penarum persequitur ut  
nulla mens id possit aliquatenus cogitare. Idcirco illa anima que suf-  
ficienter non purgatur in curia misericordie dum hinc exit cadens in ma-  
num iusticie amarissima expiatur tormenta omnibus huius mundi acer-  
bitatibus grauiora. Et quanto profundius transeuntium rerum delecta-  
tiones in anime medullas penetrauerint: tanto ad intima tormenta il-  
la descendunt. Quod enim tenacius preteritum est acriori eget perfric-  
tione. At quoniam omnis purgatio fit per suum proprium. ideo sicut anima est in bea-  
tis voluptatibus inordinata: ita acerbissimis ignibus expurgabitur.  
non tamen sine amore dei in anima existeret sine quo nulla tribulatio esse potest sa-  
lutaris. Dominicus. Quanto satius quanto facilius esset homini in hac  
vita sua delicta mutare quam illi intolerabilibus suppliciis infeliciter  
reseruari. ubi est et cruciatus amarior. et pena perductior. Sed  
nos ceci recordesque virtutem penite vite huius dissimulantes aut ne-  
scientes eam usque in aliam vitam non sine maximo dispendio non differimus?

**Que sunt illa que possunt inducere**

re hominem lapsum ad penitentiam ¶ Capitulum. lxxviii.

Raymūdus. Vex tu dicis. omnes ad penitentiam segnes sumus

Nota de pur-  
gatorio igne



## Capitulum lxxviij.

eo q̄ ignoremus magnitudinē virtutis eius Unde si non ti-  
bi videtur importunū: introducā breuiter aliq̄ incitamentū que  
hoiēm dirigāt ad p̄niam Dominicus. Queso vt id oīd se-  
ceris Raymūdus. Primū qđ hoiēm puocat ad p̄niam est:  
q̄ ipsa p̄nā sup̄ modū placet altissimo deo. Nā cū deus nihil  
aliud detestat q̄ ipam p̄cti maliciā. eo q̄ sup̄ba ceruice contra  
deū rebellē se erigit: idcirco is summe venit in grām dei q̄ toto  
corde. ore. atq̄ ope p̄ctm̄ ipugnat. pfundit. destruit. explodit.  
Atq̄ iō p̄nā spūs tribulati est acceptissimū sacrificiū deo et  
suaue fragrans in p̄spectu eius. Scdm̄. p̄ p̄nias hō nō solū pla-  
cet deo. sed etiā vniuersis amicis dei. Quia gaudiū fit angelis  
dei sup̄ vno p̄ctōre p̄niam agēte. Tertiū. hō p̄ p̄nias q̄ erat pe-  
nitens destruct⁹ ⁊ p̄ditus ⁊ eterna morte pemptus: repatur. vi-  
uificat. saluat. ⁊ se suo cū gaudio restituit creatori: in eū finē di-  
rigēdum ad quē p̄ditus ⁊ redēptus fuerat. Quartū. p̄ p̄niam  
hō p̄tingit ad visionē dei. summi dei. eterni dei. P̄nā em̄ est p̄-  
cipuū atq̄ optimū quo cor hoīs mūdāt qđ solū p̄t videre deū  
Iō beati mūdo corde: ipi em̄ deus videbūt. Quintū. maxime  
inducere nos d̄z ad p̄niam oculus diuine circūspectōis q̄ oīa  
secreta hoīs intuet. Debz igit̄ summo pe p̄nīnscere ne teneat ī  
corde suo inimicū dei. ne ipm̄ hospitet. nutriet. diligit. defen-  
dat. Quis hoīm in regno hispanie auderet hospitio recipere et  
enutrire capitalē aduersariū regis ip̄o p̄nte. vidēte. p̄dicēte. q̄s  
auderet ingredi domū regis ⁊ portare atq̄ obijcere ocul⁹ eius  
imaginē depictā inimici sui. Quis rursus tā inḡtus auderet vi-  
uere de mēsa regis: ⁊ ip̄o sciēte alere īn hostē suū. Pertimescat  
igit̄ hō p̄ctōr: ne si deo vidente hostē suū hospitio cordis rece-  
perit vltionē expiat amarā ⁊ cū ip̄o hoste in abyssum rotes in-  
ferni Dominicus. Quis nō miret indulgētissimā dei clemē-  
tiaz q̄ videt nos q̄tidie suos hostes hospitio recipere. amare. nu-  
trire. defendere. ⁊ tñ dulcis miserator p̄cit nobis. ⁊ insup̄ nos  
fouet. defendit. p̄tegīt Nos suis fauemus inimicis. ⁊ diabolo  
suasori p̄nā cū inberemus: ip̄e nos expectat. puocat. ⁊ ad ve-  
niā clemēter inuitat Raymūdus Sextū. ad p̄niam nos iui-  
tat iustissima ⁊ acerbissima p̄ctōz punitio: q̄cqd̄ aut corde aut  
voce aut ope peccauim⁹ nccē ē aū dei hoīs tribunal examiari

## Dialogus Sextus

examinatū vero districtissime puniri. Septimū ad pñiaz nos  
puocat certitudo mortis z hore mortis incertitudo. Jō hō pec  
cator multo est oī amēte ac furioso demētor q̄ in tāta ambigui  
tate z incertitudine labilis vite: audet ad vnā horā in suis sce/  
leribz pmanere: exponēs se infelix eterne mortis piculo. Octa  
uū. ad pñiam nos impellit pñiosa mors xpi et rosens sanguis  
eius q̄ in remediū pctōz effusus est. Nec mors hic sanguis il  
li nō pderūt ingrato q̄ pñiam agere ptempserit. qui clamantē  
xpi sanguinē z ad grām inuitantē surda aure trāsierit: cui eter  
na dānatio verissime manet z supplicium sempiternū. Domi  
nicus. Stupēdum pfecto est q̄io possit hō vltra suū diligere  
pctm̄. p quo deus z mortē ptulit z sanguinē fudit. Quō pōt se  
ipm̄ pferre malū q̄ nullas extra se res vult hīe corruptas. non  
domū. nō vestē. nō vxorez. Quid tā morte dignū q̄s aiām eter  
no victurā contēnere z res cito pituras amare. terrena sectari  
et celestia negligere. extra se oēm operā impendere: z ad seipm̄  
nō semel introrsum aduertere. pulcre oīa foris disponere: z in  
ternū decorē p nihilo hīe. aliaz rez damna reformare: z ppi  
os defectus inemēdatos dimittere. ab alijs iusticie debitū eri  
gere: z nullā sibi ppi iusticiā p̄rogare. a nemine noceri velle: z se  
ipm̄ p̄tinue ingulare. alias res oēs velle cognoscere: z seipsum  
nolle respicere. Sed cōp̄rimo zelum meū. tu vero ad alia que  
restant sacramenta progredere.

### De quinto sacramēto qd̄ est ex

trema vinctio: p quā dāf hōi bñ esse z grā ¶ Capitulū. lxxix.

Raymūdus. Post sacramentū pñie (de q̄ nūc satis diffu  
se locuti sumus) seq̄tur extreme vinctōis sacramētū. p qd̄  
hō recipit bñ esse. qz disponit z pparat ad sanctā sanitatē z vi  
gorē spūalem. Curat em̄ hec vinctio oēm languorē z morbum  
aīe. z reliq̄as oēs eliminat: z nōnunq̄ etiā corpis egritudines  
sanat. Dominicus. Sed q̄re vocitat̄ hoc sacramentū vinctio  
extrema Raymūdus. Quia extremo vite tpe hōi infirmāti  
et mori incipienti tribuit. Exq̄ em̄ necē est hoīem hinc exire. z  
ad eternā requiē quā p pñiam meruit pficisci. z qz aīa a sua car  
ne grauāt. trahit. inficit. maculat. z debilitat: iō indiget nouo



## Capitulum lxxix.

vigore vt in taz gñi agone mortis nō succūbat. nō titubet. nō desperet. sed magis in dei amore roboret̃ et xpi desiderio copulet̃. Duo q̃ppe p̃cipua sunt q̃ aīam impediūt ne recto tramite puolet ad deū. vnū est debilitas q̃dam ex p̃ctō derelicta. aliud est p̃geries multorū venialīū p̃ctōz q̃tidie exaggerata. Propt̃ hec duo mala remouēda dat̃ extrema hec vñctio p̃ quā aīe debilitas roborat̃ et p̃ctm̃ oē veniale diluit̃: ita tñ si deuote illam vñctionē hō recepit et mentē suā ad deū p̃uerterit. Domini cus. Hūc q̃so paucis ostēdito qd̃ hec visibilis vñctio interius opetur Raymūdus. Sicut exterius vides q̃ndā fieri medicatiōem cū oleo in egrotātis corpe: ita significat̃ q̃ introsum *Nota qd̃ hec vñctio iterius p̃re operatur.* aīa p̃ dei grāz curat̃: et vt ad celū velocius euolet roborat̃. Preterea. ex q̃ mors ingressa est p̃ fenestras nr̃as: ideo fit vñctio in septē corpis p̃tibz. Ungunt̃ em̃ oculi. aures. nares. man⁹. pedes. labia. et renes: vt significet̃ ip̃am aīam hoc sacramēto disponi ad plenitudinē sanitatis deletis p̃ctis oībus q̃ his septē corpis p̃tibz p̃mittunt̃. Preterea sicut oleū nō mixtū nitidū est et serenū: ita hec vñctio q̃ fit simplici oleo p̃scīaz hoīs mundā facit et dei grā refulgentē. Verū. qz p̃ hoc sacramētū fit curatio venialīū p̃ctōz: iō nō dat̃ puulis q̃ ignorāt p̃ctm̃. Et qz in hoc sacramēto req̃ritur deuotio sursum leuās: ideo nō d̃z dari nisi q̃ deuote id postulāt mente ad sup̃na porrecta. At qm̃ datur p̃ modū curatōis: iō nō tribuit̃ nisi multū infirmantibz. vt exterior q̃si medicatio interiorē aīe medelā significet̃ Dominicus. Tūz p̃ huiusmodi vñctionē corporalis infirmitas raro adiunct̃. quare hoc tali signo qd̃ falsum videt̃ res verissima demonstrat̃. Raymūdus. Licet tali vñctiōe morbus corporeus nō sanet̃. nō tñ p̃pterea signū est falsum. qz nō dat̃ ad corpoream curatōem. s̃ vt sit signū. q̃ sicut oleo corpus egrotū pungi tur: ita egra intus aīa spūssci crismate irrorat̃ p̃ qd̃ ipsa roboratur. vegetat̃. alenuat̃. tranq̃llatur. letificat̃. et vt moribūdi corpis molestias fortiter p̃ferat solidat̃. Hinc nūc breuit̃ aīa ducite inter p̃firmatōem et istā vñctionē pulcrā dñam. Confirmatio p̃ficat̃ in oleo et balsamo. vñctio aut̃ in oleo solo. Illa in verbis fit indicatiuis. ista in verbis dep̃catiuis. Quō em̃ egris necessaria est morituris: et ad dei terribile iudiciū mīgaturis. Pre

## Dialogus Sextus

terea illa fit signo scō in medio frontis: ista in septē corpis pti/  
bus. Illa datur tpe sanitatis: ista aut tpe male valitudinis. Il  
la z adultis dat z p uulis: ista solū datur adultis. Dominicus  
Breni admodū sermone sufficiēter huius sacramēti virtutē at  
qz necāriam vtilitatē explicasti: vt merito oīs qui in mortē vr/  
get illud debeat toto corde deuotus exposcere. recipere. cōple  
cti: quo reliquie leuant. venialia dimittuntur. aīa roboratur. et  
ad ingressum regni celestis coaptatur.

### Sextū sacramentū est ordo per

qđ charact impmūt spūalis prātis sacramēta salutis mīstrādī

Raymūdus Sicut iā satis aiaduertisti ¶ Caplin. lxxx.

qđ ista sacramēta q nūc tractauimus sūt hōi lapso necāria  
ita necārium est aliqđ esse hoīes q hec possint sacramēta pfice  
re z ministrare. Vt qz hec sacramēta sunt xpī: z nullus ppria  
auctoritate pōt res alienas dispēsare: iō necē est vt xpīs ordinet  
viros aliqđs q sua possint sacramēta hoībus in cōe distribuere  
Est igit necāria prās in terris dispensandoz sacramētoz xpō  
dño id largiēte. id ordināte. Dñicus. Hinc ego duo esse ne  
cessaria hoībus ad salutē intelligo. Primū est ipa grā p quam  
regenerant z pficiunt. scđm est hui⁹ grē p sacramēta mīstrādī  
officiū. Et in his duobz totū p̄sistit humane salutis p̄plemen  
tū Sicut em̄ ad generatōem hoīs p̄currūt deus creator z hō  
genitor (hic nēpe carnē administrat z deus aīam) Ita in hoīs  
regeneratōe p sacramēta q res sūt visibiles p̄currūt etiā deus  
et hō. nā hō administrat corpalem sacramētoz subam: z deus  
inuisibilē grām. Sacramentū em̄ tenet modū corpis: z grā ē  
sicut inuisibilis aīa. Et sicut in naturali generatōe pater hō cor  
pus tribuit: sed aīam donare nō pōt. ita prās mīstrandī res sa  
cramētoz visibiles dari potuit hoībus. sed prās grām creat  
di seu cōferendi penes solū residet saluatorē. Sed qre hoc sa  
cramentū (de quo nūc agimus) vocat ordinis sacramentum

Raymūdus. In isto sacramēto qdam gradis auctoritas z  
honoris prās aliqbus viris tribuit qua sup ceteros hoīs al  
tius eleuant z qbusdā gradibz attollunt. Vbi aut est vnus al  
tero superior illic ordo sic necē est: q inter xpīanos vnū attollit

Duo sunt hoī  
necāria ad sa  
lutem.



## Capitulum lxxx.

sup̄ alter. Sicut em̄ oīa mēbra hūani corp̄is in hoc pueniūt  
q̄ viuūt. q̄ calēt. q̄ nutriunt. q̄ mouent: longe tñ dñt penes  
officia singul distributa. Ita oēs xp̄ifideles in fide. spe. z chari  
tate pcurrūt. s; dignitatis pr̄as vnū eleuat sup̄ aliū. Et iō xp̄ia  
nā gentē in duos nec̄ario ppl̄os subdiuidim⁹. vnus st; laici. z  
vn⁹ clerici. At qm̄ clerus distributōe sacramētorū xp̄o p̄ime  
appropinqt. iō ē laic⁹ dignior. sublimior. nobilior. Dñicus  
Intelligo ordinē. cupio tñ nosse q̄re hic ordo dat p̄ modū sa/  
cramēti: z an h̄ sacm̄ recipiēti gr̄as largiat. Raymūd⁹. Et q̄ **Quo ordo sit**  
sacramētorū mīstri debēt ab alijs separi z attolli. iō nec̄ariū est sacramentum  
vt h̄ fiat p̄ aliq̄ signa manifesta. Nā sicut xp̄ianus dū separatur p̄  
baptismū a nō xp̄iano recipit caracterē in aīa idelebilē: ita dū  
hō xp̄ianus accipit tā grandē pr̄atē sup̄ ceteros vt possit sacra  
mēta pficere z pferre imp̄m̄ ei caracter immortalis p̄ aliq̄ signa  
manifesta. atq; iō oportuit vt tal' pr̄as p̄ modū largiat sacramē  
ti. Dñicus. Sed nūqd̄ iste caracter ip̄ressus dū ordo pfer̄  
gr̄a dici d; Raymūdus. Licet iste caract sit res inuisibil' aīe **Quo sacramētū**  
imp̄ressus: nō tñ est gr̄a. s; est qdā spūalis pr̄as a xp̄o collata q̄ in ordinis grām  
eternū deleri nō p̄t. Nā q; aliq̄ xp̄iani assilulant xp̄o p̄ gr̄as. iō nō largitur. s;  
potestatem.  
o; vt vltra hanc grām quā etiā isti in alijs sacramētis recipiūt  
aliud qdā ip̄is in aīa imp̄mat p̄ qd sup̄ alios eleuent et xp̄o p̄  
pinq; p̄p̄ent. Idcirco q̄uis bñdōi hō pdat gr̄as sibi collatā  
nō tñ iō pdat hāc inuisibilē pr̄atem: q̄ illi vt caract indelibil' p̄se  
uerat. Dñicus. Sed quō p̄bas rogo q̄ ista pr̄as nō possit  
amitti Raymūd⁹. Ista pr̄as mīstrandī sacra nō dat his q̄b; **Nota charac**  
dat. p̄pter sc̄ip̄os s; p̄pter alios q̄b; nec̄e est ex sacramētis accipe terē ordinis in  
gr̄as. iō o; vt etiā hī mīstri suā gr̄as peccādo pdat. nō p̄dūt tñ in delebilem  
delebilē pr̄atē. Preterea. si clicus posset suā amittere pr̄atē: dā  
na macia xp̄iano ppl̄o puenirēt q̄z oīs tñc salus vel p̄ditio ad  
bonitatē vl' maliciā pederet sacra donātis: eētq; nimis ifelicit  
n̄re. p̄uissuz sanitati. Preterea ordo sacerdotal' q̄ ē int' oēs p̄nci  
palior magnā h; cū libero ar. p̄cordiā. Nā sic libez ar. ē imor  
tale: ita z sacerdotiū. Et sic libez ar. etiā si fuerit corruptū ē tñ  
natural' p̄ ceteris creaturis deo p̄xim: ita z sacdos q̄uis sit vicio  
sus z scelerib; plen⁹: i pr̄atē tñ q̄ fungit sp̄ pmanet xp̄o p̄p̄iqu⁹  
Nā ex q̄ sacerdos nihil gr̄e in aīa tribuit. s; foris sp̄s visibiles

## Dialogus Sextus

administret. id est sua vel bonitas vel malicia nihil efficit ad sacramenti virtutem. ita tamen dum faciat sicut fieri Christus instituit. Quoadmodum enim homo eque generat siue sit bonus siue malus: et deus equiter animam donat: ita bonitas et malicia sacerdotis nihil impedit quando deus optimus se det gratiam sacramentis. Hinc etiam patet quod homo aliquis Christianus a sua gratia relapsus potest nihilominus recipere ordinis sacramentum. quia non prerequitur bonitatem persone. sed solum sufficit quod sit Christianus. Dominicus. Quantum ego considero potestas que in sacramento ordinis offertur sicut hominis gratiam non exigit: ita etiam neminem meliorem reddit. Puto tamen quod huiusmodi minister sicut ceteros antecedit altissima potestate: ita etiam deus magna sanctitate precedere. quia aliter tam magnifica sacramenta non poterunt ab eo digne ministrari.

Raymundus Recte arbitraris. Qui enim res sacrosantas administrat tenet ipse et sanctus et bonus homo. alioquin in sua perniciem et perditionem elaborat. Quantum tamen attinet ad sacramentorum potestatem nihil officit alijs si malus et indignus fuerit. Hoc tamen verum est quod si is qui ordines recipit fuerit in gratia copiosus illi gratia cumulat. si malus fuerit in sua quidem perniciem consecrat. sed tamen permanet consecratus et non magis prouocat sacramentis quam malus apothecarius optis a se conditis medicinis. Dominicus. Hinc luceclarius apparet quod is qui vult recipere Christi gratiam in sacramentis non de ministrantis malicia cogitare: cum nullam tribuat sacramentis virtutem. non magis quam apothecarius qui medicinam conficit. qui tamen non dat herbis virtutem neque radicibus.

**¶** Sacramentum ordinis precipue  
liter respicit et ordinat ad sacramentum eucharistie. ¶ Caplin. lxxxi.

Raymundus. Nunc superest ut breuiter dicamus huius sacramenti respectum. Cum enim certissime constet quod sacramentum eucharistie sit summum et maximum omnium sacramentorum. eo quod ibi continetur totus Christus deus et homo. id est sacramentum ordinis est director et precipue respicit potestatem quam dat supra sacramentum corporis et sanguinis Christi. et propter hoc est principaliter institutum. Et quia huius potestatis gradus est ultimus. id est necesse est ascensum ad hunc fieri per alios gradus. hoc est potestates alias inferiores donec pueniat ad summum. Tinctor enim antequam ponat in panem crudo ultimum colorem ac nobilissimum: primum



## Capitulum lxxi.

inferit alios colores minus nobiles qui viā faciāt ad colorē vltimū. Et iō ad sacerdotiū sex gradibz ordinatis fit sensim ascēsus. Primus gñus est prās ostiarij. secūndus lectoris. tertius orziste. quartus accoliti. qñtus subdiaconi. sextus est diaconi vltimus sacerdotis. Et qz tales p̄sone ab alijs distinguūtur z eleuant. iō oportz qz sit qdam dñtia visibilis. z iō añ oia tonsura p̄cedit: p̄ quā tanq̄ in signo a laicis sepantur. Vltiū qz sacerdotiū (vt iā diximus) libero arbitrio p̄patur. iō sicut liberū arbitriū est deo primū p̄ naturalē virtutē: ita sacerdos ē sacramēto eucharistie maxie p̄pinquus p̄ ptātem sacerdotale. Itē sicut oēs creature p̄ libez arbitriū ad deū copulant. ita oēs inferiores gradus p̄ sacerdotiū sacre eucharistie cōiungunt. Et sicut hō cōtinet in se oēs creaturas: ita z sacerdos p̄ter sex gradus oēs etiā xp̄ianos. Itē sicut prās liberi arbitrii ē sup̄ alias ptātes naturales: ita natura sacerdotalis glie oēs supat virtutes spūales. Itē. sicut p̄ primū hoīem quē fecit deus multiplicauit alios hoīes: ita p̄ primū sacerdotē xp̄m quē deus instituit alios multiplicauit sacerdotes. Dominicus. Sz nūqd p̄pter solā eucharistiā est sacerdotis prās instituta. Raymū dñs. Nō. p̄pter solā eucharistiā. sed tñ (vt dixi) p̄ncipalr p̄pter eā. Quic aut ptāti iudiciaria prās q̄ in sacramēto p̄necāria est copulat. qz nemo p̄t digne sumere eucharistie sacramentū nisi p̄us a pctō soluat. Et sic sacerdos sedario recipit prātes iudicadi z absoluedi. q̄ prās clauis vocat. eo qz itromittat hoīes ad xp̄i corpis sacramētū. ad xp̄ianoz p̄fortiū. z ad regnū celorū. Dominicus. Placet qd̄ dicis. sz est aliud qddam qd̄ me pmouet. Qñ nullus xp̄ianus possit sibi p̄i dare ptātem sup̄ sacramentū corpis xp̄i: iō videt̄ oportere eā ab alio qdā supiore recipere. z qz nō est p̄cedere in infinitū. idcirco oz sistere in aliq̄ maxio sacerdote sup̄ quē nemo sit. Raymūdñs. Dixi paulo añ oia sacramēta p̄fluere a xp̄o maxio sacerdote Vltz qz oportuit illū ascēdere in celū: iō p̄ seipm aliq̄s magnos p̄stituit sacerdotes qbus ptātem p̄tulit alios ep̄os z p̄byteros ordinādi. z vñū p̄ ceteris loco sui vicariū p̄stituit q̄ h̄et p̄minentiā lōge sup̄ alios: in q̄ tanq̄ in vno capite oēs xp̄iani fidelr vnirentur. Hic ē petrus apls z oēs summi p̄nifices sui seq̄ces. qui gerit

## Dialogus Sextus

psonā xpī: qui hz vniuersalē p̄tatem ⁊ illuminatā sacramētū or  
dinis p̄ferendi ⁊ oīa p̄ctā penitentiū xpīanorū ⁊ oīa scelera in/  
dicādi: absoluedi: donādi. **Dñicus.** Egisti satis q̄stuncule  
mee. **Vlex** qz paulo añ in laicos et clicos xpīanū pplm p̄tius  
es. iō cogor estimare int̄ laicos etiā inueniri aliquā ordinis po  
testatē p̄ quā vnus sup̄ altez eleuet̄ sicut nūc in clero demōstra  
sti. Videmus em̄ sup̄ opifices ⁊ mercatores eleuari ciuiliū cau  
sarū iudices: tū milites: tū barones: tū comites. deū duces ⁊  
reges donec venias ad impatorem qui caput est oīm.

### De septio sacramēto qd̄ est m̄ri-

moniū: p̄ qd̄ datur bñ esse ⁊ gratia ⁊ remediū cōtra peccatum.

**Aymūdu** Si cupis ordinē p̄tatis **Capitulū. lxxij**  
laicalis plenius agnoscere lege librum meū vñ iste trāssum

p̄tus ē: nos ad finē p̄perātes nccārīs tm̄ h̄ intēdimus imora/  
ri. Pauca igit̄ nūc de sacramēto m̄rimoniū eloq̄mur. Cū dñs  
deus p̄mū hoīem p̄ditū in paradiso posuisset: p̄tinuo feia; de  
sua carne formatā illi in m̄rimoniū copulauit: vt p̄ hanc p̄iun  
ctionē visibilē alia copula inuisibil̄ (q̄ est hoīs cū deo ⁊ in q̄ sa  
lus hoīs p̄sistit) mōstraret̄. Propter duas itaqz rōes de⁹ hoc  
sanxiuit m̄rimoniū. **Vna** vt eēt generādis multiplicādisqz hoī  
bus aptissimū instrumētū. **Altera** vt eēt p̄iūctōis inter deū et  
hoīez visibile signū. **Vlex** vt ista posterior copula hoīs cū deo  
p̄fectius ab hoīe notaret̄. iō duas a p̄ncipio fecit de⁹ mirabi  
les p̄iūctōes. vnā q̄ sociauit aīam cū carne: ⁊ ulla est natural̄  
et vnā q̄ coniūxit virū cū muliere: ⁊ ista est volūtaria ⁊ sacramē  
talis. Ista p̄ma p̄iūctio est signum: ⁊ iō est sc̄da nobilior p̄ma.  
Nā sicut aīa est dignior sua carne: ita vir sua muliere. Itē sicut  
vna aīa vnā tm̄ hz carnē: ita vn⁹ vir vnā tm̄ mulierē. Itē sicut  
aīa nō p̄t a sua carne nisi morte iterueniēte separi: ita vir ⁊ mu  
lier nisi p̄ mortē diuidunt̄. **Dñicus.** Quātū ego aīaduerto:  
sicut p̄ma cōiūctio est p̄cipue signū sc̄de: ita ista sc̄da est signū  
tertie q̄ est cōiūctio aīe seu humane nature cū creatore: que ē  
oīm maxima ⁊ p̄stantissima: sine qua in cassū cetere estimātur.  
Nā sicut caro p̄ aīam: ⁊ feia p̄ virū sublimant̄. viuificant̄. no  
bilitantur: ita humana natura attollit̄ ⁊ vehemētissime dignū

Propter duas  
rōes de⁹ m̄ri  
moniū istūciuit



## Capitulum lxxxij.

ficatur p copulā federis q̄ creatori cōiungit Raymundus. Sicut ergo due sunt cōiunctōes visibiles: vna aīe cū carne: z altera viri cū muliere: ita duas nūc q̄so copulas spiritaes itel lige q̄bus humana natura p̄t cū deo sociari. Una est instar aīe cū carne: z fit p ymonē personālē qua deus z hō in xp̄o conueniūt in vnitāte p̄sone. Alia est instar viri cū muliere. z fit p voluntariā pronāq; dilectōem qua etiā sponsa suo sponso saluatori strictis amplexib; copulat̄. Et sicut de cōplexu maris z femine nascunt̄ filij naturales: ita ex copula xp̄i cū ecclia filij generant̄ quotidie spiritaes. Et sicut mulier est formata de viro ita ecclia de xp̄o. Et sicut vir z mulier habēt in natura cōfōrmitatē: ita xp̄s ecclie p̄format̄ p suam humanitatē. Et sicut inter virū z mulierē est summa dilectio z sunt cor vnū z aīa vna: ita ecclia xp̄m z xp̄s amat eccliam. z tradidit p̄ ea in mortem aīam suā. Preterea sicut sp̄s ornat z decorat sp̄sam suam ita z xp̄s sp̄alibus monilib; intus decorat ecclias. Itē sicut sponsus sp̄sam suā ne lasciuat castigat: ita et xp̄s eccliam. Et vt oīa in vnū conferā: sicut se habet bonus sp̄s ad suā sp̄sam: ita christus ad suā se gerit eccliam. Dominicus. Pulcra vtriusq; ad inuicē matrimonij p̄paratio. Sed q̄ rōne obsecro sacramētū matrimonij inter alia noui testamēti sacramenta numerat̄. cū ip̄m ātiquū sit z nō nouū Raymūdus. Sacramētū m̄rimoniū sicut a p̄ncipio fuit institutū ad significandā p̄mā cōiunctionē sp̄alem q̄ fuit inter naturā humanā z creatorē: ita iā de nouo debuit institui ad significandā nouā copulā que ē inter redēptā eccliam z saluatorē. Est igit̄ m̄rimoniū z antiquū z nouū sed diuersis respectib; z ideo merito p̄t cū ceteris sacramētis estimari. Dominicus. Qm̄ igit̄ m̄rimoniū est noue gr̄e sacramētū. z oē sacramētū certā dat grām z speciale aliqd̄ quo hō indiget adiutorij: rogo te vt dicas mihi quodnā est illud adiutorij gr̄e qd̄ in hoc sacramēto xp̄s dñs elargit̄ Raymūdus. Sicut ip̄e nosti in m̄rimonio dat̄ hōi facultas ex diuina institutiōe vt vtaī sua p̄iuge ad sobolis procreatiōem. z ex p̄sequēti dat̄ etiā illic grā cū q̄ illud puenient̄ fieri possit. Qui em̄ recta itentōe z ad plū generatōes sac̄m recipiūt m̄rimoniū: h̄mōi etiā grāz p̄merent̄ p̄ p̄cupiscētiā carnalē

Nota duas cōiunctōes spiritaes.

Nota que grā dat̄ in m̄rimonio

## Dialogus Sextus

**Nota triplicē  
in m̃rimonio  
copulā neces-  
sariam.**

**Nota tres per-  
uersas in hoīe  
deordinatōes.**

**Nota quō ma-  
trimoniū ē sa-  
cramentum**

qua aīa subleuat a corruptione et nimio libidinis ardore: vt sit ibi copula singularis. copula utilis. et copula inseparabilis. Ex copula singulari nascit̃ fides q̃ vterq; coniū inuicē obligant. Ex copula utili sequitur bonū. plis ad qd̃ m̃rimoniū est institutū. Et ex copula inseparabili orit̃ bonū sacramētū. qz ē sacramētū spūa-  
lis coniunctōis sup̃ memorate. Et sic tria bona generant̃ ex m̃ri-  
monio. s. fides. ples. et sacramentum. Hec tria bona excusant  
imo honestat̃ ip̃am copulā carnalē et ip̃am copule p̃cipiscētiā  
vt actus ille als turpissimus honestus sit et meritorius. Dñi  
cus. Magna certe et admirabil' huius sacramēti gr̃a Ray-  
mūdus. Audi et aliā. Tres sūt in hoīe inordinatōes p̃cipiscen-  
tie puerse. Prima ē qd̃ hō luxuriosus sepe multas appetit mu-  
lieres. sed p̃ grām m̃rimoniū iste appetit' restringit̃ vt sit vnica  
p̃sorte sua p̃tētus. Scda inordinatio qd̃ hō luxuriosus magis  
q̃rit in coitu sue satisfacere p̃cipiscētie q̃z prole aliquā p̃creare  
sed in m̃rimonio grām recipit vt magis cognoscat vxorē gr̃a  
sobolis q̃ libidinis. Tertia post p̃pletā libidinē solz nasci nau-  
sea et fastidiū eius mulieris quā cognouit: ac tū illā respuit et q̃  
rit aliā. sed in m̃rimonio dat̃ gr̃a et adiutoriū vt nullā cupiat ex-  
tra p̃sortē suā. velitq; sp̃ cū ea inseparabiliter p̃manere. Domi-  
nicus. Quimmēsam clementiā dñi saluatoris q̃ tali sacramēto  
ñris p̃cipiscētijs benigne p̃uidit. Scit em̃ ipse carnē nos lu-  
bica gerere et sordibz plenā. Et iō instituit miserans vt illicita  
desideria licitis matrimonijs restringant̃. Sed nunc paucis  
ostēde quō m̃rimoniū sit sacramētū: et qd̃ illic est visibile: qd̃  
inuisibile Raymūdus. Istud sacramētū instat se hz sacramē-  
ti p̃nie: in q̃ nō est res aliq̃ corp̃alis. Verba itaq; a viro et mu-  
liere plata p̃ q̃ interior amboz p̃sensus exp̃mit̃ sunt illud totū  
qd̃ p̃mū apparet in m̃rimonio. et interior ip̃e p̃sensus est id qd̃  
in m̃rimonio significat̃. Et inde causat̃ vinculū obligatoriū in-  
ter virū et mulierē inuisibile. spūale. qd̃ nunq; dissolui p̃t: diui-  
na ordinatōe id disponēte. Sūt igit̃ tria istic p̃ ordinē. scz ver-  
ba exteriora. interior vtriusq; p̃sensus. et ip̃m insolubile vincu-  
lum. et hoc vinculū est sacramētū. quia coniunctōem inter deū  
et aīam: inter xp̃m ecclesiāq; significat. Virtute huius vinculi  
vir trāsit in p̃tēz mulieris et eod̃uerso. et tenent̃ sibi mutuo debi-



## Capitulum lxxxiiij.

tū reddere. Si voles hanc materiā pfectius nosse oꝝ te qđ iu/  
risperiti loquantꝛ aspicere. Nos qđ nꝛm fuit sufficiēter expōsi/  
mus: sūt ⁊ de sacramētis vltra disputādis finē statuimꝰ. Unū  
supēst vt innūceras grās xpo dño hūili corde dicamus qđ hūscē  
p̄ciosissimis sacramētis nos lapsos crexit. deo sibiꝑꝛ recōcilia  
uit. de p̄tate tenebrarū eripuit. grām nobis ⁊ bñ esse p̄tulit. ⁊ et  
nā glīam repromisit. vt de bñ esse grē ad esse optimū glīe trāse  
amus. Dominicꝰ. Ecce hoc postremū qđ de optio esse glīe  
tetigisti hactenus mihi aīm suspēsum tenuit. cupiēs vehementꝛ  
agnoscere qñō esse optimū xps miserator largiturus sit. Hoc  
em̄ complet ⁊ p̄summat totū hoīem. Tu ergo p̄ tua humani/  
tate aliquid de hoc ocius ediffere.

### De vniuersali iudicio. et ostēdiť

de nēccitate vēturꝛ cū generali corpm̄ resurrectōe ¶ Cla. lxxxiiij

Raymūndus. Facere: etiā et si mīme rogares. Non em̄ oꝝ  
hoīes (de qđ hactenus sp̄ locuti sumꝰ) dīmittere incōsum  
matū. Egimꝰ de hoīs creatōe: egimꝰ de sua repātōe. nunc  
agendū est de finali eius retributōe. Triplꝛ em̄ opatur deꝰ cir  
ca hoīem. scz ipm̄ creando. reformādo. ⁊ iuxta qđ operatus est  
eq̄ssime iudicādo. Cū itaqꝛ sit hō opus dei viuū. nobile. mag/  
nificū. ⁊ pꝛ ceteris creaturis suo p̄ditori simillimū. iō nō dꝛ in  
cōsummatꝛ impfectꝛqꝛ manere. Vēz qꝛ nō p̄t vltimū cōse  
qui finē nisi p̄us opa eius examinent ⁊ iudicent. vt iuxta q̄lita  
tē sui opis vltime retributōis p̄miū sortiāt. siue in eternā penā  
siue in gloriā sempiternā. Idcirco nūc necē est de hoc vltio et  
generali iudicio pauca dicere: ⁊ an etiā futurꝛ sit certis rōibus  
naturalibꝛ demonstrare. Dñicus Ita fac obsecro: ego aures  
cordis diligēter admoueo Raymūndus. Iudiciū vniuersa/  
le futurꝛ p̄t ex ipius hoīs natura p̄bari. Nā cū hō hꝛ a deo libe  
rā voluntatē. ⁊ est opex suoz dñs. iō opa eius rōne arbitriꝛ sūt  
meritoria. ⁊ iō etiā iudicabilia: vt recipiāt iudicāte deo vel pe/  
nā vel gloriā Iustissimū certe est vt qđ aliqd libera opatōe pme  
ruit id a deo in integrū recipiat. vt def ei post laborem suū mer  
ces Dñicus Si hō dꝛ mercedē sui opis a deo recipere. iō ma  
nifeste p̄ns est iudiciū venturꝛ qđ examinet ⁊ iudicet quid pme/

¶ Vniuersale  
iudiciū est su/  
turū paret his  
rationibus.

## Dialogus Sextus

ruerit Raymūdus. Idem pbamus rōne debiti. Bonis em̄ opibus debet laus fauor et honor. malis p̄o e diuerso vituperiū ignominia et opprobriū. Hinc etiā oī q̄ opa bona q̄ ppter deū sunt facta tantā recipiant a deo laudē et gloriā q̄ nō possit amplior estimari. et opa iniq̄ in iniuriā dei ppetrata tā grandē execratōem cōfusioneq̄ sortiātur q̄ neq̄at grādiōr posse donari. Ut igit̄ hec in summo fiāt: necē est vniuersale iudiciū pferri in cōspectu oīm hoīm et angeloz q̄ norunt inter bonū malūq̄ discernere q̄ iusta opa ab oībus approbent̄. laudent̄. et publice honorent̄: que p̄o reproba sūt cū summa oīm execratōe explostant̄. extibulent̄. cōfundant̄ Dominie. Ut istud fiat qd̄ dicis necē est oīm illic corda p̄sciētiasq̄ palā cunctoz ocul' patefcere. vt boni cōez mereant̄ accipe laudē: et mali publicā p̄fusione Raym. Vex tu dicis. libri em̄. i. p̄scie apient̄ et mortui iudicabunt̄ ex his q̄ scripta fuerint in libris. Tercio pbamus iudiciū futurū ex cōditōe opez maloz. Nā opa iniq̄ supplicijs puniri debēt et ignominijs. Nō em̄ sola pena debet p̄ctis: sed etiā apta cōfusio. cū plerūq̄ boīes magis timeāt p̄fundi q̄ torq̄ri. Ea nāq̄ est oīm scelez et maloz opez cōditio vt celari velint sp̄ et abscondi. Quia igit̄ nemo malign⁹ vult secretā fraudis sue neq̄ciaz agnosci: iō vt p̄ctā oīa q̄ nūc sunt occulta extrema et publica retributōe feriant̄: necē est vniuersale apparere iudiciū in q̄ oīa maloz furta. fraudes. artes et ingenia tāta claritate cūctoꝝ oculis patebūt vt sole clari⁹ videātur Dñicus. Na q̄ insani sūt q̄ vere vecordes q̄ nunc sua scelera vni hoī in p̄fessione apire refugiūt: q̄ in illo tremēdo iudicio tā lucida demonstratōe cōfusibiliter expādent̄. Quāto sati⁹ est nūc ea clam pdendo occulere: q̄ ea postmodū cū summo rubore palā ostēdere. et ostēdendo perire Raymūdus Istud certe p̄meretur q̄ hic nolūt vllatenus de p̄ctō cōfundi: p̄p̄iā laudē gloriāq̄ q̄ rētes. q̄bus eterna caligo et cōfusio reseruāt. Quarto pbam⁹ iudiciū futurū ex gaudij tristicieq̄ natura. Necesse est em̄ vt iustus de sua iusticia taz magnifice gaudeat vt p̄fectius gaudere nō possit: et impius de sua neq̄cia tā grandē habeat tristiciā vt ea nō possit maior h̄i. Ut aut̄ istud sic fiat necē est vniuersale iudiciū pmulgari: in quo boni ab oībus laudati summū gau-



## Capitulum lxxxiii

diu: et reprobi ab oibus vitupati eternam tristitia mereantur. Quinto. nō sunt nisi duo iudicabilia. scz opa mala et opa bona. et q̄a cōtraria iuxta se posita magis ip̄a clarescūt. iō est futurū generale iudiciū in q̄ oia opa bona p̄patione maloz gl̄iosissī me illustrabunt. et mala opa p̄patione bonoz extrema cōfusione sordident. Dñicus. Terribile est qd loq̄ris. et qd prauoz hoīm possit aīos pmouere. Sed nunquid hec extrema omnium operum retributio in sola hominis anima fieri debz: an etiam simul et in carne

**¶** Generale iudiciū oīm corporoz mortuoz vniuersalē p̄eq̄rit resurrectōez ¶ Capitulum lxxxiii. Aymūdu. Diximus p̄cedenti caplō. q̄ generale iudiciū respicit humanā naturā. Ad humanā autē naturā p̄tinet et corpus et aīa. Nā sicut est natura corporalis tm̄: et natura spūalis tm̄. ita est natura corporalis et spūalis sūl. Quia igit̄ hec natura est iudicabilis et p̄miabilis. iō necesse est vt in corpore et in anima iudicet̄. Ut autē hoc fiat oportz fieri corporū omnīū resurrectōem. vt sicut aīa in corpore et cū corpore aut peccauit aut iuste egit: ita etiā cum corpore recipiat quod p̄meruit. Et quia illud extremū iudiciū est finalis omnīū retributio. iō fieri debz generalis omnīū mortuoz resurrectio. Vna ergo inseparabili cathena colligant̄ et vniuersale iudiciū. et resuscitatio mortuoz. Preterea. mortuozū resurrectio est necessaria. p̄pter totius vniuersi cōplementū qd ex tribz p̄stituitur naturis. Quia igitur corporalis natura tm̄: et spiritalis tm̄ p̄manent in eternū ideo etiā oportz vt ex ambobz cōdita natura suscitata in sempiternum p̄seneret Ideo etiā pueri qui ex pprio nihil deliquerūt p̄pter cōplementū vniuersi necesse est cū alijs resurgāt. Preterea. aut nemo aut om̄es certe resurgēt. Si ergo aliquis iam resurrexit: argumentū est q̄ resurgēt et om̄es. sed christus verus hō iam a morte surrexit. ergo oēs resurgent qz resurrectio debet humane nature. nec est impossibile fieri qd semel iā factuz est Sicut granū frumētī cadēs in terra dum mortuus fuerit et reuixerit multiplicē fructū affert: ita xps mortu⁹ et suscitatus innūcrabile corporoz resurrectōem opatur Ista autē resurrectio

## Dialogus Sextus

In q̄li corpore  
mortui r̄surgēt

neq; in xpo facta est ȳtute humana: neq; in nobis fiet s; p̄tate  
diuina. **Dñicus.** Sed q̄li in corpore mortui r̄surgēt Ray  
mūdus. Qui mēbra s; xpi r̄surgēt xpo simillimi. in corpore luci  
do. agili. ipassibili z īmortali. Qui aut xpi s; aduersarij dissimi  
les valde xpo r̄surgēt. in corpore tenebroso. ponderoso. grosso  
passibili. sed īmortali vt viuāt z viant z sentiāt sp. Cū em vir/  
tus causaq; r̄surrectōis p̄sistit in merito vl' demerito hoīs qd  
sp etiā moriēte hoīe pmanet īmortale. Ne ḡ cassa z inania sint  
humana merita z ne vacuū appareat in vniuerso necē est futu  
ra vera corpm̄ r̄surrectio. **Dñicus.** Quid hic origeniste di  
cturi s; qui carnis negāt r̄surrectōem: asserētes oēm corpore  
am subam in fine mūdi penitus iterire. sicut in suo periarcho  
n origenes eceq̄tur **Raymūdus.** Origeniste z horū sc̄q̄ces id  
decipiunt q; nō rectis oculis opa creatoris aspiciūt. Jō dicūt  
em̄ r̄surrectōes nō esse. q; putāt p̄fidi hoīes de mortuis extin  
ctisq; puluerib; deū viuas carnes suscitare nō posse. **Dñicus.**  
Licet ego nō dubitē qn̄ deus id possit: tu tñ ostēde q̄no possit  
**Raymūdus.** Si de⁹ potuit innumerabiles rez spēs sil' de  
terra pducere: facile etiā poterit de suis puluerib; ea q̄ p̄us fue  
rūt corpa suscitare. Sicut em̄ dei iusticia id req̄rit: ita z maie/  
stas ȳtutis eius id poterit. **P̄terea.** si potuit deus tot corpa  
cōdere q̄ penitus nō erāt: q̄re nō poterit reformare q̄ perierāt.  
**P̄terea.** si deus potēt manu aliq̄ cōstituit corpa incorrupti  
bilia: vt s; celestia corpa. q̄re nō poterit reparare mortalia corpa  
n̄ra z ea facere īmortalia. **Dñicus.** Nihil hac veri⁹ veritate

### **¶** iudiciū generale futurū sit p̄t

p̄bari rōne honoris. potētie z sapiētie dei ¶ Capitulū. lxxxv

**Raymūdus.** Ego p̄terea magnope tibi pdesse arbitror si  
p̄bem etiā generale iudiciū futurū ex pte honoris z potē  
tie dei. nō q̄ tibi fidē augeā s; timorē. Nā ex quo de⁹ suo b̄n̄pla  
cito nullo aut rogāte aut cogēte humanā naturā cui nō eēt cō  
didit. ḡ multo magis debitā faciet meritoz oīm retributōem.  
Quia nō eēt equū hoīem libere opantē creare z opis mercedē  
nolle reddere. **Sc̄do.** cū finalis retributio sit op⁹ honoris so/  
l⁹ dei extra se. quicqd em̄ deus opat̄ extra se ad suū id opatur



## Capitulum lxxxv.

honorē. Et qz iudiciū finalis retributōis est vltimū z cōpletū opus dei circa humanā naturā. ideo o3 vt in hoc vltimo ope- re deus agat palā manifestādo summū honorē sue potētie. sue sapiētie. sue iusticie. Potētia apparebit in tot corporū suscita- tōe. sapiētia in psciētiāz discussione. iusticia in meritorū eqssu- ma distributōe Dominicus Hūc summū honorē deus nō acq̄reret exterius nisi humanā angelicāq3 naturā ad examē ge- nerale deduceret: in quo possent sue potētie. sapiētie. z iusticie opa ab oibus videri z p̄mēdari Raymūdus. Preterea istō iudiciū v̄le cū debeat eē summe honorificū. laudabile. gl̄iosum o3 igit vt illic fiant aptissime oīm meritorū declaratiōes. o3 q̄s vt ferant sentētie irruocabiles: z finalr dent meritorū oīm iu- stissime retributōes. Req̄rit em̄ hoc iudiciū vt in meritorū de- claratōibz ostēdaī in iudice rectitudo veritatis. in sentētis ir- reuocabilibz auctoritas z prās summe maiestatis. z in retribu- tiōe p̄miorū siue penaz plenitudo iusticie z bonitatis. Prete- rea cū istud iudiciū sit summe honoris z maiestatis. iō necē est qz fiat cū tāta solēnitate pompa z magnificētia thronis z prāti- bus obsequētibz vti talē infinite maiestatis iudicē decz. Qpor- tet igit vt ppter iudiciariā prātem (q̄ terrorē ingerit z formidi- nē) oibus appareat deus iudex formidatus. minax. terribilis. metuēdus: z vt hūc terrorē exerceat iuxta suā reuerēdissimā maiestātē Dominicus Istud vere req̄rit p̄tēptus hoīm ini- quoz. q̄ deū iudicē z sua mādata sp̄nētes mille illū vicibz of- fenderūt. Erit igit oibus reprobis incōpabilis timor z tā im- mēsus vt nō possit augeri āplius. Puto tñ iustos cū securā ha- beāt psciāz nihil hūc iudicē formidaturos Raymūdus Iu- stis illic tūta erūt oīa. Excipiet tñ eū cū summa veneratiōe ac reuerētia: vidētes altissimā eius excellētiā. maiestātē. sapiēti- am. virtutē. dignitatē. Exq̄ em̄ istud opus iudiciū est vltimum opoz suoz iō erit purissimū. excellētissimū. solēnissimū. summe honorificū sup oīa opa manū suaz. Dñicus. Ex his apte colligim⁹ (cum opus iudiciū sit opus summi honoris. iusticie. virtutis z bonitatis) qz ad deū maxime p̄tineat facere iudiciū et dare vnicuiq3 fm̄ opa sua. Sed q̄s erit iste oīm iudex. scio qz deus. sed nunqd nō hō deus: vt ipse sit z iudex z retributor.

## Dialogus Sextus

qui p[ro]p[ri]us fuit o[mn]i[um] rep[ar]ator Raymū[nd]us Ille ip[s]e xp[istu]s i[esu]s vni-  
genitus dei: cui pater dedit omne iudiciū quia filius hominis  
est. Ideo merito debz hoīes iudicare: cum z ip[s]e homo sit. ho-  
minuz redemptor et rep[ar]ator Dominicus. Nihil verius:  
vltra progredere.

### De excellētia huius diei p[re] cete-

ris diebus. z de finali retributōe ¶ Capitulū. lxxxvi.

Raymū[nd]us. Anteq[ua]m loquamur de finali o[mn]i[um] operū retri-  
butōe dicā pauca de nouissime diei magnificētia In hoc  
die o[mn]i[um] precedentū dierū opa p[re]g[re]gabunt z suā mercedē re-  
cipiēt. In hoc die magnificētius opabitur deus q[uam] in ceteris  
sit opatus dieb[us]: hoīes suscitādo ac imortales faciendo. z vni-  
quēq[ue] iuxta q[uo]d meruit eterna retributōe donādo. In hoc die  
solus opabit[ur] h[omo] deus: in ceteris sua hoīes opa p[er]petrarūt In  
h[uius] die deus ostēdet opa sue p[ro]p[ri]etatis. sapie. iusticie. veritat[is]. et bo-  
nitatis. p[ro]p[ri]us o[mn]ia opa sua in summa laude gl[ori]a z honore Hic  
dies erit dies timoris. angustiaz. z formidinis o[mn]ib[us] iniquis  
Et dies gaudiū exultatōis z gl[ori]e o[mn]ib[us] iustis z bonis Do-  
minicus. Merito igit[ur] hec dies nobis in p[er]tinua debz esse me-  
morizā: z ad hūc tanq[uam] ad suū centrū o[mn]ia dier[um] nostroz opa diri-  
gere: z quantū possumus iusticie z virtutib[us] operaz dare: ne in  
illo die corā tanto iudice z o[mn]i hoīm atq[ue] angeloz frequentia  
p[ro]fundamur. Ubi aut[em] huius memoria diei nō habet[ur] illic incō-  
stātia regnat z malicia z o[mn]e opus p[ro]p[ri]ū atq[ue] p[ro]uersuz. Et q[uia] iu-  
dex ille magnific[us] nec errare poterit nec corrūpi nec decipi q[uia]  
o[mn]i[um] scrutatur renes z corda. q[uia] o[mn]ia videt z nihil negligit: iō hec  
assidue cogitātes et hūc diē p[re] oculis hāntes debemus opari  
quod bonū est. Bonoz em[en] laboz gl[ori]osus est fructus: z regnū  
p[er]manēs sempiternū. Nationes aut[em] inique dire erūt p[ro]summa-  
tōis Raymū[nd]us. Ex hoc ip[s]o quod nūc dixisti finalem elici-  
mus iudiciū p[ro]summatōem. que fiet in bonoz malozq[ue] ab inui-  
cē p[er]petua sep[ar]atione. Due em[en] he gentes: vna iustoz: altera im-  
pioz cū sint inter se p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]as finias recipiēt. p[ro]p[ri]as sedes  
mercedes. retributōes. Qui em[en] lucifero volūtate pessima ad-  
belerūt sua mēbra effecti: cū ip[s]o in sempiternis ignib[us] damna.

Memoria di-  
ei iudicij

De finali retri-  
butione.



## Capitulum lxxxvi

bunt. qui vero xpm dñm secuti sunt cum ipso in eternā gloriam sustollentur. Illi mergent in pfundissima abyssō. isti lenabuntur in ēpyreo celo Illi ignibz: isti delicijs donabunt. Illi habebunt socios demones: isti angelos socios sortient. Illi pre immēsis angustijs vlulabūt: isti p voluptatū magnitudine gratulabūtur Illis supincūbit obscurissima et sempiterna caligo tenebra rī: istis autē deus erit in lucē sempiternaz. et lucerna eoz erit agnus. Certe nūc habes quod petisti. collige ex his vltimū hoīs cōplementū. Nā si bonus iudicatus fuerit sortiet esse optimū cū angelis in regno: sin vero malus esse pessimū ppetuo possit/ debeat cū demonibz in inferno Dominice Hoc extremo tuo sermōe elidit pestifera origenis in suo periarcho opinio. vbi asserit malos gebēne supplicijs eruditos p̄tutes velle capescere et his exercitos regnū pmereri supnum Tu vero qui vtriqz pplo statuisti līmites sempiternos: huius viri somnia penitus vacuasti. At qm nūc finē me video attigisse oīm que volebā et ad vltimā retributōem puenisse: ago immortales grās dignationi atqz industrie tue. Dignatōi quidē q̄ volueris: industrie vero q̄ me efficacissime instruere potuisti. Dñ viuo et spiritus hos regit artus memor ero huius optime institutiōis tue: vt semp meminerim me a summo creatore ppositum. ceteris creaturis longissimē prelatū. me mea inobediētie supbia collapsuz mille tum calamitatibz interceptum. xpi me miseratōe redemptum. suo me examini reservatū. et pro meritis bonozū operum eterna premia recepturum. Verum quia in longam noctem hanc vltimaz disputationis nostre partem p̄traximus: vnum abs te mi raymūde efflagito: vt ea que inter nos nunc agitata sunt (est em̄ mihi fragilis memoria) libris mandes: quo et ego reminisci: et posterī hac vtilissima eruditione possint effici meliores Raymundus. Quanqz primus liber olim a me scriptus appzime sufficiat: faciam tamē quod efflagitas. Nam ex quo hec nūc nostra disputatio succincta fuerit. plana. facilis. acuta. et lepore salubzqz respersa. ideo añ primā editionē multo libentius a plerisqz legetur. p̄sertim cum illa prolixitate sui fastidūm legentibus generet: ista recreet fastiditos. Verum qz obscura iam nox ad somnium nos euocat. cibo potiqz ante

## Dyalogus Septimus

corpa foueamus: ac tum postea dulci liceat indulgere sopori.

Dominicus. Quāq̃ tua adhortatōe ita roborat⁹ sum atq̃ cōfortis vt carnis delicias nō requāram: pareo tñ voluntati tue vt me ad tua iussū p̃num inuenias quē tam beniuolum in meis precibus sum expertus.

¶ Finit inter magistrū Raymundū secundū z dñm Domini cū seminiuerbiū disputatio. de hoīe propter quē alie creature facte sunt: ex quarū cognitōe illuminat homo ad cognoscendum z se: et deum: et alias creaturas

## Incipit septimus dyalogus pul

cerimus ac deuotissimus inter Mariā z Dominicū: de mysterijs sacre passionis dñi nostri iesu christi sp̃ benedicti.

Dominicus. Audiuistertius ipso uidelicet scō pasceue die cū interesset passiōi vnigeniti iūo maria (seq̃bar em̃ timidus cū petro a lōge) vidi eū plurima pferre et multa in illū fieri q̃ me vehemēter pmouerūt. Neq̃ em̃ sine mira rōne est cur oīpotens deus (quē tuū filiū

esse pfiteor) tā acerba tormēta: tāq̃ indigna ludibria z pbra sustinere voluerit. Optabā anxius et mestus hoz nosse mysteria sed te cū viderē immēsis circūseptā angustijs z merorib⁹ innumeris absorptā nō te interrogare p̃sumpsi: sciēs qz mihi rñdere nō posses q̃ pene mortua videbaris. At nūc cū iā fili⁹ tuus resurrexerit z mestitudinē oēm tuā lōge ppulerit: oro te mitissimā parēs ne fatigeris mihi seruuulo tuo passiōis vnigeniti tui mysteria p̃palare Maria Eya mi fili dñice infandū (mihi crede) iubeas renouare dolorē. Neq̃ em̃ passionē filij sine p̃passione: nec lachrimosam sine lachrimis materiā potero memorari. Neq̃ qz sp̃ cū ingēti fructu xp̃i passio recēset vt tibi mihiq̃ fructificē: morē gerā rogatib⁹ tuis Dominic⁹. Algo imortales grās humanitati tue: q̃ vt ceteris soles ita z mihi q̃z immerito te beniuolā p̃bes. Dic igit⁹ mihi o sapiētissima p̃go qd cause ē obsecro qz dñs maiestatis fili⁹ tu⁹ (cuius sapiē nō est numerus) tā ignominiosam subire voluerit passionē Maria. Di-



## Septimus.

cam paucis: tu tñ diligēter aduerte. Post illā humane prenari  
catis diabolū decipiēte ruinā vniuersalē: ex qua p vnū ho- Cur xps pas-  
sus in generalē  
minē peccatū introiuit in hunc mundū: et per pctm mors: et ita  
in oēs hoies ptransiit in quo oēs peccauerūt: post illam itaqz  
ruinā nemo diaboli dñationē. nemo vincula dire captiuitatis  
euaderet. nec cuiqz aut recōciliatio ad veniā: aut reditus pate-  
ret ad vitā. nisi coeternus et coequalis deo patri: filius dei etiā  
hois esse filius dignaret veniens q̄rere et saluū facere qd̄ perie-  
rat. Ut sicut p adam mors: ita p mortem xpi esset resurrectio  
mortuoz. Adam se et suam sobolē supbiendo deiecit. xps vsqz  
ad crucis necē se humiliādo in se credētes erexit. Adā diuini-  
tatis gloriā pcupiscēs cōparat⁹ est iumentis insipientibz: xps  
factus nouissim⁹ viroz cū deus esset: angelicis hoiem adequa-  
uit virtutibz. Adā suā serpenti inobediēs in ligno peccauit.  
xps fact⁹ obediēs vsqz ad mortē per lignū cūcta restituit. Ha-  
bes ecce breuiter qd̄ petisti. Dominicus. D̄ inscrutabilē di-  
uine bonitatis abyssum: qui tali miserationē statuit deiecta eri-  
gere: et p̄fracta in integrū solidare. Sed q̄so te dulc⁹ mater ne  
me estimes importunū si passiōis causas p̄ticulari⁹ indagaue-  
ro.

**Maria.** Facito vt voles: ego votis tuis libēs occurrā.  
**Dominic⁹.** Cū ingrederet⁹ vnigenit⁹ tuus acerbe passiōis  
p̄flictum: vidi illū pallefcere. tremere. trepidare. et immēsis val-  
latū angustijs in faciē sup̄ terram p̄cidere: et patrē vt a se mort⁹  
calicem auferret dep̄cari. Harū angustiarū nosse cupio rōem.

**Maria.** Ex mi fili dñice q̄s ingēti ineroze mea nūc viscera p Cur xps pri-  
mescere volu-  
p̄it et p̄ristari  
monisti. nō possum equo animo harū calamitatū quas fili⁹  
tulit reminisci. Agnosce tñ in his angustijs cōditoris tui dul-  
cem clemētiā. Pauores em̄ hos et tristitias assumpsit vt no-  
stras in se tristitias vinceret: et eternas quas hō meruerat an-  
gustias suis angustijs benign⁹ excluderet. Sicuti em̄ (vt sup̄  
retuli) tuā mortē sua morte destruxit: sic tuaz mestitudinē suis  
merozibz eliminauit: vt faciē tuam exhilararet in oleo. et in mē-  
tis alacritate dño famuler⁹. **Dominic⁹.** Gratias benignissi-  
mo saluatori. qui suo pauore metū mihi dire mortis ademit. et  
in spem vite eterne fidēter animauit. Sz puto te nō latere mi-  
tissima: q̄ xps dñs in agonia cōstitut⁹ sanguinē et aquam abū

## Dialogus Septimus

*Eur sanguine  
et aquam xps  
sudauerit*

de sudauerit Maria. Cum id o fili spu reuelante vidissem ni-  
mo dolore comota vehemeter intremui: et sicut ille tota suam  
carnem in sudore: ita ego oē cerebri mei in lacrimas reliquaui  
Consideras enim dñs iesus imminēs et amarū mortis discrimē  
ac tū vehemēti anxietate p̄motus inflānabā corpus et cor ei⁹  
vt aptis membrorū poris sudor sanguineus p̄siliat. Et hec q̄-  
dem benignissimus mīserator in figura moriētis hoīs vltro p̄-  
egit: qui hūane mētis in se certamē expressit. Noīe quippe ad  
mortē p̄pinq̄atē vim quandā terrois ac formidinis patitur.  
cū p̄ solutōem carnis ad eterna et districta tribunalia purget̃.  
Ne ergo fidelis xp̄ianus horā mortis anxius sudāsq; p̄time-  
ret: vnigenitus meus et sudare voluit et vehemēter mētē vt  
illi hō grās haberet et corde diligeret Dominus. Et merito  
id quidē. Nā ego quoq; hec abs te audiēs in eius amorē incā  
descere incipio Maria. Agnosce etiā hunc (qui de toto cor-  
pore eius p̄silit) sudorē id portendere q̄ a mīstico ei⁹ corpe qd̃  
est ecclīa sanguis fundēdus sit et sanctorū martyria emanatura  
Dis enim qui mēbrum fuerit xp̄i p̄secutōem patiā necē est. In  
hoc p̄terea sudore nō oculis solū sed et mēbris oībus fleuisse  
videt̃. vt mīsticū corpus ei⁹ totius sui corpis lacrimis pur-  
garet̃. Hūc autē sanguineū sudorē adeo copiosum fuisse p̄gno-  
uimus vt magno p̄fluuiō laberet̃ in terrā. vt terrenū hoīem ca-  
lido sanguine cōfoueret. et ad fructū vite mortuū ataret Dominus.  
Vultū libēter q̄ dicis excipio. nā amorē redolent et  
pietate. Vnū reminiscor qd̃ mihi bilem mouet et stomachū ve-  
hemēter. Cū ihslet xps dñs obuiā hostib; suis accessit ad eū ne-  
scio q̄s p̄fidus et sub specie pietatis lupus agno micissimū oscu-  
lū dedit: atq; hoc pacto prodidit inimicis. Maria. Hoc est  
osculū inde neq̄ssimū p̄ditoris q̄ amoris pignore vulnus inflā-  
pit. et charitatis officio sanguinē fudit. et pacis instrumētō mor-  
tem irrogauit: qui tū ab alto stipite laqueo se suspēdit. Aduer-  
te tū huius osculi virtutē: nō malicia illud impimentis. s; paciē-  
tia recipiētis. Hoc enim osculū deū tibi iratū recōciliavit. celos  
resoluit. angelos pacificauit. Hoc osculū mundi blādias in  
absinthiū vertit. mūdi odia dulcescere facit. et fraudulēta p̄di-  
torū oscula cauere te instruit et odisse. Dominicus. Nō arbi-

*Virtus oscu-  
li inde.*



## De misteriis passionis xpi.

trabar has tali osculo inesse vtutes. Hoc itaq; osculo xps fir/  
renti populo denotatus: pfestim quadiſ z multis verberib; agi/  
tatus diris vinculis colligat. *Maria.* Verore en altero mi *Cur captus z*  
bi animum acriter pmouisti. Nō vacat mī a misterio cur dñs *ligatus xps*  
maiestatis tanq; latro ligari voluerit z pprehēdi. Adā in para/  
diso furtū latrociniūq; pmissit dum fructū vetitū rapuit z mo/  
mordit. Est em̄ furtum rei aliene inuito possessore attractatio.  
Huius furti grā oē hoīm genus a diabolo pprehēsus z pctis  
implicitū tenebat. Hūc furē deus vnigenitus meus vt solue/  
ret voluit incōprehēibilis pprehēdi: z summa libertas vincul/  
colligari. Hinc tātis hec vincula seq̄tur fructus vt colligatio/  
nes impietatis dissoluant. nodi infirmitatū corripiātur. vincu/  
la mortis z inferni pūciantur. z qui in tartaro pclusi erāt solu/  
tis dolorib; liberētur. *Dominicus.* O sancta vincula xpo q̄  
dem amara. sed nobis vere dulcissima. Vos queso funib; me  
charitatis astringite z sensus meos om̄es z intellectū in obse/  
quiū xpi captiuate neq; a fraterna dilectōe me vnq; separari p/  
mittite. Dis igitur vinculis cōstrictus corā anna pōtifice xps  
statuit. z ferrata manu a seruo nequissimo duriter verberatur.  
Dū hec cernerē non potui fateor lacrimas p̄tinere z internū  
animi occultare dolorē. *Maria.* Nōne tūc optabas eū qui  
pcussit aut celesti igne consumi. aut terra debiliscente sorberi.  
aut correptum a demonio volutari. *Dominicus.* Optabā  
certe: z mille in illum fulmina impcabar. *Maria.* Vide nūc  
mi dominice q̄ lōge sis a patientia redēptoris tui. Quam ro/  
go vindictam: que fulmina: que supplicia in pcussorem retor/  
quere nō poterat cui creatura om̄is seruebat. Sed patientiā  
docens te instruxit inimicos nō animaduersione sternendos  
sed patiētia superandos. *Dominic⁹.* Optimū documentū  
et in tanto pncipe mirabile humilitatis exemplū. Ab anna cū  
esset dñs iesus ductus ante cōspectum cayphe p̄sulis: statim il/  
lic falsis testibus impetitur: et in multis nequiter accusatur. *Cur xps falsis*  
*Maria.* Vide hic dominice saluatoris tui dulcissimam pie testib; accusat *testib; accusat*  
tatem. Falsos testes innocens admittit vt veros testes ab ele/  
ctis abigeret. Qui etsi electi sunt: in multis tamen nocentes  
sunt. Quis em̄ gloriabitur castum se habere cor: et mundum

## Dialogus

esse a peccato. Accusator itaq; fratru diabolus: etsi ipe in se ne qua et medar sit: habz tñ vnde electos corā summo iudice deo in multis accusare veracit possit. Falsos ergo testes in se summa bonitas admittēs hoc suis fidelibz pmeruit vt in suo iudicio a veris accusatōibz hostiū premuniri aut erui possint. Sapit ne tibi qđ dico Dominicus. Imo dñā mea optime mihi sapit: z cordis palato tuoz penetrāt mella sēboz. Sed qđ rōnis est rogo qđ ad falsa testimonia penit? nil respōdit.

**Cur tacet xps** Maria. Ea est natura falsi vt silentiū agēte veritate se sibi citi⁹ mentiat. Plūq; melius falsum qđ suo cōmento destruit. Preterea xps exhibēs iusticiā siluit indignis exēres misericordiā ne ampl⁹ peccaret tacuit malignis: docēs patientiā cessit calūnijs. Sed vidisti ne mi dñice qñō dicēte dño (amodo videbis filiū hoīs sedentē a dextris virtutis dei) cayphas p̄sul intumuerit. blasphemū pclamauerit. z pontificale sibi abrupit vestimentū Dominicus. Vidi fateor: z maliciā fimeffissimi hoīs vehementer obstupui. Viroz tamē quid illa sacre vest⁹ discissio in figura significet Maria. Nō vides quia dū sibi cayphas

**Quid fecit vestis sacerdotalis disruptio** vestimenta discidit: ipm quo tegebat velamentū legis abiecit. Intellige ergo iudeorū sacerdotiū pontificiū sceleribz cito esse

scindendū: z ab statu sue integritatis defatiscendū. Dominicus. Hunc cōplebis (nisi falloz) vaticiniū Dzee pphete. Se debet inquit ppl⁹ me⁹ diebz innumeris sine rege. sine sacerdote sine sacrificio. sine ephor. z sine theraphin. Hoc est ephor qđ cayphas scidit: quod refartiri non poterit in eternū. Sed cur christus laus z gloria eterni patris blasphemus voluerit proclamari: abs te pia mater audire desidero Maria. Ut te putum a blasphemia custodiret. Homo em̄ peccator voluntate ore atq; ope deum z blasphemat et inhonorat: unicus adaz parētem suū. qui huius sceleris p̄mus rector emicuit. Adam p̄mus diuini nominis blasphemator: christus vero p̄mus summi patris laudator. Ille corda filioz maledictis oppleuit christus corda atq; ora fidelium laudibus infrenauit. Hinc ergo ille mitissimus blasphemus dici dignatus est vt blasphemiam trifariam ab electis excluderet: et eterna benedictione fulciret Dominicus. Puto ob id etiā: ne in eam societatem

**Cur blasphemus xps voluerit dici**



## Septimus.

numeremur vbi in inferno impij linguas suas manducant. et deū optimū sine intermissione blasphemant **Maria.** Recte tu qdem. **Cur christus conspuus** Q vero vidisti filiū meū turpibz sputis inq̄nari hanc idcirco iniuriā ptulit vt sputaminibz in suā faciē susceptis aīa/ rū nostraz facies lauaret z extingeret. Adā cū precepta ptem nēs vetitū sumpsit q̄si in dei faciē neq̄ter pspuit. Hinc ille a diabolo vicioz inq̄namētis cū sua sobole pspui meruit. Sz hec sputa p sputa q̄ ptulit xps miserator extersit. Hinc canēdū est xpiano ne more iudeoz xpi faciē pspuer: dum aīam suā vicijs polluit: dū dei in se imaginē inficit: dū execrādis dogmatis veritatē extinguit: dū eucharistie sacramētū inq̄natus attingit: dum de pceptis dei muneribz grās ingratus nō agit.

**Dominicus.** Optima informatio tua z alta mēte collocanda. Sed vidi (qđ sine lachrimis referre nō possum) post sputa atq; alapas deū et dñm angelozū sordido peplo oculis velari. et multz ludibrijs z verberibz acriter fatigari **Maria.** Deus singultus me nūc impediūt vt vix q̄ hic sentio valeā enarrare. **Cur velatus** At nūc huius velatōis accipe rōem. Primus parēs cū diuinitatis sciam appetijt lumē cordis amisit: z a regione lucis expulsus in hāc tenebrosam miserie vallē cū sua ple descēdit. In tantā deniq; mētis caliginē miserandū genus hoīm spōte pfecit: vt abiecto creatore creaturā coleret: z oīgenū deū mōstra neq̄ter adoraret. Totus pene mūdus vna hac erat tenebrarū camera cōpeditus: nec fidez limpide flāme illuminare hāc poterant noctē tenebrosam. Ut igit hanc caliginē deus miserator abstergeret z cecis mentibz lumē veritatis infunderet. oculos suos sup solē clariores velo obscurari pmisit: qđ postmodum etiā in morte extingui sustinuit. Hinciaz fili dñice reuelata facie gloriā dñi speculamur: in eandē gloriā in lumē a lumē trāsformati tanq; a dñi spū **Dominicus.** Vere fauus distillans labia tuaz eloquiū tuū dulce. Nō immerito (vt cerno) velamē sup corda iudeoz positū est qđ nūq; eis auferri poterit donec fide instituti trāsierint ad xpm. Cū hec z multa alia pbza circa filiū tuū o dulcissima agerent: petrus quē comitem mihi adhibuerā ab ancilla interrogatus repēte heu dolor ter dñm denegauit. In ego p̄sulsus et mee imbecillitatis cōscius ne in simlē

## Dialogus

Ubi petr⁹ ne  
gat christum

Cur ager emi

errore incidere citius impia p̄toria fugies derelinqui. Petr⁹ ve  
ro intimo merore punct⁹ egressus foras fleuit amare Ma  
ria. Ego petro collapsio pia mēte cōpatior. Sed hec negatio  
miserāte saluatore tantū valebit vt post petrū nemo vnq̄ fide  
liū xp̄m in finē negaturus sit. Sed attēde queso vbi xp̄m pe  
tr⁹ negauit. Illic certe vbi veritas explodit. impetit. exacerba  
tur. Nō audisti petr⁹ negantē in monte. nō in domo. nō in tē  
plo. sed in insano p̄torio vbi dei iusticia aut vendit aut ppha  
nat. Neq̄ in atrio petrus s̄ egressus foras amare fleuit: vt in  
telligas cū qui in circuitu est seculari: et qui cū improbis carna  
liū cupiditatū ignib⁹ se inflāmat: cadere q̄dem ulterius posse:  
flere aut nullatenus posse. Dominicus Optime nos institu  
is doctissima mater. Sed q̄s ille est obsecro infelicissim⁹ quē  
a longe intueor ab arboze laqueo strangulatū. Maria. Ip̄e  
est iudas p̄dior cui nihil sua cupiditas valuit. Valuit em̄ se  
q̄s denarios p̄dere. quia denarios tēplo: animā diabolo: et cor  
pus laqueo tradidit. Judas itaq̄ celo terreq̄ perosus: dū p̄di  
tōis culpā emēdare nō potuit: homicidij p̄prij facinus adiecit  
Imitant aut illū qui sunt ex pte illi⁹. Quicūq̄ em̄ dei gratiam  
aut susceptā fidē voluptatib⁹ aut diuitijs p̄dit ifernali laqueo  
se suspēdit. Dominicus. Intueor hic execrabile duriciā iu  
deor. quā nec p̄fessio peccati: nec restitutio precij: nec nephas  
sus p̄dij potuit emollire. Nō puto dñā a magno vacare misere  
rio q̄ p̄cio sanguinis xp̄i: his scz triginta argētis ager coemi  
tur in sepulturā peregrinor. Maria. Bñ putasti Ager pecu  
nia coēptus mund⁹ iste est xp̄i p̄cioso cruore redēptus. In hoc  
agro vere fideles tanq̄ aduene et pegrini sup̄ terrā xp̄o cōmor  
tū sepeliunt. et in p̄cio sanguinis eius tumulati eternaz requiē  
forticunt. Gētiles em̄ a lege et pphetis hacten⁹ peregrini pua  
iudeor studia in salutē suscipient: et in p̄cio sanguinis xp̄i dul  
citer redescēt. Dominicus. Donet mihi dñs tuo merito dul  
cissima mat vt in hoc agro tanq̄ aduena p̄sepultus in xp̄i san  
guine obdormiscā. Hinc iā a cayphe domo ad pylati p̄torium  
xp̄m dñm sum secut⁹. Quē cū vidissem placido vultu. submis  
so capite. et dēp̄ssis ocul⁹ corā iudice astare: lacrimas retinere  
nō potui. Maria. Ego q̄s dū hec cogito me a fletib⁹ tēpera  
re nō possum. p̄ferim dū mēte cōcipio tot falsas calūnias. tot



## Septimus.

cōficta mendacia. tot indignissima pbra. Est tñ vnde nō medi  
ocriter gloriemur. si aduertimus deū ac dñm maiestatis idcir  
co falsas calūnias ptulisse vt nos in veritate fundaret: 2 a de  
monū ipsopteris 2 criminatōibz benignus miserator erueret.

Dominicus. Magna dignatio 2 eo dulcissima q̄ gratuita  
At nō minoris ē indulgētie q̄ etiā herodi regulo oīpotēs rex  
regū voluerit pñtari. Maria. Nō vtiq; mīoris. idcirco ei nūc *Cur iudicibz*  
anne. nūc cayphe. nūc regi. nūc pñdi iudex oīm dñs cōreptus *xps pñtatus*  
offerit vt tu posses ei tribunalibz fiducius plen⁹ assistere et fa  
ciē sedētis sup thronū: quā reprobī oēs horrescēt trāquilla mē  
te pñeri. Dominicus. Donet mihi qd̄ dicis pia virgo vnige  
nit⁹ tuus vt manū suā lōge faciat a me: 2 formido ei⁹ in illo iu  
dicio nō me ptereat. S; multū me mouit q̄ cū herodes mul  
tis dñm sermonibz discuteret: nō illi verbū ipse rñderit. nñi cre  
do misert⁹ noluit leuissimō regi pferre rñsum ne h̄ pacto eripe  
ret a morte. Maria. Et hec q̄dem sui silētij vna causaz ē. *Cur xps siluit*  
rū magis 2 hic 2 ad alia plurima interrogata silentiū agit: vt i  
proba pme matr⁹ cū serpēte colloq̄a expiaret: 2 sua docta taci  
turnitate ipios sermones excluderet. Si em̄ eua colubz veni  
isset effatus: nūq; a pñdo hoste decipetur: nūq; a padisi sedibz  
pelleret. Dñicus. Hui⁹ tu docta periculo scā dñā: cū te ga  
briel salutaret archāgelus nō an̄ illi rñsa dedisti q̄ illi verissi  
me nosses ab altissimo destinatus. Maria. Ita instrui mur a  
dño vt pgnouerim⁹ spūs si ex deo sint: cū nōnunq; angel⁹ sa  
thane in āgelū luc⁹ se trāsfomeret. Vex. tu qd̄ cepisti psequere  
Dñicus. Cū pñtolarer ad valuas palacij reditū saluatoris: ec  
ce subito foras a mīstris educit vincul⁹ pñstrict⁹ 2 alba veste de  
lusus. quē tāq; amentē 2 fatuū oēs heu dolor ceperūt explode  
re. illudere. subsannare. Vidi te q̄z i itinere dñi ei⁹ reditū anxia  
expectares deiectā. miserabilē. 2 ppatiebat tibi aīa mea. Ma  
ria. Erā reuera tū vltra q̄z credi p̄t mestissima. S; ne nūc qd̄ si  
ne lachrimis hui⁹ memoriā habeo. Fuit tñ hoc spectaculū nō  
mediocrit̄ fructuosus. Dñicus. Ita queso hūc mihi fructū *Cur vt fatu⁹*  
dignāter assigna. Maria. Memoraris ne dñice quō p̄mus *xps voluerit*  
parens dei sapiētiā ambiēs appetiuerit. Dominicus. De *irrideri.*  
moroz dñā mater. S; 2 nos q̄z filij adā nescio quo pacto ad  
scie arborē tā libēter accurrimus. patiores sp̄ curiosum aliqd̄

## Dialogus

nosse q̄ religiosum aliq̄d opari. Maria. Quare igit̄ vos scia-  
rum appetitores nō aduertitis q̄liter dei sapiētia x̄ps vestris  
obtinibz p̄ntatur. Quid tātope sapiētiam vestrā q̄ aut stulticia  
est aut certe aialis terrena z diabolica ostētare gestimini: cū is  
cuius sapiētie nō est nūerus: quiqz angelos imbuit disciplina  
stultus videri voluerit z ignarus. Dominicus. Ele nobis  
q̄ sp̄ grandes sumus in oculis nostris z iuxta ysaia corā nobis  
metip̄is sapientes. Habemus tñ grās optio redēptori q̄ idcir-  
co tanq̄ amens atqz ignauus contēni voluit z hūi ludibrio vt  
filioz ade supbiam inclinaret z humilitatis exempla nobis tri-  
bueret. Vex cū ad pylatū dñs iesus reductus eēt: vxor pylati  
nescio quo mota spū rogat maritū ne iuxta iudeozū vota x̄pm  
occidat: asserēs se ppter illū in visu multa fuisse p̄pellam. Ma-  
ria. En eua scōa nouo hoī x̄po p̄parata. Illa genus humanū  
in mortē deiecit: ista simili acta spū ne redimat hō impedire cu-  
rauit. Illa nouit pcutere: ista medicū studuit amouere. Do-  
minicus. Putauerā hāc feminā motā pietate fuisse. Maria.  
Imo vero pessimo demonio agitātā. Vostis em̄ antiqu⁹ ani-  
maduertēs aias captinas citius liberādas: necē quā paulo añ  
x̄po parauerat: p hāc feminā auertere nūc satagebat. Vex py-  
latus (deo aliq̄d p nobis melius puidēte) vxoris p̄camina au-  
dire contēpsit. Dominicus. Donēt mihi merita tua sanctissi-  
ma mater ne sensualitas vxor mea me īp̄diat. carnē meā cū vi-  
cijs z p̄cupiscētjs crucigere z p̄rimoz necessitatibz cōdolere.  
At nūc plenū est lachrimis q̄ subijcio. Maria. Quodnā il-  
lud. Dominicus. Pylatus cupiēs dimittere x̄pm: sedicio-  
sum z homicidā barrabā eis obiecit. vt hui⁹ odio (cum latro  
eēt) innocentē dñm liberū relaxarēt. Verū illi impudētissimi  
canes contēpto p̄ncipe angelozum latronē pessimū elegerūt.  
Maria. Glenda nimis freneticoz infania. Latet tñ in h̄ ope  
dulce satis z suauē misterii. Prothoplastus noster (cuius sepe  
iā memini) vetita gustādo deū neq̄ter reiecit: z pessimo credi-  
dit deceptor. huic adhesit. huic quoqz famulatus est. Hinc iā  
ois eius posteritas hoc bz vicij vt p̄cepto summo bono cadu-  
cis rebz atqz inanibz delectet. Nemo est q̄ p̄ciosum separet a  
vili. q̄ lumē a tenebris. q̄ p̄tutē a vicijs. Dēs itaqz circa electio

*Nota etiam  
alteram.*

*Cur x̄po bar-  
rabas p̄ligit.*



## Septimus.

nem plerūq; falluntur: cū mors ⁊ vita in electione p̄sistat. Si  
bñ elegeris vita viues: si male penas dabis inexpr̄abiles. Ne  
ergo in electōe xp̄ianus se falleret: xp̄s latronē eligi ⁊ se p̄tem  
ni p̄misit. vt huius merito nobis ea gr̄a p̄ferret qua possemus  
q̄ ipse diligit libēter eligere ⁊ q̄ phibet asp̄nari Dominicus.  
Magna optimi dei nr̄i clemētia. Sed ve pfidis iudeis q̄ nūc  
p̄ mess̄ya latronē: ⁊ pro xp̄o anti xp̄m recipiūt. Maria. Tu  
q̄s fili dñice caue ne iudeos q̄s arguis imiteris Dominicus  
Quo pacto dñā Maria. Quēcūq; em̄ aīa scelerib; assentit  
xp̄m sibi vincit ⁊ barrabā soluit. que vero sectat iusticiā; xp̄m  
solutū habet: barrabā cōpeditū. Et quēadmodū iudei post ele  
ctū homicidā latrocinijs ⁊ seditōib; sunt subuersi: sic ea cō  
tēptibilis aīa q̄ in se barrabā soluit diabolic; latrocinijs exter  
minat. Verū tu qd̄ deinceps de xp̄o vidisti ediffere Domi  
nicus. Cū pylatus cerneret latronē xp̄o p̄ferri iussit eū a mi  
litib; in atriu p̄torij introduci. Ego paulo post immixt; tur  
bis atriu ingressus vidi (heu dolor) regē glorie vnigenitū tuū  
vestib; spoliari. vinculis ad stipitē cōstringi. ⁊ toto corp̄e acri  
ter flagellari: adeo vt instar gurgitū sacer ei; cruor efflueret su  
p̄ terrā. Sed tu q̄so dulcissima parēs rep̄sis parūper singulti  
b;: cur hanc grauē in se animaduersionē deus ptulerit effare.

Maria Demorare fili illi; miseri q̄ ab iherl̄m descēdens in  
hiericho icidit in latrones. qui ab eis dispoliat; vulnerib; cō  
fossus. ⁊ seminu; derelict; est. Ip̄e est adā cū sobole sua Por  
ro filius dei xp̄s dñs calamitatē ei; cōpatiēsis suis vestib; spo  
liari voluit vt hūc nudū innocētie indumento vestiret. vincu  
l; cōstringi vt p̄peditū absolueret. plagis vulnerari vt hunc sau  
ciū reformaret. ⁊ sanguinē fundere vt semianimē ad vitā; gr̄e  
aiaret. Sicuti em̄ vita oīs animātis in sanguine est: ita et vita  
iusti in sanguine xp̄i est. Quē idcirco munificus miserator fun  
dita corp̄e: vt tu illum ore biberes ⁊ corde deuotus haurires  
Dñicus. Magnā charitatis flammā p̄ba euaporāt que tu  
loq̄ris: ⁊ in amorē me optimi redēptoris inflāmāt q̄ sic vulne  
ratus est p̄pter delicta mea ⁊ p̄pter scelera mea vehemēter at  
tritus. Sz patere obsecro vt qd̄ deinceps in filiū tuū fieri vi  
derim ediffērā Maria Violētus mihi es fili dñice q̄ ad quā

Cur flagella  
tus christus

## Dialogus Septimus

**Cur spinis co-  
ronatus xps**

libet narratōem tuā merore me afficiis et dolore. Neq; enī sine cordis vulnerib; vnigeniti mei plagas recēseo. dic tñ quid vidiſti Dominicus. Cū flagris rex angeloz eet vndiq; diſcerptus rapt⁹ est a militib; in p̄torū. Ego poſt horā clam locum ipm ingreſſus: vidi heus dñā meā vnigenitū tuū viliffima purpura veſtitū. ſpīneo ſerto coronatū. arūdine q̄ſi p ſceptro deriſum. ſanguine reſpſum. et turpib; ſputis ptaminatū. Exhibebatur ei ab ipſis q̄ſi honor regis. ſ; in ſpinis et p̄berib; dolor verus **Maria.** En rep̄mo deſluētes lachrimas vt tibi qd iſta ſignificēt manifeſtē. Acz vt paulo altius repetā: veſtitib; xps ſpoliat⁹ est vt tibi veterē hoīem exueret et nuditatē tuā virtutū veſtib; adornaret. Flagellat⁹ est vt q̄ merueras eterna flagella deleret. Sanguinez fudit vt te roſeo ſuo cruore balnearet. Spinis est coronat⁹ vt q̄ te pūgāt tēptamina mitigaret et glā atq; honore p̄ſpicuū redderet. Vili purpura amict⁹ est vt ſto la te immortalitatis indueret. Falſo adoratus ē vt te etern⁹ genitor honoraret. Coſputus est vt faciē tue mētis ablueret. Arūdine ē vacua iriſus vt tibi ſolida et eterna ſceptra donaret. In capite ceſus. vt caput aīe tue integz custodiret **Dñicus.** Q̄ſi dulcia faucib; meis eloq̄a tñā. iā totus in ei⁹ inflāmor amor: q̄ tam indigna p me ſuſtinuit et me ſuis lāguorib; repauit **Adiuerto** tñ hoc ſpectaculo hūani generis ambitōem vehe mētiffime retūdi. **Flos** miferi coronaz et cydarim n̄is capib; impcamur. xps ſpīneo ſerto trāſpungit. **Flos** auro ſericisq; li bēter inuoluimur. xps vili purpura circūtegīt **Flos** honorib; et ſceptris delectamur: xps inani arundine deridet. **Flos** laudes hoīm p̄cupiſcimus: xps in facie p̄ſputat. **Flos** cū honore delicias q̄rimus: xps et exhonozat et plagis afficiit. **S; ve nob** ſi in hac vanitate p̄ſiſtinus: et ad tātē humilitatis exēplū impiam ſupbiaz nō abdicam⁹ **Maria.** Optime tu qdem fili dñi ce **Flūq;** enī poterit hō ad xpi gloriā p̄formari niſi p̄us ad cordis eius humilitatē ſe p̄formet. ſe modifict. **S; ad reliq; ppe-**remus **Dominic⁹.** Tu ipa vidiſti mitiffima p̄go quō hic ſacer vnicus tuus ſic coronat⁹. ſic cruetatus. ſic viliter veſtibus vnūerſo pplo a p̄ſide in deriſum oſtēſus ſit. Dño q̄z exploſus ē et reprobatus et clamorib; ad mortem turpiſſimam reſcitus.



## De mysterijs passionis xpi

**M**aria. Vidi hec fili z ptabui: z pre nimio dolore tota dirigi. **U**erū tu hui⁹ pñtationis agnosce mysteriū Logita q̄so in illo tremēdo iudicio cū q̄nto rubore ac formidine reprobi oēs summis xpi tribunalib⁹ pñtabunt. **A**t ergo electos suos dulcissim⁹ miserator ab ista pfusione et tremore p̄riperet dignat⁹ est p̄ceptibiliter pñtari. pfundi. despici. reprobari. **D**ñicus. O benignissimū redēptorē z om̄i amore atq; honore dignissimū. **M**aria. At nūc aperi paululū oculos tuos z vide q̄s cōfusiōnē dei filius hic pñtatur a p̄side: z cū q̄nta maiestate pñtabit a deo p̄re. Hic stat spinis trāsfossus: in illo exāmie videbit gl̄a z honore coronatus. Hic stat vili veste p̄tectus: illic multa erit luce cūcūdatus. Hic stat plagis oblit⁹. lividus cruore respersus: illic sedebit p̄spicius. luminosus. z multa maiestate choruscus. Hic ab oib⁹ p̄temnit. exsibilat. despuīt: illic eū angelice p̄rātes z oēs celoz p̄rātes reuerēbunt. honorabūt z obsequētur. **D**ñicus. Quid tūc rogo pylatus. qd herodes. qd cayphas. qd ceteri eius nūc hostes dicturi sūt. **M**aria. Istō certe. Ecce h̄ est quē aliqñ habuim⁹ in derisum z in similitudinē ip̄prietij: cui⁹ tā inglorius aspect⁹ apparuit: cui⁹ nos īsensati vitā estimabam⁹ īsanā: quē nos pupugim⁹ z iniusto iudicio p̄dēnauimus. Quid nūc sublimis apparet minax z vere terribil⁹: cui⁹ nūc maiestatis potētā miseri sentiem⁹: quē in hūilitate positū tā irreuerēter asp̄nati sum⁹. **D**ñicus. Tuis meritis hera dulcissima ne in illo iudicio p̄uoz collegio ad sinistrū latius associet obnice te dep̄cor. **M**aria. Fiet qd exoptasti. sed tā p̄grediamur vlteri⁹. **D**ñicus. Tu interfuisti qñ pylat⁹ clamorib⁹ vict⁹ iudeoz deū iudicē vniuersoz suis iussit tribunali assistere: in quē dire mortis sniaz fulminauit z ad crucē supplicij īiustissime p̄dēnauit. Et ita egressus est a facie p̄sidis dñs maiestati p̄ortās sup se sniam acerbissime et turpissime necis. **M**aria. Deus o dñice tu rursum pmoues ad plāctū oia viscera mea. Est tū vñ nō mediocriter in hac snia p̄soler⁹. **D**e morare qūo p̄mi parētes cū dei iussū p̄tēp̄sissent amara se mortis snia pculsi. repēte vtrq; audiuit: terra es z ī terrā ibis. Terra q̄s q̄ spinosus hoīez erat susceptura spinas tribulosq; p̄duxit et eua cū dāno pudor⁹ filios īmēsis dolorib⁹ gñauit. Est p̄ q̄s dei

*Cur xps in derisus sit oñsus*

*Cur christus sententiatus*

## Dialogus

filius multa fretus miseratōe mortis sup se sentētiā accepit.  
 adā cū sua sobole ad vitā rediit. 7 illi nature cui dictū est: terra  
 es 7 in terram ibis nūc dicis: sede a dextris meis. Nūc spinis  
 euulsis terra cordis nrī fructū germinat salutarē. Nūc quoq;  
 mater ecclīa nō in dolore sed in gaudio filios parit quos p̄uri  
 uit Dominicus. Cōsolatus sum plane hoc tuo sermone et  
 spem maximā p̄cipio eterne mortis snīam me euasurū q̄n iudex  
 meus eā sup se innocēs accepit: 7 sua iniusta p̄demnatiōe meā  
 iustissimā expiauerit. Sed nūc ad crucis suppliciū veniamus  
 Accepta igit̄ hac snīa oipotens 7 celsissim⁹ deus fili⁹ tuus cru  
 cē in suis humeris accepit: 7 suā ipsius portās ignominiā ad lo  
 cū supplicij in medio latronū flens 7 ingemiscēs hūilis p̄pera  
 uit: impijs illū p̄pellētibz. iridētibz. verberantibz. Maria.  
 Tristissimū nūc spectaculū obiecisti 7 mille lachrimis pequen  
 dū. Huic ego tūc mesta iterui corde anxia aīo destituta. Sz  
 intuerē rogo quō benignissim⁹ pastor. p̄ suo grege se p̄git imo  
 lare. Aberauerat em̄ om̄is illa cētissima 7 vetita gustādo perie  
 rat. Que ergo in ligno mortē accepit: p̄ crucis lignū eā su⁹ cō  
 ditor req̄siuit. quesitā repperit. repertā in suis humeris clemēs  
 imposuit: 7 ad pascua eterne viriditatis introduxit Dñicus.  
 Amore redolet qd̄ dicis Maria. Cerne ergo vez heliseum  
 ligno crucis ferz securis requirentē qd̄ immersum fuerat in p̄  
 fundis aquarū. Hoc lignū cū aquas passionū in xp̄o attigit:  
 duro generi hūano qd̄ a ligno vetito in infernum ceciderat p̄  
 crucis lignū 7 aque baptismū sursum ad paradisi gaudia vñ cor  
 ruerat adnatavit. Portat itaq; dñs iesus crucē suā q̄si rex suū  
 sceptrū. Portat crucē vt victor tropheū qua p̄ncipes deuice/  
 rit tenebrarū. Portat vt doctor cādelabrū in q̄ ponēdum erat  
 sue doctrine luminariū. Portat 7 clauē vt summ⁹ sacerdos su  
 p̄ humerū vt ingrediat̄ in sancta sanctorū. Dñicus. Alta mi  
 hi hui⁹ spectaculū mīsteria oppādisti doctissima parēs: q̄ sicut  
 intellectū illumināt: ita etiā inflāmant affectū. Puto etiā dul  
 cē habere rōnem q̄ symon syreneus hō gentilis crucē baiulat  
 post saluatōrē Maria. In hoc facto significat q̄ repulsa sy  
 nagoga ecclīa de gentibz ab ip̄is humeris xp̄i crucē fuerat su  
 sceptura 7 in cruce vsq; in finē seculi p̄mansura. Vez quia sy

Cur xps lignū  
 crucis baiulat

Cur symō cru  
 cem portat



## Septimus.

mon obediēs interpretat. Hi reuera crucē cū dñō baiulant qui in ara obediētie quotidie se mactant. Sed miraris forsan cur dñs xps foras ciuitatē, foras muros mori delegerit. Domi  
*Cur extra ciuitatē xps morietur*

nicus. Ideo vt arbitror vt ostēdat p̄tutem sue passiōis infra terminos iudaice gētis includendā nō esse. Nō em̄ debet magn⁹ redēptor p̄uo p̄cio stare p̄tēnt⁹. ⁊ ideo sicut copiosa: ita ⁊ publica debuit fieri redēptio. Ad dextrā em̄ ⁊ ad leuā penetrauit. et semē eius (vt ait p̄pheta) gētes hereditabit. Maria. Bū id arbitrat⁹ es. Tu q̄s si fructū volueris p̄seq̄ passiōis: egredere extra castra. mūdū p̄ affectū desere et sic porta improperiū ei⁹

Dñicus. Iuste me adhortaris diua parēs. sed auxiliare obsecro imbecillitatē meā. Vex nunc ipm̄ oīm dolorū articulum attingam⁹. Maria. Quē tu illū dicitur⁹ es. Dñicus. Ego hunc existimo maximū illi fuisse dolorē cum nud⁹ sup̄ crucem rex glorie p̄iectus. mēbris omnib⁹ extēsus est: ⁊ clauorū acule/ is manib⁹ pedib⁹q̄ trāsfixus. Maria. Fateor vex esse qd̄ dicis. Nam in retro supplicij nihil tale hactenus p̄pessus est. Ego quoq̄ dū hui⁹ cōmētū remiscor: nō me capio p̄e dolore. Valleor em̄ ⁊ clauorū stridor mea nimis viscera sauciarunt. Sed habes hic integrā totū⁹ veteris hoīs medicinā. Domi nicus. Quē tu veterē hoīem appellas. Maria. Adā ⁊ suam *Cur xps i cruce* progeniē. Legisti ne apud ysaiā. om̄e caput languidū ⁊ omne ce *clauatus* cor merēs. A planta pedis vsq̄ ad verticē nō est in eo sanitas. Nō hoc certe de nouo sed de veteri adā debes accipe. Tūcer go egrotū me⁹ filiū vt sanaret totū se aquis passionis imersit. Accepit em̄ vuln⁹ in capite vt intentiōem (que aīe caput est) in adā sanaret. In manib⁹ vulnerat⁹ est vt malas ⁊ remissas pur get opatōes. Pedes quoq̄ clauis obiecit vt terrenas ⁊ fordi das in homine sanet affectōes. Cor quoq̄ lācca postmodū est transfixū vt noxias vanasq̄ abigat cogitatōes. Toto deniq̄ corpe extēsus ⁊ afflictus est vt totū corp⁹ nostr⁹: hoc est vita ⁊ p̄uersatio n̄ra sancta ⁊ lucida sit nullaz habēs tenebrarū prem. Oculi eius tenebescūt in morte vt auerterent oculi n̄ri nere spiciāt vanitatē. Aures ei⁹ multis p̄plent opprobrijs ne aures n̄re ad pauperū clamorē obsurdescāt. Sic clemētissim⁹ medi cus vt morbidum nimis hoīem sanaret: egritudinē eius in se

## Dialogus Septimus

trāssumpsit. vt dū ipse vulneraret in corpore: hō lāquidus sana/  
ret in mēte. ⁊ inde aīaretur ad vitā vñ vite dñs in mortē spōta  
neā cōmigraret **Dominic⁹.** Verba q̄ tu loq̄ris o seruētissi  
ma lāpades sūt: lāpades ignis atq; flammaz. Vere bñplacitū  
est dño in pp̄lo suo. Habem⁹ em̄ illū pontificē q̄ possit nō so/  
lū ppati infirmitatib; n̄ris. s; etiā velit eas in se trāsserre. expia  
re. mederi. Sed nunc ad erectū in cruce dñm oculos subleue  
mus Quid sibi vult rogo deuotissima p̄go: q; deus īfinite ma  
lestatis quē ptātes ⁊ dñationes p̄temiscit in medio duoz la  
tronū delegerit crucifigi **Maria.** An ignoras q; p̄mi parē  
tes n̄ri pepigerāt fedus cū morte ⁊ pactū cū inferno subierant  
Vidētes em̄ furē currebant cū eo. Hinc ysaías ⁊ illoz inobe  
dientiā ⁊ pfidiā notās: p̄ncipes inq̄t tui inobediētes socij suz  
Hanc ḡ impiā societate v̄t x̄ps diuelleret ⁊ socios nos faceret  
angeloz voluit vt latro p̄prehēdi. p latrone barzaba reproba  
ri. ⁊ inter latrones crucifigi **Dominic⁹.** Namabilē inclina  
tōem: q; potētī hūilitate antiq̄ hostis sup̄biam x̄ps pfundit Il  
le conabāt in celū p̄scendere. x̄ps dignat⁹ est in cruce p̄dere.  
Ille esse voluit dñs angeloz: x̄ps factus ē socius latronū Ille  
nitebat esse sicut altissimus: x̄ps vt viroz nouissim⁹ voluit esti  
mari. Ac p̄inde vere dignissimus vt in noīe iesu oē genu flecta  
tur celestiu. terrestriu. ⁊ infernoz. **Maria.** Fideli oculo ista  
p̄rueris fili dñice: ⁊ bñ tibi sapit hūilitas dei tui. Vidisti ei⁹ p/  
fundissimā humilitatē. p̄tēplare nunc dulcissimā bonitatē q; p  
suis inimicis cū lachrimis dep̄cat **Dñicus.** Eya ⁊ nūc flēs  
recolo quō pfixus. extēsus. dissipat⁹ p̄ ip̄is patrē exorauerit di  
cēs. Pat̄ ignosce illis nō em̄ sciūt qd faciūt. **Maria.** Hinc  
facis aduertis q; benigna ⁊ vere dulcis illa aīa fuerit q̄ tantis  
amaricata dolorib; a pietat; officio nō se potuerit p̄tinere. Il  
li furij pleni clauos acriter infigūt: x̄ps cū lachrimis ip̄is ve  
niā dep̄cat. Illi sacrilegū caput an̄ crucē exagitāt: x̄ps eis suū  
reuerēter inclināt. Illi letis vultib; suas penas aspiciunt: x̄ps  
tristissimo vultu illoz īsanij miserec. Illi subsannātes irridēt  
x̄ps sup̄ eos vbertim illachrimat. Illi iter latrones appēluz vt  
scelestatissimū aspnant: x̄ps eos q̄si īsones p̄ri excusare conat̄  
**Dominicus.** Q aīam vere dulcissimā q̄ in tāta boīm īsania

*Cur int latro  
nes crucifixus*

*Orat pro suis  
inimicis.*



## De mysterijs passionis xpi.

tā benignā indulgentiā exhibuit: et p nris psecutoribz exorare nos docuit. Sz vidi dñā qđ tu qđ ipsa vidisti vultū pēdentis fuisse tristissimū *Cur vult⁹ xpi tristissimus.* Maria. Hec mestitudo vult⁹ de aīni mero re descēdit. Vult⁹ nāq; illi⁹ tristicie rōes Ego cruci ei⁹ geme būda et mesta vehement⁹ assistēs dolor⁹ suor⁹ ps magna fui. magis em̄ meas q̄ suas āgustias dulcis fili⁹ deplorabat. Vidēs ḡ mei cordis amaritudinē: videns qđ saluādoz paucitatē: et de tātis bñficijs impioz hoīm ingritudinē tactus dolore cordis intrifecus mestitudinē mētis vultu exteri⁹ demonstrabat Ulez. huius tristicie ḡra exhilarant in oleo vultus nri. et caput nri in iūginis: et faciē nrām aq̄ sapie salutaris diluim⁹ Hec tristicia eternā a nob mestitudinē excludit: et ad gaudia māsura in-  
tromittit Dñicus. Ecce audiri exultās hui⁹ abs te tristicie rōem Ulez qđ cause est obsecro q̄ in qñq; corpis sui sensibz tā acrit⁹ voluerit pturbari. Aures em̄ eius hauriebāt opprobria oculi ludibria. nares feda sputamina. gust⁹ acerba pocula. ta-  
ctus spinaz et clauoz acumia *Cur cū turba te patiens tā exacte supplicia nūerasti.* Maria. Laudo te qđ dei tui p te patiens tā exacte supplicia nūerasti. At nūc h⁹ turbatōis acciperōem Nisi em̄ in suis sensibz dñs turbaret: nūq; posses tuos ad trāquillā reducere pacē. Nūc pō cessat abs te van⁹ pruritus aurū. pcupiscētia oculoꝝ. illicitorū tactū delectatio. ci-  
boꝝ odoramētoꝝq; voluptas Castificatis itaq; sub disciplina sensibz tuis h̄ magnū hēbis in p̄mio vt in illo regno supno de-  
tuo sit lumē visui. balsamū olfactui. rosa tactui. cythara audi-  
tui. et mel gustui *Cur cū trāsiret berato corpe.* Dñicus. Opte me afficis benigna mī. sed qđ rōnis p̄tinet illa sui corpis vndiq; scā disruptio. Pēdebat em̄ p̄cissus vulnere sup vuln⁹ saucius. dissipat⁹. rubricatus.  
Maria. Et tu ḡ dñice nota (vt facis) h̄ rubrū reclamatorū Hnt em̄ aucupes cū morē vt cū aues venaticas ad manū cu-  
piūt reuocare rubz eis et cruore resp̄sum reclamatorū a longe demonstrēt Aues itaq; escā arbitrātes ad nutū se reuocātis ad uolūtāt Peccāte p̄mo parētē totū gen⁹ hūanū de manu auola-  
uerat p̄ditoris. Sz vt posset hō vagabūdus et erratic⁹ reuoca-  
ri: de vñigeni⁹ me sanguie p̄persus i cruce reclamatorū ex-  
hibuit qđ auolātes aīas ad se reuocauit. Qñdit em̄ cordiū vul-  
nera cito posse sanari qđ p medēdis vulneribz sic vulnerat⁹ fuit

## Dialogus

Dominic⁹. Ita est plane sicut tu asseris. Libèter em̃ nos morbidū vulneratū amplectimur saluatorē vt aīa nra refartia turz sanitas p̃māsurā donec Sed qd sibi vult rogo copiosissimus ille sacri sanguinis effluxus q̃ de manuū pedūqz vulneri

*Cur cū sanguinibus tāta vbertate descēdit  
neis vulnerib⁹* Maria. Legisti ne quō moyses

vasa sanctuarij sanguine resp̃xit: qz in lege pene oīa in sanguine mūdant̃ z sine sanguinis effusione nō fit remissio. Sūmus quoqz sacerdos semel in anno cū sanguine introibat in sancta scōz. Hec oīa si volueris mūlticarōne discutere facile repies cur ppiciator geuerz humani sanguinē suū voluerit in cruce diffundere. Hic sanguis antiquā p̃is irā mitigauit. angelos ad pacē reduxit. celos aperuit. tartara vacauit. diabolū p̃fregit. z totū mūdi peccata deleuit

Dominic⁹. En iam licz nobis haurire aq̃s in gaudio d̃ fontib⁹ vulneꝝ saluatoris q̃ nō in sanguine alieno s; p̃pprium sanguinē introiuit sel̃ in scā: vasa sanctuarij clemēter asp̃gens: suo videlicz sanguine electorū animas repurgās. Hiaduerti p̃terea q̃ in cruce pendens vnicus tu⁹ brachia sua nimis indulgent̃ expandit.

*Cur cū expansis  
brachijs*

Maria. Bñ ad uertisti. s; recole q̃so olim adā inobediēs fugerit. p̃cula facie dñi irā veritus z vindictā. Ecce nūc dulcissimus miserator brachia expandit cupid⁹ fugientē recipe. suscepitū complecti. p̃plexum deosculari. Quātūuis magnus pctōr quis fuerit p̃sideret pietatē brachia expādentis audiatqz vocē post tergū mouētis. Venite ad me oēs qui laboratis z onerati estis z ego reficiā vos.

*Cur cū p̃fixis  
manibus*

Dominic⁹. Suanē spirāt amorem p̃ba que dicis miscōie mater. sed z puto eandē significare clementiā q̃ manu⁹ pedesqz sinit sp̃iculis trāstigi. vt ostēdat scz nolle sere deuntem peccatorem aut manu⁹ ferire: aut pedib⁹ repellere Maria. Bñ id exstimaſti Scito tñ culpam nunc manuū deleri q̃s ad poma notia adā prim⁹ extendit. Ille em̃ digitos expādit ad lignū vetitū. x̃ps vero ad crucis supplicii. vt notia vsurpationē innocēs pena puelleret. Pedes p̃o ade z sue sobolis p̃esto erāt ad cursum mali opis quos dñs fecit in viā cōsistere mādatorz dū suos pedes patibulo affixit vt iam clamare possit: pes me⁹ stetit in directo. Dominicus. Hinc plane nūc colligo p̃go maria quō vetus hō noster cū x̃po crucifix⁹ sit vt destrua



## De misteriis passionis xpi

tur corpus peccati vt ultra nō seruiamus pctō. Hinc etiā col-  
ligo quō triturat⁹ sit moab in cruce sub dño sicut terunt palee  
in plauistro: ⁊ extendit manus suas sicut extēdit natās ad natā  
dum. scz in modū crucis. Manus em̄ diabolisub xpi manib⁹  
sunt pfixe. qz p crucis mortē oīs ei nocēdi ptās sublata est. Ex-  
poliauit qppe vnigenitus tuus pncipatus. et prātes traduxit  
libere: palam triūphans illos in ligno crucis. Maria. Pri-  
deter hoc tu misteriū cōcepisti. Quid autē vidisti eū in cruce toto <sup>Cur eū exten-</sup>  
corpe longelateq; distentū ideo id fieri benignus redēptor su- <sup>sis venis.</sup>  
stinuit vt tu posses cōprehēdere cū oībus sanctis q̄ sit longitu-  
do. latitudo. sublimitas. ⁊ pfundū. Ut sit lōganimis in aduer-  
sis. latus in opib⁹ charitatis. sublimis in spe eternitatis. imus  
in timore humilitat⁹: cū nesciat hō vtz amore an odio dignus  
sit. Dominicus. Intellego misteriū. Cupio tamē pfundius  
nosse quid illa venarū oīm acerba distētio velit expm̄ere. Nam  
sicut in cythara neruū: ita ⁊ in cruce saluatoris vene ptense sūt.

Maria. Placet qđ de cythara subinters exemplū. Nam ⁊ cy-  
thara dauid q̄ demoniū a saule pellebat dñice crucis typū exp-  
m̄it. Neruū in cythara distēti suaue resonāt: ita ⁊ dñs dulcē in  
cruce cecinit melodīā. In hac cythara crucis sunt ligna duo.  
tres clauī. ⁊ vene corporis locū obtinēt cordarū. Plectrū vero  
lingua xpi est. quo septem notulas interiori capiēdas auditū  
deprōpsit. Ecce habes mi dñice cythare exemplum qđ dedisti

Dominicus. habeo fateor. Sed septē illas notulas q̄so vt  
audiam. Maria. Notula p̄ma fuit magne pietatis qm̄ me de  
solatā virgini iohāni cōmēdauit dicēs. Mulier ecce filius tu-  
us. Secūda fuit mire charitatis: qm̄ in ipso oīm penarū seruo-  
re p suis depcatus ē inimicis. pater inq̄ens ignosce illis. Ter-  
tia notula est miscōie. hodie mecum eris in paradyso. Quarta  
cōpassionis dum corruptā in p̄mis parentib⁹ humanā natu-  
rā deplorat dicens. Deus meus vt quid dereliquisti me. Quo-  
rum em̄ assumpsit naturam horum plangit ⁊ miseriam. Quin-  
ta fuit notula desiderij quod expressit dicēs. Sitio: salutes scz  
animarū. Sexta humilitatis ⁊ cōfidentie dicens Pater in ma-  
nus tuas cōmendo spiritū meum: omnē honorē patri tribuēs  
nō defectum virtutis: sed cōfidentiam insinuat eiusdem se esse

R. i.

## Dialogus Septimus

cum patre potestatis. Septima est notula perseverantie: ubi ait. consummatum est. ut et nos opa iusticie vsq; in finem consummantes mortē in cruce cum domino sortiamur. At nunc fili dominice quotiens te apprehendit humana tēptatio hanc cum dauid cytharam tange. et demonium abs te citius effugabis. Dominicus Probe admones christifera virgo. nam et hoc ipsum ysaias pollicetur dicens. In tympanis et in cytharis et bellis precipuis expugnabunt eum. Sed quid est obsecro q; dominus iesus rauca et miserabili voce in cruce pendens exclamauit. Maria. Adam olim tertius ad vocem dei in paradiso deambulantis ad auram post meridiem cōscius sue nequicie fugit et abscondit se et sub ficulnee folijs latitauit. Hunc ergo pauidum ad veniam cupiēs dominus animare voce lachrimabili ad ruinam miseriāq; deplangit dicens. deus meus quare dereliquisti me. Hanc vocē transgressor obaudiens de latebris exit cōscientie et ad spem indulgētie reflexit. Atq; ideo etiā hec vox alta et valida fuit: ut internā cordis surditatē distrūperet: et almi spūs insufflatiōem admitteret hō olim ad diuina surdus et insensibilis. Dominicus. Dulcos (heu dolor) etiam post hunc clamorem surdos aspicio: qui a veritate quidem auditum auertunt: ad fabulas autē cōuertuntur. Sed hos dimittamus. tu mihi presta benigna parēs ut audiam ego quid loquatur in me dominus deus. At nunc non sine fletu meminisse possum lachrimarū dei mei in cruce plorantis. Nam et tu quoq; gemens vidisti exūdantiam fletuum suorum: cum tanq; e duobus fontibus ita ab eius oculis lachrimae psilirent. Maria. De lachryme fili me sepe in fletus maris mos cōcitarūt. Plorans em̃ plorauit in nocte: in scz iudeorū cecitate: et lachryme eius in maxillis eius. Verum hic etiā animaduerte benignissimam propiciatoris tui clementiam. Spinis spiculisq; transsossus. et mille vallatus angustijs nihil horum memor: vestras potius clades vestras illachrimatur angustias. Nam filij adam a paradisi sedibus extrusi: et in hāc miserie vallem proiecti: multis quotidie replentur et vicijs et miserijs. ac tandem (quod omnium grauissimum est) hinc expulsi p mortem eternis incendijs immerguntur. At dominus ie-

Cur cū rauca  
et lachrimabili  
li voce

Cur cū lachri-  
mosis oculis



## De misterijs passionis xpi

sus filius meus misertus sup magnitudine mali: in hanc val/  
 lem miserie vltro descendit. et hominis miseras in se recipiens  
 sanguine et lachrimis expiauit. De lachryme igneas malarum  
 cupiditatum cathenas effringunt. he lachryme lapidea corda  
 pmolluunt. he lachryme eternas ambustiones extinguunt: et re/  
 frigeria mansura conficiunt. **Dominicus.** Vere in indul/  
 gentia sua (vt concinit ysaias) redemit nos legifer noster et rex  
 noster: et leuauit nos cunctis diebus seculi. Sed ve nobis si/  
 lijs adam: qui hic ridemus et ludimus: et illudimus lachrimas  
 dei nostri. Ipse nostras calamitates illachrimatur. et nos mo/  
 re amentium freneticorum sanos nos arbitramur: cum sumus  
 miseri et miserabiles. ceci. languidi. vlcerosi. **Maria.** Com/  
 ptime parump dominice zelum tuum. et si quid aliud in cruce  
 vidisti quod te permouet edissere. **Dominicus.** Mouit me  
 fateor facies illa pendētis. pallida. exanguis. macilēta. **Ma** *Cur cum facie*  
*pallida*  
**ria.** Et me quoq; non mediocriter mouit. Vehementem ta/  
 men hic palloz amorem exprimit redimentis. Palleat omnis  
 amans (ait ethnicus quidam) color est hic aptus amanti. At  
 quoniam sponsus sponsam suam (ecclesiam loquor) vnice ad/  
 amabat: hunc amorem ostendere voluit pallore vultus exesa  
 q; macie. **Dominicus.** Decet etiam hic palloz omnem ve/  
 re deum amantem christianum: quem efficit et ciborum parci/  
 tas: et studij disciplina celestis. Verum his lachrimis. his pal/  
 loribus miserator noster iesus christus suspiria iunxit. gemitus  
 et singultus. qui de illius dulcissimo diuino pectore erumpe/  
 bant. Tu mihi rogo christifera virgo horum gemituuz astrue  
 rationem. **Maria.** En et ipa nunc quoq; lachrimas retine *Cur cū multis*  
*gemitibus.*  
 re non possum. Noueris tamen eandem esse rationem gemit/  
 tuum que et lachrimarum Tu nosti dicente ysaiā q; deus po/  
 suerit in eo iniquitates omnium nostrorum. Das itaq; super  
 se recipiens contritione permixta suspirijsq; et lachrimis pe/  
 nitus expiauit. Non enim sufficit optimo propiciatori mun/  
 di peccata solis corporis tormentis et preciosi sanguinis effu/  
 sione delere: nisi etiam cordis dolores amarissimos pro eis be/  
 nigne assumeret et infinita contritionis amaritudine se macta/  
 ret. Jam aduertis (ni falloz) que sit hoz singultuū propinqua

R ij

## Dialogus Septimus

ratio. Tam ingēs em̄ et p̄funda fuit cordis eius cōpunctio vt nō nisi ingemiscere potuerit et lachrimari. Dñicus. O viscēra nūc dei nostri qui p̄ sua creatura ingemiscit et dolet: malitq; peccata nostra cū sua amaritudine expiare q̄s iuste punire. S; quid rogo cause est q̄ se sitire tā anxie pclamauerit. *Varia.* Sitis ista cupiditatum tuarum sitim extinguit: vt in reliquis sitiāt anima tua ad deū fontem viuū. q̄ p̄dite adam sitiuerit dei sapiētiam ambiēs et maiestatem tu ex genesi satis id nosti. Inde etiā ad soboles secū hanc sitim quasi funiculum trahēs in modicis semp̄ illecebris exestuat. Hanc ergo sitim christus vt extingueret et mellifluos p̄hennis dulcedinis fontes aperiret sitire voluit: et amaro fellis poculo fatigari. *Domine.* Hunc satis intelligo hac siti atq; hoc felle p̄me matris vsurpata puinā: et dirā pomorū esuriem expiari. *Varia.* Bene intelligis. atq; ideo etiā cum vnigenitus meus hunc potū summis labijs attigisset dixit: cōsummatū est. ostēdens ingluuiē culpam acerbo felle terminatā. *Domine.* Hoc poculū cū accepisset dñs (vt ostēderet se oīa p̄summasse) inclinato capite tradidit sp̄m. Rogo nūc te intemerata genitrix: edislere mihi hui⁹ inclinatiois et mortis sacramētū. *Varia.* Qd̄ requiris. *Domine.* In p̄mptu est. Ista hūilis diuini capitis inclinatio hūani generis male erectā supbiam dep̄mit et deflectit. Ambulabāt em̄ filij adā p̄tra deū erecto collo: et pingui cernice se armabāt. Sed misericors atq; hūilis xp̄s hanc supbiam sanaturus caput patri reuerēter iflectit. ita corpe vt corde se submittes. Optauerat p̄terea olūm sponsa in canticis osculari osculo oris sui. Quis ait mihi det te fratrem meū vt inueniā te foris et deosculer et tā nemo me despiciat. Tūc reuera foris frater xp̄s inuētus est qñ extra urbē eiectus in monte palā crucifixus ē. Osculum itaq; diu q̄sitū sponsa suscepit qñ xp̄s os porrigēs caput in ligno deflexit. Caput etiā inclināt vt p̄pelli ponderis ostēdat grauitatē: vt suā nobis ingerat paup̄tatem. vt de p̄summata passiōe patri exhibeat q̄titudinē. et vt ad se clamantiū vota p̄piti exaudiret. Cur aut̄ mori voluerit nō opus ē vt sollicit⁹ inq̄ras cū certū beas mortē eternā sua morte cōuelli: et p̄ vitā h̄ datā gr̄e vitā illic p̄petuā reuelari. *Domine.* Optie te imbuēte pia

*Cur sitiuerit*

*Cur cum incli  
nato capite*



## Septimus.

virgo reffectus sum. Nūc abs te didici oīa que cōstat filiū tuū aut egisse aut p̄pessum esse: amorē. humilitatē. clementiā. māiā redolere. Atq; in eandē credo venire dulcedinē q̄ post acceptā mortē lat⁹ suū militari lancea voluerit trāspungi. vt scz p̄ vulnus later⁹ amor patefceret cordis. Nā et ip̄a lācea ad cor vsq; p̄cessit. Maria. Nūc palā intelligis nō hīc filios adam qđ querulēnt paradisi sibi ianuā obseratā esse. Ecce alia illis ianuā p̄t; lōge illa dulcior. amenior. fructuosior. Per hāc ingredit̄ p̄nt ad cor saluatoris. a corde ad aīam. ab aīa in diuinā claritatis abyssum. vbi nō t̄pales sed qui nō marcescāt fruct⁹ suauissimi decerpant. vbi serpēs deceptor null⁹ p̄t̄mescit. vbi nemo aut expellit aut p̄tristat. In hac caucerna macerie quotiēs tēptariis ingredere. illic abscondere donec trāseat indignatio.

*Cur xps lat⁹  
aperiri voluit*

Dominic⁹. Delector (mibi crede) in verb⁹ gr̄e que p̄cedunt de ore tuo. Nō iā frustra adā subter p̄suta perizomata se timidus abscondat ab ira dei: h̄z nūc aliud latibulū multo securius lat⁹ sauciū saluatoris. Sed anq̄ ad sepulturā dñi veniamus oro te o sanctissima vt me doceas qđ tres ille cruces significēt in quib; cū latronib; est appēsus. Maria. Tres cruces tria martyria s̄t. maloz scz hoīm. penitentiū. ⁊ p̄fectoz. Dñicus Penitētes ⁊ p̄fectos hoīes in cruce p̄dere mīme dubito. S; q̄ pacto reprobi crucē habeāt nequeo p̄prehendere. p̄sertim cū ipsi letent̄ dñi male fecerint ⁊ exultēt in reb; pessimis. Maria. Ita ne excidit tibi qđ in libro sapie ip̄i de sua cruce cōfitentur. Ambulam⁹ aīūt vias difficiles: ⁊ in via iniquitatis ⁊ p̄ditōis lassati sum⁹. Hieremias q̄z: vt inique agerēt inq̄t laborauerūt. Et ysaias. Impij q̄si mare feruens qđ d̄scere nō p̄t. Et sapiens. Semp̄ p̄sumit seua p̄turbata p̄sciētia. Dominic⁹. His testimonijs p̄tradici nō p̄t. Sed ip̄am crucē maloz velim agnoscere. Maria. Sup̄ior ps huius crucis est sup̄bia qua laborant miseri vt alijs dñent. Inferior ps luxuria qua tanq̄ in stercore voluntant. Lōputrescūt em̄ iumēta in stercore suo. De p̄trū cornu auaricia vt diuitie cū sudorib; acq̄rant. Sinistrus. inuidia vt de bonis alioz crucient. Dominicus. Vidi mat̄ funestissimā crucē. sed putabim⁹ ne eos ab hac cruce in paradisum p̄scendere. Maria. Imo p̄o in infernū demergi: vt de-

*Cur tres  
cruces*

## Dialogus Septimus

cruce trāseant ad crucē. ⁊ ab armis ferreis incidāt in arcū ereū  
Sed nūc alias duas cruces trāseo breuiter. Crux penitentiū  
h̄z q̄tmor. cornua. s. p̄ritōem. elongatōem. ignoscibilitatē. re/  
stitutiōē. Ab hac cruce in paradisuꝝ cū iusto latrone p̄scendit.  
Crux p̄o p̄fectoꝝ in q̄ x̄ps defigit hec h̄z cornua. timorē. labo  
rē. aduersitatē. p̄tēplatōem. S̄z cupis forsan fructuosū aliqd  
de his crucibz nosse Dñicus. Cupio o mitissima si dignar̄

Maria. Habes penes te dñice tria q̄ te crucifigere oꝝ. sp̄m.  
carnē. ⁊ mundū sp̄m cū x̄po. carnē cū latrone dextro. mūdū  
a sinistris cū impio. Crux sp̄s est feruor deuotōis. cuius sunt  
cornua. amor. spes. timor. ⁊ dolor. Crux carnis rigor est disci/  
pline. cuius s̄t brachia. vigilia. abstinentia. aspitas vestitū. disci/  
plina verbez. Crux p̄o q̄ mūdus defigit est paupertas sp̄s: cu  
ius s̄t cornua. p̄tēptus gl̄ie. pecunie. patrie. parētele. Habes  
iam vt arbitror sufficientē de his crucibz instructiōem. Sed  
queso te mi dominice qui te asseris in cruce vidisse dominum  
me quoq; matrē eius sub cruce assūtere nō vidisti Domini/  
cus. Quid nū viderim o mitissima mater. Neq; em̄ nūc q̄dem  
eius possum visionis sine gemitu meminisci. Vidi nēpe te sub  
cruce pallidā. exanguē. miserā. deiectā. tremebūdaz. ⁊ mille do  
loris gladijs trāsluerberatā. Cū vero saucius ⁊ extinctus recū  
beret in sinu tuo vnigenitus tuus aiaduerti te immēsis fletibz  
exundantē: ⁊ plagas eius innūeris lachrimis diluentem Nec  
dū cernerē p̄patiebant tibi oīa viscera mea Maria. Ego dū  
oportunū fuerit munerabor tibi pietatē istaz. noueris tū me in  
passione filij typū eccl̄ie tenuisse Nec em̄ cū sp̄sa sit x̄pi ⁊ eius  
sanguine redēpta ⁊ redimīta debet eius cruci assūtere. lachri/  
mas doloris effundere. sinu pietat̄ repausare. vnguēto deuo/  
tōis illinire. syndone castitat̄ inuoluere. cordis hospitio sepe/  
lire. ne peccatū introeat os sepulchri p̄munire. Facile em̄ x̄ps  
amittit si p̄fidie referat ingressus Dominic⁹. Nō segni aure  
hec abs te pia virgo recipio. Sed nūc q̄so ad sepulture miste/  
riū gradiamur. Neq; sine mura rōne est cur deus oīpotens et  
maiestatis immēse crudeli morte p̄functus lintheaminibz vo/  
luerit obuolui. ⁊ tanq; cadauer putridū cum mortuis sepeliri.  
Maria. Legisti ne ap̄d ysaiā dñm dicentē In indignatōe.

Cur maria sub  
cruce. ⁊ in se/  
pultura.

Cur domin⁹  
sepultus.



## De misteriis passionis xpi

mea percussit te: et in reconciliatōe mea misertus suus tuus. **Grati** em̃  
indignatōe adā et sua ples percussa est: qñ dictū est eis. terra es et  
in terrā ibis. **Verū** in reconciliatōe magna dñs misertus ē eis  
qñ vt hanc sententiā solueret in corde terre ipse voluerit sepeli  
ri. Quid nūc murmurat hō viuēs: vir p peccatis suis. **Ecce** q̃c  
quid deus hōi p scelere instituit pferendū miscōia mortis vltro  
sustinuit: vt vsq; ad miserabile descēderit sepulturā. **Dñicus**  
**Incalesco** mater ex his q̃ tu loq̃ris. **Maria.** Est tñ (vt idē as  
serit ysaias) sepulchrū istud admodū gloriofum. **Nā** iste in tu  
mulo dei sopor a mortis somno corda mortaliū excutit. hic so  
por demonis sup nos vigilantia obdormiscere facit. hic sopor  
ad vite grām nos restituit. hic sopor ad videndā dei gloriā cor  
dis nobis oculos resoluit. **Nec** vacat a magno sacramēto q̃  
hoc diuinū corpus iacet in tumulo multo vulnere sancitū. pon  
derosum. obscurū. spinis spiculisq; trāspunctū: vt tu haberes  
in illa resurrectōe corpus impassibile. mobile. et istar solis sub  
tile. pspiciū. luminosum. **Poneris** tñ nemini hāc gloriā tri  
buendā: nisi qui vterē hōiem xpo sepeliet: vt mortuus pec  
cato uiuat in deo. **Et** sicut christus surrexit in gloria patris ita  
et ipse pambulet in nouitate spūs: nō in vetustate mortuē car  
nis. **Dominicus.** Sacramētū qd nūc aperuisti o sapiētissi  
ma: vere magnū et sublime est. donet mihi tuis meritis deus vt  
sicut que dixisti potui intelligere. possim et ope cōplere. et pleno  
corde diligere. **Maria.** **Ecce** q̃ a me q̃sisti passionis misteriā  
etsi nō ad liquidū om̃ia: que tñ pro tpe cōmodius dici poterāt  
libēter aperui. **Verū** vt me tibi beniuolā fuisse ac munificam  
gratuleris: in admirabile quoddā huius passionis lumē te in  
troducā: qd et oculos tuos illustret et affectū vehemēter inflā  
met. sequere me. **Dñicus.** **En** seq̃r te q̃cūq; ieris. **Maria.**  
Pulsa ad ostiū istud et ingredere. **Dñicus.** **Ecce** aperui et in  
gressus suus. **Maria.** **Quid** tu vides. **Dñicus.** **Video** beus  
rursus saluatore in sua cruce pēdentē. **Maria.** **Nihil** ne āpli  
us vides. **Dominicus.** **En** video ab eis vulneribus spargi luci  
dissimū iubar qd mihi acie mētis diuerberat. et internos p̃sim  
dit obtutus. **Tu** mihi rogo hāc refulgentiā tēpera. et qd vide  
re debeam dignāter oppāde. **Maria.** **Hoc** qd de crucifixo

## Dialogus

lumen egreditur quorsus tendit Dominicus. Video illud in septem radios diffundi: et nescio quomodo olim incognita cupere demonstrare

Maria. Aliquid vidisti. at ne diutius te fatigare noueris in toto universo septem hactenus res occultas fuisse hominibus quas hoc lumine quod de crucifixio profuit sole clarius potest intueri Dominicus. Et que scilicet obsecro hec septem hactenus ignorata Maria.

*Nota septem  
hactenus incognita.*

In hanc caliginosam noctem dum versaretur genus humanum ignorabat quid deus. quid spiritus. quid mundus. quid super paradysum. quid infernum. quid peccatum. quid veritas. At Christus dei filius (sicuti nunc certis) septem lucidissimos de se spargit ardores quibus hec intuenti cognita efficiantur. Vis igitur nosse dominice quid sit deus. Dominicus. Cupio domina vehementer. Maria. Aspice in cruce positus dei filium. Hic monstrat tibi deum esse inscrutabilem sapientie qui hac passione diabolum fecellit. Deum esse irrephensibilem iusticie qui pro satisfactioe iustum redemptionis precium requisit. Deum quoque esse inexhaustibilem misericordie qui pro nostris delictis iniquitatibus seipsum in mortem tradidit. Dominicus. Ecce te adoro dignissime et dulcissime redeptor. qui in hoc lumine passionis tue mihi diuinitatem aperire dignatus es. Nunc enim agnosco quod per tua sapientia plurimum es admirandus. per tua iusticia humiliter reuerendus. per tua misericordia dulciter amplexandus Iesus. Accepto dominice et gratiam habeo deuotionem tuam. At nunc ex mea passione cognosce quid sit spiritus rationalis. Nam et hoc quod (ut mea mater asseruit) hactenus homini mansit incognitum. Trifariam nempe spiritus rationalis diuiditur. Est spiritus angelicus. spiritus humanus. spiritus diabolicus. Intellige nunc spiritus angelicus quod sit benignus qui me suum regem suum gaudium pro humana protulit salute spiculis configi. Quam sit humanus spiritus dignus et sublimis per quo redimendo amara voluerim morte defungi. Quam sit teter acerbus et crudelis spiritus diabolicus cuius nequissima suggestio in hac cruce defixus fui Dominicus. Hac luce profusus mitissime domine agnosco sanctos angelos esse ab hominibus diligendos. humanos spiritus ad iusticiam imbuendos. tetros pro totis visceribus fugiendos Iesus. An id agnouisti. Verum nunc ex mortis mee lumine aspice quid sit mundus. Intuere quomodo mundani homines quod fuerint ceci qui me veram dei lucem agnoscere noluerunt. dilexerunt enim magis tenebras quam lucem. Intuere etiam quod sint steriles.



## De misterijs passionis xpi.

qui cadauca ambiētes me q̄si inuicē p̄tempserūt. q̄s sunt repro-  
bi z iniqui qui me deū glorie crudeliter perimerūt. Dñicus  
At nūc video o mi dñe (qđ etiā flens dico) qm̄ vsq; in hāc ho-  
rā in secularib; psonis he neq̄cie p̄seuerant. Nā te suū p̄picia-  
torē nō respiciūt. tuos pacis z iusticie fructus p̄ce nō ambūit  
et terursum suis iniquitatib; crucifigūt. Iesus. Verū tu di-  
cis fili dñice. z hic ingens z assiduus dolor cordi meo: cū tā in-  
gratos z auersos a me cūctos intueor. Sed nūc ad quartū qđ  
clausum erat obtutus tuos defigito. Respice igitur qūo mea  
passio tibi aperit sup̄nus qđ sit paradīsus. Nam si tormenta q̄  
ptuli diligēter inspereris videbis paradīsum fastigiū esse totius  
glorie. spectaculū om̄is leticie. z p̄mptuariū infinite opulencie  
Dominicus. Tuo dono illustratus intelligo p̄tēssime sal-  
uator q̄ in passione ideo volueris nouissimus hoīm estimari  
vt nos ad fastigiū glorie sublimares. Ideo summe innocēs vo-  
luisti vt reprobo asp̄nari: vt nos reos immēsa cū vultu tuo leti-  
cia p̄pleres. Ideo tāta paup̄tate qđ ditissim⁹ es fatigari: vt tua  
nos regni tui opulētia diuites faceres. Sed q̄s te quibit pro  
hac tua charitate dignis efferre p̄conijs. Iesus. Vez nunc  
fili dominice quintū (qđ nesciebat mūdus) infernus est. locus  
vtiq; plenus egestate z penuria. locus plenus vilitate z igno-  
minia. locus plenus acerbitate z miseria. Dñicus. Certissi-  
me ita esse p̄sidero. Nā vt a nobis dulcissime miserator auerni  
egestate excluderes: ideo paup̄. nudus. sitibūdus in cruce de-  
figeris. Vt a nobis inferni ignominia remoueres multis tu p̄-  
bris. vituperijs. z ludibrijs fatigaris. z vt gehēne eterna a no-  
bis supplicia diuelleres: post innumera tormenta acerbissima  
morte p̄funderis. Sed re his qđ post p̄clusa tartara rursum su-  
is se illic iniquitatib; immergūt. Iesus. Cōgratulor fili lumi-  
ni tuo: dignus qđ duo reliqua olim ignorata cognoueris. Se-  
ptū itaq; clausum hoi est ip̄a virtus. Ex hac mea passione ag-  
nosce qm̄ virtus est p̄ciosa. est speciosa. est z fructuosa. Est em̄  
p̄ciosa. quia malui vitā amittere q̄s iusticiā nō exeq; q̄s nō exbi-  
bere obedientiā. humilitatē. misericordiā. Est etiā speciosa (qđ  
tu quoq; mea mater agnoscis) cū videris eā relucere in cōtu-  
melijs. in ludibrijs clarescere. in tormentis victoriā obtinere.

## Dialogus Septimus

Est quoque fructuosa: quia tartara confregit. celos aperuit. patrem mitigauit. peccatum explosit. et perditum omne restaurauit. Dominicus. Hinc ad aduerto mitissime redemptor cum quanto labore virtus a nobis sit expetenda. adamanda. custodienda Iesus. Postremum quod erat homini occultum ipsum est nequissimum peccatum. Nunc prudenter fili ad aduerte quod detestandum sit omne peccatum. cum ad eius expiationem necesse fuit committi tam graue periculum poni tam nobile precium. tam difficile medicamentum. Dabui enim ego crudeliter perire ut posset peccatum in meis electis occidi Domini-  
cus. Magna dignatio tua suauissime deus. Sed ve nobis miseris quod post tam difficile peccati expiationem tam libenter rursus peccatis inuoluamur quod te dei filium perculamus: quod sanguinem tuum pollutum ducimus. quod spiritui gratie contumeliam facimus. et veteribus delictis noua quotidie cumulamur. Ex hac tua passione domine sicut peccati magnitudinem ita et eius inextinguibilem penam agnoscimus. Delinquentibus enim nobis post acceptam tante miserationis indulgentiam iam non relinquit pro peccatis hostia. Non quod peccans si doluerit non possit passionis tue adiutorio uti: sed quod rarissime peniteat qui tantam gratiam superba ceruice contempserit. Sed nunc habeo immortales gratias dignationi tue pietissime saluator. quod me tua passione redemisti. qui tuo me lumine irradiasti. quod vniuersales rerum omnium notitiam mihi clarissimam tribuisti. Tibi quoque mitissima parens grates refero sempiternas: que mihi passionis huius misteria aperuisti. que me in hanc lucis gloriam intromisisti et unigenitum tuum mihi tam propitium et beniuolum effecisti. Sed queso te ut mihi hic tecum liceat permanere. nam bonum est mihi hic esse Maria. Maiora tibi mi dominice et sublimiora (si iuste vixeris) preparentur. Interea tu nunc proge ad fratres tuos et quod in hoc coelam clam vidisti palam cunctis edisere. et lumine quo plenus es alios illustrare consuesce. Sicut enim maledictus est qui frumenta abscondit in populis: ita et qui lumen occultat in tenebris. Perge ergo et quod in aure audisti predica super tecta Dominicus. Faciam quod hortaris. At nunc dulcissima virgo optime vale: et me tuo unigenito charissimum redde. Maria. Et tu fili dominice vale. et nostri in te beneficii memorem face.



¶ Finit dyalogus de misterijs sacre passionis christi: et per  
consequens totus liber iste ( qui viola anime inscribit ) in septē  
distinctus dyalogos Colonsie Impēsis honesti viri Henrici  
Quentell faustissime iam pmo Impressus. Anno natalicij sal  
uatoris nostri. D. cccc. xcix. Die. xxix. mēsis Maij.

## Epygramma ad librum.

Inter honoratos: nulla formidine: libros  
Sume sed exiguum parue libelle locum  
Ne vereare libris multo maioribus addi  
Corpore: plus iusto: sis licet ipse brevis  
Grandia p modicis cedunt nam saxa lapillis  
Et prestant magnis sepe pusilla bonis  
Fertilis es verbis ad opus mediocre redactis  
Sed vires: veluti grana sinapis habens  
Debueras igitur minime pregrandis haberi:  
Ne premeret dominum sarcina forte tuum  
Nanq; domi vt reliquis tibi non recubare licebit  
Sed possessorem: quo velit ire: sequi  
Optima nanq; doces captusq; facillima queq;  
Ac iter in celum quo sibi quisq; paret.

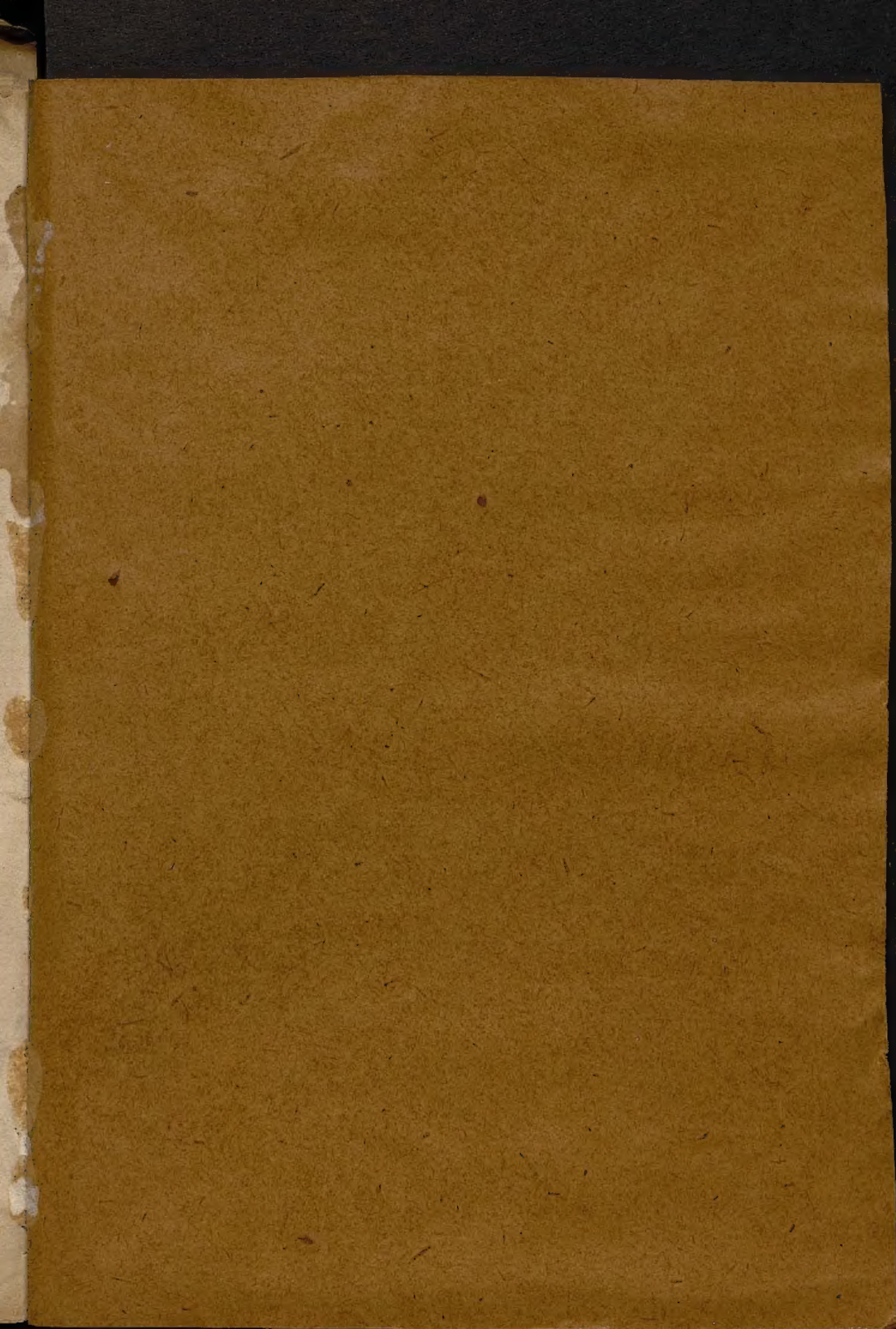
¶ Finis



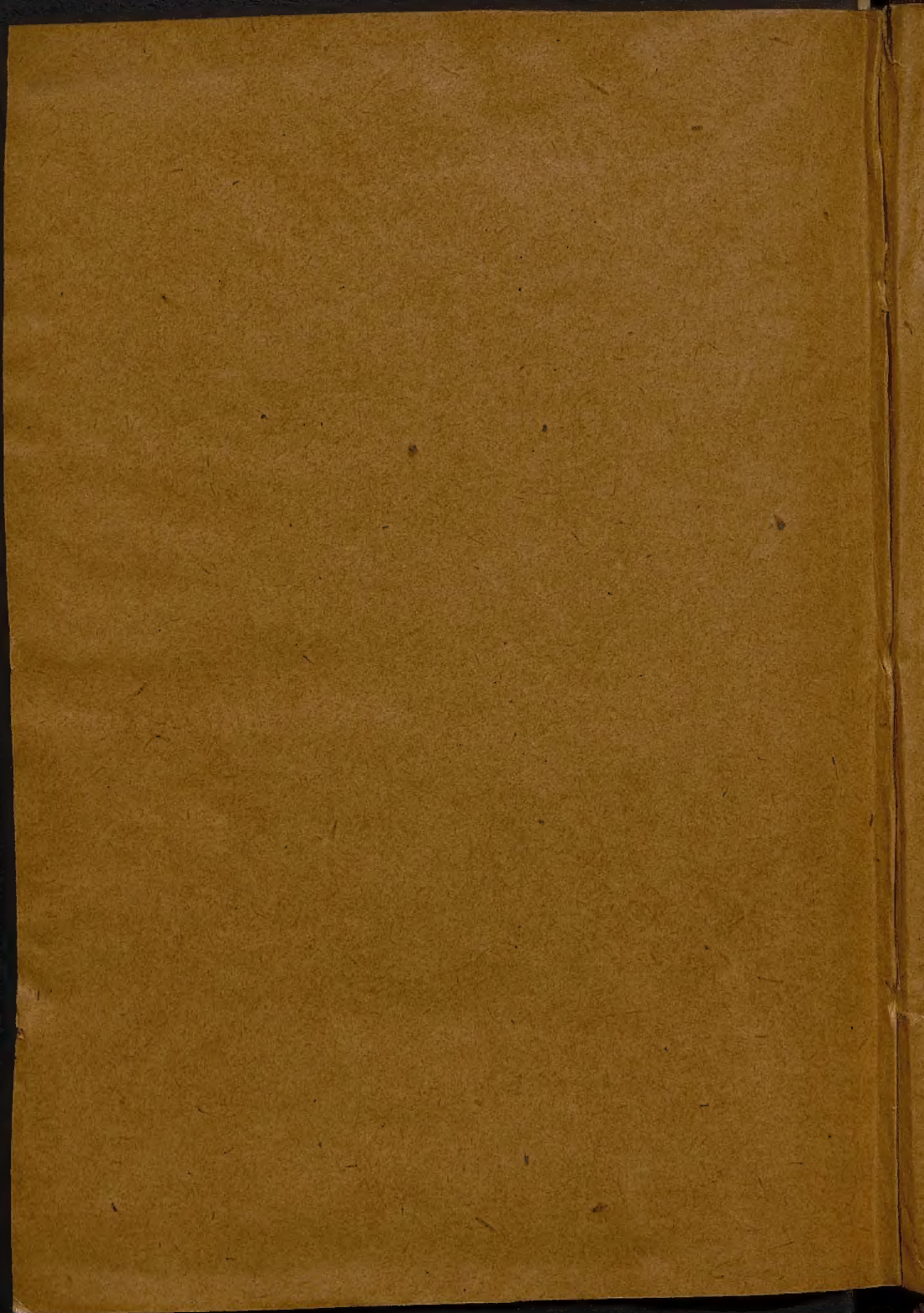
Ad beatam Annam Carmen.

Hic effunde preces deuote poplite flecto  
 Anna parens ubi cum prole beata sedet  
 Ne dubita capies quicquid rogitaues ipsam  
 Plangens potens precibus ingit Anna nitet  
 Nullius Anna preces vnq̃ dimisit inanes  
 Sed tulit optatam candida semper opem  
 Ergo piam matrem multo cumulemus honore  
 Nullius vacuas que sunt esse preces  
 Anna parens iesu christi genitricis aueto  
 A nobis petimus omne repellere nephas.











Dama eka. gina.



